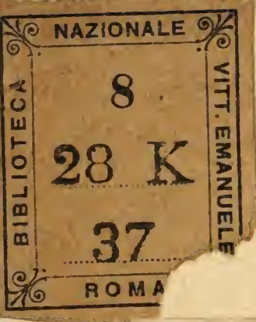
R.P.F. IOANNIS ANDREAE COPPENSTEIN MANDALENSIS ...

Johann Andreas Coppenstein




NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
8
28 K
37
ROMA

A

Dispot. conc. ex S. Thom. tom. iv

Y

R. P. F.

IOANNIS ANDREÆ COPPENSTEIN
Mandalensis Ord. Prædicator. Theol.

Dispositiones Concionum in totum annum, ad sensum literalem; & sæpe mysticum:

EX

D. THOMÆ DE AQVINO

COMMENTARIIS IN MATTHÆVM ET IOANN.

ET EX

S. BONAVENTVRÆ

COMMENT. IN LVCAM PASsim in Euangelia Lucæ suppletur.

In gratiam Concionatorum Literalis sententiæ, & Veritatis Euangelicæ, & Autoritatis in explicando solidæ studiosorum.

TOMVS QVARTVS

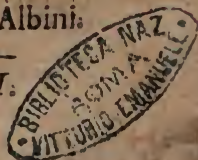
QVADRAGESIMALIS.

Cum Gratia ac Priuilegio S. Cæs. Maiest.

MOGVNTIAE,

Ex Officina Typographica Ioannis Albini.

ANNO M. DC. XVI.



REVERENDO ADMODVM

DOMINO

D. HVPERTO EILFEL

I. V. DOCTORI,

&

IN VENERANDÆ ANTIQVITATIS Ecclesia Collegiata

S. CASTORIS

In Confluentia

DECANO

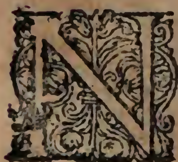
DIGNISSIMO ET VIGILANtissimo,

HONORIS ERGO

DICABAT

F. Ioannes Andreas Coppenstein Mandalensis, Ordinis Prædicatorum

Nomine Conuentus sui Confluentini.



Vncupatorium me faciunt alia; simul esse breuem iubet alia; *Ad-*

modum Reuerende D. Decane. Breuem; ingenium, ſolẽne meũ, ſtudium, & heu, ſtudij diſturbiũ: quod, cognoſcere inquam, vix dum aſpicere ſinit ea, quæ iam nunc mihi ſub præio ſudant. Infelix ſcriptorum ſuorum Autor, qui alienorum à literis eſſe cogitur actor!

Sed, ſuperant quia Fata; ſequamur.

Nuncupatorium facit Conſuetudo, Neceſſitas, Honeſtas, Vtilitas. CONSVETVDO; iam præcepta; quia præſcripta, primum cunctorum retro temporum continuatione; tum conſtanti Autorum vſurpatione; dein Magnatum orbis approbatione:

ne: quin & Bibliopolarum audentiâ dicam, an licentiâ? quâ ſuas ipſi Nuncupatorias præfigere Autoribus aſſolent, quos eas non vſitaſſe comperiũt, dum typis redditos Luci, publicoque redonant.

NECESSITAS vero Patronos optandi Scriptoribus hodie accidit è multo æui noſtri ſtridore ſeu Momico cacologorum, ſeu Ariſtarchico Criticorum: Vt non ſolum Patronis tectum; ſed propè galeatum exire in publicum neceſſe ſit Scriptori.

HONESTAS autem geminata Patronos ſibi legit. Tum ea, quę ineſt honoranti; tum, quæ in honorato cernitur conſpicua. Is

quidem, honorem deferendo merenti, acquirit honorem ſibi, Operique decorem. Velut qui in aperto ſole deambulat, licet nihildum aduertens, afflatu tamen lucis & illuſtratur, & decoloratur. Sic & ab vua ducit vua liuorem; (vt in diuerbio eſt:) honoransque honorem ab honorato. Et vero Amicos ac Patronos cõparandi ratio, quæ magis, quæ perinde eſt ingenua atque honeſta; quam hæc ſit ipſa Literaria?

VTILITAS denique non hîc ea ſpectatur, de qua Tomitanus:

Vulgus amicitias vtilitate probat:

verum,

verum quam pariunt illa, quæ dixi, *Conſuetudo, Neceßitas, atque Honeſtas Dedicationum*. Hanc equidem multiplicem, quàm me ſcribere, colligere quemque malo.

Totidem vero ſunt cauſæ mihi non dedicandi ſolum Operis; Sed & Tibi dicandi. Illud Conſuetudo, Neceſſitaſque iubent: hoc ſuaſit Honeſtas: ac ratio non vna perſuaſit. Enimuero is S. THOMAS eſt, vt ex quo quicquid cuicunque dicaris, in ſummis licet honoribus conſtituto; honorem id tamen adiicere queat illuſtriorem. Tanto meũ iſthoc Opus ex Ipſo gratius tibi aduenturum confido; quo, tam-

etſi minus ex me Diſpoſitore; plus tamen ex Doctore tali accedere ſplendoris Tibi iudicâris.

Suos alij Cedro titulos perungant, aut incidant marmori, aut æri mandent infuſos Corinthio; horum nihil, aut aliud quicquam viuacius illo eſſe poteſt, quàm quod vna cum immortali Nomine S. Thomæ ad poſteritatis tranſit memoriam. Hoc viuet; ſemperque, ſuperque viuet. Neque ſolum: ſed & in partem, ſocietatemque lucis ac gloriæ Thomæanæ cooptatum, relucebit.

Quare quem hîc ex D. Thoma honorem tibi defero, ex meo labo-

labore paratum, & elucubratum; hunc precor conſule boni, velut qualecunque virtutis tuæ præmium, aut Inſigne ex nobis; Velut noſtræ in te obſeruantiæ teſtem, quam Tuo in nos conſtanti fauore Tibi iam pridem deuinxiſti: & nequedum omittis reddere arctius obſtrictam. Suſcipe igitur benigne honoris munuſculum: & Patronus appellari, & me agnoſcere Clientem aſſueſce.

Cæterum Deus Te, Tuaque diu agere proſpere, demum æternare beate velit, iubeat: ITA VOVEO. Confluentiæ Rhenomoſellanæ duo-

deuicesimo Martij, anno cIↄ Iↄc XVI.

Admodum Reu. Dom. Tuæ

Seruus in Christo

Fr. Ioannes Andr. Coppenstein
Mandalensis Ord. Præd.

SYL-

SYLLABVS EVANGELIORVM IN FERIAS QVADRAGESIMALES.

Item

Sab-

De Fe-

I



DE FERIIS SINGVLIS PER QVADRAGESIMAM.

DIE CINERVM.

Cum ieiunatis, nolite fieri, &c. Matt. 6.

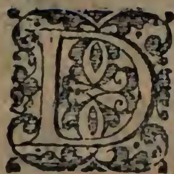
SCOPVS. Hæc pars est vna cœptæ superius doctrinæ; qua omnes animæ corporisque partes ab suis munijs instruit ac informat. Hic autem excludit appetitum humani fauoris captandi ex ieiunio atque eleemosyna.

PARTITIO.

I. *De modo rite ieiunandi.*
II. *De cœlesti thesaurizatione per eleemosynam.*

PARS I.

De salutari ieiunio.



DVo hic dissimilia. *Primo* excludit à ieiunio modum indebitum. *Secundo* subiungit modum ieiunandi debitum.

DE PRIMO, tria. *Primo* dissuadet

 hypo-

hypocritarum ſimulationem. *Secundo*, ponit ſuæ oſtentationis peruerſam intentionem. *Tertio*, ſubiungit eorum condemnationem. Dicit ergo 1. (*Cum ieiunatis, nol te fieri ſicut hypocritæ*) per hoc quod dicit, (*nolite*) prohibet non ſolum facere; ſed velle. Quia in voluntate radix merendi, & demerendi eſt (*triſtes*:) ſignanter dicit *fieri triſtes*, & non eſſe: quia iſta triſtitia ſiue ſimulatio ſolum in apparentia eſt. Chryſoſt. *Dum fingunt ſe ieiunare, non ſunt triſtes, ſed fiunt.*

2. (*Exterminant,*) Ecce peruerſa intentio. quia *exterminant*, id eſt, extra proprios terminos humanæ conditionis ponunt, ſecundum Auguſt. & Rabanum (*facies ſuas*) in quibus magis apparent boni. Auguſtinus. *Sicut de nitore veſtium iactantia; ſic de nimio ſqualore, & macie.* (*vt appareant hominibus,*) qui vident ſolum exteriora. 1. Reg. 16. (*ieiunantes,*) id eſt, abſtinentes. Iſidorus ſuper Amos. *Qui cibis a[illegible]tinent, & mala agunt; dæmones imitantur: quibus culp[illegible] eſt, & cibus abeſt.* Chryſoſt. *Si quis ieiunat & triſtem ſe facit, hypocrita eſt. Quanto nequior eſt, qui non ieiunat; ſed in facie ſua argumentis quibuſdam fingit venale palle[illegible]*

3. (*Amen, &c.*) Hic ſubiungitur eorum con[illegible]mnatio. Vnde dicit, (*Amen,*) id eſt, vere, dico [illegible]bis, receperunt mercedem ſuam, non Dei, id e[illegible], laudem quam intendebant. Greg. in homelia. In caſſum caro atteritur, ſi à ſuis voluptatibus animus non refrænatur.

DE SECVNDO. (*Tu autem, &c.*) Hic ſubdit debitum ieiunandi modum. Et *primo* hortatur ad ipſum. *Secundo* ponit promiſſum.

Quoad

Quoad I. (*Tu autem cum ieiunas, vnge caput tuum.*) Quadrupliciter. *Primo* caput, id eſt, mentem oleo nitoris conſcientię, ne diabolus per capillos, id eſt, cogitationes teneat. Heſter. 2. *Virgines oleo myrtino inungebantur. Secundo* oleo charitatis. Hoc inūguntur pugiles, id eſt, actiui boni. Matt. 25. *Prudentes virgines acceperunt oleum in vaſis ſuis cum lampadibus. Tertio:* Oleo compaſsionis, & miſericordiæ. Quo debent inūgi prælati. Eccl. 9. *Oleum de capite tuo non deficiat.* Chryſoſtom. *Caput tuum Chriſtus eſt. Eſurientem ciba, ſitientem pota, & ſic caput tuum vnxiſti oleo miſericordiæ, qui clamat in Euangelio: Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Quarto:* Oleo ſpiritualis lætitiæ. Quo inunguntur Reges, id eſt, contemplatiui. Exod. 29. *Sanctificabis vaſa tabernaculi oleo,* vnde Hieron. & Auguſt. *Palæſtinis mos erat caput vngere.* Ergo (*caput vnge,*) id eſt, hilarem, & feſtiuum te [illegible]xhibe.

(*Et faciem tuam laua.*) Chryſoſtomus. *Facies eſt conſcientia.* Laua ergo faciem tuam quadruplici lo[illegible]ione. *Primo* per veram contritionem. Hierem. 4. *[illegible] malitia cor tuum Hieruſalem, vt ſalua fias. Se[illegible]* per confeſsionem Eſa. 1. *Lauamini, mundi eſto[illegible]. Tertio* per tribulationum perpeſsionem. Apoc. 7. *Lauerunt ſtolas ſuas & dealbauerunt eas in ſanguine Agni. Quarto* per deuotam orationem. Geneſis 18. *Afferam pauxillum aquæ, vt lauentur pedes veſtri.*

Vel (*Laua faciem,*) id eſt, intellectum à curioſitate, & affectum ab illicito amore, [*ne videaris hominibus ieiunās.*] Nō prohibet ſimpliciter videri, ſed

velle videri, quaſi dicat: ne velis fauorem vel laudem pro ieiunio ab hominibus captare, (*ſed Patri tuo,*) per creationem, & recreationem, & conſeruationem, (*qui eſt in abſcondito.*) Gloſſa, id eſt, in corde per fidem. Eſa. 45. *Vere tu es Deus abſconditus.*

Quoad II. (*Et pater tuus.*) Ecce promiſſum (*qui videt in abſcondito,*) id eſt, in humili & pura conſcientia (*reddet tibi.*) Sapient. 10. *Reddet Deus laborem ſanctorum ſuorum.*

PARS II.

De eleemoſyna, cœli Theſauro.

1. NOlite theſaurizare vobis theſauros in &c.) Sed videtur hoc non verum. Quia Regibus conuenit theſaurizare. Dicendum, per theſauros intelligi abundantiam. Et hæc duplex: Neceſſaria, & Superflua. quod non eſt neceſſarium vni, eſt neceſſarium alteri. Et ideo cum Rex multis indigeat, multa poteſt congregare: ſimplici peccatum eſſet, quod non eſt Regi, quia indiget defendere regnum. *Item,* 2. prohibet his, qui videntur habere fiduciam in eis. Vnde 1. Tim. vlt. *Diuitibus huius ſæculi præcipe non ſublime ſapere, nec ſperare in incerto diuitiarum ſuarum,* Baruch. 3. *Vbi ſunt principes gentium, qui argentum fabricant ſiue theſaurizant, & aurum in quo confidunt homines? Item* 3. prohibet propter inſtabilitatem, quia cito amittuntur. Et ponit tria quæ in diuitijs habentur: 1. Metalla & hæc rubigine conſumuntur: 2. Veſtes, & hæc tineis: 3. & quædam

quæ neutro modo, vt lapides pretiosi. Alia litera habet, *nec commestura.* Vnde tripliciter destruũtur; 1. Aut ex principio intrinseco, & sic tinea quę ĩnascitur vestibus. Vnde (*Vbi ærugo & tinea.*) Aut ex luxuria possidentis, ideo (*commistura.*) Quandoq; ab extraneis: Vnde dicit, (*vbi fures, &c.*) Dices. Hæc non fiunt. Dico, Et si non fiant, tamen sæpe contingit, & si non contingit, possibile tamen est contingere: ideo arguit eas incertas esse.

Mystice. 1. Ærugo apparet, tinea latet. Vnde per æruginem peccata corporalia; per tineam spiritualia. 2. Item quædam sunt peccata quæ per seipsos faciunt homines; quædam quæ cum alio, & illa magis nocent, 3. Item per æruginem superbi. Eccl. 12. *Sicut æramentum æruginat nequitia eorum, tinea corrodit vestimenta.* & hæc significat exteriora opera quæ per inuidiam corroduntur. Prouerb. 25. *Sicut tinea vestimento & vermis ligno, ita tristitia viri nocet cordi.* 4. Item (*fures*) per vanam gloriam, *fures,* id est, dæmones. Quia cum non possint decipere homines per alia peccata, decipiunt per vanam gloriam.

II. Ponit stabilitatem diuitiarum cœlestium. 1. Vbi dicit, (*Thesaurizate vobis, &c.*) August. Non in loco corporali, sed *in cœlo*, id est, in spiritualibus bonis, abundantiam bonorum meritorum acquirite, (*vobis*) non Deo: Quia nihil accrescit ei. Iob 35. *Si iuste egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?* Docet autem Dominus, vnde hoc acquiritur, scilicet per eleemosynam, dicens Luc. 19. *Vẽde omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in*

cælo. Ibi enim nulla est corruptio. Quia *corruptibile hoc induet incorruptionem*.1. Cor.15.

2.[*Vbi est thesaurus tuus.*]Docet contrariam conclusionem esse nociuam: & hoc quia cordis distractionem habet. Si enim terrena diligis, ibi erit cor tuum, vbi enim amor, ibi oculus, &c. *oculi stultorum in finibus terræ.*

III. Sed quia pauci sunt, qui considerent istud, ideo ostēdit quantum sit periculum, docet per exemplum[*Lucerna corporis tui.*]Et hoc primo exponitur de oculo corporali: sicut lucerna dirigit gressus hominis, sic oculus. Vnde[*si oculus tuus fuerit simplex,&c*]id est, fortis ad videndum: [*corpus totum erit lucidum*:] id est, dirigetur ad faciendum; (*si nequam*) id est, lippus & obscurus, (*totum corpus tuum tenebrosum erit,*) id est, omnia opera tua fient ad modum tenebrarum. (*Si ergo lumen quod in te est, &c.*) 1. Lumen quod in te est, est cor & mens. si ergo ad terram dirigatur, & omnes sensus hominis ad terram dirigentur. 2. Aliter exponitur de oculo spirituali. Lumen enim inducit ad probandum, sicut hominis ratio. Prouerb. 20. *Lucerna Domini spiraculum hominis.*

Vnde(*Si oculus tuus fuerit simplex,*) sic quod ratio tua dirigatur in Deum (*totum corpus tuum*,) id est, omnia membra tua à peccato seruabuntur: si non, inuoluentur in operibus tenebrarum. Vel (*lucidum*) in resurrectione sanctorum, Matt.13. *Tunc iusti fulgebunt sicut sol.* 2. Per oculum significatur intentio. Vnde qui vult operari, aliquid intendit: Si intentio tua sit lucida, id est, ad Deum directa, *to-*

tum

tuum corpus, id eſt, operationes tuæ erunt lucidæ. Et hoc intelligitur in ſimpliciter bonis. 3. Per oculum intelligitur fides. Vnde ſi ſimplex eſt, ita vt tendat in Deum, id eſt, non vacillet, &c. Rom. 14. *Quod non eſt ex fide, peccatum eſt.* 4. Per oculum ſignificatur prælatus, qui eſt oculus ſubditorum. Vnde cum prælati boni dirigunt plebes, tota populi congregatio lucet virtutibus, &c. Eccleſ. 10. *Secundum iudicem populi, ſic & miniſtri eius.*

FERIA V. POST DIEM CINERVM.

Vide Dominica 3. poſt Epiphaniam.

FERIA VI. POST CINERVM.

Audiſtis, quia dictum eſt; Diliges, &c. Matt. 5. & 6.

SCOPVS. Proponit Dominus conſilia reſpectu moralium. Et quia moralia complentur in dilectione proximi: Rom. 13. *Qui diligit proximum, legem impleuit*: Ideo monet ad dilectionem cuiuslibet proximi, & conformis in natura; ſicut ſunt & inimici.

PARTITIO.

I. De dilectione proximi.

II. De recta intentione bonorum operum.
III. De eleemosyna rite danda.
IV. De orandi modo rito.

PARS I.

De dilectione proximi.

HIc quatuor. *Primo*, Inimicorum dilectionem. *Secundo* monitionis suæ rationem. *Tertio* suæ rationis approbationem. *Quarto* perfectionis conclusionem.

Dicit ergo. (*Audistis quia dictum est.*) Leuit. 19. (*Diliges proximum tuum*) scilicet affectu & effectu. (*Et odio habebis inimicum tuum.*) Istud nusquam inuenitur in lege; sed additio est ex parte Iudęorum. Putabant enim hoc forte addendum ex multis quæ in lege dicta sunt. Nam Deus præcepit vt delerent Amalecitas, & Exo. 23. dicitur, *Inimicus ero inimicis tuis*, sic de alijs. Et ideo contra hoc ponitur Euangelica perfectio. Quæ consistit in tribus, in actu Cordis, Operis, & Oris. I. Quantum ad actum cordis dicit (*Ego autem dico vobis: diligite inimicos vestros.*] ad literam: Consulendo, Auxiliando, beneficia Largiendo. August. lib. de vera religione, *Quid ei nocebit qui bene vti etiam inimico potest? Eius enim præsidio atque merito inimicitias non timescit, cuius præcepto & dono diligit inimicos.*

Quæritur An omnes ad hoc tenentur. *Responsio:* Omnes tenentur ad hoc affectu; & etiam effectu in necessitate. Perfecti vero extra necessitatem debent diligere inimicos perfecte, affectu, & effectu. Af-

ctu. Affectu autem possunt diligere inimicos generalis Ecclesiæ. [*Benefacite*] in effectu operis [*his qui vos oderunt.*] Tum ex naturæ conformitate. Esa. 58. *Carnem tuam ne despexeris*: Tum ex Dei & proximi charitate. Rom. 12. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, &c.* Chrysost. *Si bene feceris inimico, tibi amplius benefecisti.*

[*Et orate.*] Verbo oris [*pro persequentibus vos*] per apertam iniuriam, [*& calumniantibus*] per apparentem iniustitiam. [*Vel persequentibus*] facto [*calumniantibus*] id est, falso criminantibus verbo. Hoc fecit Stephanus. *Actor.* 7. Et Christus. Lucæ 23. *Pater ignosce illis*, &c.

De II. [*Vt sitis, &c.*] Hic ponitur monitionis ratio ex duplici exemplo scilicet diuino, & humano. 1. Quantum ad exemplum diuinum dicit. Ita debetis diligere [*vt sitis filij Patris vestri*] id est imitatione. Vnde Rabanus. *Filij non degeneres.* Carnales filij si similes sunt patribus, nullam laudem merentur. Si dissimiles, nullum vituperium: quia non est in potestate hominis, vt accipiat corporis qualitatem. Filij autem spirituales, si similes, laudandi, si dissimiles, vituperandi: quia in potestate cuiuslibet est mensuram iustitiæ faciendi. [*Qui in cœlis est*] per operis sui maiorem relucentiam.] Vel [*in cœlis*] Gl. id est, in electis & sanctis per gratiam. 2. [*Qui solem suum.*] Ecce exemplum humanum. Et dicit signanter, [*suum*] id est, quem ipsemet fecit. Contra hæreticos, [*facit oriri super bonos & malos*] Ad literam secundum Rabanum. [*Et pluit super iustos & iniustos*] similiter ad literam. Vel per solem potest signi-

ficari influentia diuinæ bonitatis: per pluuiam, manifestatio veritatis: quasi dicat, si es similis patri cœlesti, benefacies bonis & malis.

De III. (*Si.n. diligitis, &c.*) Hic probat rationem & admonitionẽ suam exemplo publicanorum, quasi dicat. Non est perfectio tantum diligere amicos (*quia si diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis?* quasi dicat, nullam. Matt. 6 *Recepistis mercedem vestram* (*Nonne & publicani hoc faciunt?*) quasi dicat: qualis in vobis erit perfectio si in dilectione non superatis exemplum publicanorum, qui imperfecti sunt. Rabano dicuntur publicani, qui vectigalia publica, vel negocia sæcularia, vel lucra sectantur. Et vt idem dicit. *Publicanus nomen traxit à Publio rege qui primus eos ordinauit* (*Et si salutaueritis fratres vestros*) supple, tantum, id est, si tantum oraueritis pro his, qui aliqua affinitate vel amicitia coniuncti sunt vobis. Nam salutatio, vt dicit glo. est quædam species orationis (*Quid amplius facietis?*) id est, quid plura facietis quam gentes siue gentiles, qui ex quodam humano affectu hoc faciunt? quasi dicat: in hoc non eritis gentilibus perfectiores. (Nam & ethnici) Rabanus, id est, gentiles siue gentilibus dediti: ethnos græce: gens latine (*hoc faciunt*) id est, humano affectu suis compatiuntur & pro suis orant. Chrysos. *Si indignum est, vt te, qui in eodem es honore, contemnat; quanto indignum est à te Deum contemni?*

De IV. (*Estote ergo*) Hic ponitur conclusio, quasi dicat: Monui vos ad perfectionẽ Euangelicã [*ergo estote perfecti*, Gloss. In charitate Dei & proximi [*sicut*

pater

pater vester cœlestis perfectus est] Gl. [Sicut] imitationem notat, non ęqualitatem, quasi dicat: quod dixi, faciatis; vt mereamini esse filij Patris cœlestis per adoptionis gratiam.

NOTA quod duplex est perfectio, gloriæ, & viæ. De prima ad Eph. 4. *Donec occurramus omnes in virum perfectum, &c.* Perfectio viæ, vel est naturæ: de qua Gen. 1. *Perfecti sunt cœli & terra, &c.* Vel est gratiæ: Et hæc est duplex vel Status, vel Meriti. Perfectio Meriti est multiplex. Prima cordis Esa. 38. *Memento quomodo ambulauerim coram te in veritate & corde perfecto.* Secunda oris. Iacobi 3. *Si quis in verbo non offend t, hic perfectus est vir.* Tertia operis, & hæc est multiplex: prima innocentiæ. Eccle. 31. *Beatus vir qui inuentus est sine macula, &c.* Et sequitur, *Qui probatus est in illo: & perfectus inuentus est.* Secunda excellentiæ vitæ. Gen. 6. *Noe vir iustus atque perfectus fuit in generationibus suis.* Ad hanc tenentur Clerici super laicos. Tertia obedientiæ. Gen. 17. *Ambula coram me & esto perfectus.* Quarta patientiæ. Iac. 5. *Patientia opus perfectum hab:t.* Quinta perseuerantiæ. 1. Pet. 1. *Sobrij & perfecti.* Gloss. Constanter perseuerando. Sexta est charitatis. 1. Io. 4. *Perfecta charitas foras mittit timorem.* Ad hanc tenentur omnes. 2. Perfectio status est duplex. Primo ordinis. Deut. 33. dicitur Leuitis, *Perfectio tua & doctrina tua, &c.* Secunda prælationis. Lucæ 6. *Perfectus erit omnis si sit sicut magister eius.* Tertia religionis, Matt. 19. *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus.*

PARS

PARS II.

De recta intentione bonorum operum.

MOnuit ad executionem Euangelicæ perfectionis; hic monet ad executionis rectam intentionem, & ſimplicitatem ſanctæ intentionis. Hæc autem debet eſſe affectu & effectu, contra duplicitatem effectus; de qua Eccl. 2. *Væ peccatori ingredienti terram duabus vijs*, & contra duplicitatem affectus; de qua Iac. 1. *Vir duplex animo, inconſtans eſt in omnibus operibus ſuis.* Duplicitas effectus eſt cum quis, quod eſt bonum ex genere, facit ex mundano fauore. Remouet ergo *primo* appetitum mundanum fauoris ab omnibus operibus generaliter. *Secundo* ſpecialiter.

De I. Primo ponit mundari fauoris excluſionem; Secundo ſubiungit rationem. 1. [*Attendite,*) id eſt, cauti & attenti eſtote, (*ne iuſtitiam veſtram,*) Gl. id eſt, opera iuſtitiæ veſtræ (*faciatis.*) Gl. eo fine, (*coram hominibus vt videamini ab eis,* id eſt, vt humanum fauorem appetatis. *Aug. Non prohibet videri vt Deus laudetur; ſed videri vt ipſi laudentur.* Chryſo. *Sicut lampas abſcondi non poteſt; ſic nec opus iuſtitiæ celari.* 2. (*Alioquin*) quaſi dicat, quod ſi ita non feceritis, (*non habebitis mercedem apud Patrem veſtrum qui in cœlis eſt.*) Gl. quia humanus fauor vobis deputatur, pro cuius mercedis amore fit. *Aggæi* 1. *Qui mercedes congregauit, miſit eas in ſacculum pertuſum.* Hieron. *Non virtus, ſed cauſa virtutis apud Deum mercedem habet.*

De II.

De II. (*Cum ergo facis, &c.*) Remouet specialiter humani fauoris appetitum à bonis operibus. Vnde *Aug.* in gloss. *A toto descendit in partes.* Sunt autem tria bona opera maxime; scilicet Eleemosyna, Oratio & Ieiunium. Eleemosyna, contra oculorum concupiscentiam. Oratio, contra superbiam vitæ. Ieiunium, contra concupiscentiam carnis. Prima ordinat ad proximum; secunda ad Deum; tertia ad seipsum. Excludit ergo appetitum fauoris humani. *Primo* ab eleemosyna. *Secundo* ab oratione. ibi, (*Et cum oratis, &c.*) *Tertio* à ieiunio, ibi. (*Cum autem ieiunatis, &c.*)

PARS III.

De eleemosyna rite danda.

Dicuntur quatuor. *Primo* ponit fauoris exclusionem. *Secundo* eius rationem. *Tertio* dandi modum & discretionem *Quarto* danti promissionem. Dicit ergo 1. (*Cum ergo facis eleemosynam*,) id est, opera misericordiæ, (*noli ante te tuba canere*,) ad literam secundum *Anselm.* Forte canebant tuba vt omnes venirent, q. ad spectaculum cum eleemosynas dabant. 2. Vel tuba canere est pompam vanæ laudis appetere. vnde Rabanus. *Ante se tuba canit, qui ante alios vult laudari.* 3. Vel, vt dicit Chrysost. *Tuba est omnis actus vel sermo per quem ipsa operis iactantia designatur.* Et sic aliquando ipsa etiam absconsio tuba est, sicut hypocritæ faciunt, *Hypocrita*, vt dicit *Aug. est, qui simulat quod non est.* Vnde dicitur ab ὑπο, quod est sub, vel supra, & χρύσις aurũ, quasi supra aureatus, intus luteus, (*in synagogis*,) vt videantur

antur à ſapientibus,[*& vicis*] vt videantur à tu. bis. Et per hoc notatur vana eorum intentio.[*Vt honorificentur ab hominibus*) id eſt, eo fine, vt honorent eos homines. Ecce vanæ pompæ appetitus. Chryſ. *Non eſt ingrata Deo quæ ab hominibus viſa eſt eleemoſyna: ſed quæ ad hoc eſt facta, vt ab hominibus viſa ſit.*

[*Amen dico vobis, &c.*] Hic ponit excluſionis rationem,(*Amen dico vobis,*)id eſt, certe ſciatis, [*receperunt mercedem ſuam.*]gl. id eſt, merces ſua laus humana eſt.

III.[*Te autem faciente eleemoſynam,*]id eſt, cum opus aliquod miſericordiæ facis,[*neſciat ſiniſt...*] per ſiniſtram intentio peruerſa, ecce vana intentio laudis; per dexteram intenti...*diri, ſed videri.* Item I... cepta Dei, vt dicit Aug. Vnde ...*olunt quod deſiderant ap...* eſt, non ſe immiſceat peruer...*non orent. Et mendaciter* ineptæ lætitiæ, vel elationis ...*ues. Speciem vacuam reli...* i. cum præcepta Dei implere co...*m laudis emunt, finito* cat: quod agit virtus neſciat ...*ſitum erat in verbo.* Vn... (*Vt ſit eleemoſyna tua in abſcondito*) ... ſcientiæ, ait gloſſ. In conſc... ſi dicat: pro certe eleemoſyna, quando propter D*n.*] Gloſſ. La... ab ſcondatur aliquando ab ho... æternam ... de Chryſ. *Qui propter Deum facit ele... autem cui... nem videt in corde ſuo niſi Deum, propter ... primo d & ideo ſi præſentibus aliquibus faciat, tamen ...* De *his non videt illos, & ſi videatur ab eis.* Poteſt & è contrario fieri, vt nemo ſit præſens, tamen ille in corde ſuo gerit perſonas, quibus vult oſtentare. 2. Eleemoſyna in abſcondito fit quę nullis miſcetur tenebris. lux intus eſt: tenebræ extra.

IV.(*Et*

IV. (*Et pater tuus.*) Ecce quartum ſcilicet facienti promiſsio. Vnde dicit, [*Et pater tuus qui videt in abſcondito*, id eſt, qui eſt diſcretor intentionum. Heb. 4. Et 1. Reg. 16. *Homo videt quæ foris parent: Deus autem intuetur cor.* [*Reddet tibi*,] ſcilicet mercedé. Eccl. 5. *Altiſsimus eſt patiens redditor.* Chryſoſt. *Impoſsibile eſt vt bonum opus in abſcondito dimittat Deus, quia gloria eius eſt. Si vis ergo directiones tuas videre, abſconde eas. Si enim ſtudueris, nunc latere, tunc Deus famoſe prædicabit toto orbe terrarum præſente.*

PARS IV.

...ndi modo rito.

...c ſecundo remouet appe... ...ris ab oratione. Et continet ... humani fauoris appetitum. ... di modum. De prima. Conti... ...aet ab oratione, hypocritarun... ...ecun... oſtentationis modum ...

DE P... ...rgo 1. [*Et cum oratis*] ſ. ex affectu mentis. ... *quæſtio* literalis: Quare non dixit, *cum oras* ... ſicut ſuperius. *Et cum facis*, &c *Reſponſio.* ... dicit cum oratis; quia omnium eſt orare. ... enim ad hoc exigitur res temporalis, niſi cor ... ...tenario: ſed eleemoſynam dare non eſt omnium. 2. *Vel* dicendum, quod oratio dupliciter fit, in communi ſicut in choro: & ſolitarie, &c. [*non eritis ſicut hypocritæ*,] foris lucentes, intus fætentes. Matt. 23.

II. [*Qui*

II. (*Qui amant.*) Sed *quæritur*: Quare non dicit, qui orant? *Responsio* Chrysost. quia reuera non orant; sed amant videri, ac si orarent. Iuxta hoc *quæritur*. Quare non similiter dixit de eleemosyna? *Responsio*. Quia licet dent eleemosynam mala intentione: dant tamen ipsam rem (*in synagogis*,) vbi cõueniunt sapientes, (*orare vt videantur stantes*,) hoc dicit, quia mos Iudæorum est vt stando orẽt: quia stando legem acceperunt. Exo. 16. *Steterunt ad radicem montis*, &c. (*& in angulis platearum*,) supple amant orare. Chrysost. *Quærunt se abscondere vt dupliciter laudentur, primo, qui orant. secundo, quia l*[illegible] *o-rant.* (*Vt videantur ab hominibus.*) [illegible]
Chrysost. *Non intendunt exa*[illegible]
dem. O insania vanitatis, esse [illegible]
parere. Mendaciter orant, cùm [illegible]
laudantur cum non sint laudabil[illegible]
gionis vendunt, & verbum vacu[illegible]
verbo, finitur & bonum; quod p[illegible]
de bene subiungit [illegible]

III. (*Amen dico vobis*,) qua[illegible] o scia-tis, [*receperunt mercedem sua*[illegible] [illegible]udem humanam: sed à me recipien[illegible] pœnam.

DE SECVNDO. (*T*[illegible] *m oraueris, &c.*) Hæc est secunda pars, vb[illegible] at orandi modũ. *Secundo* subdit promissum, [illegible]. Modus autem orandi consistit in tribus, *pri*[illegible]*o* in secreto meditationis, *secundo* in exclusione prauæ affectionis, ibi, (*Et clauso, &c.*) *Tertio* in rectitudine intentionis, ibi, (*ora Patrem, &c.*)

Dicit ergo 1. (*Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum*

biculum tuum,) i. ſecretum mẽtis, & arcanũ, vt dicit Aug. & Raba. p actũ ſecretæ meditationis. Chryſ. *Deus non voce clamoſa pulſandus eſt; ſed conſcientia recta placandus: quia non eſt vocis, ſed cordis auditor (Tu intra in cubiculum,)* ad literã. Et ſignificanter dicit, (*cubiculum,*) quia tunc anima debet ab exterioribus quieſcere cum orat. Et tunc eſt tempus conuenientius, & locus ſecretior. Chryſ. *Per diem mille te circundederunt cauſæ, & non permiſerunt te eſſe ſecretum orationi. Sed quando ad lectum perueneris, dic animæ tuæ. Anima quomodo expendimus diem? quid boni vel mali fecimus? Roga Deum prius, & ſic animæ tuæ ſoporari permitte.* Sic faciebat Iudith 8. ſic Petrus *Act. 10.* & Tobias 3.

2. (*Et clauſo oſtio,*) id eſt, excluſa omni praua affectione & mundana, vel ſenſibus exterioribus clauſis, vt dicit gloſſ. Eſa. 26. *Vade populus meus in cubicula tua, & claude oſtia tua ſuper te.*

3. (*Ora patrem.*) Gloſſ. qui *oratur in ſpiritu & veritate.* Ioan. 4. Ora non de mundanis. Iſidorus. *Longe eſt à Deo animus qui in cogitationibus ſæculi fuerit occupatus.* Hiero. *Aliud eſt narrare neſcienti: aliud rogare ſcientem. Illic indicium; hic obſequium: (in abſcondito,)* id eſt, cordis intimo. Chryſoſt. *Orans nil noui faciat quod aſpiciant homines: nec voce clamet, nec manus expandat; nec impudenter oculos tollat ad cœlum, vt notabilis fiat.*

II. Ecce promiſſum ſubdit dicens, (*Et pater tuus qui videt in abſcondito,*) id eſt, qui intuetur cor. Hebr. 4. *Omnia nuda & aperta ſunt oculis eius, (reddet tibi.)* Non dicit, *dabit*: quia iam ſe debitorem conſtituit, id eſt, pro certo retribuet tibi mercedem. Chryſoſt.

Intende Dei philanthropiam, id est, amorem quem habet ad homines: & misericordiam Dei cum admiratione considera, cum pro his quoque, quæ à nobis rogatur bonis, mercedem se pollicetur daturum.

SABBATO POST DIEM CINERUM.

Et statim compulit Discipulos ascendere nauiculam. Matth. 14.

SCOPVS. Ostenditur quod virtus doctrinæ Christi sit liberatiua ex periculis.

PARTITIO.

I. *De occasione periculi.*
II. *De ipso periculo.*
III. *De liberationis auxilio primo, scilicet visitatione.*
IV. *De secundo, scilicet certitudine sui.*
V. *De tertio, scilicet porrectione manus.*
VI. *De effectu liberationis.*

PARS I.

De occasione periculi.

HÆc fuit præceptum Christi. Frequenter enim volentes obtemperare

perare voluntati Dei, periculis exponuntur: vt ait Apo. 2. Cor. 11. *Periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitatibus, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus.* Vnde (*statim impulit eos intrare nauiculam.*) Et statim, facto miraculo, voluit separari à turbis. Et hoc fecit triplici ratione. *Primo*, Vt ostenderet miraculi veritatem; ne propter eius præsentiam illud accidisse dicerent: Ipse enim veritas est. Io. 14. *Secundo*, Vt doceret nos inanem gloriam vitare: ideo post facta miracula recedit. Ioan. 8. *Ego gloriam meam non quæro.* *Tertio*, Vt discretionis virtutem ostendat. Discretionis enim est, separare se, & quiescere. Sapien. 8. *Intrans in domum meam conquiescam cum illa.*

Notandum quod vtitur impulsione; quia durum erat eis separari à Christo, vt dicit Petrus Ioan. 6. *Domine ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes.* Item ostendit affectum turbarum, scilicet cum quo ardore sequebantur eum. Cant. 1. *Oleum effusum nomen tuum, ideo adolescentulæ dilexerunt te.*

PARS II.

De ipso periculo.

OStenditur periculum 1. Ex tempore 2. Ex loco. 3. Ex vento. 4. Ex absentia Christi, &c. Ponitur

nitur absentia Christi, quia cum esset cum discipulis (*ascendit in montem solus orare*) Ipse venerat plantare fidem nostram, ideo operabatur aliquando humanum quid, aliquando diuinum. Quod enim panes multiplicauit, hoc Dei fuit: quod orauit, humanum fuit; non quod indigeret, sed vt exemplum daret. *Omnis enim Christi actio nostra est instructio*. Ioan. 13. *Exemplum dedi vobis, vt sicut facio, ita & vos faciatis, &c.*

Et dat nobis exemplum quomodo ad orandum & ad orationem requiritur Quies mentis, Eleuatio, Solitudo. 1. *Quies* ostenditur, quia (*dimissa turba, &c.*) Quæ designat cogitationes perturbantes eum, quibus non potest homo orare. Ideo ostium cordis claudere docet, Matt. 6. *Cum autem oraueris, intra cubiculum, &c.* 2. Eleuatio. Thren. 3. *Sedebit solitarius, & leuabit se supra se.* 3. Solitudo. Osee 2. *Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius.* Per montem intelligitur cælum. Cælo enim nihil excelsius. (*Et dimissis turbis,*) id est, dimissis mortalibus iuit in cælum, & ipse (*solus ascendit,*) & propria virtute. Micheæ 2. *Ascendit ante eis pandens iter.* Item (*ascendit orare.*) Hebr. *Per semetipsum accedens.*

Hic videtur esse *quæstio*. Quia Ioannes videtur dicere, quod pauit turbas in monte. Ioan. 6. Hic autem dicitur quod post refectionem turbarum ascendit in montem. *Respondetur*, In monte pauit, sed post in altiorem locum montis ascendit. 2. Est alia *quæstio*. Habetur Ioan. 6. quod *ipse fugit*, quia voluerunt eum facere regem: hic autem dicitur, quod

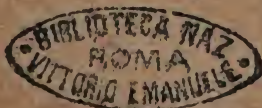
quod *aſcendit orare.* Auguſt. *dicit*: quod eadem poteſt eſſe cauſa, & fugiendi, & orandi.

De II. Deſcribitur periculum ex tempore: quia nox erat: & in nocte maius eſt periculum maris. Ideo dicit: (*Veſpere autem facto.*) Significatur eius paſsio. Quia in paſsione ſolus aſcendit: Act. 1. *Videntibus illis eleuatus eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum, &c.* De III. Nauicula autem in medio maris iactabatur fluctibus.) Per nauiculam ſignificatur eccleſia; per mare; mundus. Pſal. 103. *Hoc mare magnum & ſpatioſum, &c.* Et hæc eccleſia Chriſto deſcendente remanſit in mari, & in periculis maris mundi. Quando enim quis magnus impugnat eccleſiam, tunc ea agitur fluctibus Pſal. 87. *Et omnes fluctus tuos induxiſti ſuper me.* Sed quia Chriſtus orat non poteſt ſubmergi, quamuis fluctuet & eleuetur. Geneſ. 7. *Et eleuauerunt arcam in ſublime à terra.* De IV. Agitatur à vento. Iſte ventus eſt impetus diabolicæ incitationis. Iob 1. *Quia venit ventus à regione deſerti, & concuſſit quatuor angulos domus.* Eſa. 25. *ſpiritus robuſtorum quaſi turbo impellens parietem.*

PARS III.

De liberatione à periculo, quo ad auxiliatricem viſitationem Domini.

POſito periculo; ponitur liberatio à periculo. Et circa hoc duo facit. *Primo*, ponitur auxilium; *Secundo* Effectus: in parte 6. Tria pericula poſuerat. Primo obſcuritatem noctis; periculum maris; periculum venti. Et contra primum, ponit viſitatio-



nem ſuam: Contra ſecundum, certitudinem ſui: in parte 4. Contra tertium porrigit manum: Item, tranquillitatem maris: in parte 5.

Hic autem duo. *Primo*, De tempore viſitationis. *Secundo*, de Effectu eiusdem. De I. ergo: (*Quarta vigilia*, *&c.*) Hic tangitur & aduentus eius: & tempus, quia *quarta vigilia*. Hieronymus. Antiqui diuidebant noctem in quatuor partes. In prima quidam vigilabant, in ſecunda alij, alij in tertia, & in quarta alij, & illi qui vigilauerunt, quieſcebant. Vnde dicit, quod (*in quarta vigilia*) &c. quia tota nocte fuerant in mari [*Venit ad eos*, *&c*] Et quare? Aſsignat Chryſoſt. rationem literalem, dicens. *Tardauit, vt magis deſideraretur*. Eſa. 26. *Anima mea deſiderauit te in nocte*. Item, Vt diſcerent, quod, ſi ſtatim non haberent auxilium; non deſiſterent: quoniam *oportet ſemper orare*.

Myſtice. Per quatuor horas ſignificantur quatuor ſtatus: ſcilicet 1. Legis: 2. Prophetarum: 3. Tempus gratiæ; 4. Aſcenſus in cœlum. In quo ſtatu ceſſauit tempeſtas. Vnde in quarta vigilia venit, & in fine noctis. Ergo Iacob. vlti. *Patientes eſtote & vos, & confirmate corda veſtra; quoniam aduentus Domini appropinquabit*.

Sed qualiter venit? [*Ambulans ſupra mare*.] Et quare ſic voluit venire? Vt ſe oſtenderet Dominum maris. Pſal. 88. *Tu dominaris poteſtati maris, motum autem fluctuum eius mitigas*. Item, vt oſtenderet illuſores poteſtatis huius ſæculi. Pſal. 103. *Draco iſte, quem formaſti ad illudendum ei*. Sed iſtam poteſtatem Dominus fregit. Pſal. 73. *Tu confregiſti capita draconis*, &

nis, & significat quod ecclesia non potest tribulationes sustinere, nisi secundum quod voluit ipse.

Opinio fuit hic; quod in hac vita Dominus accepit quatuor dotes: Subtilitatis in natiuitate. Impassibilitatis quando ieiunauit quadraginta diebus, vel transubstantiando sacramentum eucharistiæ. Agilitatis, hic. Claritatis in transfiguratione. Sed hoc non credo. Credo enim quod miraculose fecit.

De II. [*Et videntes eum.*] Hic ponitur effectus præsentiæ Christi, s. turbatio discipulorum. Nota ponitur turbatio; ponitur causa; ponitur signum. 1. [*Et videntes eum turbati sunt, &c.*] Scito, quod, quando auxilium diuinum est magis propinquum, permittit Dominus magis affligi; vt tunc magis cum deuotione & gratiarum actione recipiatur auxilium eius. *Item*, Magis timor creuit; quia frequenter ex timore homines conuertuntur. 2. Quare? Quia crediderunt phantasma esse dicentes, [*quia phantasma est.*] non credentes esse verum corpus de Virgine. *Mystice* significatur; quod antequam Christus veniat, multi multa phantastica dicent: vt habetur Matt. 23. [*Et præ timore clamauerunt.*] 3. Clamor enim est signum timoris. Sic etiam in omni tribulatione ad Dominum debemus clamare. Ps. 119. *Ad Dominum, cum tribularer, clamaui, & exaudiuit me, &c.*

PARS IV.

De liberatione, quo ad certitudinem sui.

HIc ponitur auxilium. Quia in obscuritate erant, ideo certitudinem dat, & tria facit. *Primo* Certificat verbis. *Secundo* Petit signum Petrus factis. *Tertio* Conceditur ei. Tria posuerat: Turbationem timoris: Falsitatem opinionis: Desperationem. Et contra ista tria facit tria. De I. Certificat: Quia statim locutus est eis. Vnde quando quis clamat ad Dominum, si opus est, statim venit. Esa. *Ad vocem meam, &c.* Item, quia erant desperantes, dicit eis. *Nolite timere.* Idem habetur Ioan. 16. *In mundo pressuram habebitis, sed confidite, quia ergo vici mundum: in me autem quietem.* Item, Quia phantasma credebāt, ideo dicit eis; (*Ego sum*) Et quare dicit sic? quia ex modo loquendi suo, poterant certificari. Ioan. 10. *Oues meæ vocem meam audiunt.* Item, vt se verum Deum ostenderet. Simile habetur Exo. 3. *Qui est, misit me dixit Moyses.* Contra hoc quod turbati erāt, dixit, (*Nolite timere*) Esa. *Quis es tu vt timeas ab homine mortali, & à filio hominis, qui quasi fœnum ita arescit?* Et Prou. 28. *Iustus autem quasi leo confidens absque terrore erit.*

De II. (*Respondens Petrus dixit, Domine si tu es, &c.*) Quia auxilium cōtulerat verbis, ideo Petrus petit signū factis, Petrus autem in persona Ecclesiæ totius fiducialiter petijt, & dicit. *Si tu es, &c.* Hęc est magna fiducia Petri. Non dixit ora pro me, sed dixit: (*Iube me, &c.*) quia ipse confessus est: *Tu es Christus fi-*

stus filius Dei vini. Vnde ex fide, quam iam conceperat, audacter confidit in eius potestate. Hester. 12. *Domine in potestate tua cuncta sunt posita, & non est qui resistere posit voluntati tuæ,* &c. Et hoc dixit ex solo desiderio ; non vt tentaret: nec ex infidelitate. Thess. 1. *Memores fidei vestræ, & operis, & laboris, &c.*

De III. Deinde ponitur signum, vnde dixit (*Veni & descendens Petrus de nauicula ambulabat super aquam, vt veniret ad Iesum.*) Et hoc cõtra Manichæos, qui dixerunt, quod Christus non habebat verum corpus. Si Christus non habebat, quia ambulabat super aquas: ergo nec Petrus, Per hoc, quod post quartam vigiliam adhuc imminebat periculum, significatur, in quarto aduentu, quod erit purgandum, purgari in electis, Ps. 96. *Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius, &c.*

PARS V.

De liberatione, quo ad porrectionem manus.

HIc ponitur tertium auxilium, quia liberauit Petrũ à submersione. Et *Primo* ponitur causa: *Secundo* Petitio Petri: *Tertio* Auxilium Christi. I. (*Videns autem ventum.*) In mari ventus non habet continuum impetum; similiter nec in terra. vnde interpellabatur quando Petrus intrauit mare, sed cum fuit super mare, flauit fortiter, & tunc (*timuit,*) Ex hoc Nota, quod periculosius erat supra mare, quam in naui ; ideo Dominus aliquando fortes in periculo maris submergi permittit. Vnde 1. Cor. 10. *Qui existimat se stare, videat ne cadat.*

Sed, quare permisit in periculo? Primo præcepit ire; Vt virtus eius ostendatur; quia vterque ambulabat; & hoc viderunt discipuli. Sed quod permiserit mergi Petrum, 1. hoc fecit, vt experiretur quid posset ex se. Vnde quod iuit supra mare, hoc fuit virtute Christi; quod autem cœpit mergi, hoc fuit infirmitatis Petri. Sicut Paulus 2. Cor. 12. *Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stim lus carnis meæ angelus Satanæ qui me colaphizet, &c.* 2. Permisit etiam Dominus Petrum mergi, quia futurus erat pastor. Voluit ergo & virtutem ostendere, & infirmitatem. 3. Hoc fecit ad compescendam æmulationem discipulorum; quia enim viderunt eius periculum, cessauit æmulatio eorum.

De II. [*Et cum cœpisset mergi, clamauit. Domine, saluum me fac.*] Simile habetur Psal. 68. *Saluum me fac domine, quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animam meam, &c.* De. III. [*Et continuo Iesus extendens manum apprehendit eũ.*] Christus duo facit, quia & auxilium impendit; & infidelitatem arguit. 1. Auxilium impendit, quia manum porrigit, Psa. 143. *Emitte manum tuam de alto, libera me, & eripe me de aquis multis.* Et Iob. 14. *Operi manuum tuarum porriges dexteram.* 2. De infidelitate eum arguit, & ait illi: [*Modicæ fidei quare dubitasti.*] In quo significatur, quod si fidem certam habuisset, submergi non potuisset; ideo stabiles esse debemus in fide. Idem habetur Matt. 8. *Quid timidi estis modicæ fidei?*

[*Et cum ascendisset in nauiculam, cessauit ventus.*]

Hic

Hic ponitur quartum auxilium contra ventum. Psal. 106. *Dixit, & stetit spiritus procellæ.* Vnde signum est, quod, cum Christus est cum suis, nil peruersi habent. Apoc. 7. *Non esurient, neque sitient vltra, &c.*

PARS VI.

De effectu liberationis.

QVi autem in nauicula erant, venerunt & adorauerunt eum.] scilicet discipuli, vel nautæ, Matt. 8. *Qualis est hic, quia venti & mare obediunt ei?* [*Vere filius Dei es.*] Per hoc autem significatur; quod, quãdo dominus cum fidelibus est, tunc veraciter credunt. 1. Io. 2. *Filioli manete in eo, vt cum apparuerit, habeamus fiduciam & non confundamur ab eo in aduentu eius.* [*Et cum transfretassent, venerunt in terram Genesaret.*] Hic ponitur virtus Christi. Et primo describitur locus: deinde deuotio hominum; & post virtus operatiua. Dicit ergo [*Et cum transfretassent, venerunt, &c.*] Qui locus est ex alia parte maris, & interpretatur Ortus: vnde post periculum venerunt ad refrigerium. Deinde sequitur deuotio turbarũ. [*Et cum cognouissent eum viri loci illius, miserunt in vniuersam regionem illam, & obtulerunt ei omnes male habentes, &c.*] Quia non solum suos infirmos obtulerunt; sed miserunt pro extraneis. Vnde [*cum cognouissent*] per famam, & per doctrinam, miserunt pro infirmis & obtulerunt ei. Nam omnes credebant in eum, tantæ erat virtutis sermo eius. Et hoc significatur Esa. vlt. *Mittam ex eis, qui saluati fuerint, ad gentem in mare, &c.* Item deuotio etiam demonstra-

monſtratur, quia non ſolum petebant, vt imponeret manus: ſed eum tantum (*rogabant, vt vel fimbriā veſtimenti eius tangerent.*) Per fimbriam ſignificantur minima præcepta, vel Caro Chriſti; vel Sacramentum baptiſmi. (*Et quicunque tetigerunt.*) ſcilicet per fidem, (*ſalui facti ſunt*) Vnde, *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit*, Marci vltimo.

FERIA II. POST DOMINICAM I. QVAdrageſimæ, Require in Dominica 25. poſt Pentecoſten.

FFRIA III. POST DOM. I. QVADRAG.

Cum intraſſet Ieſus Ieroſolymam. Matt. 21.

SCOPVS. Cum, vt vita Chriſti, ſic & Euangelium Matthæi ſit tripartita, de eius in hunc mundum Ingreſſu, Progreſſu, & Egreſſu. Egreſſus ſui præambula cœpit ab ingreſſu in vrbem pullo inſidens. Iamque Euangeliſta, quis honor Chriſto fuerit delatus in via, deſcripſerat. Nunc porro hic agit de gloria ei exhibita in ciuitate, & templo. Et primo ponitur admiratio turbarum. (*Et commota eſt, &c.*) id eſt, admirata, Eſa. 60. *Tunc videbis & afflues, & mirabitur & dilatabitur cor tuum.* pſal. 59. *Commouiſti terram, & conturbaſti eam* (*Dicens, quis eſt hic?*) Nō eſt mirum, ſi iſti mirantur: quia etiam Angeli mirati ſunt in ſua aſcenſione dicentes. *Quis eſt hic, qui venit de*

nit de Edon, tinctis vestibus de Bosra? Es. 63. Ponitur responsio. (*Populi autem dicebant, hic est Iesus propheta à Nazareth Galileæ.*) Propheta, actum denuntiationis significat. *A Nazaret*; quia ibi nutritus erat, & inde magis notus, & ideo dicebatur Nazaræus. (*Et intrauit Iesus in templum Dei, & eiecit ementes & vendentes:*)

PARTITIO.

I. Purgauit templum.
II. Infirmos curauit.
III. Ora infantium aperuit.

PARS I.

De purgatione templi.

PPrimo ponitur visitatio templi : *Secundo* purgatio : *Tertio* reprehensio Iudæorum. De I. (*Et intrauit Iesus in templum Dei, &c.*) Quare intrans ciuitatem, statim venit ad templum? *Vna ratio.* Quia venerat vt hostia immolanda, ideo primo venit ad locum immolationis: & iste erat dies statutus in quo agnus præsentari debebat: vt legitur Exo. 12. quod luna decima debebat agnus præsentari, & occidi 14. luna. Sed occisus est in die Iouis sero: ergo oblatio fieri debuit in ramis palmarum. *Secunda ratio.* Quia ostendit se esse filium reuerendi patris; vt reuerentiam patri exhiberet, venit ad Domum Patris sui. Malach. 1. *Si ego pater, vbi honor meus?* Et in hoc datur nobis religionis exemplum; vt, cum in ciuitatem aliquam venimus, primo tem-

templum adeamus.pſ. 5. *Adorabo ad templum ſanctum tuum.*

Item, egit vt bonus medicus; qui primo obuiat cauſæ morbi. Atqui ægritudo & cauſa corruptionis ſpiritualis à te plo procedit, quia ſi Sacerdos eſt corruptus, de facili corrumpetur populus. Ideo primo adijt templum, vt curationē adhiberet primo circa templum. Ezech. 9. *A Sanctuario meo incipite, &c.* Huc referendum illud Exo. 23. quod *omnes filij Iſrael ſemel in anno debebant comparere coram domino, & non apparere vacui; ſed offerre oblationes ſuas.* Et illi, qui prope habitabant, adducebant ſecum animalia ſua, vt ſic lucrarentur. *Item*, Quia aliqui non habebant pecuniam, ideo erant nummularij, qui accommodarent non habentibus; & ſic non poſſent ſe excuſare ab oblatione. Sed quia prohibitum erat, ne accommodarent ad vſuram, ideo vſuram non recipiebant, ſed munuſcula: quæ coliba dicuntur, ſcilicet vuas paſſas, vel huiuſmodi *Item*, Quia erant pauperes, qui non poterant habere animalia groſſa, nec eis credebatur; ideo habebant miniſtros qui vendebant columbas & turtures: ne alicui deficeret oblatio. Et vero Dominus non reprehendebat oblationes, ſed cupiditatem eorum.

De II. Ergo. [*Eijciebat ementes & vendentes*] *menſas nummulariorum euertit & cathedras vendentium columbas.*] id eſt, ſedilia, in quibus ſedebant.

Myſtice in templo, id eſt, in Eccleſia ſunt, qui lucris temporalibus inhiant, qui de Eccleſia eijciuntur: quia *qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in*

& in laqueum diaboli. Nummularij possunt dici Diaconi, quibus datur administratio temporalium. vt habetur *Act.* 6. Cum officium dispensationis retorquent ad quæstum; debent ejci de ecclesia. Per columbam intelligitur Spiritus sanctus: vnde vendentes columbas sunt prælati vendentes dona spiritualia: vt ordinem, vel huiusmodi, Act. 8. *Pecunia tua tecum sit in perditionem.*

Item, 2. potest exponi quod vnusquisque est tẽplum Dei, 1. Cor. 6. *Nescitis, quia templum Dei estis vos, &c.* Vnde debet vnusquisque expellere à se vẽditionem & emtionem; vt non seruiat Deo propter diuitias. *3. Item*, auaritiam, quæ per nummularios, & simoniæ prauitatem, euellere etiam appetitum simoniæ à corde qui per cathedras significatur. *Est quæstio literalis.* Quia habetur Ioan. 2. quod ante traditionem Ioannis factum fuit istud miraculum; hic autem habetur quod imminente passione. *Dicit Aug.* Bis factum est: ideo magis sunt culpabiles, cum alias reprehensi fuissent. 2. *Quæritur.* Cum esset homo despectibilis & humilis; quomodo hoc potuit facere contra voluntatem Sacerdotum & magnorum? *Hiero. dicit*, Hoc est vnũ è maximis miraculis quod Dominus fecerit, & quod virtus quædam radiabat à vultu eius, per quã terrebat homines, quando volebat.

De III. [*Et dixit eis, &c.*] Hic reprehendit eos. Et *primo* in hoc quod pertinet ad dignitatem templi: *secundo* per hoc quod pertinet ad vsum. [*Scriptum est,*] scilicet Esa. 56. (*Domus mea domus orationis est.*) Expositio huius habetur. 3. Reg. 8. *Cum cæli,*

cœlorum capere te non possunt; quanto magis domus hæc quam ædificaui tibi? Nō dicitur domus domini, quia ibi corporaliter inhabitet; sed quia locus est deputatus ad orandum Deum. Sicut aliquis dominus habet locum vbi supplicationes recipit & exaudit; sic templum est locus vbi Dominus vota fidelium audit. Ecclesia nostra specialiter dicitur Domus; quia ibi habitat corporaliter in sacramento Christus Deus. Psal. 147. *Non fecit taliter omni nationi, &c.* Vnde Augustin. in regula. *In oratorio nihil aliud fiat, nisi ad quod deputatum est.* reprehendit eos quantum ad vsum.

Vos autem fecistis eam speluncam latronum. Quia ea quæ religionis sunt in quęstum conuertunt, sicut latrones in speluncis latitant, vt spolient transeuntes, & sibi acquirant, quod non est suum.

PARS II.

De infirmorum curatione.

CÆci, qui in templo sunt, significant eos, qui excæcati sunt per ignorantiam. Esa. 59. *Palpauimus, sicut cæci parietem.* Claudi dicuntur, qui per vias ambulant iniquorum. 3. Reg. 18. *Vt quid claudicatis in duas partes?* Et isti accedunt ad Christum in templo, & sanat eos. Et congruit huic facto locus, per quod significatur, quod morbi spirituales nō curantur, nisi in Ecclesia. Facto ostendit, quod pueri clamauerunt supra, *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Esa. 33. *Ecce Dominus veniet, & saluabit nos, tunc aperientur oculi eorum.*

Sequi-

Sequitur indignatio sacerdotum. Vnde dicit. (*Videntes autem princip s sacerdotum, &c. indignati sunt.*) De talibus dicitur 2. Tim. 3. *Semper proficiunt in peius.* Et *Primo* ponitur reprehensio: *Secundo* inquisitio: Terti responsio. Circa primum tria. *Primo* ponitur causa indignationis: *Secundo* ponitur indignatio: *Tertio* ponitur confutatio. Vnde *videntes mirabilia quæ fecit,* scilicet *cæcos illuminari,* &c. & istis non minus fuit, quod ementes & vendentes eiecit. Hoc enim videntes dicebant ad eum conuersi: *Mirabilia testimonia tua: ideo scrutata est ea anima mea.* Psalm. 118. Item, videntes (*pueros clamantes Osanna, &c.*) Debebant moueri ad reuerentiam, Matt. 11. *Abscondisti ea à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.* Marc. 4. *Vt videntes non videant, &c.* Pueri laudabant, sed isti sapientes indignati sunt, & dixerunt ei. (*Audis quid isti dicunt*) quasi dicerent: Non est iustum, quod homo purus sustineat laudari vt Deus, Actor. 12. *Herodes sustinuit vt honoraretur vt Deus, ideo percussus est ab angelo & cõsumtus vermibus expirauit.* In quo datur nobis exemplum; si laudamur supra nos, quod non debemus sustinere. Sed ipse non poterat laudari supra se: quia ipse Deus erat.

PARS III.

De confutatis inuidis.

SEquitur reprobatio. Et *primo* reprobantur verbo: *secundo* facto. I. (*Iesus autem dixit eis, vtique.*) Dominus valde sapienter respondet. Intendebant, si

reprimeret pueros, quod ipsi haberent propositũ: si non, haberent accusationem in eum. Sed Dominus ita sapienter respondet; vt nec pueros reprobaret; nec ipsi haberent vnde calumniari possent. Vnde dixit (*Vtique audio*) sed nihil contra me dicunt. Cùm Dauid dicat, (*Ex ore infantium & lactentium, &c.*) Non dicit dixisti, sed *perfecisti*: quia quod tales pueri laudant Deum, hoc est ex diuinâ inspiratione, quia *Dei perfecta sunt opera*, Deut. 32. Vnde non ex industria, sed à spiritu sancto; Sapient. 10. *Qui linguas infantium facit disertas.*

Quæstio: Quomodo dicit infantes: quia tales non possunt loqui, ergo nec laudare? *Dico*. Non dicuntur infantes propter ætatem, sed propter simplicitatem; quia à malitia immunes, 1. Cor. 4. *Nolite pueri effic. sensibus sed malitia paruuli estote* Item, *lactantes* dicuntur, quia à miraculis commouebantur; in miraculis commoueri est quidem vt lac, quia lac absque difficultate bibitur, sic isti cum dulcedine per miraculum adducuntur ad fidem. Hebr. 5. *Facti estis quibus lacte opus est, non solido cibo.*

II. (*Et relictis illis abijt foras*, &c.) Hic cõfutat facto: Nam derelictio illa fuit signum, quod ipsi derelinquerent eum. Hier. 51. *Curauimus Babylonem, & non est curata.* Et transit in Bethania, in domum obedientiæ. Ibi enim moratur Iesus. Rom. 6. (*Et mansit ibi*) Quia in obedientibus sibi manet. Actor. 5. *Obedire oportet Deo magis, quam hominibus*: & non solum in Bethania, sed in quemcunque obedientem. Vnde Ioan. 14. *Si quis diligit me sermonem meum seruabit*, sequitur, *Et mansionem apud eum faciemus.*

FERIA IV. POST DOMIN. I. QVADRAGESIMÆ.

Magiſter volumus à te ſignum videre. Matt. 12.

SCOPVS. Confutauerat detrahentes ſuis miraculis Dominus: hic arguit tentantes.

PARTITIO.

I. De interrogatione tentatoria, cum reſponſione.
II. De indignitate reproba tentantium Dominum.

PARS I.

De interrogatione & reſponſione.

1 TVnc *reſponderunt.*) Hoc eſt poſtquam multa miracula viderant, & multa verba ſapientiæ audierãt, ita vt impletũ ſit in eo, quod dicitur Eccl. 22. *Cum dormiente loquitur, qui narrat ſtulto ſapientiam.* (*Magiſter volumus à te ſignum videre.*) Magiſter, dicunt tentando. Pſal. 27. *Loquuntur pacem in ore ſuo, mala autem in cordibus eorum.* (*Volumus*, &c.) Nonne multa ſigna viderant? Ita. Sed alius Euangeliſta ſic exponit dicens. *Volumus ſignum de cœlo videre.* ſicut lib. 1. Reg. 12. Samuel fecit tonitruum: & Helias, ignem deſcendere. 2. Reg. 1.

Proprium Iudæorum est signum petere, 1. ad Cor. 1. *Iudæ signum petunt*. Sed cum signa dedisset terrena, non crede an: ;etiam si daret cœlestia, non crederent. Ioan. 3. *Si terrena dixi vobis, & non creditis; quomodo si dixero cœlestia credetis?*

II. (*Qui respondens, &* .) repellit eos, & duo facit. *Primo* designat quod quærebant. *Secundo* denegat. De I. (*Qui respondens, &c. Generatio mala*) &c. Malos dicit; quia insidiatores erant. Dicitur quis malus, quia nocet proximo. Generatio ergo mala, & iniqui filij dicitur adultera generatio. Esa 57. *Vos autem accedite huc filij auguratricis, semen adulteri, & fornicariæ*. Ita ergo ista generatio iniquitati subiecta. (*Signum quærit, sed non dabitur ei nisi signum Ionæ Prophetæ.*) Es. 5. *Pete tibi signum à Domino Deo tuo in profundum inferni siue in excelsum supra, &c.* Petebant ergo signum de cœlestibus; sed non erant digni videre. Hoc dedit Apostolis suis; qui viderunt eum ascendentem: qui gloriam Dei viderunt in monte. Sed istis non dabitur nisi signum in inferno: quantum ad animam: & de terra: quantum ad corpus. *Nec dabitur ei, nisi signum Ionæ Prophetæ*. Quo 1. signatur mors Christi; & ostenditur charitas Dei, sicut Rom. 5. *Cum adhuc peccatores essemus, secundum tempus Christus pro nobis mortuus est, &c.* 2. Ostenditur potestas resuscitantis, vt habetur 1. Cor. 15. Et hęc sunt signa eorum, quæ in nobis esse debent. Per mortem Christi significatur nobis, nos mori debere peccato; per resurrectionem vero, nos debere à peccato resurgere.

(*Et sicut Ionas fuit in ventre ceti, &c.*) secundum veritatem-

ritatem, (*ſic filius hominis erit in corde terræ*) In hoc confunditur error Manichæi dicentis, non vere mortuum eſſe. Et dicit *in corde terræ*; quia ſicut cor hominis eſt in profundo, ita Chriſtus in profundo terræ. Vel *in corde terræ*, id eſt, in corde terrenorum, & diſcipulorum, qui deſperabant de eo, vt habetur Luc. vlt. *Nos autem ſperabamus, quod ipſe eſſet redempturus Iſrael*, (*tribus diebus & tribus noctibus.*) Hic eſt *Quæſtio literalis.* Videtur hoc eſſe falſum; quia hora nona expirauit, & ſepultus eſt veſperi; reſurrexit autem mane tertiæ diei. Dicit Auguſtinus, aliquos dicere, quod computanda eſt hora, qua poſitus fuit in cruce. Vnde primam noctem dicunt illam tenebroſitatem, quæ apparuit; ſecunda fuit nox diei veneris: tertia diei ſabbathi. Sed ſecundum Auguſtinum non valet: poſſet tamen ratio ſuppetere, ſi tota die Dominica fuiſſet in ſepulchro. Ideo aliter dicendum, quod dies naturalis ſumitur pro ſpatio 24. horarum: ſed vt dicit Auguſtinus, in Scriptura aliquando ſumitur pars pro toto: dicendum, quod Chriſtus per ſynecdochen fuit tribus diebus, & tribus noctibus in ſepulchro: quia ſexta feria, pro tota die, & præcedenti nocte ſumitur: De die vero ſecunda non eſt dubium: tertia vero nox pro nocte, & die ſequenti. Tamen ſi ſecundum veritatem inſpicimus, fuit duabus noctibus, & vno die integro, ad ſignandum quod ſuum ſimplum deſtruxit noſtrum duplum. In nobis erat pœna & culpa: in eo pœna ſolum.

Ideo, &c.

PARS II.

De indignitate reproba tentantium.

HIc est *quæstio* literalis. Nonne multa miracula fecit? nonne Lazarum resuscitauit, & multa alia? Quid est ergo, *non dabitur*, &c. *Respondeo*, Non dabitur tale signum, quale petebant. Vel non dabitur signum ad vtilitatem eorum. Sciebat enim quod non reuerterentur; quia indurati erant. Sed signa fecit propter fideles & electos; quales post multi fuerunt. *Viri Niniuitæ*, &c. Hæc est indignitas. Et *primo* præferuntur gentiles: *secundo* ponitur ratio. Videte. Aliquis est bonus vel quia non peccat; vel quia pœnitet. *Primo* ergo præfert eos qui pœnituerunt, scil. gentiles: *Secundo* qui peccatum non fecerunt. I. Comparauerat Dominus resurrectionem suam Ionæ: ideo possent credere, sibi euenturum, sicut Niniuitis, qui liberati sunt; sed isti non solum non fuerunt liberati; vt fuerint etiam dispersi. Vnde (*viri Niniuitæ surgent.*) In verbis istis excluditur 1. error Iudæorum, quod resurrectio erit ante iudicium; & quod in medio reædificabitur Hierusalem. Et adducunt pro se, quod dicitur Esa: 25. *Faciet Dominus in monte hoc conuiuium pinguium.* 2. Alij dixerunt quod iusti & martyres resurgent ante alios per mille annos; & adducunt pro ipsis quod dicitur *Apoc.* 20. *Vidi angelum, &c.* sequitur, *& apprehendit draconem serpentem antiquum, qui vocatur diabolus, & ligauit eum vt non amplius gentes decipiat, donec consummentur mille anni.* Vtrumq; excluditur, cũ dicit, (*Surgent cum generatione ista.*) Simul boni, & non

non boni, *& condemnabunt*, comparatione non autoritate, quia inter condemnandum resurgent. Ezech. 5. *Ista est Hierusalem, in medio gentium posui eam, & in circuitu eius terras: contemsit iudicia mea, vt plus esset impia quam gentes, & præcepta mea vltra quam terræ, quæ in circuitu eius sunt.* Et in quo condemnabunt? (*Quia pœnitentiam egerunt*) isti vero noluerunt agere. 1. Dominus incepit prædicationem suam à pœnitentia: Ioannes similiter: & non audierunt, Hier. 8. *Nullus est qui agat pœnitentiam super peccato suo.* 2. Illi fecerunt pœnitentiam in vna prædicatione Ionæ: Iesus autem multas prędicationes eis fecerat: & tamen non sunt conuersi. Ioan. 15. *Si opera non fecissem, quæ nullus alius fecit, peccatum non haberent.* 3. Conuersi sunt in prædicatione vnius Prophetæ: sed isti non solum habuerunt Prophetam: sed Filium Dei. Vnde habetur Hebr. 1. *Multifarie multisque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis, nouissime diebus istis locutus est nobis in Filio; quem constituit hæredem vniuersorum, per quem fecit & sæcula,* &c. (*Ecce plus quam Ionas hic,*) Hebr. 3. *Amplioris* gloriæ enim iste præ Moyse dignus est. Ergo Niniuitæ præferuntur: quia pœnitentiam egerunt.

De II. (*Regina austri, &c. Et condemnabit eam,*) scilicet in sapientia, quam isti noluerunt recipere. De ista habetur 3. Reg. 10. quod *venit audire sapientiam Salomonis.* Per eam signatur Ecclesia ex fidelibus: Psalm. 44. *Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circundata varietate, &c.* Regina dicitur, quia regere se debet. Prou. 20. *Rex, qui sedet in solio*

iudicij, dißipat omne malum intuitu suo, &c Et *dicitur austri*, ratione Spiritus Sancti. Cant. 4. *Surge aquilo, & veni auster, pe fla hortum meum, &c.* Illa regina *surget in iudicio cum generatione ista*: Nota non dici, quod non peccauerit, sed non fuit rebellis. Quare? quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis. sicut habetur 3. Reg. 10. *Et non oportu t quod vos veniretis à finibus terræ, quia hic est.* Vnde (*ecce plus quam Salomon hic*.) quia ille Rex temporalis erat, & peccator: iste vero innocens, & æternus. Dan. 7. *Potestas eius potestas æterna quæ non auferetur, & regnum æternum, quod non corrumpetur.*

FERIA V. POST DOMINICAM I. QVAdragesimæ, Vide in Dom. 2. Quadrages.

FERIA VI. POST DOM. I. QVADRAGES.

Erat dies festus Iudæorum. Ioan. 5.

SCOPVS. Capite 4. Dominus egit de regeneratione spirituali: hic agit consequenter de beneficijs, quæ regeneratis spiritualiter conferuntur à Deo. Sed his qui carnaliter generantur, tria conferuntur à parentibus carnalibus: Vita, Nutrimentum, & Doctrina siue disciplina: Et hæc tria à Christo

Christo etiam regenerati spiritualiter recipiunt.

PARTITIO GENERALIS.

Primo proponit signum visibile, in quo manifestatur virtus Christi factiua, & reparatiua vitæ secundum consuetudinem huius Euangelij: in quo semper doctrinæ Christi adiungitur aliquod visibile factum, pertinens ad illud de quo est doctrina: vt sic ex visibilibus inuisibilia innotescant. Secundo ponitur occasio doctrinæ proponendæ.

PARTITIO.

I. Describitur locus miraculi perpetrati.
II. Infirmitas.
III. Restitutio sanitatis.

PARS I.

De loco miraculi.

LOcus miraculi describitur dupliciter, generalis, & specialis. I. *Generalis locus* est Hierosolyma: (*Post hæc,*) id est, post miraculum in Galilæa factum, (*Erat dies festus Iudæorum,*) scilicet Pentecostes secundum Chrysost. Nam supra fit mentio de festo Paschæ, quando ierat in Hierusalem: nunc ergo in sequenti festo Pentecostes, (*Ascendit Iesus*

Hierosolymam) iterato, nam sicut legitur Exod. 23. *Mandatum erat à domino, vt omne masculinum generis Iudæorum tribus vicibus in anno*, scilicet, in die festo Paschæ, Pentecostes, Scenopœgiæ, in templo præsentaretur.

Et in istis festis Dominus in Hierusalem ascendit propter duo, scilicet ne videretur legi fore cōtrarius, sicut ipse dixerat, Matth. 5. *Non veni legem soluere, sed adimplere*: vt multitudinem populi illuc concurrentis in diebus festis ad Deum per signa & doctrinam trahat. secundum illud Psalm. 21. *In medio multorum laudabo te* & alibi. *Annunciabo iustitiam tuam in Ecclesia magna.* Vnde & ipse dicit, Ioan. 18. *Ego palam locutus sum mundo.*

Locus autem *specialis* miraculi, (*Est Hierosolymis probatica piscina*, &c.) Quæ quidem describitur ex quatuor, Ex Nomine, ex Dispositione, ex Inhabitatione, & ex Virtute Ex *Nomine* quidem, cum dicit (*probatica piscina.*) Πρόβατον. enim Græce ouis dicitur. Probatica ergo piscina, quasi ouiaria, vel pecuaria dicitur: ex eo quod sacerdotes cadauera bestiarum, & præcipue ouium, quæ vt plurimum in sacrificiis offerebantur, ibi abluebant. Et ideo Hebraice cognominabatur (*Bethsaida*,) id est, *domus ouium.* Erat enim prope templum ex aquis pluuialibus collecta.

Mystice autem 1. *secundum Chrysost* hæc piscina baptismum præfigurabat. Nam dominus volens gratiam baptismalem in diuersis præfigurare, *Primo* quidem dedit aquam expurgantem corporis sordes; quæ erant ex tactu immundorum secundum

dum legem, de qua Numeri 19. *Secundo* dedit virtutem huic piscinæ Euæ repræsentat expressius quam aqua illa, virtutem baptismi: non solum ab immunditijs carnis sanãdo; sed etiam ab infirmitatibus corporis saluando. Nã quanto figuræ fuerunt propinquiores veritati; tanto expressiores erant. Signabãt ergo virtutem baptismi, quia sicut aqua illa per hoc quod lauabat corpora, habebat virtutem ex Angelo non natura propria, infirmitatem sanandi; ita aqua baptismi habet virtutem sanandi, & abluendi animam à peccatis. Apoc. 1. *Dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris.* Et inde est, quod passio Christi per sacrificia veteris legis prę-figurata in baptismo repræsentatur, Rom. 6. *Quicunque baptizati estis in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati estis,* &c. 2. *Secundum August.* vero aqua illius piscinæ significabat statum populi Iudæorum: secundum illud, Apoc. 17. *Aquæ multæ,* populi multi, nam populus gentium non erat inclusus sub limite diuinæ legis: sed *vnusquisq; ambulabat secundum vanitatem cordis sui,* Ephes. 4. Populus vero Iudæorum conclusus erat sub cultu vnius Dei: secundũ illud Galat. 3. *Conclusi in eam fidem quæ reuelanda erat.* Et ideo iste populus significabatur per aquam in piscina conclusam. Et dicitur (*probatica,*) quia ipsi erant speciales oues Dei: Psalm. nonagesimo-quarto. *Nos autem populus eius, & oues pascuæ eius.*

II. Ex *dispositione* autẽ describitur, quia erat (*quinq; porticus habens,*) scilicet per circuitum, vt multi Sacerdotes absque impedimento commode starent

rent ad lauandum cadauera beſtiarum. Per hos quinque porticus *myſtice* ſignificantur 1. *ſecundum Chryſ.* quinque Vulnera Corporis Chriſti: de quibus dicitur Ioan. 20. *Mitte manum tuam in latus meum, &c.* 2. Secundum *Aug.* vero quinque libri Moyſi.

III. *Ex inhabitatione* autem deſcribitur. Quia in his porticibus (*iacebat multitudo magna*, &c.) Cuius literalis *ratio* eſt propter concurſum omnium infirmorum ad virtutem aquæ: Quæ quia continue non ſanabat, nec multos ſimul, oportebat, quod multi illic expectantes morarentur.

Per hoc autem *myſtice* ſignificatur, 1. ſecundum *Aug.* quod lex non poterat peccata ſanare. Hebr. 10. *Impoſsibile eſt per ſanguinem hircorum aut taurorum peccata purgari*: ſed oſtendebat eam tantum, Rom. 7. *Per legem enim cognitio peccati.* Et ideo iacebant in ea infirmi diuerſis infirmitatibus, curari non valentes.

Quæ quidem deſcribuntur quantum ad quatuor. *Primo* quidem quantum ad ſitum: quia iacebant proſtrati, ſcilicet per peccata inhærendo terrenis. Qui enim iacet, ex toto inhæret terræ, Matt. 9. *Miſertus eſt eorum, quia erant vexati, & iacentes, quaſi oues non habentes paſtorem.* Iuſti autem non iacent, ſed recta ad cœleſtia ſtant. Pſal. 19. *Ipſi* ſcilicet peccatores, *obligati ſunt & ceciderunt, nos autem*, ſcilicet, iuſti, *ſurreximus & erecti ſumus*, *Secundo* quantum ad numerum: quia multi. Vnde dicit, (*multitudo magna*,) Eccleſ. 1. *Peruerſi difficile corriguntur, & ſtultorum infinitus eſt numerus.* Mat. 7. *Lata eſt via*

quæ

quæ ducit ad perditionem , & multi incedunt per eam.

Tertio, quantum ad dispositionem seu habitum infirmorum. Et ponit quatuor quę homo per peccatum incurrit. *Primo* enim homo ex hoc, quod subijcitur passionibus peccatorum ei prædominantibus, efficitur languidus, hinc dicit (*languentium.*) Vnde & à Tullio passiones animæ: puta irę, & concupiscentiæ, & quædam ægritudines animæ dicuntur. Vnde Ps. 6. *Miserere mei domine quoniam infirmus sum. Secundo* vero ex dominio passionum: & victoria in homine excœcatur ratio per consensum. hinc ait (*cœcorum,*) scilicet per peccata: Sap. 2. *Excœcauit eos malitia eorum*, Ps. 52. *Supercecidit ignis*, scilicet iræ, & concupiscentiæ, *& non viderunt solem. Tertio* homo languens & cœcus efficitur instabilis, in suis operibus, & est quasi claudus: vnde Prou. 10. *Impius facit opus instabile.* hic dicit (*claudorum*,) 3. Reg. 19. *Vsquequo claudicatis in duas partes? Quarto*, homo sic languidus, cœcus intellectu, claudus in effectu, efficitur aridus in affectu, inquantum exsiccatur in eo omnis pinguedo deuotionis, quam petebat, Ps. 62. *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea.* Et sic dicit: (*aridorum*,) Ps. 21. *Aruit tanquam testa virtus mea.*

Sed sunt aliqui sic affecti languore peccati, qui non expectant aquæ motum in peccatis suis requiescentes: secũdum illud Sapien. 14. *In magno viuentes insciëntiæ bello, tot & tanta mala pacem appellant*, de quibus Prou. 2. *Lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis.* Cuius ratio est, quia non abhorren

rent peccata: nec peccant ex ignorantia, ſeu infirmitate, ſed ex certa malitia. Iſti autem (vtpote nō ex malitia peccantes) non quieſcebāt in peccatis: ſed per deſiderium expectabant aquæ motū. Vnde dicit (*expectantium*,) Iob 17. *Cunctis diebus quibus nunc milito, expecto, donec veniat immutatio mea.* Sic & illi qui erant in veteri teſtamēto, expectabant Chriſtum, ſecundum illud Gen. vlt. *Salutare tuum expectabo Domine.*

IV. *Ex virtute* vero deſcribitur piſcina, quia ſanat ab omni infirmitate corporali, virtute angeli deſcendentis. Et ideo dicit (*Angelus autem Domini ſecundum tempus*, &c.) Et quidem virtus piſcinæ in aliquo concordat cum baptiſmo, & in aliquo differt. *Concordat* quidem in duobus. *Primo* quidem in occultatione virtutis. Nam virtus aquæ huius piſcinæ non erat ex natura ſua; alias ſemper ſanaſſet: ſed ex aliqua virtute occulta, ſc. ex angelo. Vnde (*Angelus Domini ſecundum tempus*, &c.) Et ſimiliter aqua baptiſmi ex eo, quod aqua non habet virtutem purgatiuam animarum: ſed ex occulta virtute Spiritus ſancti: ſecundum illud Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Secundo concordat* in effectu, quia ſicut aqua baptiſmi ſanat: ita & iſta piſcina ſanabat. Et ideo dicit, quod (*qui prior deſcendiſſet. ſanus fiebat.*) Ideo autem virtutem ſanandi corpora aquę iſtius piſcinæ Deus contulit, vt homines abluendo per ſalutem corporalem aſſueſcerent quærere ſpiritualem.

2. Differt aūt quantum ad tria. *Primo* quātum ad

id

id cuius virtute hoc fiebat, quia aqua piſcinæ conferebat ſanitatẽ virtute angeli. Aqua vero baptiſmi virtute increata: non ſolũ Spiritus ſancti: ſed ẽt Trinitatis. Vnde etiam Matt.3. Super dominum baptizatũ tota Trinitas adfuit. Pater in voce, Fili⁹ in perſona, Spiritus ſanctus in columbæ ſpecie. Et inde eſt, ꝙ in noſtro baptiſmo fit inuocatio Trinitatis. *Secundo* differt quantum ad efficaciam; quia aqua piſcinæ non habuit virtutem ſanatiuam continue, ſed (*ſecundum tempus*) id eſt, determinato tẽpore. Aqua vero baptiſmi continuã abluendi virtutem habet; ſecundum illud Zach.13. *Erit fons patens domui Iacob, & habitantibus Hieruſalem in ablutionem peccatoris & menſtruatæ. Tertio* quantum ad multitudinem ſanandorum, quia ad motum aquæ illius piſcinæ, ſanabatur tantum vnus; ſed ad motũ aquæ baptiſmi ſanantur omnes: Nec mirum, quia virtutis illius aquæ cum ſit creata, finita eſt, & finitum habet effectum. In hac vero aqua virtus eſt infinita ad infinitas animas, ſi eſſent, abluẽdas. Eccl. 36. *Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris.*

Secundum Aug. vero per angelum iſtum intelligitur Chriſtus, Iſa.9. *Vocabitur magni conſilii angelus.* Sicut ille angelus ſecundum tempus deſcendebat in piſcinam; ita & Chriſtus ſecundum determinatum tempus à patre deſcendit in mundũ, Iſai. 14. *Prope eſt vt veniat tempus eius*, &c. Galat.4. *At vbi venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum*, &c. Item ſicut ille angelus non videbatur niſi motu aquæ; ita etiam Chriſtus ſecundum diuinita-

nitatem, non cognoſcebatur: quia *ſi cognouiſſent, nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent*, 2. Cor. 2. Nam Iſa. 4 *Vere tu es Deus abſconditus.*

Et ideo videbatur aqua turbata: ſed à quo turbaretur, non videbatur: quia infirmitatem Chriſti videntes, Diuinitatem eius non cognoſcebant. Et ſicut ille qui deſcendebat in piſcinam ſanus fiebat: ita & qui humiliter credit in Deum, eius paſsione ſanatur. Rom. 3. *Iuſtificati per fidem per redemtionem quæ eſt in Chriſto: quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius.* Sanabatur autem vnus tantum: quia nullus ſanari poteſt, niſi in eccleſiaſtica vnitate, Eph. 4. *Vnus Deus, vna fides, vnum baptiſma.* Væ ergo illis, qui oderunt vnitatem, & partes ſibi faciunt in hominibus.

PARS II.

De infirmi annis & querela.

PRimo ponitur diuturna infirmitas. *Secundo* oſtenditur cauſa diuturnæ infirmitatis. De I. Infirmitas diuturna erat. *(Quia homo erat habens triginta octo annos in infirmitate ſua.)* Quod ſatis pulchre introducitur. *Homo*, qui curari non poterat à piſcina: curandus tamen à Chriſto. Quia quos lex ſanare non poterat, Chriſtus perfecte ſanat. Rom. 8. *Nam quod impoßibile erat legi in quo infirmabatur per carnem, mittens Deus filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne, vt iuſtificatio legis impleretur in nobis.* Eccl. 36. *Innoua ſigna*, &c.

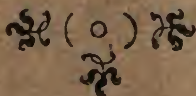
Con-

Congruit autem iste numerus infirmitati ad languorem pertinens magis, quam ad sanitatem. Nam secundũ Augustinum, quadragenarius numerus consecratur ad designandam perfectionẽ iustitiæ: quę in obseruatione legis consistit. Lex. a. in decem præceptis data est, & prædicanda erat in quatuor partibus mundi, vel implẽda per quatuor Euangelistas secundum illud Rom. 10. *Finis legis Christus*. Quia ergo denarius per quatuor multiplicatus peruenit ad quadragenarium, recte perfecta iustitia designatur; subtractis ergo duob. à quadra genario numero efficiuntur 38. Hæc. a. duo, sunt duo præcepta charitatis quibus impletur omnis perfecta iustitia. Et ideo homo iste languebat: quia de quadraginta, duo minus habebat, id est, imperfectam iustitiam: quia Matt. 22. *In his duobus pendet lex & Prophetæ.*

De II. dicit: (*Hunc cum vidisset Iesus iacentem, &c.*) Exquiritur causa diuturnæ infirmitatis. Et *Primo* ponitur interrogatio Domini. Secundo respõsio languidi, I. (H[illegible] sc. hominem *cum vidisset Iesus iacentẽ*, non solum [illegible]lo corporis, sed etiam miserationis: qualiter videri petebat Dauid dicens. *Respice in me Domine, & miserere mei*, (*& cognouisset quia multum tempus haberet*,) in infirmitatẽ: quod est cõtra cor Christi & infirmi: quia Eccl. 10. *Languor prolixior grauat medicum.* (*Dixit ei. Vis sanus fieri*) non quasi ignorans; nam satis constare poterat: sed vt excitet desiderium infirmi, & ostendat patientiam qui tot annis expectauit eripi ab ægritudine non desistens; & ex hoc cognoscatur dignior qui

ſanetur, Pſ.34. *Viriliter agite, & cõfortetur cor veſtrum, omnes qui ſperatis in Deo.* Excitat autem deſiderium; quia ſtabilius tenetur, quod cum deſiderio percipitur; & facilius acquiritur nobis, Mar. 7. *Pulſate per deſiderium, & aperietur vobis.* Nota: Dominus à cæteris fidem requirit, Matth. 9. *Creditis, quod poſſum hoc facere vobis?* Sed in iſto nihil tale facit; quia illi quidem audierant aliqua de miraculis Ieſu; iſte autem nondum. Et ideo fidem ab eo non requirit, niſi poſt factum miraculum.

II. (*Reſpondit ei languidus.*) Et duo inſinuat, quæ tamen erant diuturnæ infirmitatis, ſc. paupertatem, & debilitatem 1. Quia enim pauper erat; non poterat habere hominem, qui mitteret eum in piſcinam. Vnde (*Domine, hominem non habeo, &c.*) Et forte ſecundum Chryſ. opinabatur ſibi Chriſtum vtilem fore ad mittendum eum in aquam. 2. Quia vero debilis erat, & feſtinanter ire non poterat, præueniebatur ab alio. Vnde (*Dum venio enim ego, alius ante me deſcendit.*) Et ſic poterat dicere cum Iob. 6. *Ecce non eſt auxilium m[illegible] me.* Per hoc ſignificatur, quod non erat al[illegible] homo purus, qui humanum genus ſaluare poſſet: quia omnes peccauerunt & eguerunt gratia Dei, quouſque veniret Chriſtus Deus & homo, per quem ſanaretur.



PARS

PARS III.

De miraculosa consanatione.

PRimo ponitur mandatum Domini. *Secundo* obedientia hominis. De I. Præcipit autem Dominus naturæ, & voluntati hominis. Hæc enim duo sub poteſtate eius ſunt. 1. *Naturæ* præcipit cum dicit, (*Surge.*) Non enim hoc voluntati præcipitur, quia hoc non erat in eius poteſtate: ſed naturæ, quam Dominus præcipiendo immutauit, dando ei virtutem qua ſurgere poſſet. 2. *Voluntati* vero duo præcipit ſc. (*Tolle grabatum tuum, & Ambula.*) Et quidem quantum ad literam, hæc duo præcepit: vt oſtendat perfectam ſanitatem homini reſtitutam. In omnibus enim miraculis, ſecundum optimum illius naturæ Dominus perfectum opus fecit. Deut. 32. *Dei perfecta ſunt opera.* Iſte autem in duobus defecerat, ſc. in viribus proprijs ſe ſuſtinere non valens. Vnde Dominus eum iacentem inuenit, & ſine ſubſidio aliorum. Vt ergo perfecta ſanitas innoteſceret ei, qui ſe ſuſtinere non valebat, præcepit vt lectum ſuum tollat: & ei, qui ambulare non poterat, præcepit vt ambulet.

Nihilominus tamen hæc tria in iuſtificatione Dominus præcipit. *Primo*, vt ſurgat, recedendo à peccato, Eph. 5: *Surge qui dormis, & exurge à mortuis.* *Secundo.* (*Tolle grabatum,*) ſatisfaciendo de commiſsis. Per grabatum enim, in quo homo requieſcit, ſignificatur peccatum. Tollit

ergo homo grabatum ſuum, quando fert onus pœnitentiæ ſibi pro peccato impoſitum, Mich. 7. *Iram Domini portabo, quoniam peccaui ei.* *Tertio* vt ambulet proficiendo in bono Pſ. 83. *Ibunt de virtute in virtutem.*

Secundum Aug. duo deficiebant iſti languido, ſcilicet præcepta geminæ charitatis. Et ideo voluntati, quæ charitate perficitur duo mandat, ſcilicet tollere grabatum, & ambulare. Primum pertinet ad dilectionem proximi; quæ prior eſt ordine faciendi. Secundum ad dilectionem Dei, quæ prior eſt ordine præcipiendi. Dicit ergo quantum ad primum. (*Tolle grabatum tuum,*) q. d. quando infirmus es, proximus tuus ſuſtinet te; & patienter fouet vt lectus infirmum. Rom. 14. *Debemus nos firmiores, &c.* Quando ergo ſanus factus es. (*Tolle grabatum tuum,*) id eſt, ſuſtine, & ſupporta proximum tuum, qui te infirmum portabat. Gal. 6. *Alter alterius onera portate.* Quantum vero ad ſecundum dicit (*ambula,*) appropinquando ad Deum. Vnde Pſal. 83. *Ibunt de virtute in virtutem:* ſequitur, *Videbitur Deus Deorum in Syon.* Ioa. 12. *Ambulate, dum lucem habetis.*

De II. (*Et ſtatim ſanus factus eſt, &c.*) Ponitur obedientia. Et *primo* vere: quia (*ſtatim factus eſt homo ſanus.*) Nec mirum, quia ipſe eſt Verbum per quod cœlum, & terra facta ſunt, Pſ. 148. *dixit & facta ſunt.* Et alibi. *Verbo Domini cœli firmati ſunt. Secundo* voluntas. Et *primo*, quia (*ſuſtulit grabatum ſuum.*) *ſecundo* quia (*ambulabat,*) Exod. 24. *Omnia*

quæcun-

quæcumque præceperit Dominus faciemus, & erimus obedientes.

II. CONCIONIS DISPOSITIO.

Erat autem sabbatum in die illo.
Ioan. 5.

SCOPVS. Posito miraculo visibili, per quod ostenditur virtus Christi ad reparandam vitam spiritualem; hic ponitur occasio doctrinæ Christi, quæ quidem occasio sumitur, ex persecutione Iudæorum contra Christum mota. Cuius duplex causa fuit ex parte Iudæorum inuidentium Christo. Prima quidem operatio pietatis. Secunda vero doctrina veritatis.

PARTITIO.

I. De occasione motæ in Dominum persecutionis.
II. De calumnia malignantium contra curatum.
III. De calumnia in sanantem.
IV. De inuentione Domini salutaria monentis.

PARS I.

De occasione motæ in Dominum persecutionis.

1. OCcasio autem persecutionis inductæ contra Christum, sumitur ex eo, quod in sabbato curauit. (*Erat autem sabbatum in die illa.*) Assignatur

gnatur autem triplex ratio, quare Dominus in sabbato operari incepit. *Vna* ab Ambr. sup Luc. Christus .n. adhuc venit, vt opus creationis scil. hominem deformatum repararet. Inde autem incipere debebat: vbi actor in creatione opus consũmatum cessauerat; hoc autem fuit in die sabbati, *Gen.* 1. Et ideo vt Christus ostenderet se reparatorem totius creaturæ, incepit à sabbato. *Alia ratio* est: Quia dies sabbati celebratur à Iudæis in memoriam primæ creationis: Christus autem venit, vt quasi nouam creaturam faceret: secundum illud Gal. vlt. c. *In Christo Iesu, neque circumcisio, neque præputium aliquid valet; sed noua creatio per gratiam, quæ fit per Spiritum sanctum.* Psal. 103. *Emitte Spiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem terræ*: Volens ergo Christus ostendere, per eum recreationem fieri, in sabbato operatur, Ia. 1. *Vt simus initium aliquod creaturæ. Tertia ratio*, Vt ostenderet se facturum, quod lex facere non poterat, Rom. 8. *Nam quod impoßibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, misit Deus filium suum*, &c. & inf. *Vt iustificatio legis impleretur in nobis.*

Iudæi autem nihil operabantur in sabbato; in figura; quod quædam quæ erant sabbati, consummanda erant, quæ per legem fieri non poterant. Et hoc patet in quatuor quæ Deus erga diem sabbati ordinauit. Nam diem sabbati sanctificauit; benedixit; in eo opera sua consummauit; & requieuit. Quæ quidem lex facere non potuit. Non sanctificare. Vnde Psal. 11. *Saluum me fac Domine, quoniam defecit sanctus.* Non benedicere; quinimo *qui*

sunt

ſunt ex operibus legis ſub maledicto ſunt. Galat. 3. Non conſummare & perficere: quia *neminem ad perfectum adduxit lex*. Hebr. 7. Nec etiam perfectam quietem præſtare: Hebr. 4. *Nam ſi es Ieſus requiem præſtitiſſet, nunquam de alia loqueretur*.

Hæc ergo quæ lex facere non potuit, Chriſtus fecit. 1. Ipſum enim populum ſanctificauit per paſſionem, Heb. 20. *Ieſus vt per ſuum Sanguinem ſanctificaret populum*, &c. 2. Ipſe benedixit per gratiæ infuſionem. Eph. 1. *Benedictus Deus pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus*, &c. 3. Ipſe conſummauit per perfectæ iuſtitiæ inſtructionem. Matt. 5. *Eſtote perfecti, ſicut & pater cœleſtis perfectus eſt*. 4. Ipſe introduxit in veram requiem. Heb. 4. *Nos qui credimus, ingrediemur in requiem*, &c. Ipſi ergo competit in die ſabbati operari, qui, quæ ad ſabbatum pertinent, perficere poteſt, à quibus lex impotens quieſcebat.

PARS II.

De calumnia malignantium contra curatum.

1. CAlumniam inferunt contra iſtum de hoc, quod in ſabbato grabatum portat: ſed non de curatione. Vnde (*Sabbatum eſt; non licet tibi tollere grabatum tuum.*) Cuius ratio multiplex poteſt aſsignari. *Vna*, Quia Iudæi frequenter Chriſto de curatione in die ſabbati calumniam inferentes, confutati erant à Chriſto per

hoc, quod ipsi etiam iumenta de puteo in die sabbati eruebant, & saluabant. *Luc.* 14. Et ideo de curatione tanquam de re vtili & necessaria tacent: de portatione vero lecti, quæ non necessaria videbatur, calumniantur, q.d. Si sanitas non erat differenda, quid erat necessarium lectum portare, seu portari præcipere? *Alia ratio.* Quia Dominus dixerat contra eos concludens; quod *licet sabbato benefacere:* Et ideo quia curari non est benefacere, sed bene pati; curatum potius quam curantem calumniantur. *Tertia ratio.* Quia hoc in lege videtur prohibitum esse Iudæis; ne aliquid in die sabbati operentur; specialiter tamen portatio onerum in die sabbati prohibetur, Hier. 7. *Ne portetis onera in die sabbati.* Et ideo specialiter calumniati sunt portationem in die sabbati, vtpote dicto Prophetæ contrariam.

Sed hoc tamen mandatum Prophetæ mysticum est. Nam per onera non portanda intendebat eos inducere, vt in die sabbati requiescerent ab oneribus peccatorum, de quibus dicitur in Psa. 37. *Iniquitates meæ, sicut onus graue, grauatæ sunt super me.* Vnde quia iam erat tempus soluendi figuras occultas, mandat Christus isti grabatum tollere, id est, proximum in infirmitate sustentare, Gal. 6. *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.*

II. Ponitur excusatio curati, cum subditur: (*Qui me sanum fecit.*) Et quidem prudenter se excusat. Nunquam enim adeo bene probatur doctrina esse diuinitus, sicut per ostensionem miraculorum:

quæ non nisi diuinitus fieri possunt, Matt. vlt. *Illi autem profecti prædicauerunt vbique domino cooperante, & sermonem confirmante, sequentibus signis.* Et ideo iste Auctorē sanitatis suæ calumniantibus obijciebat dicens. (*Qui me sanum fecit*, &c.) q.d. Vos dicitis prohibitum esse ne onus portetur in sabbato, & hoc auctoritate diuina. Sed mihi eadem autoritate est impositum, vt tollam grabatum. Nam ille (*qui me saluum fecit,*) & per sanitatem restitutam se diuinam virtutem habere ostendit, (*mihi dixit. Tolle grabatum tuum*, &c.) Et ideo mandatis eius qui tantæ est virtutis, & qui mihi tale beneficium contulit, merito teneor obedire, Psal. 118. *In æternum non obliuiscar iustificationes tuas: quia in ipsis viuificasti me.*

PARS III.

De calumnia in Sanantem.

QVia curatum hominem calumniari non poterant, Christi curationem calumniari nituntur: per hunc enim se excusauerat homo ille. Et quia eum determinate quis esset, non indicauerat, maligne interrogabant ab eo quis esset. Tria hic. Iudæorum inquisitio: Curati ignorantia, & Ignorantiæ causa. (*Interrogabant ergo eum Iudæi,*) scilicet non bona intentione, vt proficiant, sed maligno animo, vt persequantur, & perdant, Ioan. 8. *Quæretis me, & in peccato vestro moriemini.* Et hanc eorum malitiam verba manifestant. Cum enim

 domi-

dominus & ſanari languidum, & grabatum to iuſſerit, diuinæ virtutis oſtenſiuum, & irrefragabile ſignum ſubticent: aliud, quod contra legem videtur, replicant, dicentes. (*Quis eſt ille homo qui dixit, Tolle grabatum tuum, & ambula?*] Eccl. 11. *Bona in mala peruertens inſidiatur & in electis imponit*, ſc. imponere nititur, *maculam*.

II. [*Qui autem ſanus factus fuerat neſciebat*, &c.] Sanus iſte ſignificat fideles per gratiam Chriſti ſanatos, Eph. 2. *Gratia ſaluati eſtis*. qui quidem neſciunt Chriſtum quis eſt; ſed effectum tantum eius cognoſcunt, 2. Cor. 5. *Quamdiu ſumus in corpore, peregrinamur à domino, per fidem enim ambulamus, & non per ſpem*. Sed tunc cognoſcemus Chriſtum quis eſt, quando *videbimus eum ſicuti eſt*, 1. Ioan. 3.

III. Ignorantiæ cauſam aſsignat quantum ad tria. 1. *Ieſus autem declinauit à turba conſtituta in loco*. Quod quidem cauſam habet literalem, & myſticam. 1. *Literalem*, quantũ ad duo. *Primo*, vt daret nobis exemplum occultandi opera noſtra bona & non quærendi in eis hominum fauorem, Matthæi 6. *Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus*. *Secundo*, Vt declinemus, & fugiamus oculos inuidorum, ab omnibus operibus noſtris: ne ex hoc eorum inuidia creſcat. Eccl. 8. *Ne contra faciem ſtes contumelioſi; ne ſedeat quaſi inſidiator ori tuo*. 2. *Myſticam* vero quantum ad duo. *Primo* vt ſignificet, quod Chriſtus non de facili inuenitur in hominum multitudine, & in turbine curarum temporalium; ſed in ſpirituali ſecreto. Oſeæ 2. *Ducam eam in ſolitudinem, & ibi loquar ad cor eius*. Nam

verba

rba ſapientium audiuntur in ſilentio. Eccl. 9. *Secundo*, Vt inſinuet, quod Chriſtus debebat declinare à Iudæis ad gentes, Iſa. 8. *Abſcondit faciem ſuam parumper à Iacob*, id eſt, ſubtraxit veritatis ſuæ notitiam à populo Iudæorum.

PARS IV.

De inuentione Chriſti monentis ſalutaria.

PRimo, Inuenitur. *Secundo*, Inuentus docet. *Tertio*, poſt doctrinam manifeſtatur. De I. Quantum ad inuentionem duo. Modus inueniendi, & locus. 1. *Modus* quidem eſt mirabilis. Quia non inuenitur niſi inueniat. Vnde dicit, (*Poſtea*,) ſcilicet quæ dicta ſunt, inuenit eum Ieſus: Nam homo ſua virtute Chriſtum inuenire non poteſt, niſi ei ſe Chriſtus præſentet. Vnde Pſal. 118. *Require ſeruum tuum*, Sap. 6. *Praoccupat eos qui ſe concupiſcunt*. 2. *Locus* autem, in quo inuenitur Chriſtus, eſt venerabilis. Quia in templo, ſecundum illud Pſal. 10. *Dominus in templo ſancto ſuo*. Nam & mater eius in templo eum inuenit. *Luc*. 2. Et hoc, *quia in his, quæ patris ſui ſunt, oportebat eum eſſe*. Quo ſignificatur, quod curatus iſte non ad vanitatem, ſed ad religionis ſtudium conuerſus templum frequentans, in ipſo CHRISTVM cognoſcit. Quia ſi ad Conditoris cognitionem venire volumus, fugienda eſt turba prauorum affectuum, & decli-

declinanda sunt malorũ conuenticula; & fugiendum est ad templum cordis nostri; quod Deus inuisere & habitare dignatur.

De II. Inuentus docet. Vnde (*& dixit illi. Ecce sanus, &c.*) Vbi *primo* commemorat impensum beneficium. *Secundo* proponit sanum consilium. *Tertio*, ostendit imminens periculum. 1. *Beneficium* est admirabile: quia subita restitutio sanitatis. (*Ecce iam sanus factus*, &c.) Et ideo semper oportet in memoria teneri, Isa. 63. *Miserationum domini recordabor.* 2. *Consilium* vero vtile, quia *iam amplius noli peccare*. Eccles. 21. *Fili peccasti, ne adiicias iterum.* Quare dominus isti paralytico, & alijs quibusdam ab eo curatis mentionem facit de peccatis, & non aliis. 1. Ideo, vt ostendat per hoc infirmitates aliquibus, ex peccatis prioribus prouenire; 1. Cor. 11. *Ideo multi imbecilles, & infirmi, & dormiunt multi.* 2. Per quod etiam se esse Deum ostendit, peccata & occulta cordium manifestans. Prou. 15. *Infernus & perditio coram illo, quanto magis corda filiorum hominum?* Istis ergo solis mentionem de peccatis facit, & non aliis ab eo curatis, quia non omnes infirmitates propter peccata priora proueniunt: sed quædam ex naturali dispositione; quædam propter probationem; sicut in Iob, Vel de istis tantum mentionem fecit, quia magis præparati erant ad correctionem, Prou. 9. *Noli arguere derisorem, ne oderit te. Argue sapientem, & diliget te.* Vel in istis, omnibus aliis hoc mandauit. 3. *Periculum* autem imminens erat terribile, vnum dicit. (*Ne deterius tibi aliquid contingat.*) Quod quidem dupliciter intelligi

telligi potest, secundum duo, quæ in isto præcesserũt. *Primo* enim punitus fuit per prolixum morbum. *Secundo* consecutus fuit magnum beneficium. Et ideo ad vtrumque referri potest quod dicitur. *Ad primum* quidem, quia cum aliquis pro peccato punitur, & ex ipsa pœna à peccato non retrahitur: iustum est, vt grauius puniatur. Et ideo dicit. (*Noli amplius peccare,*) quia si peccaueris (*deterius tibi continget,*) Her. 2. *Frustra percußi filios nostros, disciplinam non receperunt.* Ad *secundum* vero; quia qui post beneficia recepta ad peccata prolabitur, grauioris supplicij reus efficitur, propter ingratitudinem. 2. Pet. 2. *Melius erat eis viam veritatis non agnoscere, quam post agnitionem retrorsum conuerti.* Similiter etiam, quia postquam homo ad peccatum semel redierit, facilius peccat; Matt. 12. *Fiunt nouißima hominis illius peiora prioribus.* Hier. 2. *A sæculo fregisti iugum, rupisti vinculum; dixisti, non seruiam.*

De III. Inuenti manifestatio; cum subditur, (*Abiit ille homo, & nunciauit,* &c.) Et secundum quosdam posset intelligi (vt Chrys. dicit,) quod ex malitia manifestasset eum: sed hoc non videtur probabile, post tantum beneficium ita ingratum esse. (*Nunciauit ergo Iudæis, quia Iesus esset qui fecit eum sanum,*) vt manifestaret Christi virtutem ad sanandum, Psal. 65. *Venite & narrabo quanta fecit dominus animæ meæ.* Et hoc patet, quia illi interrogauerunt eum: quis iusserit grabatum tollere. Iste autem annunciauit eis quod (*Iesus fecit eum sanum.*)

SAB-

SABBATO POST DOMINICAM I. Quadragesimæ, Vide in Solenn. de Transfigurat.

FERIA II. POST DOM. II. QVADRAGES.

Ego vado & quæretis me. Ioan. 8.

SCOPVS. Postquam Dominus manifestauit de se priuilegium lucis; Hic manifestat lucis effectum, scilicet, quod liberat à tenebris.

PARTITIO.

I. *De morte obstinatis denunciata.*
II. *De remedio, quo à pœnis liberentur.*
III. *Rationes suggerit ad fidem impetrandam, quæ vitæ remedium est.*
IV. *Modus ad Fidem perueniendi.*

PARS I.

De morte obstinatis denuntiatâ.

HIC tria facit. *Primo* denunciat Dominus suum recessum. *Secundo* ostendit Iudæorum studium peruersum. *Tertio* ipsorum defe-

ctum

ctum. De I. Recessum autem suum dicit Dominus esse per mortem, & ideo dicit. (*Ego vado.*) In quo duo innuit. *Primo*, quod voluntarie moritur, scilicet, vadens & non ab alio ductus. Ioan. 16. *Vado ad eum qui me misit.* Ioan. 10. *Nemo tollit à me animam meam, sed ego*, &c. Et secundum hoc recte continuatur ad præcedentia, dixit enim. *Nemo apprehendit eum*, &c. Et quare? quia per se vadit sponte. *Secundo* ostendit, quod mors Christi erat quædam profectio illuc vnde venerat; & vnde non discesserat. Sicut enim qui vadit, in anteriora proficit; ita Christus per mortem peruenit ad gloriam exaltationis. Philip. 2. *Factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod & Deus exaltauit illum.* Ioan. 13. *Sciens quia à Deo exiuit, & ad Deum vadit.*

De II. Peruersum eorum studium ostendit in dolosa inquisitione Christi, & quantum ad hoc dicit (*quæretis me.*) quidam autem quærunt Christũ pie ex charitate; & hanc inquisitionem sequitur vita. Ps. 68. *Quærite Dominum* *viuet anima vestra.* Sed isti impie quærent, ex odio ad persequendũ. Ps. 37. *Vim faciebant, qui quærebant animam meam*, & sic dicit (*quæretis me,*) scil. persequentes post mortem quidem infamia. Matth. 28. *Recordati sumus, quod seductor ille*, &c: Item in membris meis, Act. 9. *Saule, Saule, quid me persequeris?*

De III. Et hanc sequelam sequitur mors; & ideo subdit ipsorum defectum, quem eis prænuntiat dicens (*& in pctõ vestro moriemini.*) Et *primo* prænũciat defectũ, qui consistit in mortis dãnatione. *Secundo* defe-

defectum, qui consistit in eorum à gloria exclusione. PRIMO, Quia inique me quæretis, ideo (*in peccato vestro,*) scil. permanentes (*moriemini.*) Quod potest intelligi. 1. De morte corporali, & sic in peccatis suis moritur, qui vsque ad mortem perseuerat in eis. Et sic per hoc, (*In peccato vestro,* &c.) exaggerat eorum obstinatam pertinaciam. Hier. 8. *Non est qui pœnitentiam agat de peccato suo,* &c. Ezech. 32. *Descenderunt cum armis ad inferna.*

2. De morte peccati, de qua Psal. 33. *Mors peccatorum pessima.* Et sicut mortem corporalem præcedit infirmitas corporis; ita & hanc mortem infirmitas quædam præcedit. Quamdiu enim peccatum remediabile est, tunc est quasi quædam infirmitas quæ præcedit. Psalm. 6. *Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum.* Sed quando est irremediabile vel simpliciter, sicut post hanc vitam; vel quo ad ipsum, sicut est peccatum in Spiritum sanctum; tunc causat mortem. 1. Ioan. 5. *Est peccatum ad mortem, non pro illo,* &c. Et secundum hoc prænunciat eis Dominus infirmitatem peccatorum esse ad mortem.

SECVNDO. Defectum qui consistit in eorum exclusione à gloria, ostendit cum dicit. *Quo ego vado, vos non potestis venire.*

Quo vadit Dominus, vadunt & isti per mortem: sed Dominus sine peccato; isti vero cum peccatis: quia in peccato suo moriuntur: & ideo non perueniũt ad gloriam paternæ visionis. Hinc ait, (*Quo ego vado,*) scil. sponte per passionem meã, scili-

ſcilicet, ad patrem, & ad ſuam gloriam, (*vos non poteſtis venire*) quia non vultis. Si enim voluiſſent, & non potuiſſent, non rationabiliter diceretur eis (*in peccato veſtro moriemini.*) Sed nota. Aliqui impediuntur, ne poſsint ire quo Chriſtus vadit, dupliciter. 1. Ratione contrarietatis: & ſic impediuntur peccatores, & ſic loquitur hic. Ideo ſimpliciter perſeuerantibus in peccato dicit (*quo ego vado, vos non poteſtis venire.*) Pſal. 100. *Non habitabit in medio domus meæ, qui facit ſuperbiam.* Iſa. 35. *Via ſancta vocabitur, & pollutus non tranſibit,* &c. Pſalm. 14. *Quis habitabit in tabernaculo tuo? Innocẽs manibus,* &c. 2. Ratione imperfectionis ſeu indiſpoſitionis. Et hoc modo impediuntur iuſti, quamdiu ſunt in corpore. 2. Cor. 5. *Quamdiu ſumus in corpore, peregrinamur à Domino.* Et talibus non dicit Dominus ſimpliciter. (*Quo ego vado, non poteſtis venire,*) ſed addidit determinationem temporis. Ioan. 13. *Quo ego vado, non potes me modo ſequi.*

PARS II.

De remedio, Fide ſcil. quo à tenebris liberentur.

Hic tria. *Primo* ponitur verborum Chriſti occaſio. *Secundo* ponuntur ea, quibus cauſatur remedij inſinuatio. *Tertio.* Defectus eorum manifeſtatur. De I. Occaſio autem verborum Chriſti ſumitur ex perſona, vel intellectu Iudæorum. Cum enim carnales eſſent, verba Domini, quæ dixerat. (*Quo ego vado,* &c.) carnaliter intel-

ligebāt. 1. Cor. 2. *Animalis homo non percipit*, &c. Vnde dicunt Iudæi. (*Nunquid interficiet*, &c.) Quę quidem 1. *secundum Aug.* stulta opinio est. Nunquid enim non poterāt venire, quo Christus perrexit, si interficeret semetipsum? poterant quidem & ipsi seipsos interficere. Sic ergo mors non erat terminus, quo iturus erat Christus, sed via qua ibat ad patrē. Vnde non dixit, q, non possent ire ad mortem; sed quod per mortem nō poterant ire, ad locum, quo per eam Christus exaltabitur ad dexteram. s. Dei. 2. *Secundum Orig.* autem forte non sine causa Iudæi hoc dicunt. Habebant enim ex traditionib. quod Christus voluntarie esset moriturus, sicut ipse dixit Ioan. 10. *Nemo tollit animam meam*, &c. Quod specialiter vidētur habuisse ex Is. 53. *Pro eo quod tradidit animam suam in mortem*, &c. Quia ergo aliqualem suspitionē habebant de Iesu, quod esset Christus. Ideo cum dixit. [*Ego vado*, &c.] Introduxerunt hanc opinionem, quod ipse semetipsum voluntarie morti traderet; sed cōtumeliosē hoc proferūt dicentes, (*Nunquid interficiet se?*) alias dixissent, Nunquid anima eius cum ipsi placuerit, egredietur relicto corpore; quod nos non possumus facere. Et propter hoc ait. *Quo ego vado, vos non potestis venire.*

De II. (*Vos de deorsum estis*, &c.) Proponit remedium tenebras euadendi. Et *primo* præmittit suam & illorum originem. *Secundo* ex hoc concludit propositum.

Circa primū autem diuersificat originem suā ab illorū origine dupliciter. *Primo*, quia ipse est de superius,

perius, & isti deorsum. *Secundo* quia isti sunt de hoc mũdo, de quo nõ est Christus Sed sicut Orig. dicit. Aliud est esse deorsum, & aliud de hoc mũdo. Nã sursũ & deorsum sunt differẽtiæ situs. Ne ergo per hoc, quod dixit se esse de superius, intelligãt eum esse de superiori parte mũdi huius; ideo hoc excludens dicit se nõ esse de hoc mũdo. q.d. ita de superius sum, vt tamẽ totaliter sim supra totũ mundũ istũ. Et quidẽ eos esse de hoc mundo, & de deorsũ manifestũ est. Sed Christũ esse de superius, & non de hoc mũdo, sano indiget intellectu: nam quidã ponentes oĩa visibilia creata esse à diabolo; sicut Manichęi dixerunt Christũ etiam quantũ ad corpus nõ esse de hoc mundo visibili, sed de mũdo alterius creationis, sc. inuisibili. Valentinus etiã hoc male suscipiens dixit, Christum attulisse corpus cœleste. Quod aũt hic nõ sit verus intellectus apparet; quia ipsis Apostolis Dominus dicit, Ioa. 14. *Vos non estis de hoc mundo. Dicendum* est ergo, quod potest intelligi de Christo filio Dei, & de Christo homine. Nã Christus, secundũ quod filius Dei, est de superius Io. 15. *Exiui à patre, & veni in mundũ.* Et similiter non est de hoc mũdo sensibili, s. qui consistit in reb. sensibilib. sed de mũdo intelligibili, qui est in mente Dei: quia est ipsum Verbũ Dei, prout est summa sapiẽtia. *Omnia enim in sapientia facta sunt.* Quia Ioan. 1. *Mundus per ipsum factus est.* Qua homo, Christus est de supernis; quia non habet affectum ad mundana, & infima, sed ad superiora, in quibus anima Christi conuersabatur secundum illud Phil. 4. *Nostra conuersatio in cœlis.* Matthæi 6. *Vbi est thesaurus tuus, ibi est*

& cor

& cor tuum, & econuerſo. Iſti qui deorſum ſunt, originem infimam habent, & de hoc mundo: quia habent affectum circa terrena. 1. Cor. 15. *Primus homo de terra terrenus.*

Concludit propoſitum. Et *Primo* manifeſtat ea, quæ dixit de eorum defectu. *Secundò* oſtendit eis remedium. I. Sciendum, Vnumquodque in ſuo progreſſu ſequi conditionem ſuæ originis, vnde ea, quæ habent originem infimam, ſi ſibi relinquantur, naturaliter deorſum tendunt. Et nihil naturaliter tendit ſurſum; niſi quod ſuperiorem originem habet. Ioan. 3. *Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit.* Dicit ergo Dominus. Hæc eſt cauſa quare non poteſtis venire; quo ego vado: quia cum ſitis deorſum, quantum in vobis eſt, nõ poteſtis niſi cadere: Ideo quod dixi (*quia moriemini in peccatis veſtrũ.*) verum eſt, niſi mihi adhæreatis.

Et ideo vt non totaliter excludat ſpem ſalutis, ponit remedium, dicens. (*Si enim non credideritis*, &c.) q.d. nati eſtis in originali peccato, à quo non poteſtis abſolui, niſi per fidem meam; quia (*ſi non credideritis quia ego ſum, moriemini*, &c.) & dicit, (*Ego ſum.*) non autem quid ſim, vt rememoret quod dictum eſt Moyſi. Exod. 3. *Ego ſum qui ſum* Nam ipſum eſſe eſt proprium Dei. In qualibet enim alia natura à diuina differt eſſe, & quod eſt, cum quælibet natura creata participet ſuũ eſſe, ab eo quod eſt ens per eſſentiam, ſ. ipſo Deo qui eſt ipſum ſuũ eſſe; ita vt ſuum eſſe ſit ſua eſſentia, vnde ipſe ſolus denominatur ab eo. Et ideo dicit (*niſi credideritis,*

quia

quia ego ſum,) i. quia ſum vere Deus, qui habet eſſe per eſſentiam (*moriemini in peccato veſtro.*) Dicit enim (*quia ego ſum.*) Vt oſtendat ſuam æternitatẽ. In omnibus enim quæ incipiunt, eſt mutabilitas quædam, & aliqua potentia ad non eſſe, vnde eſt inuenire in eis quoddam præteritum & futurum. Et ideo non eſt ibi verum eſſe per ſe: ſed in Deo nulla eſt potentia ad non eſſe, nec eſſe incepit: ideo eſt ipſum eſſe, quod proprie per tempus præſens deſignatur.

PARS III.

Rationes impetrandæ fidei, remedio vitæ.

PRo rationes inducentibus ad fidem, *primo* ponitur Iudæorum interrogatio. *Secundo* Chriſti reſponſio. *Tertio* intellectus eorum excœcatio. De I. Quia Dominus dixerat, *niſi credideritis, quia ego ſum,* reſtabat adhuc quærere quis eſſet: ideo dicebant ei. [*Tu quis es?*] q. d. Vnde es, vt tibi credere debeamus. & dicit. [*Principium,* &c.] Reſpondit inducens eos ad credendum. Et *primo* ex ſuæ natu ræ ſublimitate. *Secundo* ex iudiciaria ſua poteſtate, *Tertio* ex paterna veritate.

PRIMO. Inducit quidem eos ad credendum Chriſto, *naturæ eius ſublimitas.* Quia. De II. Ipſe eſt [*principium, qui & loquor vobis.*] Principium in latino eſt neutri generis, vnde *dubium eſt*, Vtrũ ſit hic nominatiui, vel accuſatiui caſus. In græco autem eſt fœminini generis, & in hoc loco eſt accuſatiui caſus. Vnde *ſecundum Aug.* non eſt legendum: *Ego*

ſum principiũ,ſed principiũ me credite,ne moriamini in peccatis veſtris. Dicitur etiã & pater principiũ,& 1. quidẽ modo nomen principij cõe eſt patri & filio,inquantũ ſ.ſunt vnum principium Sp.S. per cõem ſpirationem. Et tres perſonæ ſimul ſunt principiũ creaturæ per creationẽ. 2. Alio modo eſt propriũ patris,inquantũ ſ. pater eſt principiũ filij, per æternã generationẽ. Non tamẽ plura dicimus principia,ſicut nec plures Deos. Pſ. 109. *Tecũ principium in die virtutis tuæ*, &c. Hic aũt dicit Dominus ſe Principiũ,reſpectu totius creaturæ: nam quod eſt per eſſentiã tale,eſt principiũ & cauſa eorum,quæ ſunt per participationẽ: ipſe per eſſentiã, vt dictũ eſt,eſt eſſe ſuũ. Sed quia Chriſtus non ſolũ habet in ſe diuinã naturam, ſed ẽt humanam; ideo ſubdit. (*qui & loquor vobis*) Nã vocẽ Dei immediate homo ferre non poteſt,quia ſecundum Aug. *Infima corda, intelligibile verbum ſine voce ſenſibili audire non poſſunt.* Exo. 20. *Quid eſt homo, vt audiat vocẽ Domini Dei ſui?*

Ad hoc ergo vt immediate ipſum diuinũ verbũ audiremus,carnẽ aſſumſit,cuius organo locutꝰ eſt nobis. Vnde dicit. [*Qui & loquor vobis.*] i. humilis propter vos factus,ad iſta verba deſcendi. Heb. 1. *Multifarie multiſq; modis olim Deus loquens patribus in Prophetis, nouiſſime locutus eſt & nobis in Filio*, &c. Io. 1. *Vnigenitus qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrabit vobis.* Vel aliter ſecundũ Chryſ. Vt per hoc,quod dicit (*principiũ*, &c.) reprehendit tarditatẽ intellectus Iudæorũ. Nã poſt multa ſigna,quæ ab eo viderãt fieri,adhuc indurati,quærunt à Domino. (*Tu quis es?* &c.) Ideo Ieſus reſpondit. (*Ego ſum principium,*) i. qui locutus ſum vobis,à principio. q.d. Nõ habetis opus

adhuc quærere, quis ego sum; cum iã deberet esse manifestũ. Heb. 6. *Cũ deberetis esse magistri propter tẽpus, rursum indigetis*, &c. SECVNDO. Inducit eos ad credendũ Christo iudiciaria eius autoritas: Ideo subdit. (*Multa habeo de vobis loqui, & iudicare*,) q.d. Habeo autoritatẽ vos iudicãdi. Sed sciendũ, quod aliud est loqui nobis, & aliud loqui de nobis. Nobis enim loquitur Christus ad nostrã vtilitatem, s. vt ad se trahat. Et sic loquitur nobis dum viuimus prædicando, inspirando, & huiusmodi faciendo. Loquitur aũt de nobis, non ad nostrã vtilitatẽ; sed ad suam iustitiam ostendendam. Vt in iudicio futuro. *Sed contra*. Ioan. 3. *Non enim misit Deus filium suũ in mundum, vt iudicet mundum*, &c. *Responsio*: Aliud est iudicare, & aliud habere iudicare. *Iudicare* dicit actum iudicij; & hoc non pertinet ad primum aduentum Domini, vt supra dixit: *Ego non iudico quenquam*, sc. ad præsens. Sed *habere iudicare* dicit iudicij potestatem; & hanc habet Christus: Ioan. 5. *Pater omne iudicium dedit filio*. Act. 10. *Ipse est, qui constitutus est à Deo iudex viuorum & mortuorum*, &c. Et ideo signanter dicit. (*Multa habeo de vobis loqui & iudicare*.) sed in futuro iudicio. TERTIO. Inducit etiã ad credendũ Christo veritas paterna. Et quantũ ad hoc dicit. (*Sed qui misit me, verax est*,) q. d. Pater est verus; ego autem loquor consona ei: ergo loquor vera; ergo debetis mihi credere. (*Qui misit me*.) pater, [*verax est*.) Nõ participatiue; sed ipsa essẽtia veritatis; & pater veritatis; alias cũ filiꝰ sit ipsa veritas, esset maior patre. Rom. 3. *Est aũt Deus verax*. (*Et ego q̃ audiui ab eo*,) nõ auditu humano: sed ꝑ generatio-

nem æternam accepi, [*hæc loquor*] Iſa. 22. *Quæ audiui à domino exercituum*, &c. Ioan. 5. *Non poteſt filius à ſe facere quicquam.*

Hoc autem quod dixit [*Qui miſit me*, &c.] Dupliciter continuatur ad præcedentia. *Vno modo*, ſic dico, quod [*habeo de vobis iudicare*:] ſed iudicium meum verum erit, quia *qui miſit me, verax eſt*. Rom. 2. *Iudicium Dei eſt ſecundum veritatem. Alio modo*, ſecundum Chryſ. Dico, quod [*habeo de vobis iudicare*,) ſed hoc differo; non ex impotentia: ſed vt obediã voluntati paternæ, [*Nam qui miſit me, verax eſt.*] Vnde cum promiſerit Saluatorem & propugnatoré, miſit me nunc ad ſaluandum, & ego quia non loquor, niſi quæ audiui ab eo, ideo loquor vobis ſalutaria.

De III. [*Et non cognouerunt, quia Patrem eis dicebat Deum.*] Reprehendit tarditatem intellectus ipſorum. Nondum enim oculos cordis apertos habebant, quibus patris & filij æqualitatem intelligerent, & hoc quia carnales erant. 1. Cor. 2. *Animalis homo non percipit*, &c.

PARS IV.

Modus ad vitæ remedium, ſcil. Fidem pertingendi.

HIc primo prænunciat Chriſtus, per quod peruenire debeant ad fidem, quod eſt remedium contra mortem. Et circa hoc duo facit. *Primo*, oſtendit per quid venturi ſunt ad fidem. *Secundo*, docet quid ſit de ſeipſo credendum.

De

De I. Dicit quod ad fidem peruenire debeant per passionem eius. Vnde (*dixit eis Iesus, cum exaltaueritis, &c.*) q. d. Modo non cognoscitis patrem meum esse Deum: sed (*cum exaltaueritis filium hominis.*) id est, cum me ligno crucis affixeritis (*tunc cognoscetis*) scilicet aliqui ex vobis per fidem. Ioa. 12. *Ego si exaltatus fuero à terra, traham omnia ad me.* 1. Ideò autem *secundum Augu.* crucis commemorat passionem, vt det spem peccatoribus, ne nullus desperet à quocunque scelere. Quando ipsi crucifigentes Christum per Sanguinem Christi liberantur à peccatis. Nullus est enim adeo peccator, qui per Sanguinem Christi liberari non possit. 2. Vel *secundum Chryso.* (*cum exaltaueritis filium hominis.*) scilicet in cruce (*tunc cognoscetis.*) id est, cognoscere poteritis, qualis sim, non solum per gloriam resurrectionis meæ; sed etiam per pœnam captiuitatis & destructionis vestræ.

De II. Tria docet de se credenda. *Primo*, diuinitatis majestatem. *Secundo*, suam originem à patre. *Tertio*, sui à patre inseparabilitatem. I. Maiestatem quidem diuinitatis cum dicit: (*Quia ego sum; & à meipso facio nihil.*)

Id est, habeo in me naturam Dei, & sum ille, qui locutus est Moysi dicens, *Ego sum, qui sum.* Sed quia ad ipsum esse pertinet tota Trinitas, ideo ne excludatur personarum distinctio, consequenter docet credere originem à patre cum dicit. [*Et à meipso facio nihil, sed sicut docuit me, &c.*] Quia *cœpit Iesus facere & docere*: ideo in duobus originem suam à patre designat, scilicet in his quæ facit, vnde dicit, [*Et à me*

ipso facio nihil.) Ioa. 5. *Non potest filius à se facere quicquam.* Et in his quæ docet; vnde dicit, (*Sed sicut docuit me pater*) id est, tradidit scientiam generando me scientem : quia cum sit simplex natura veritatis, hoc est filio esse; quod nosse; & sic quemadmodum pater dedit filio gignendo, vt esset; sic gignendo dedit ei, vt nosset. Ioan. 7. *Mea doctrina non est mea.* Et ne intelligatur, quod sit missus à patre quasi ab eo distinctus; ideo tertio docet credere eius à patre inseparabilitatem, cum dicit (*& qui misit me*) s. pater (*mecum est.*) per essentiæ vnitatem. Ioan. 14. *Ego in patre, & pater in me est.* Item per amoris coniunctionem. Ioa. 5. *Pater diligit filium.*

Si ita pater misit filium, vt non recesserit ab eo. Vnde sequitur (*Et non reliquit me solum.*) quia affectus eius est circa me. Sed etsi ambo simul sint, vnus tamen est missus, & alter misit. Quia missio incarnatio est; quæ quidem filij tantum est, & non patris. Quod autem non reliquit me, patet ex signo (*quia quæ placita sunt ei, facio semper.*) quod quidem non ponitur pro causa meritoria; sed pro signo: q. d. hoc ipsum, quod ego facio semper, sine initio, sine fine (*quæ placita sunt ei,*) est signum, quod semper mecum est, & nō reliquit me. Prou. 8. *Cum eo eram cuncta componens.* Vel aliter, (*non reliquit me,*) scil. hominem protegendo, (*quia quæ placita sunt ei, &c.*) Et secundum hoc dicit causam meritoriam.

FERIA

FERIA III. POST DOMIN. II. QVADRAGESIMÆ.

Iesus locutus est ad turbas. Matt. 23.

SCOPVS. Supra ostensum est ab Euangelista, quomodo Pharisæi, & Scribæ prouocati sunt ex Gloria Christi, & ex Sapientia eius; qua colliserat eos: nunc autem ostendit quomodo ex Iustitia; qua eos arguebat.

PARTITIO.

I. Ostendit Ecclesiasticæ dignitatis momentum.
II. Detegit eiusdem abusum ambitiosum.
III. Prohibet suis eundem, imperatque humilitatem.

PARS I.

De Ecclesiasticæ dignitatis valore ac vigore

TRia hic Dominus. *Primo*, commendat eorum autoritatem: *Secundo*, docet exhibere obedientiam cum cautela: *Tertio*, *aßignat* rationem. De I. (*Tunc Iesus*, &c.) Ita continuandum est. Dominus in tantum eos confutauit, vt nec interrogare auderent, nec respondere scirent. Sed tunc, vt dicit Chrys. *inutilis est sermo qui redarguit, & non instruit*: ideo conuertit se ad turbas, & ad discipulos suos, vt eos instruat. Sciendum autem

autem, quod quidam audiunt eum, vt discipuli; quidam vt turbæ. Vt discipuli; qui veritatem percipiunt mente. Io. 8. *Si manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis.* Vt turbæ; qui veritatem mente apprehendere non possunt. Ideo conuertit sermonem suum quandoque ad discipulos alta dicendo: vt Ioan. 15. *Quacunque audiui à patre meo, nota feci vobis.* Quandoque vero ad turbas profert parabolas. Vtrisque autem loquitur de necessitate salutis, & talia sunt hæc verba (*Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & pharisæi, &c.*)

Cathedra proprie est magistrorum; ideo illi super cathedram dicuntur sedere, qui sunt successores Moysi. Eccl. 24. *Legem mandauit Moyses,* &c. quique Moysis legem docebant, sedebant super cathedram Moysi. Et in lege continebantur quędam ad fidem pertinentia; & quædam ad bonos mores. Ad fidem ea, in quibus præfigurabatur Christus. Vnde ipse dicit Ioan. 5. *Si crederetis Moysi, crederetis forsitan, & mihi.* Item continebantur præcepta moralia Eccl. 24. *Legem mandauit Moyses in præceptis iustitiarum, &c.* Nota. Supra cathedram sedent & Scribæ, & Pharisæi, & Discipuli Christi. Scribę qui solam literam considerant; Pharisæi qui aliquantulum de sensu suo interiori: Discipuli Christi, qui totum perpendunt, & non dicuntur discipuli Moysi, sed Christi, Lu. vlt. *Incipiens à lege, & prophetis interpretabatur illis in omnibus scripturis, quæ de ipso erant.*

De II. Monet eos ad obedientiam cum cautela: & facit duo. *Primo*, hortatur ad obediendum. *Secundo,*

cundo, ad cauendum (*Omnia quacunque dixerint vobis seruate*) scilicet in corde, (*& facite*) in opere, Deut. 17. *Venies ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, &c.* Et post. *Et facies quacunque dixerint*, & sequitur, *sequerisque sententiam eorum*. Et Apostolus, *Obedite præpositis vestris*, Heb. vlt. Hoc est contra Manichæos, qui dicebant Legem veterem non esse bonam, patet esse bonam; quia Dominus præcepit eam seruari.

Obijcies, Ergo debemus legalia obseruare; quod est contra doctrinam Apostolorum. Act. 15. *Dicendum*: Semper autoritas seruanda est Legislatoris secundum intentionem eius: sed legislator aliqua dicit vt semper seruanda: & talia semper debent seruari: Aliqua vero dicit, quæ sunt velut vmbra: vt habetur ad Colos. 2. *Quæ sunt vmbra futurorum.* Moralia ergo sunt mandata secundum intentionem legislatoris, vt semper seruentur; sed legalia pro tempore tantum, scilicet, ante Christum, tūc debent seruari; post non. Quia qui seruaret, iniuriam Christo faceret. Et ponit August. exemplum. Si diceret quis, Ego comedam cras, hæc vox est signum huius rei. Si, postquam comedisset, diceret illud idem, non bene diceret. Sic, cum ista legalia essent signa Christi venturi; postquam Christus venit, qui seruaret ea, non bene seruaret. Vnde *omnia quæ dixerint vobis* secundum intentionem legislatoris, *facite.*

(*Secundum vero opera eorum nolite facere.*) Hic docet cautelam. Scitote, prælatum præfici, vt doceat non solum doctrina, sed etiam vita. Et debemus

nos ei concordare, quantum ad ea quæ docet: Quia Gal. 1. *Si quis euangelizat vobis præter id, quod accepistis, anathema sit.* Similiter etiam ei conformari in vita. Debet enim esse vita eius nobis in exemplum; sicut vita Christi. Vnde 1. Cor. 4. *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* Isti vero non dissonant à doctrina, sed à vita, ideo doctrina eorum est attendenda; sed vita cauenda.

De III. (*Dicunt enim & non faciunt.*) Hic assignat rationem. Et *Primo* ponit rationem: *Secundo*, exponit. I. Tu dicis. *Quæ dixerint vobis, facite*, quia dicunt: Vos debetis benefacere, *sed non faciunt.* & ideo non debetis *facere secundum opera eorum. Quia qui doces non furandum, furaris.* Psal. 49. *Peccatori enim dixit Deus, quare tu enarras, &c.*

(*Alligant enim onera grauia, & importabilia, &c*) 1. Dominus vult exaggerare malitiam eorum, quia *dicunt, & non faciunt*: si simpliciter dicerent, & non facerent, adhuc istud tolerabile esset: sed non sufficit illis: quia adijciunt præceptis Dei grauissima onera: & ideo notatur præsumptio eorum, quod alligant alia onera super onera à Deo imposita, vt habetur Mar. 7. quod prohibebant comedere panem, nisi frequenter lauarent manus. Contra illud Esa. 58. *Dissolue cogitationes impietatis, solue fasciculos deprimentes.* 2. Notatur crudelitas eorum qui imponunt onera, contra illud 1. Ioan. 5. *Quia mandata Dei leuia sunt. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue.* Matt. 11. 3. Notatur eorum indiscretio, Quia si forti graue imponerent, non esset magnum: sed debilibus imponunt onera importabilia. Illud

enim

enim non poteſt portari, quod ſuperat vires portantis. In Act. 15. *Hoc eſt onus quod nec nos, nec patres noſtri portare potuimus.* 4. Notatur eorum nimia ſeueritas. Quia ſi imponerent onus, & darent indulgentiam, ſufficeret: ſed ex quadam violentia præceperunt; (*Imponunt in humeros hominum.*) vnde excedunt in dicendo. 5. Excedunt in non faciendo; quia ſunt aliqui homines, qui non volunt perficere totum; tantum volunt aliquid perficere. 6. Sunt, qui, & ſi nolunt facere aliquod difficile; volunt tamen aliquid leue. 7. Aliqui ſunt etſi non faciunt, habent tamen voluntatem faciendi: ſed qui nihil iſtorum vult, in malitia excedit. vnde dicit, (*Digito autem ſuo nolunt ea mouere,*) id eſt, non inchoare. Item; nec etiam leuia facere, quæ per digitum ſignificantur. Chryſ. dicit. *Tales ſunt qui magna dicunt, & parua faciunt.* Suntque ſimiles exactoribus tributorum, qui alios magna faciunt ſoluere, ipſi autem ſui nihil ſoluunt. Non te videam magna docentem; ſed parua facientem. Magis parcet tibi Dominus, ſi declinas ad miſericordiam; quam ad ſeueritatem.




PARS

PARS II.

De abusu ambitioso cathedralis dignitatis.

OMnia vero, &c.] Hic intentionem proponit, & facit duo. Primo, Aperit eorum intentionem. Secundo, Monet discipulos ad eorum vitationem. Et primo intentionem proponit: Secundo, exponit.

De I. 1. Quæ est ratio quare dicunt, & non faciunt, quia sunt incorrigibiles. Causa cur homo sit incorrigibilis, est quærere gloriam propriam. Vnde Chrysosto. *Tolle gloriam inanem de clero, & sine labore alia omnia vit a resecabis.* Illi (*Omnia vero opera sua faciunt, vt videantur ab hominibus*) Ioan. 12. *D. lexerunt gloriam hominum magis, quam gloriam Dei.* Contra illud quod dicitur supra 6. *Nolite fieri sicut hypocritæ,* &c. Nolite ergo assimilari eis.

2. Sequitur expositio. (*Dilatant enim,* &c.) Et facit duo. *Primo,* dicit quod faciunt: *Secundo,* quid requirunt. 1. *Amant enim,* &c. Quid faciunt? Onerosa non faciunt, sed aliqua, quæ exterius patent, benefaciunt. Bernardus: *Portant vestes sanctitatis. & hoc non est onerosum, quod ostendebant in phylacterijs, & in fimbrijs.* Dicitur enim Deut. 6. *Ligabis ea in manu tua, & ante oculos tuos. In manu,* id est, in completione operis: & *ante oculos tuos,* id est, in consideratione tua. Ideo illi volentes gloriam, vt viderentur zelatores mandatorum Dei, scribebant mandata in schedula, & ponebant ante oculos; & illud, *phylacteria,* voca-

vocabatur; & dilatabant magis ista, vt magis viderentur ab hominibus. Item, de fimbrijs legitur, Num. 15. *Præcepit dominus, vt facerent fimbrias*, quia voluit vt discerneretur populus Iudaicus ab alijs populis: & isti, vt magis ostenderent se religiosos, magnificabant fimbrias, & alligabant spinas: vt viderentur, se pungere; vt recordarentur se esse Iudæos. Non ergo exhibent nisi exteriora. Mat. 7. *Veniunt ad vos in vestimentis ouium*, & quid requirunt? *vt videantur ab hominibus.*

Hæc autem gloria in tribus ostenditur. In primatu, & reuerentia exhibita, in laude nominis, qui enim quærit gloriam, quærit vnum istorum, vel omnia. Isti autem quærebant primatum in loco sacro, & in loco communi. In loco communi dicit (*Amant autem primos recubitus in cœnis.*) Volebant enim sedere in capite mensarum. Contra illud Luc. 14. *Cum inuitatus fueris ad nuptias, recumbe in nouißimo loco*, & dicit [*amant*,] quia non reprehenditur autoritas, sed inordinatus appetitus. Quidam enim sunt in primo loco corporaliter, qui tamen in corde sedent in nouissimo: & econuerso, aliquis sedet in nouissimo loco, vt dicatur. Vide ille est humilis, & sic, &c. sed corde in primo, quia inde quærit gloriam. *Item*, Quærunt primatum in loco sacro. Quia in ecclesia. Vnde dicit [*Et primas cathedras in Synagogis.*] Contra illud, Eccl. 7. *Noli quærere ab homine ducatum, neque à Rege cathedram honoris.* *Item*, Appetunt reuerentiam: vnde dicit. [*Et salutationes in foro,*] id est, vt salutentur & honorentur ab hominibus, vt amoueatur capucium coram ipsis,

& flectantur genua. *Item*, (*Et appetunt vocari ab hominibus Rabbi*) id est, quod laudentur vt magistri.

Origen. refert istud ad illos, qui dignitates appetunt in ecclesijs, est enim quædam dignitas archidiacorum, Diaconorum, Sacerdotum, Episcoporum. 1. Diaconi sunt, vt præsint mensis, *Act.* 6. Illi *appetunt primos recubitus*, qui appetunt locum diaconorum. 2. Cathedra proprie Sacerdotum est: Illi *amant cathedras*, qui amant locum Sacerdotum. 3. Qui autem debent esse magistri, sunt proprie Episcopi. Illi *volunt vocari Rabbi*, qui amant esse episcopi.

PARS III.

Inuitat ad humilitatem, à superbia auocat.

NOtandum autem, quod, qui primatum habet, debet *Instruere, & Gubernare*. quorum primum est proprium magistri, secundum patrum, & ideo *Primo* prohibet inanem gloriam, quantum ad vtrumque. Circa primum, *primo* ponit documentum: *Secundo* rationem assignat.

De I. Quo ad humilitatem in instruendo. (*Vos autem nolite vocari Rabbi.*) Contra 1. Tim. 5. *Qui bene præsunt presbyteri duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo, & doctrina.* Potest dici. (*Nolite*) id est, non ambiatis, & subiungit rationem (*Vnus est enim magister vester, &c.*) scilicet Deus, psalm. 84. *Audiam quid loquatur in me dominus Deus.* Sed quid vult

vult dicere? *Dicendum.* Ille proprie dicitur magister, qui doctrinam habet à se; non ille qui traditam ab alio alijs dispergit. Et sic solum vnus est magister Deus. Sed ministerio multi sunt magistri. Si quæris autoritatem; quæris quæ Dei sunt; sed si ministerium; quæris quod humilitatis est. Vnde subditur. (*Qui maior est vestrum, erit minister vester.*) id est, reputabit se ministrum. Chrysostomus dicit, quod sicut vnus est Deus per naturam, multi per participationem; sic etiam vnus magister est naturaliter, multi ministerialiter. Sed quo modo potest homo scire, quod à se non habeat doctrinam? Patet; quia, sic esset in eius voluntate dare doctrinam cui vellet; sed non potest. immo solius Dei est, qui interius cor illuminat. Est exemplum manifestum in sanitate. Natura principaliter sanat: medicus vero quædam adiuuamenta ministrat; & sanat medicus sicut natura, reducendo scilicet ad medium. Sic est de scientia, quia principium est nobis à natura; scilicet intellectus: qui docet, adhibet quædam auxilia doctrinæ, sicut medicus ad sanitatem: sed solus Deus operatur in intellectu, vnde vnus est magister vester, vnde non debetis vocari magister.

De II. Quo ad humilitatem in gubernando: Item, ostendit quod non ament autoritatem patris. (*Vos autem omnes fratres estis.*) & hoc ostendit ex æquali conditione. In magisterio non fecit differentiam in qualitate conditionis; sed in pater-

nitate conditionem apponit hanc.[*Vos omnes fratres estis,*)quia à me patre; Malac.vlt. *Ecce ego mittam vobis Heliam prophetam*,& post, *Et conuertet cor patrum ad filios,& cor filiorum ad patres eorum*. Item, Estis filij mei per regenerationem, 1.Petr. 1. *Qui regenerauit nos in spem viuam per resurrectionem Iesu Christi*. vnde vnus non habet autoritatem super alium, & sequitur. (*Et patrem nolite vocare vobis super terram.*) Quia enim estis filij patris superni,ideo non debetis habere patrem in terris. Ille proprie dicitur patrem habere in terris, qui hæreditatem quærit in terris: & ille habet patrem in cœlis; qui hæreditatem quærit in cœlis, 1. Petr. 1. *Qui regenerauit nos in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam,& immarcesibilem,conseruatam in cœlis,&c.*

Quare ergo in monasterijs maiores dicuntur patres? *Dicendum* quod est quantum ad autoritatem.Eph.3. *Potestis intelligere prudentiam meam in ministerio Christi,*&c.(*Vnus enim est pater vester*) Matth. 6.*Pater noster qui es in cœlis.* Item, (*nec vocemini magistri, quia magister vester vnus est Christus.*) vnde Christus magisterium sibi attribuit:quia Christus verbum est: Ideo ipsius est docere: Cum nullus doceat, nisi per verbum. Item. Est magister quantum ad naturam humanam:quia missus est,vt doceret, Io. 1. *Deum nemo vidit vnquam: Vnigenitus qui est in sinu patris, ille nobis enarrauit*. Item, Ioan. 13. *Vos vocatis me magister,& domine.*

De II. (*Qui maior*,&c.) Postquam retraxit à superbia, hortatur ad humilitatem. Et *primo*, ponit hortationem: *secundo*, assignat rationem. Et hoc

potest

pot...ſic continuari, vt Chryſ. ait, Vos non debetis patres vocari, nec magiſtri: neque hoc debetis ambire, ſed magis humilitatem: ideo (*qui maior eſt veſtrum, erit miniſter veſter,*) id eſt, debet ſe exhibere miniſtrũ. vnde 1. Cor. 4. *Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti.* 2. *Vel aliter,* ita dixerat: *Nolite vocari Rabbi,* vnde dicerent ei. Vis, vt non ſit prælatio in terra? Dicit dominus: Hoc non volo, ſed volo, vt *qui maior eſt, &c.* id eſt, non ſe exiſtimet, vt ſuperiorem: ſed vt miniſtrum. 2. Cor. 4. *Nos autem ſeruos veſtros per Ieſum.* Et hoc eſt quod dicitur, Luc. 22. *Quis maior eſt, qui miniſtrat, an qui recumbit,* &c. Deinde aſsignat rationem. (*Qui autem ſe exaltauerit, humiliabitur, & qui ſe humiliat, exaltabitur.*) Vnde in cantico Virginis. Luc. 2. *Depoſuit potentes de ſede, & exaltauit humiles.*

FERIA IV. POST DOMIN. II. QVADRAgeſimæ, Vide in Dominica Quinquag. Et in F. S. Iacobi, & Bartholomæi.

FERIA V. POST DOMIN. II. QVADRAgeſimæ, Vide Dominica I. poſt Pentecoſten.

FERIA VI. POST DOM. II. QVADRAGES.

Homo erat paterfamilias. Matt. 21.

SCOPVS. In diſceptatione Dominus cum Phariſæis interrogarat eos de baptiſmo Ioannis; & reſpondere nolebant: hic occulte interrogat, vt non ſentiant, ideoque ſub parabola loquitur.

PARTITIO.

I. De beneficio in agricolas facto.
II. De malitia eorundem.
III. De ſententia ab ipſiſmet requiſita.
IV. Concluſio contra ingratos.

PARS I.

De beneficio datæ vineæ.

TRia hic. *Primo* Vineæ plantatio. *Secundo* Ornatio. *Tertio* Locatio, De I. (*Homo erat paterfamilias, qui plantauit vineam*, &c.) Simile Eſa. 5. *Vinea facta eſt dilecto meo in cornu filio olei.* Hic autem dicit quod paterfamilias plantat vineam. Dicunt aliqui, quod ibi inuehitur contra vineam: vnde dicit; *Quid vltra debui facere vinea mea*: hic autem contra agricolas. Ideo dupliciter exponitur ſecundum Hieronymum, & Chryſoſt. 1. Vinea dicitur populus Iudaicus. Eſa. 5. *Vinea Domini, domus Iſrael eſt.* Quod contra agricolas: quia, quantum ad præſens, huius malitia non proceſsit ex populo, ſed ex principibus, Ioan. 7. *Numquid aliqui ex principibus crediderunt in eum?* ideo non contra vineam. 2. Vinea non eſt domus Iſrael; ſed iuſtitia Dei, quę occulte tradita eſt in ſacra ſcriptura, vnde

vnde dicit, (*Homo erat paterfamilias qui plantauit vineam*) id eſt, populum Iudaicum: Pſ. 79. *Vineam de Ægypto tranſtuliſti.* Vel iuſtitiam poſuit in doctrina legis. (*Et ſepem circundedit ei*) ad procreationem vineæ. vnde quæ ponuntur ad cuſtodiam; ſiue ſint orationes Sanctorum, ſiue cuſtodia angelorum; dicuntur ſeps, Oſeæ 2. *Sepiam viam tuam ſpinis.* Si autem vinea dicatur iuſtitia, ſeps erunt occulta verba Scripturæ. Nam myſtice occulta ſcripturæ non ſunt pandenda cuilibet, quia *non eſt ſanctum dandum canibus.* Matt. 7.

De II. (*Et fodit in ea torcular.*) Torcular ponit, vt exprimatur vinũ charitatis. 1. Si intelligatur per vineam Iudaicus populus, intelligitur per torcular altare holocauſtorum. 2. Intelliguntur martyres, qui pro fide ſanguinem fuderunt. Eſd. 63. *Torcular calcaui ſolus.* 3. Vel poteſt etiam intelligi ordo prophetarum; in quibus vinum ſapientiæ eſt expreſſum. 4. Vel poteſt dici profunditas ſacræ ſcripturæ. 5. Totus fructus vineæ congregatur in torculari: Sic quicquid poteſt animus, totum debet congregare ad laudem Dei.

(*Et ædificauit turrim*) id eſt, templum Micheæ 4. *Et tu turris nebuloſa gregis, vſque ad te veniet poteſtas prima*, vel cognitio Dei, Prou. 18. *Turris fortiſſima nomen Domini.*

De III. Locatione (*Et locauit eam agricolis,*) ſed certa mercede. Agricolæ ſunt Moyſes, & Aaron, qui gubernaculum habuerunt, Iob 31. *Si afflixi animam agricolarum eius.* Greg. *Qui præponitur populo, &c.* (*Profectus eſt peregre,*) non

mutando locum: sed hominem in suo arbitrio relinquendo. Eccles. 15. *Deus ab initio creauit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui*, id est, suo arbitrio dimisit. Tunc dicitur peregre proficisci, quando non ad quamcunque culpam pœnam infligit. Vel non ita manifeste apparet, sicut prius in rubo. Exod. 3.

(*Cum autem tempus fructuum appropinquasset.*) Quicumque facit aliquem fructum, expectat beneficium. Et sic Dominus expectat, vt reddatur ei beneficium ad suam gloriam. Quantum ad hominem, fructus non est in pueritia, sed in plena ætate; vt in adolescentia, tunc petit fructus: sic cum populus fuit plantatus, & lex data, petijt fructum, & non cognouerunt eum, Hierem. 8. *Miluus in cœlo cognouit tempus suum: populus autem meus non cognouit iudicium domini*, (*misit seruos suos*,) id est, prophetas (*ad agricolas*,) id est, ad Iudæos (*vt acciperent fructus eius*,) id est, vt inducerent homines ad bene agendum. Matt. 23. *Misit ad vos Prophetas sapientes & scribas, & ex illis occidetis*, &c.

PARS II.

De malitia agricolarum.

POst hoc agitur de malitia. Et *primo* quantum ad primos: *Secundo* quantum ad secundos: *Tertio* quantum ad tertios. 1. (*Et agricolæ acceptis seruis, &c. Alium ceciderunt*, vt Micheam. *Alium occiderunt*, vt Esaiam. *Alium lapidauerunt*, vt Naboth.

Naboth. Hebr. 11. *Lapidati sunt, secti sunt, in occisione gladii mortui sunt.* 2. (*Misit alios.*) Item, singulariter misit Prophetas vt Moysen, & Aaron, & alios; sed post tempore Dauid misit multos cuneos prophetarum. Vult enim Dominus pugnare misericordiam suam contra malitiam eorum. Vnde (*& fecerunt eis similiter,*) Deut. 30. *Vos semper contentiose contra Dominum egistis.*

3. [*Nouissime autem misit ad eos,* &c.] quod fuit malitiæ consummatæ. Et tria facit. *Primo* ponitur misericordia Domini: *Secundo* malitia eorum: *Tertio* executio praui propositi. *Nouissime,* Hebr. 1. *Multifarie multisque modis olim Deus loquens patribus,* &c. (*Misit ad eos filium suum dicens. Forte, &c.*) Cur *forte?* Nunquid ignorabat ipse? Hier. dicit quod iste modus loquendi dubius significat libertatem arbitrij, vt ostenderet quid futuri essent. quia, qui non honorificat filium, non honorificat patrem. Vel dicit sic, quia aliqui reueriti sunt eum.

Consequenter ponitur propositum malitiæ. Et *primo* ponitur requisitio. *Secundo* propositum: *Tertio* malitia. 1. (*Agricolæ autem videntes filium dixerunt intra se, hic est hæres,* &c.) Ipse enim filius vere hæres est patris: quia, quod petit obtinet, Psalm. 2. *Postula à me & dabo tibi gentes.* Item est hæres, quare quæcunque habet pater, habet & ipse. Non enim dicitur hæres sicut alius, qui decedente patre habet hæreditatem; sed quia semper, quod est patris, ipsius etiam est. *Contra. Si cognouissent nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.* Verum est, si cognouissent vere; sed cognouerunt per coniecturam.

2. Sequitur propositum. [*Venite occidamus eum.*] Sap. 2. *Morte turpissima condemnemus eum.* Et quod est propositum? habebimus hæreditatem eius. Sciebant enim ex lege, quod debebat dominari super Iudaicum populum: Vnde timebant, ne imponeret super eos iugum legis, & traditiones eorum destrueret; ideo noluerunt pati iugum Christi: vnde passi sunt iugum Romanorum. Ioa. 11. *Ne forte veniant Romani, & tollant locum nostrum & gentem.*

3. Ponitur executio. (*Et apprehensum eum eiecerunt extra vineam, & occiderunt.*) Quia extra portam ciuitatis crucifixerunt eum, quasi alienum à vinea occiderunt. Esaiæ 53. *Quasi ouis ad occisionem ductus est, &c.* Quod eum extra vineam eiecerunt, habetur Ioann. 4. quod, quicunque confiterentur nomen Christi, fierent extra synagogam.

PARS III.

De sententia ab ipsismet requisita.

C*Vm ergo venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis.*) Ita subtiliter petit dominus vt iudicent contra se; Sicut Nathan fecit Dauid, quando peccauit cum Bersabee. Ponitur sententia. (*Malos male perdet,*) id est, perditione præsenti, & in futuro. *Male*, id est, acerbe. Matthæi septimo. *In ea mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis.* Sapientiæ sexto, *Potentes*

tentes potenter tormenta patientur. (*Malos male perdet, & vineam suam, &c.*) id est, populum suum. (*locabit aliis agricolis*) id est, Apostolis. [*Qui reddant ei fructum temporibus suis,*) Psalm. 1. *Et erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum quod fructum suum dabit in tempore suo.* Iob. 34. *Conteret multos & innumerabiles, & stare faciet alios pro eis.*

I. *Quæstio.* Quare in Marco Dominus respondit: Hic Iudæi? *Solutio.* Dico quod primo dixit Dominus: postea ipsi dixerunt. Item, *Luc.* 20. habetur quod cum Dominus hoc diceret: ipsi dixerunt, *absit. Responsio vera est.* Quia primo ipsi dixerunt; post intelligentes quod contra eos esset, dixerunt, *absit.* Item, verum est quod principes dixerunt. Et quamuis perciperent, quod contra eos esset, non contradicebant, sed populus dixit, *absit.*

II. (*Dicit illi Iesus.*) Hic ponitur confirmatio. Et *primo* ponitur autoritas: *Secundo* expositio. 1. Dicit [*Nunquam legistis, &c.*] Istud legitur in Psal. 117. *Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli.* Et ponit quatuor. *Primo* ponit reprobationem: *secundo* dignitatem, *tertio* causam: *quarto* admirationem. 1. Dicit. *Lapidem,* &c. Lapis Christus est, qui dicitur lapis ex multis similitudinibus, Esaiæ 28. *Ecce ego ponam in fundamentis Sion, lapidem angularem, &c.* Ædificantes sunt Apostoli. *Vnusquisque videat quomodo ædificet.* 2. Vnde ille *lapis quem reprobauerunt,* id est, eiecerunt, *hic factus est,* id est,

id est, constitutus *in caput anguli*, id est, in caput Iudæorum & Gentilium. Vnde ipse factus est caput Ecclesiæ.

Possent dicere. *Ipse fecit se caput*: ideo dicit. 3. (*A Domino factum est illud*, &c.) Psal. 117. *Dextera domini fecit virtutem*, &c. Et qualis est ista exaltatio? 4. Et *est mirabile in oculis nostris*, Abac. 1. *Aspicite in gentibus, & videte, & admiramini, & obstupescite: quia opus factum est in diebus vestris, quod nemo credet cum narrabitur, &c.*

Tanta enim fuit dignitas, vt non factum fuisset, nisi gratia Dei hoc fecisset. Ephes. 2. *Gratia estis saluati à Christo.*

PARS IV.

Conclusio aduersus malitiosos.

EXponit, & ponit duas conclusiones. *Primo*, Quod dictum est de parabola: *Secundo* sumitur de hoc quod dictum est in autoritate. 1. (*Ideo dico vobis, quod auferetur à vobis regnum*) id est, 1. Sacra scriptura; quia amittetis intellectum sacræ scripturæ. Ioan. 12. *Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, vt non videant oculis, & non intelligant corde, & conuertantur, & sanem eos.* 2. *Vel* Prælationem super Ecclesiam fidelium; quia translata est gloria eorum. (*Et dabitur genti facienti fructum eius.*) Esa. 55. *Ecce testem populi dedi eum, ducem ac præceptorem gentibus; Ecce gentem, quam nesciebas, vocabis, & gentes* quæ

quæ te non cognouerunt, ad te current. Sed quomodo datus est eis, ſuperius dictum eſt, quod *locauit:* hic autem quod *datur*, quia cum non facit fructum; dicitur conductus, ſiue mercenarius: ſed cum datur, tunc fructum facit.

II. Ponit duplicem pœnam. 1. (*Et qui ceciderit ſuper lapidem iſtum confringetur.*) Exponitur ſecundum Hieronym. ſic. Ille cadit ſuper lapidem Chriſtum, quando fidem tenet de eo, id eſt, de Chriſto; ſed cadit per peccatum quod contra eum facit. Ideo peccatores cadunt, quia non habent charitatem. 2. (*Super quem vero ceciderit, conteret eum.*) 1. Cadit autem Chriſtus ſuper infidelibus. Hæc eſt differentia: Quia quando vas cadit ſuper lapidem, non confringitur vas propter lapidem, ſed propter modum caſus, ſecundum quod magis cadit ab alto. Quando lapis cadit ſupra vas, confringit illud ſecundum magnitudinem lapidis. Sic homo, cum cadit ſuper lapidem Chriſtum, tunc confringitur ſecundum magnitudinem peccati: quando vero fit infidelis, totaliter conteritur. 2. *Vel* aliquis cadit ſuper lapidem; quando proprio arbitrio peccat; ſed tunc lapis ſuper eum cadit, quando Chriſtus punit eum, & tunc totus comminuitur, Pſalm. 18. *Comminuam eos ſicut puluerem ante faciem venti.* Sequitur tempus malitiæ. (*Et cum audiſſent, cognouerunt quod de ipſis diceret.*) Et ſequitur malitia. (*Et volentes eum tenere, timuerunt turbas, quia ſicut prophetam eum habebant.*) Et planum eſt.

IN SABBATO POST DOM. II. QVADRAGES.

Homo quidam habuit duos filios. Lucæ 15.

SCOPVS. Præmiſerat Dominus parabolas, de paſtore & ouibus: de muliere, & drachmis: hic ſubditur de patre & filijs. Vt maxima Dei pietas & paterna oſtendatur in peccatorem conuerſio: Sed quatuor hic præcipua ſunt capita. 1. Prodigi inſolentia. 2. Miſeria. 3. Pœnitentia. 4. Patris miſericordia. Pulcer ordo. Nam inſolentia præcipitauit in miſeriam: hæc excitauit ad pœnitentiam: hæc autem præparauit ad patris miſericordiam obtinendam.

PARTITIO.

I. *De prodigi inſolentia.*
II. *De miſeria prodigi.*

PARS I.

De prodigi inſolentia.

TRIA hic: *Primo*, Conditio libertatis humanæ. *Secundo*, Perpetratio voluntaria culpæ,

culpæ. *Tertio*: Dißipatio boni gratiæ & naturæ.

De I. *Quoad conditionem libertatis humanam.*

[*Homo quidam,*] id est, Dominus benignus. Daniel. decimo. *Tetigit me quasi visio hominis, & confortauit me.* Ea causa Deus in effigie humana sæpe apparuit. (*Habebat duos filios,*) id est, genus humanum Iudæorum & Gentium: Vel Innocentium, & Pœnitentium. Sic Beda hic. Filij dicuntur hi, qui in libertate arbitrij sunt creati, ad æternam hæreditatem habendam. Hebræor. *Seruus non manet in domo in æternum: filius manet in æternum.* Psalm. 102. *Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se.*

Quia vero libertas arbitrij in peccatoribus sæpe de proprijs viribus præsumit; ideo ait: (*Dixit adolescentior: Pater, da mihi portionem substantiæ, quæ me contingit.*) Adolescentior, id est, vanior, & ad sensus pronior. Ecclesiast. vndecimo. *Adolescentia enim & voluptas vana sunt.* Ibidem. *Lætare iuuenis in adolescentia tua: & scito, quod pro omnibus his adducet te Deus in iudicium.* Hic partem suam petit, eam relinqui vult libertati suæ; vt iam non ad imperium gratiæ, sed ad suæ voluntatis nutum incedat. Beda. *Substantia est omne quod agimus, viuimus, sapimus, cogitamus & loquimur.* Hæc qui ex se regere vult,

re vult; à Deo exire molitur. Væ, qui sic contra se petunt: nam derelinqui à Deo volunt. Sicut Israelitarum petitio, 1. Reg. 8. *Dixerunt filii Israel ad Samuelem: Constitue nobis Regem, vt iudicet nos. Dixitque Dominus ad Samuelem: Non te abiecerunt; sed me: ne regnem super eos.* Ergo quia sic voluit prodigus: Pater (*diuisit illis substantiam.*) Iuste: vti Eccl. 15. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui.* Et hoc iustum. Matth. 25. *Vni dedit quinque talenta, alii verò duo, &c. vnicuique secundum propriam virtutem.*

De II. *Quoad perpetrationem culpæ voluntariæ.*

ET *post non multos dies, congregatis omnibus,*] per liberi arbitrij dominium in vires omnes animæ: (*adolescentior peregre profectus est in reg. long.*) perpetrando peccatum. Longa à Deo est, non per situm: cum Deus sit vbique: sed per voluntatis auersæ dissimilitudinem. Glossa: *Abiit, non mutando locum, sed animum. Quanto enim quis in prauo opere amplius delinquit: tanto à gratia Dei longius recedit.* Prou. 15. *Longe est Dominus ab impiis; & orationes iustorum exaudiet.*

Peccatum vero est regio longinqua à Deo: Quia 1. Cum sit iniquitas, elongat à summa bonitate. Nam Isa. 59. *Iniquitates vestræ diuiserunt inter vos & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem eius à vobis.* 2. Cum sit tenebra: quia elongat à summa luce & veritate: 1. Ioan. 1. *Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt vllæ. Si dixerimus, quoniam societatem*

tatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus; mentimur, & veritatem non facimus. At quæ eæ tenebræ? Subdit: *Qui odit fratrem suum, in tenebris est.* 3. Cum etiam peccatum sit nihil; quia elongat à summa æternitate: Ideo Ierem. 2. *Quid inuenerunt patres vestri in me iniquitatis; quia elongauerunt se à me, & ambulauerunt post vanitatem.* De his tribus simul dicitur, 2. Corint. 5. *Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate; aut quæ societas luci ad tenebras? Quæ autem conuentio Christi ad Belial? &c. Quis consensus templo Dei, cum idolis?* Merito, sic elongans se, projicitur in extremum alterum inferni: quæ est regio mortis & tenebrarum. Iob. 10. *Antequam vadam, & non reuertar ad terram tenebrosam, & opertam mortis caligine; terram miseriæ, & tenebrarum; vbi vmbra mortis, & nullus ordo &c.*

De III. *Quoad dißipationem boni gratiæ & naturæ.*

(*Et ibi dißipauit substantiam suam,*) per peccata spiritalia. Maxime 1. per superbiam. Quia Nahum 2. *Reddidit Dominus superbiam Iacob, sicut superbiam Israel. Quia vastatores dißipauerunt eos, & propagines eorum corruperunt.* 2. Per inanem gloriam. Isaiæ 3. *Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt:* & viam gressuum tuorum dissipant. 3. Per inuidiam. Psalm. 140. *Dißipata sunt ossa nostra secus infernum, scilicet per inuidiam.* De qua Prouerbiorum 14. *Putredo oßium inuidia.*

4. Per iram. Psalm. trigesimoquarto. *Dißipati sunt nec coniuncti : &c. frenduerunt super me dentibus suis.* Estque iracundus vt ille Dæmoniacus, Lucæ nono: *Subito clamat, & elidit, & dißipat eum cum spuma.* 5. Per acediam. Prouerbiorum 18. *Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dißipantis.*

Quia vero peccata spiritalia præcipitant sæpe in carnalia, ideo addit: (*Viuendo luxuriose:*) quoad gulam & luxuriam. Prouerbiorum vigesimo. *Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas: quicunque his delectatur, non erit sapiens.* Vnde in his est consummatio dissipationis. Iob trigesimoprimo. *Ignis est vsque ad perditionem deuorans, & omnia eradicans, omnia genimina.* Quare istis tum animæ, tum corporis vires dissipantur, atque fortunæ, id est, tota hominis substantia. Prouerbiorum vigesimonono. *Vir, qui amat sapientiam, lætificat patrem suum; qui autem nutrit scorta, perdit substantiam.* Impleturque in eo illud Psalm. 48. Homo, cum in honore esset, non intellexit, &c.

[*Et postquam omnia consummasset,*] culpa omnia depopulante. Sapient. 3. *Nationes iniquæ diræ sunt consummationis.* De qua Iac. 1. *Concupiscentia, cum conceperit, parit peccatum: peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem.*

(*Et facta est fames valida in regione illa:*) vltrice scilicet iustitia Dei. *Fames* inopia est bonorum spiritalium: Glossa. *Est indigentia verbi veritatis in* obliuione Creatoris. De hac Amos 8. *Emittam famem*

mem in terram; non famem panis; neque sitim aquæ; sed audiendi verbum Dei. Psal. 104. *Vocauit famem super terram*, &c.

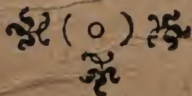
(*Et ipse cœpit egere:*) nullo scilicet auxiliante. Ambros. tom. 3. libr. 7. in Luc. 15. *Virtutibus earum fonte relicto, merito ergo iste egere cœpit, qui thesauros sapientiæ, & scientiæ Dei diuitiarumque cœlestium altitudinem dereliquit.* Vnde Prou. 13. *Egestas, & ignominia ei, qui deserit disciplinam.* Idque ob culpam. Quia *Miseros facit populos peccatum.* Ideo Beda hic. *Omnis locus, absenti Patre in penuria est.* Sicut enim Sapientia adueniente, Sapient. 7. *Veniunt omnia bona pariter cum illa; & innumerabilis honestas per manus illius:* Sic ipsa abeunte, omnia bona recedunt, & superuenit egestas: Iuxta Prou. 3. *Egestas à Domino in domo impii: habitacula iustorum benedicentur.*

PARS II.

De miseria prodigi.

IN hac duo. *Primo* Seruitus. *Secundo*, Mendicitas. De I. [*Et abiit, & adhæsit vni ciuium regionis illius:*] peccatricis. Huius ciuis est, qui in peccato mansionem fixit. Ciuium talium princeps est diabolus. Glossa. Ioan. 14. *Venit princeps mundi*, &c. Huic adhærent peccatores: Cuius figura est 2. Mach. 4. in iis, qui *illis consimiles esse cupiebant, quos hostes & peremtores habuerant.* NOTA dici: *Adhæsit:* quia diabolus non habet posse, nisi quantum ei libere dat peccator. Vnde ex persona diaboli:

Isaias 51. *Incuruare, vt transeamus.* Et quia potestate accepta diabolus semper instigat ad peccatum; ideo subdit: (*Et misit illum in villam suam, vt pasceret porcos*, id est, dæmones, Matth. 7. *Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos: ne forte conculcent eas pedibus suis.* 2. Pet. 2. *Propter carnalitatem contingit eis illud veri prouerbii: &c. Sus lota in volutabro luti.* Prou. 11. *Circulus aureus in naribus suis, mulier pulcra, & fatua.* Quia diabolus per eam inclinat multos. Ruditatem habent dæmones in seipsis; sed carnalitatem suggerunt aliis. Ob quod dicuntur Spiritus immundi: & recte porcis cognati sunt. Iuxta Matth. 8. *Si eiicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum.* Hi enim pascuntur immunditiis peccatorum. Vnde Ambrosius. *Cibus dæmonum est ebrietas, fornicatio: Et huiusmodi quæ blanda sunt, & ad suum vsum prouocant: neque alia cura est luxuriosis, nisi vt ventrem suum impleant.* De quibus dicitur Phil. 3. *Quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum qui terrena sapiunt.* Vnde hos porcos pascunt homines porcini, in quibus regnat ruditas intelligentiæ, carnalitas concupiscentiæ, cupiditas auaritiæ. Et tales ad modum porcorum nihil prorsus valent ad vitam: Sed solum ad vitæ ritum; In cuius designationem dicitur, quod *impetu abiit grex per præceps in stagnum, & suffocatus est.*



De II. *Quo ad extremum genus mendicitatis.*

(*Et cupiebat implere ventrem ſuum de ſiliquis, quas porci manducabant.*) Siliqua, dicit Gloſſa, eſt genus leguminis ſonoris follibus & vacuis; quod ventrem magis onerat, quam reficiat. Et ideo deſignat delectationes vitiorum; quæ peccatori quandoque aliquid ſonare videntur; ſed nihil interius ſunt. Vnde huiuſmodi delectationes ſomniis comparantur. *Sicut ſomniat eſuriens & comedit*: Iſaiæ 29. *Cum autem expergefactus, vacua eſt anima eius. Et ſicut ſomniat ſitiens, & bibit; & poſtquam fuerit expergefactus, adhuc ſitit, & anima eius vacua eſt. Sic erit multitudo omnium gentium, quæ dimicauerunt contra montem Sion.* De hiſce ſiliquis, Prouerbiorum ſecundo. *Lætantur, cum male fecerint, & exultant in rebus peſſimis.* Hiſce quærit ſatiari peccator. Vnde Iob trigeſimo. *Qui rodebant in ſolitudine, ſqualentes calamitate & miſeria; & mandebant herbas, & arborum cortices: & radix iuniperorum, &c. Qui inter huiuſcemodi lætabantur, & eſſe ſub ſentibus delicias computabant.*

Et quia talibus non poteſt homo ſatiari, ideo ſubdit: [*Et nemo illi dabat.*] quia ſæpe cum talia peccator quærit, iuſto DEI iudicio ea perdit. Vnde Oſeæ ſecundo, *Vadam poſt amatores meos qui dant panes mihi, & aquas meas: lanam meam, & linum meum, & oleum meum, & potum meum. Propter hoc ecce ego ſepiam viam tuam ſpi-*

nis, & sepiam eam maceria; & semitas suas non inueniet, &c. Et cessare faciam gaudium eius, solennitatem eius, Neomeniam eius, & Sabbata eius, & omnia festa tempora eius. Et hæc ideo permittit Deus, vt auersos per delectationes; reuocet per miserias. Vnde August. tom. 1. libr. Confess. *Omnes delectationes meas, quas amabam, respexisti Domine Deus, vt quærerem sine offensione lætari, & non inuenirem, nisi in te.* De his siliquis nemo dat peccatori; cum ei carnalis delectatio negatur. Vt inebriatus per delectationem euigilat per tribulationem. Iuxta Isa. 28. *Tantummodo sola vexatio intellectum dabit auditui.* Leuit. 26. *Mittam pestilentiam in medio vestri, & trademini in manibus hostium: & comedetis, & non saturabimini.*

II. CONCIONIS DISPOSITIO.

Ipse autem in se reuersus. Luc. 15.

SCOPVS. Prodigi pœnitentia; & Patris misericordia hic proponuntur.

PARTITIO.

I. *De pœnitentia prodigi.*
II. *De patris misericordia in suscipiendo indignum.*

III. De

III. De eadem in vestiendo nudum.
IV. De eadem in pascendo famelicum.

PARS I.

De pœnitentia prodigi.

HÆc describitur fuisse sufficiens quoad confessionem, contritionem, & satisfactionem. De I. (*In se autem reuersus*,) scilicet, per agnitionem propriæ iniquitatis. Quia is dolor facit circumspicere 1. Internam conscientiam. Ideo [*in se reuersus.*] Isa. 46. Redite præuaricatores ad cor.

2. Felicitatem amissam. Vnde addit: (*Dixit: quanti mercenarii in domo Patris abundant pane, &c.*) id est, in domo DEI feliciter viuunt. *Nota*. Mercenarij 1. *quidam* sunt mali, 1. Ioannis decimo. *Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est.* Hi, etsi aliquando abundant corporalibus, non tamen spiritalibus panibus. De his Matthæi sexto. *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.* Talibus dicitur Isaiæ quinquagesimo quinto. *Quare appenditis argentum non in panibus, &c.* 2. Quidam sunt boni. Genes. 49. *Isachar asinus fortis accubans inter terminos vidi requiem, quod esset bona, & terram, quod optima: & supposuit humerum suum.* Hi sunt qui seruiunt pro mercede æterna: abundantque panibus fidei, spei, & charitatis. Lucæ vndecimo. *Amice, commoda mihi tres panes.* Psalm. 131. *Pauperes eius saturabo panibus.*

3. Facit compunctio conspicere calamitatem propriam: Vnde ait: [*Ego autem hic fame pereo*,] scilicet, ob defectum diuinæ gratiæ. Et hæc ô quanta calamitas. Threnorum 4. *Melius fuit occisis gladio, quam interfectis fame: quoniam isti extabuerunt consumti à sterilitate terræ.* Et pro istis Threnorum secundo dicitur: Leua ad Deum *manus tuas pro anima paruulorum, qui defecerunt in fame in capite omnium compitorum.* Ex hac autem afflictione compunctionis Spiritus prouocatur, & excitatur. Ideo Psalm. trigesimo septimo. *Afflictus sum, & humiliatus sum nimis: rugiebam in gemitu cordis mei*: Sequitur: *quoniam ego in flagella paratus sum.*

De II. *Quoad humilitatem Confessionis.*

[*Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater, peccaui in cœlum.*) In quo 1. confitetur se peccasse in Ecclesiasticam Vnitatem; quæ intelligitur nomine cœli. Nam in hoc Deus habitat. Isai. 66. *Cœlum sedes mea.* Psalm. 10. *Dominus in templo sancto suo; Dominus in cœlo sedes eius.* 2. In diuinam Maiestatem. Vnde (*Et coram te.*) Quia illi omnia sunt aperta. Heb. 4. *Omnia nuda & aperta sunt oculis eius ad quem nobis sermo.* Prou. 16. *Omnes viæ hominum patent oculis eius, & spirituum ponderator est Dominus.*

Et quia offensa tantæ Maiestatis nos priuat dignitate filiationis diuinæ; ideo confitetur suam

suam indignitatem, dicens: (*Iam non sum dignus vocari filius tuus*) Vere. Quia esse filium Dei est maximæ charitatis. Iuxta 1. Ioan. 3. *Videte, qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur & simus.* Hoc nomine peccator est indignus: quia contemsit patrem suum. Iuxta Isa. 1. Filios enutriui, & exaltaui: ipsi autem spreuerunt me.

Et quoniam veræ confessionis est, non solum confiteri peccati impietatem, & peccantis indignitatem, sed etiam implorare pietatem: ideo addit: (*Fac me sicut vnum de mercenarijs tuis.*) Nota; hic distingui Filium, seruum, & Mercenarium. Quia Filius seruit ex amore. Gal. 4. *Quoniam estis filij Dei, misit Deus Spiritum filij sui.* Seruus, ex timore: Mal. 1, *Filius honorauit patrem, & seruus Dominum suum*, &c. Mercenarius vero est, qui seruit ex spe hæreditatis æternæ. De quo Iob 7. *Militia est vita hominis super terram, & sicut dies mercenarij dies eius. Si ceruus desiderat vmbram, & sicut mercenarius præstolatur finem operis sui: Sic & ego habui menses vacuos, & noctes laboriosas enumeraui mihi* Patet ergo, quod confessio esse debet Vera & Humilis: vt sic recognoscatur grauitas peccati, indignitas peccantis, & imploretur misericordia Patris, humili affectu. Eccl. 35. *Oratio humiliantis se nubes penetrabit.* Liquet in Publicano, *Luc. 18.*

De III. *Quo ad humilitatem satisfactionis.*

(*Et surgens venit ad Patrem.*) Per surrectionem istam intelligitur peccati desertio, & quædam e-

longatio ab illo; quæ eſt ſatisfactionis initium. *Nam ſatisfacere eſt cauſas peccatorum excidere, & eis peccandi aditum non indulgere.* Vnde & in huius figuram 1. Adoleſcẽti adhuc mortuo dictum eſt: Luc. 7. *Adoleſcens tibi dico, ſurge.* Vt ſic deſeratur culpa. 2. Homini ſimiliter languido: Ioan. 5. *Surge, tolle grabbatum tuum, & ambula*; Vt ſic deſeratur peccatorum ſequela. 3. Petro compedito dicitur Act. 12. *Surge velociter:* Vt ſic relinquatur peccandi occaſio, conſuetudo, ſeu ſocietas. Ideo peccatori dicitur Eph. 5. *Surge, qui dormis; & exurge à mortuis, &c.* Quia vero minus eſt mala nos agere, niſi etiam ſtudeatur bonis operibus inſudare; ſubditur: (*Venit ad patrem ſuum,*) ſc. per ipſius imitationem. Ioan. 14. *Nemo venit ad Patrem, niſi per me. Venit:* vt qui receſsit ſuperbe præuaricando; nunc redeat humiliter ſatisfaciendo. Iſa. 60. *Adorabunt veſtigia pedum tuorum omnes, qui detrahebant tibi.* Qui ſic venit, à Deo trahitur. Ioan. 6. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum.* Et ſic tractus adiuuatur. Iob 23. *Quis mihi tribuat, vt cognoſcam, & inueniam illum, & veniam vſque ad ſolium eius?* Et ſic auditus ſuſcipiat; Nam Ioan. 6. *Eum, qui venit ad me, non eijciam foras.*

PARS II.

De patris miſericordia in ſuſcipiendo indignum.

INſolentiam, miſeriam & pœnitentiam prodigi, ſequitur patris miſericordia. Cuius triplex actus

eſt:

eſt: Suſcipit indignum: Veſtit nudum: Refecit famelicum. Hicque ordo eſt reparationis animæ: Nam ſuſcipitur ad benignitatem gratiæ; veſtitur iuſtitia; reficitur interna lætitia. Suſceptio eſt 1. cum clementia ſuſcipientis patris; 2. & reuerſione ſeipſum accuſantis filij. Itaque duo hic.

De I. *Quoad clementiam Patris ſuſcipientis.*

(*Cum autem adhuc longe eſſet,*) propter culpam à Deo elongantem. Pſal. 21. *Longe à ſalute mea verba delictorum meorum.* Pſal. 118. *Longe à peccatoribus ſalus, quia iuſtificationes tuas non cuſtodierunt.* (*Vidit illum pater ipſius & miſericordia motus eſt:*) infundendo gratiam præuenientem Lucæ 22. *Reſpexit Dominus Petrum*, Sequitur; & *egreſſus foras Petrus fleuit amare.* De hoc Exod. 3. *Vidi afflictionem populi mei* in Ægypto: deſcendi, vt liberem eum. Hunc reſpectum petebat, qui dixit Pſal. 24. *Vide humilitatem meam, & laborem meum; & dimitte vniuerſa* delicta mea. Pſal. 85. *Reſpice in me, & miſerere mei, &c.*

(*Et accurrens cecidit ſuper collum eius,*) per gratiam concomitantem. q. d. amplexatus eſt eum. Cant. 2. *Laua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Hæc gratia concomitans adiuuat in portando Legis Dei iugo. Vnde Ambr. hic. *Super collum filii cecidit, dum leue iugum dilectionis ſibi impoſuit.* Hoc enim iugum portare

iuuat

iuuat amplexus diuini brachij. De quo Psal. 97 *Saluabit sibi dextera eius, & brachium sanctum eius.* Per istum amplexum soluuntur vincula peccatorum. Isa. 52. *Solue vincula colli tui captiua filia Sion.* (*Et osculatus est eum*) per gratiam sequentem: quæ consistit in amore reconciliante. Osculum enim signum est amoris & pacis. Vnde Beda hic. *Rediens osculum charitatis à patre accipit, dum per gratiam certificatur de indulgentia*; Iuxta Eph. 1. *In quo & credentes signati estis spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ.* Hoc osculum petit sponsa, Cant. 1. *Osculetur me osculo oris sui: quia meliora*, &c. Et per hoc cognoscit Deus si simus eius filij, cum libenter osculamur eum per amorem intimum & vnitiuum, Gen. 27. *Accede ad me, & da mihi osculum, fili mi.* Accessit: osculatur: & sequitur: *Benedixit ei.* Quia benedictionis plenitudo ex hoc osculo procedit. Vnde Psa. 84. *Benedixisti Domine terram tuam*; sequitur: *Misericordia & Veritas obuiauerunt sibi; iustitia & pax osculatæ sunt.* Istius osculationis origo est in Verbo incarnato; in quo est vnio summi amoris, in duplici natura iunctim, qua & nos Deus osculatur, & nos Deum redosculamur. Iuxta Cant. 8. *Quis mihi det te fratrem meum, & inueniam te foris, & deosculer te, & me nemo despiciat.*

De II. *Quoad reuerentiam filij seipsum accusantis.*

(*Dixitque ei filius: Pater peccaui in cœlum,*) scilicet per contemtum Maiestatis, quæ præsidet cunctis. Iob 11. *Excelsior cœlo est, & quid facies? Profundior inferno,*

ferrio, & vnde cognosces? Iob 22. *An cogitas, quod Deus excelsior cælo sit,* &c. In cœlum ergo peccat, qui Deũ cęli contemnit. Vnde 1. Esd. 9. *Iniquitates nostræ multiplicatæ sunt super caput nostrum,* & delicta nostra creuerunt vsque ad cœlum, &c.

(*Et coram te:*) Per contemptum veritatis omnia speculantis. Eccl. 23. *Oculi Domini multo lucidiores sunt super solem circumspicientes omnes vias hominum: & profundum abyssi, & hominum corda intuentes in absconditas partes.* Deo enim antequam crearentur, omnia sunt agnita: sicque post perfectum respicit omnia. Psal. 50. *Tibi soli peccaui, & malum,* &c.

(*Iam non sum dignus vocari filius tuus,*) Ob contemtum bonitatis omnibus prouidentis. Sap. 12. *Tu autem Dominator virtutis cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia disponis nos: subest enim tibi, cum volueris, posse. Docuisti autem populum tuum per talia opera: quoniam oportet iustum esse, & humanum, & bonæ spei fecisti filios tuos, quoniam das locum, in peccatis pœnitentiæ.* Quia igitur contemsi hanc summam bonitatem, cuius est dare spiritum adoptionis filiorũ: Iuxta Rom. 8. *Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore: sed accepistis spiritum adoptionis filiorum.* Item cuius est regenerare per aquam & spiritum sanctum in regnum filiorum Dei. Iuxta Col. 1. Eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ: Ideo (*iam non sum dignus voc. fil. tuus.*)

NOTA. Licet pater occurrat, amplexetur, osculetur; tamen verus pœnitens numquã obliuiscitur suum peccatum. Psal. 37. *Quoniam ego in flagella*

gella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper: quoniam iniquitatem meam annunciabo, & cogitabo pro peccato meo. Et licet sic recogitet; anhelat tamen ad charitatem perfectam: ideo hic non petit dilectionem mercenariam, vt supra, cum nondum haberet gratiam infusam. At nunc plene conuersus, vt vere pœnitens se commendat, postulatque diuinam gratiam. Sic ille pœnitens: 2. Par. vlt. *Nunc flecto genu cordis mei, precans à te, &c.*

PARS III.

De patris misericordia in vestiendo nudum.

DVo hic. *Primo,* De veste interioris puritat. *Secundo,* De ornatu exterioris honestatis. De I. (*Dixit, &c. Cito proferte stolam primam, & induite illam.*) id est, vestem interioris puritatis, qua in creatione induta mens fuit. Sic Beda: addit: *Sed post culpam se nudum nouit homo, & pelliceum, id est, mortale sumsit indumentum.* De hoc Apoc. 3. *Vestimentis albis induaris, vt non appareat confusio nuditatis tuæ.* His vestimentis induitur, qui se per diuinæ gratiæ adiutorium in puritate custodit. Secundum Apoc. 3. *Habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinauerunt vestimenta sua: ambulabunt mecum in albis: quia digni sunt. Qui vicerit sic vestietur vestimentis albis, & non delebo nomen eius de libro vitæ.* Hæc

autem veſtis puritatis datur per ſuſceptionem Baptiſmi, qui omnes ſordes abluit. In cuius deſignatione baptizatus alba veſte veſtitur. Et etiam pœnitentiæ; quæ ad Baptiſmi puritatem conatur reducere; vt dicit August.

Quia vero hæc diſpenſatio Sacramentorum fit per diligentiam miniſtrorum, ideo dicitur Ioan. 20. *Accipite ſpiritum ſanctum; quorum remiſeritis peccata*, &c.

De II. *Quo adornatum honeſtatis exterioris*

(*Et date annulum in manu eius*,) per pulcritudinem pudicitiæ. Annulus enim in manibus ſignificat deſponſationem, ac per hoc caſtum amorem. Ex quo intelligitur, quod annulum in manu portat, qui pudicitiam in operibus ſuis ſeruat. Hæc pudicitia etſi appareat in integritate carnis; maxime tamen conſiſtit in integritate fidei; ſecundum illud 2. Cor. 11. *Deſpondi vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.* Vnde annulus eſt fidei ſignaculum, quo anima ſubarratur; vt opera eius placeant Chriſto. Quia Heb. 11. *Sine fide eſt impoſsibile placere Deo.* Ideo & B. Agnes dicebat. *Annulo fidei ſuæ ſubarrauit me.*

Tunc autem annulus eſt in manu, quando fides relucet in operatione. Quia Iacobus 2. *Fides ſine operibus mortua eſt.* Vnde Gloſſa Ambro-

Ambrosij. *Date annulum, id est, signaculum fidei, quo signantur promissa in cordibus fidelium. Date in manu, id est, in operatione, vt per opera fides clarescat & per fidem opera confirmentur.* In cuius rei designationem, Tulit annulum Pharo de *manu sua & dedit ei in manu Ioseph*. Gen. 41.

Et quia non sufficit, quod aliquis sit pudicus in operibus suis; nisi etiam sit obediens & humilis: Ideo subdit: (*Et calceamenta in pedibus eius*) ad promptitudinem sc. obedientiæ, quod dicitur Eph. 6. *Calceati pedes in præparationem Euangelij pacis.* Tunc autem ista obedientia est maxime placita, quando fit ex affectu filiali. Cant. 7. *Quam pulcri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis.*

Et quia nullus est idoneus ad transeundum ex hoc mundo ad patrem, nisi habuerit promptitudinem obedientiæ; ideo in esu Paschalis agni hæc datur edendi forma: *Renes vestros accingetis & calceamenta vestra habebitis in pedibus vestris, tenentes baculos in manibus & comedetis festinantes: Est enim phase, id est, transitus Domini.*

Et hæc obedientia est maximè necessaria, & requiritur in prædicatoribus exemplo Christi & Sanctorum. Isa. 5. *Quam pulcri supra montes pedes annunciantis & prædicantis pacem: annunciantis bonum, prædicantis salutem, dicentis Sion: Regnabit Deus tuus.* Vnde Bedæ glos. tom. 5. *Calceamenta autem in pedibus, officium Euangelizandi denunciant; vt mens ad cœlestia tendens à terrenarum contagio rerum inuiolata seruetur & munda, priorumque munitus exemplis homo super serpentes & scorpiones securus incedat.* Vnde, quia calcea-

calceamenta fiunt de pellibus animalium mortuorum, per hoc possunt designare exempla priorum patrum. Sicut hic dicit Beda.

Quia vero dicuntur dari in pedes, designare possunt vetustatem peccati. Ideo dicitur Moysi Exod. 3. *Solue calceamentum de pedibus.* Et Lucæ 10. *Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta.* Vnde supra loquitur de calceamentis ad litteram; hic autem per similitudinem parabolicam.

PARS IV.

De misericordia patris in reficiendo famelicum.

POst misericordiam in suscipiendo indignum, & vestiendo nudum; subditur hic misericordia in reficiendo famelicum. Et hoc recto ordine: quia post remissionem culparum, & vestitionem virtutum; sequitur diuinarum oblectatio deliciarum. Quæ consurgit ex duplici consideratione. I. Ex consideratione saluatoris nostri. II. Hominis saluati.

De I. (*Adducite vitulum saginatum & occidite.*) Is Christus erat in cruce occisus, in ara nobis propositus. Vitulus dicitur, quia pro peccatis oblatus est: Leu. 1. *Immolabit vitulum coram Domino & offerent filij Aaron sacerdotes sanguinem eius fundentes per altaris circuitum, quod est ante ostium tabernaculi.* Dicitur autem saginatus, quia omnibus bonis repletus est & suauissimus ad spiritualem cibum. Vnde Glossa

h* hic

hic. *Christus vitulus est saginatus omni spirituali virtute opimus, vt pro totius salute sufficiat.* De hoc in figura Genes. 18. De conuiuio angelis facto ab Abraham dicitur, *quod Abraham ad armentum cucurritet & tulit inde vitulum tenerrimum & optimum.* Hunc vitulũ adducunt serui Christi & occidunt, dum immolant in ara. Item, occiditur, cum mors eius per prędicatorem ad memoriam reuocatur. Sic Beda hic. *Tunc nobis occiditur, cum fide creditur, aut mente cogitatur,* &c. Cæterum, etsi omnes Christiani reficiãtur ex passione Christi; illi tamen potissime, qui per illam se à maioribus malis ereptos vident. Ideo subdit. (*Et manducemus, & epulemur:*) Non vt carnales, Isa. 22. *Comedamus & bibamus, cras enim moriemur:* Sed spiritaliter: 1. Cor. 5. *Pascha nostrum immolatus est Christus. itaq; epulemur non in fermento veteri; neq; in ferm. malitiæ & nequitiæ; sed in azymis sinceritatis & veritatis.* Et Cant. 5. *Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi.* In hoc conuiuio Christus est cibus, conuiua & dispensator, quia ipse delectatur nobiscum, & nos cum ipso, & hoc faciente ipso: *Ecce sto ad ostium & pulso: Si quis aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum.* Apoc. 3.

De II. *Quo ad hominis saluati considerationem.*

(*Quia hic filius meus mortuus fuerat,*) per culpam quæ mortuos facit. Psal. 113. *Non mortui laudabunt te domine.* Et iterum Ioan. 2. *In peccato vestro moriemini.* (*Et reuixit:*) per pœnitentiam. Eph. 5. *Surge, qui dormis,*

dormis, & exurge à mortuis: & illuminabit te Christus. Et in Psal. 103. *Auferes spiritum eorum, & deficient.* Deinde, *Emittes spiritum tuum, &c.*

(*Perierat*, per amissionem iustitiæ. Rom. 2. *Quicunque sine lege peccauerunt, sine lege & peribunt.* 2. Pet. 2. *In corruptione sua peribunt percipientes mercedem iniustitiæ suæ.* (*Et inuentus est,*) per recuperationem gratiæ: Iob 34. *Inueni, in quo ei propitier.* Et hæc facit Dominus, cum gratiam infundit. Psal. 88. *Inueni Dauid seruum meum, oleo sancto meo vnxi eum.*

Et quia de hoc est omnibus gaudendum; ideo subdit: (*Et cœperunt epulari*) Bedæ Glossa: *Non solum filius pro quo vitulus occisus est, reficitur: sed & pater, & serui eius.* Quia refectio Dei, & Sanctorum est salus peccatorum. In cuius figura dicitur Deut. 16. *Epulaberis in festiuitate tua tu, & filius tuus, & filia tua, & seruus tuus, & ancillæ, Leuites quoque & aduenæ; & pupillus, ac viduæ, qui intra portas tuas sunt,* &c.

III. CONCIONIS DISPOSITIO.

Erat autem filius eius senior in agro, &c. Luc. 15.

SCOPVS. Filij obedientis indignatio, eiusdem conciliatio declaratur.

PARTITIO.

I. De impatientia filij indignantis.
II. De clementia Patris ad indignationem placandam.

PARS I.

De impatientia filij indignantis.

TRia hic, ex quibus illa traxit originem. *Primo*, Difficultas laboris peracti. *Secundo*, solennitas gaudij auditi. *Tertio*, Liberalitas paterni beneficij indicati. De I. (*Erat autem filius senior, &c.*) Senior, vtpote moribus maturior, patri conformior, & obedientior. Quia Sap. 4. *Cani sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata.* Hæc quia nunquam otiatur; ideo ait, quod (*erat in agro,*) scilicet ad laborandum. Zach. 13. *Homo agricola sum: quoniã Adam exemplum meum ab adolescentia meá.* Vnde in agro laborabat secundum sapientis consilium. Prou. 12. *Qui operatur terram suam, saturabitur panibus.* Prou. 14. *Præparatoris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum.* Quia sic dictum homini est: Gen. 3. *In sudore vultus tui vesceris pane tuo.*

De II. *Quo ad solennitatem gaudij auditi.*

(*Et cum appropinquaret domui, &c.*) id est, Congregationi iustorum. Psal. 67. *Deus in loco sancto suo, Deus inhabitare facit vnius maris in domo.* Et 1. Timoth. 3. *Vt scias quomodo oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia Dei viui, columna & firmamentum veritatis.* In hac domo auditur symphonia & chorus per concordem lætitiam interiorum, & exteriorum hominis, id est, morum, animarum, sermonum. Vnde Amb.

de Amb. hic. *Symphonia est diuersarum ætatum & virtutum velut variarum chordarum indiscreta concordia.* Ita Act. 4. *Multitudinis credentium cor vnum & anima vna. Chorus vero est collectio vocum in & cantando, & prædicando Deum.* Iuxta Psal. 150. *Laudate eum in tympano & Choro*: id est, in S. Ecclesia 1. Cor. 1. *Obsecro, vt idipsum dicatis omnes.* De vtroque Phil. 2. *Si qua consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua societas spiritus, si qua viscera miserationis, implete gaudium meum, vt idem sapiatis, eandem charitatem habentes, vnanimes idipsum sentientes.* Appropinquans ad domum audit symphoniam istam. Ad quam appropinquatur per considerationem S. Scripturæ, Eccl. 51. *Appropiate ad me indocti, & congregate vos in domum disciplinæ.* In Ecclesia enim auditur & scripturæ concordia, & membrorum Ecclesiæ symphonia in tono charitatis. Adeo vt Matt. 22. *In his duobus pendeat lex tota, &c.* Rom. 13. *Qui diligit proximum, legem impleuit.* Nam 1. Tim. 1. *Finis præcepti est charitas de corde puro, &c.*

De III. *Quo ad liberalitatem paterni beneficij indicati.*

(*Et vocauit vnum de seruis, & int. quid hæc essent.*) Iste vnus, est ordo prædicantium & docentium. De quo Luc. 14. *Misit seruum hora cœnæ dicere inuitatis.* Ab hoc seruo requirenda sunt Sacramenta ecclesiastica, & mysteria scripturarum. Quia Mal. 2. *Labia sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius: quia Angelus Domini exercituum est.* Et quoniã

verus prædicator est annunciator præcipuus diuinæ pietatis; ideo subdit: (*Isque dixit illi: frater tuus venit,*) sc. per humilitatem pœnitentiæ. Isa. 21. *Si quæritis, quærite: conuertimini & venite.* Isa. 60. Et filij tui de longe venient; & filiæ tuæ de latere surgent. (*Et occidit pater tuus vit. sag.*) per refectionem Eucharistiæ. Nam Ioan. 6. *Caro mea vere est cibus, & sang. m. vere est potus: qui manducat, &c.* (*Quia saluum illum recepit,*) per recuperationē iustitiæ, quam solus Christus potest restituere. Act. 4. *Nec enim est aliud nomen sub cœlo datū homini in quo oporteat nos saluos fieri.* Hæc a. tria prædicat S. Scriptura, sc. pœnitentiam, gratiam, & salutē. Vnde Præcursor hæc prædicabat. Mat. 3. *Pœnitentiam agite,* &c. Itē & Dominus, Mat. 4. Item Apostoli verbo & exemplo: 1. Tim. 1. *Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum*: Sed ideo misericordiam cōsecutus sum, vt in me primo ostenderet Iesus omnem patientiam, ad informationē eorum, qui credituri sunt illi in vitā æt. Vnde & ob peccatores dicebat, vitulum saginatū esse occisum. Ideo Rom. 5. *Commendat charitatem suam in nobis; quoniam cum adhuc peccatores essemus, secundum tempus, Christus pro nobis mortuus est: Multo igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius, salui erimus ab ira per ipsum, &c. Vbi abundauit delictum, superabundabit & gratia: Vt, sicut regnauit peccatum in mortem; ita gratia regnet per iustitiam.*

Et quia iustus præfidens de sua iustitia facile indignatur alterius misericordiæ, ideo subdit: (*Indignatus est autem, & nolebat introire:*) Et talis nō potest introire ad vnitatem ecclesiasticæ charitatis. De tali-

talibus Rom. 10. *Ignorantes iustitiam Dei, & suā quærentes statuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti.* Et hac de causa Iudæi nolunt eam inire vnitatem: quorum similes sunt fidentes suæ iustitiæ. Rom. 3. *Iustificati gratis per gratiam ipsius, & per redemtionem, quæ est in Christo Iesu; quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguinem ipsius, &c. vt sit ipse iustus, & iustificās eum, qui est ex fide Iesu Christi, vbi est ergo gloriatio tua? Exclusa est.* sequitur: *Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis.* Hic autem frater mala sui confidentia ambulabat non in iustitia. Quia Prou. 19. *Qui ad indignandum facilis est, erit ad peccata procliuior.*

PARS II.

De clementia patris ad indignationem placandam.

TRia hic. *Primo*, Patris allocutio pia, Secundo, Filij responsio proterua. Tertio, Persuasio placatiua. De I. (*Pater ergo illius egressus cœpit rogare illum.*) Egressus ad exteriora per condescensionem. Iuxta Abac. 3. *Egressus es in salutem populi tui, & in salutem cū Christo tuo.* Egredi igitur est manifestare se in carne. Isa. 62. *Propter Sion non tacebo, & propter Ierusalem non quiescam, donec egrediatur vt splendor Iustus eius.* Egressus ille fuit ex pietate, ideo ait: (*Cœpit rogare eum.*) Nam, Hebr. 11. *Tanquam filiis nobis offert se Deus;* rogat ergo, si contra ipsum

dedignamur; Iuxta Isa. 30. *Aures tuæ audient verbu[m] post tergum monentis: Hæc est via; ambulate in ea.* Vnde contra indignatum filium pater non indignatur; sed potius eum rogat & consolatur. Isa. 66. *Quomodo sicut mater blandiatur: ita ego consolabor vos.* Nec immerito. Quia 2. Cor. 1. *Ipse est Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis; qui consolatur nos in omni tribulatione nostra.* Vnde Iere. 3. *Ergo saltem modo voca me: Pater meus,* dux virginitatis meæ tu es, &c. Impletur illud Iob 19. Orabam filios vteri mei.

De II. *Quoad filij responsionem.*

(*At ille resp. dixit Patri suo. Ecce, tot annis seruio tibi.*) Proteruum hoc quia se iactat: Cum tamen pater obsequio nostro non indigeat: Iuxta Psal. 15. *Dixi Domino, Deus meus es tu: quoniam bonorum meorum non eges.* Iob 35. *Porro, si iuste egeris, quid donabis ei? aut quid de manu tua accipiet?* Ostendat ergo se pro patre magna fecisse; Seque nihil contra eum fecisse: quia addit: (*Et nunquam mandatum tuum præterii.*) In quo seipsum iustificat. Cum tamen, 1. Cor. 4. *Nihil mihi conscius sum; sed non in hoc iustificatus sum.* Contra illud supercilium 3. Reg. 8. *Non est homo, qui non peccet.* 1. Ioan. 1. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus.* Quia Rom. 3. *Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei.* Ostendat ergo suam iustitiam; accusat patris duritiem, dicens: (Et nũquam dedisti mihi hœdum, vt cum *amicis meis epularer.*) q. d. semper fuisti mihi durus, & negasti interiorem consolationem. Hoc autem fit à Deo iusto iudicio.

Eccl 9. *Sunt iusti, atque sapientes, & opera eorum in manu Dei*: Et tamen *nescit homo, vtrum amore an odio dignus sit; sed omnia in futurum seruantur incerta.* Iste autem non attendens occulta Dei iudicia patris duritiem accusat, quasi dicat, illud Iob 30. *Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuæ aduersaris mihi.* Similiter reprehendit patris clementiam, dicens: (*Sed postquam filius tuus hic.*) quasi dicat, non frater meus. Sicut indignans Dominus, Exod. 32. *Descende, peccauit populus tuus.* (*Tuus,*) inquit; non meus; quia ob culpam dedignor agnoscere fratrem. Ideo addit: *Qui deuorauit substantiam suam cum meretricibus, venit.*) Et ita dignus est ira. Quia prodigus immundus erat, meritoque perdendus. Psalm. 72. *Perdidisti omnes qui fornicantur abs te. Et facta est Ierusalem quasi polluta menstruis inter eos. Iustus est Dominus, quia os eius ad iracundiam prouocaui.*

(*Occidisti illi vitulum saginatum,*) ostendendo summam beneuolentiam; cum scilicet dat deuotionem circa passionem Domini. Vt Cant. 1. *Fasciculus myrrhæ Dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Botrus Cypri Dilectus meus mihi in vineis Engaddi.* (*Occidisti ei.*) id est, per deuotionem dedisti, ac si solum pro ipso occisus esset. Sicut Paulus Gal. 2. *Quod autem nunc viuo in carne, in fide viuo filii Dei; qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.* Vnde præ mille, ait: *Christo confixus sum cruci.* Iste igitur arguit clementiã patris, accusat duritiam, ostentatque suam iustitiam; nec attendit, quod *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Iac. 4. Si-

quidem Deus peccatoribus eſt dulcis; vt eos excitet ad ſpem, & durus iuſtis; vt eos inclinet ad humilitatem. Ideo dicitur, Luc. 17. *Cum fueritis omnia quæ præcepta ſunt, dicite, ſerui inutiles ſumus.*

De III. *Quoad ſatisfactionem placatiuam.*

(*At dixit illi: Fili, tu ſemper mecum es.*) Benigniſsima reſponſio. Quia cum poſſet arguere filium de præſumtione, indignatione, proteruia, & inhumanitate, tamen non arguit, vt magis perturbet; ſed pie blanditur, vt leniat. Quia Prouerbiorum 15. *Reſponſio mollis frangit iram.* Non ergo arguit iratum; ſed dulciter & rationabiliter placat iratum laudando filij obedientiam, cum ait: (*Fili, tu ſemper mecum es,*) ſcilicet, obſequenter: eſque de ijs, de quibus Luc. 22. *Vos eſtis, qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis.* Es ille, vt dicere queas, Pſalm. 72. *Vt iumentum factus ſum apud te; & ego ſemper tecum,* ſcil. vt pater cum filio: Et *Filius manet in domo in æternum.*

Placat etiam oſtendendo beneuolentiam, cum addit: (*Et omnia mea tua ſunt,*) per beneuolentiam Charitatis. Iuxta 1. Cor. 3. *Omnia enim veſtra ſunt, ſiue Paulus, ſiue Apollo:* Sequitur, *ſiue præſentia, ſiue futura. Omnia enim veſtra ſunt, vos autem Chriſti: Chriſtus autẽ Dei.* Quia. Ro. 8. *Qui proprio filio ſuo non pepercit; Sed pro nobis omnibus tradidit illum, quo modo non etiam cum illo omnia nobis donauit.* Vult ergo dicere: etſi magna non oſtendam, tamen magna reſer-

uo. Iuxta Iſa. 64. *Oculus non vidit, Deus, abſque te, quæ præparaſti expectantibus te.* Omnia ergo ſunt iuſti vel in re, vel ſpe. Nam cum ſint quædam ſuperiora, quædam inferiora, quædam paria. Superiora ſunt viri iuſti ad fruendum. Pſalm. 72. *Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum,* æqualia ſcilicet angelis ad coadiuuandum. Heb. 1. *Omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus in miniſterium miſſi propter eos; qui hæreditatem capient ſalutis.* Inferiora iuſti ſunt ad vtendum & dominandum. Pſalm. 8. *Quid eſt homo, quod memor es eius, aut filius hominis, quoniam viſitas eum?* Sequitur: *Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius,* &c. In quo apparet beneuolentia patris.

2. Placat approbando impenſam miſericordiam, cum ſubiungit: (*Epulari autem & gaudere oportebat,*) charitate ſcilicet vrgente. Quia 2. Cor. 5. *Charitas Chriſti vrget nos.* Et ſicut charitatis eſt, vri de alieno ſcandalo: Iuxta 2. Cor. 11. *Quis ſcandalizatur, & ego non vror?* Sic lætari & refici de alieno remedio. Ideo ait: (*Quia frater tuus hic mortuus erat, & reuixit: perierat, & inuentus eſt.*) *Mortuus*, deſerendo Chriſtum. Qui de ſe ait, Ioan. 14. *Ego ſum via, veritas, & vita.* Et Ioan. 1. *Vita erat lux hominum.* (*Perierat*) amando peccatum. Quia Eccl. 3. *Qui amat periculum peribit in eo.* (*Reuixit:*) redeundo ad Chriſti gratiam. Ioan. vndecimo. *Ego ſum reſurrectio & vita.* (*Et inuentus eſt.*) redeundo ad pœnitentiam. Sicut ſupra inuenta fuit ouicula: item & drachma. [*Et ideo epulari oportebat & gaudere.*) Quia Lucæ decimoquinto. *Gaudium*

eſt

est angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente. Gaudium etiam pastori de oue, & mulieri de drachma; Ergo maius esse debet fratri de fratre: & patri de filio reperto.

FERIA II. POST DOMIN. III. QVADRAGESIMÆ.

Vtique dicetis mihi hanc similitudinem: Medice cura, &c. Luc. 4.

SCOPVS. Confirmauerat suam doctrinam Dominus in antegressis, ad eruditionem credentium. Nunc porro introducit exemplum ad confutationem detrahentium. Qui quoniam confutati efferantur ad vsque persecutionem; Ideo eos esse declinandos admonet.

PARTITIO.

I. De detractionibus Christo factis.
II. De confutatione detrahentium.
III. De persecutione malignantium.
IV. De persequentium declinatione.

PARS I.

De detractionibus factis Christo.

DEtrahentium conuitia in prædicatores ac Christum tripliciter exprimuntur. I. Per modum

modum apertæ contumeliæ istius: *Nonne hic est filius Ioseph?*

II. Per modum occultæ ironiæ: hic; dum ait: *Vtique dicetis mihi hanc similitudinem*, scilicet, hoc quod eos cogitare videbat. *Ideo ex abundantia cordis eorum os loquitur* Domino. Matth. *12.* quasi dic. Curat alienos; & patriæ suæ ciues negligit. Suberat huic dicto magna incredulitas & sarcasmus. Vnde Matt. 13. *Non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem illorum.* Bene igitur Glossa Bedæ hic: *Frustra opera misericordiæ cœlestis exspectas, si alienis virtutibus inuides. Aspernator enim inuidorum est Dominus*, & ab his miracula suæ potentiæ auertit; qui beneficia diuina in aliis persequuntur. Ironice vocant medicum, quem verum deberent confiteri. Nam Iob 5. *Ipse vulnerat & medetur.* Despiciunt, quem colere deberent. Nam Eccl. 38. *Honora medicum propter necessitatem. Altissimus creauit de terra medicinam: Et vir prudens non abhorrebit illam.*

III. Infectionis modum exprimit, cum ait: [*Quanta audiuimus facta in Capharnaum?*) Vnde Matt. 13. *Et tu Capharnaum nunquid vsque in cœlum exaltaberis?* &. *Terra Sodomorum remissius erit in die Iudicii quam tibi.* Porro ex fama miraculorum arguebant eum. Dicebantque [*fac & hic in patria tua.*] q. d. Eccl. 14. *Qui sibi nequam est, cui alii bonus erit?* 1. Timoth. *Si quis suorum, & maxime domesticorum, curam non habet, fidem negauit.* Eccl. 17. *Mandauit illis vnicuique de proximo suo.*

PARS

PARS II.

De confutatione detrahentium.

HÆc tripliciter fit. *Primo* per generale p
uerbium. *Secundo* per spirituale exemplu
liæ. *Tertio* in Elisæo. Primum est ad commonen
dum. Secundum ad confutandum. Tertium ad
confirmandum.

De I. *Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus est in patria.*) scilicet, nec quoad doctrinam, nec quoad vitam: in quibus prophetæ excellere consueuerunt. Sed ingratis & indignis non sunt miracula facienda. Ita euenit Iosepho. *Gen. 37.* Qui à fratribus venditur: ab Ægyptiis autem honoratur. *Gen.* 41. Sic Num. 12. Moyses ab Aaron & Maria contumeliam patitur. Et à contribulibus obiurgatus. Sic Abraham. *Gen. 12.* à ciuibus suis in Chaldæa patitur: Ideo à Deo dicitur ei: *Egredere è terra tua, & de cognatione tua.* &c. Causam assignat Glossa Bedæ. *Quia prope naturale est, ciues inuidere ciuibus.*

De II. *Quoad exemplum Eliæ.*

(*In veritate dico vobis.*) Nam Ioan. 17. *Sermo tuus veritas est.* Etiam veritatem dicebat, cui erat creden dum; nec tamen credebant. Vnde Ioa. 8. *Si veritatem dico, cur non creditis mihi?* Et illud Iob. *Quare detraxistis sermonibus veritatis?* Et hæc est veritas certa, quia sumitur de scriptura. Vnde additur: *Multa viduæ erant in diebus illis Eliæ in Israel,*] quæ sc. erant in neces-

necessitatibus constitutæ. Ier. 18. *Multiplicatæ sunt mihi viduæ eius super arena maris.*

Erant enim in necessitate constitutæ, propter defectum pluuiæ, ideo addit: [*Quando clausum est cœlum annis tribus & mensibus sex.*) Sicut Dominus [...]inatus fuerat. Leu. 26. *Sin autem nec sic obe-* rat [...] *&c. dabo vobis cœlum desuper sicut ferreum.* Deu. [...] *sit cœlum, quod supra est, æneum; & terra, quam cal-* [...] *ferrea.* Et sic factum est propter peccata eorum. Vnde Ier. 3. *Polluisti terram in fornicationibus tuis, & in malitiis tuis; quamobrem prohibitæ sunt stillæ pluuiarum, & serotinus imber non fuit.* Erant in necessitate, ob terrestris alimoniæ defectum. Ideo additur: (*Cum facta esset fames magna in illa terra:*) vt dicitur 3. Reg. 18. *Erat fames vehemens in Samaria*, &c. Impletumque illud Psal. 58. *Famem patientur vt canes, & circumibunt ciuitatem.* Quia *circuibat Rex & dispensator domus suæ ad inueniendà pascua.* 3. Reg. 18. Et licet in tanta essent necessitate, tamen ad (*nullam illarum missus est Elias,*) vt eas miraculo releuaret. Vnde Psal. 106. *Esurientes & sitientes anima eorum in ipsis defecit.* Sed extraneam releuauit: ideo ait: (*Nisi in Sarepta ad mulierem viduam,*) vt est, 3. Reg. 17. *Præcepi enim mulieri viduæ, vt pascat te:* Imo ipsa per te.

De III. *Quoad exemplum Elisæi.*

(*Et multi leprosi erant in Israel sub Elisæo.*] Vnde quarto Regum septimo. *Erant quatuor viri leprosi*

iuxta

iuxta introitum portæ Samariæ; & multi alij in necessitate pari: [*& nemo eorum mundatus est, nisi Naaman Syrus.*] Vt est 4. Reg. 5. Et hoc iusto Dei iudicio: Quia non erant digni. Ab horum simili ostendit Dominus, eos æque indignos esse, quibus miracula faciat. Similiter ratiocinatur Matth. 23. *Itaque testimonio estis vobismetipsis. Quia filii estis horum, qui prophetas occiderunt. Et vos implete mensuram patrum vestrorum.* Ita quoque Act. 7. *Dura ceruice & incircumcisi cordibus, & auribus; vos semper Spiritui S. restitistis; sicut Patres vestri, & vos. Quem prophetarum non sunt persecuti patres vestri?* Itaque conuicti sunt: quod defectus miraculorum non Christo, sed ipsorum inuidiæ & infidelitati imputandus esset.

NOTA, *Mystice* ostendi vtroque exemplo indignitatem Iudæorum respectu gentilium; quoad defectum pœnitentiæ, & contagium malitiæ vniuersale; quod in Iudæis remansit incuratum: sed in Gentibus est sanatum per Christum. 1. Clausura enim cœli designat defectum gratiæ & doctrinæ. Deut. 11. *Cauete ne forte decipiatur cor vestrum, & recedatis à Domino, &c. iratusque Dominus claudat cœlum, & pluuiæ non descendant, & terra det germen suum.* De qua pluuia Psalm. 67. *Pluuiam voluntariam segregabit Deus hæreditati tuæ.*

2. Et ex hoc fit fames, & indigentia omnis boni. Iob 18. *Attenuetur fame robur eius, & inedia inuadat costas illius.*

NOTA, dici subtractam pluuiam annis tribus & mensibus sex: quia tot annis Dominus

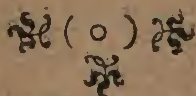
præ-

prædicauit, nec receperunt pluuiam gratiæ, exigentibus peccatis suis. Hebr. 6. *Terra sæpe venientem super se bibens imbrem, & germinans herbam opportunam illis à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo: proferens autem spinas & tribulos, reproba est & maledicto proxima.*

3. Interea autem mittitur verus Elias Iesus in Sarepta Sidonis ad viduam. Quæ designat gentilitatem: vt ostendit Beda in Glossa. Saluata enim est Gentilitas derelicta Iudæa. Iuxta Luc. 4. *Quoniam repellitis Verbum Dei, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ; ecce conuertimur ad gentes.*

4. Infectio lepræ designat corruptionem malitiæ; quæ fuit in omnibus ante aduentum Christi. Iuxta Psalm. 13. *Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt.* Ab hac non est curata Iudæa. Ezech. 24. *Mundare te volui, & non es mundata à sordibus tuis. Sed nec mundaberis prius, donec quiescere faciam indignationem meam in te.*

5. Sed *Naaman*, id est, *Decor*, mundatur, & designat gentes per baptismum decore mundatas. Ose. 8. *Vsque quo non poterunt emundari?* Ezech. 36. *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.* Sicque literaliter & mystice est confutatio Iudæorum.



PARS III.

De persecutione malignantium.

TRia hic. I. Iracundia mentis. II. Violentia operis. III. Perfidia intentionis. De I. [*Et repleti sunt omnes in Synagoga ira, hæc audientes.*) Iuxta Amos 5. *Odio habuerunt corripientem in porta.* Vnde Prouerbiorum 9. *Noli arguere derisorem, ne oderit te. Argue sapientem, & diliget te.* Ideo audita veritate irritati sunt; non eruditi. Eccles. 7. *Ne sis velox ad irascendum; quia ira in* sinu stulti requiescit. Iob 5. *Vere stultum interficit iracundia.* Quia Prouerbiorum 27. *Ira non habet misericordiam; nec erumpens furor.*

De II. Violentiam autem operis insinuat, cum addit: [*Et surrexerunt, & eiecerunt illum extra ciuitatem;*] vt blasphemum. Iuxta Leu. 24. *Educ blasphemum extra castra; & lapidet eum populus vniuersus.* Sicq; impleta parabola, *Matth.* 21. de colonis filium è vinea eijcientibus. Isa. 5. *Vinea enim Domini exerc. Domus Israel est.* Sic factum Stephano. Act. 7. *Impetum fecerunt vnanimiter in eũ, & eiicientes eum extra ciuitatẽ, lapidabant.* Vnde Saluator hoc eis dicere quibat: Iud. 11. *Nonne vos estis, qui odistis me; & eiecistis de domo patris mei?*

De III. Perfidiam intenti finis explicat dicens: [*Et duxerunt illum vsq; ad supercilium montis, super quem ciuitas illorum erat ædificata.* Ah: 2. Reg. 20. *Quare præcipitas hæreditatem Domini?* Et in hoc dæmone peiores

res erāt: vt Beda ait. Quia, quod hic verbo tantum dixit: *Mittete hinc deorsum*: id isti conati sunt facto. Sed non valuerunt: quia Ioan. 10. *Ipse habebat potestatem ponendi animam suam*: nemo autem tollendi ab eo. Vnde Beda: *Non à Nazaraeis praecipitari; non à Ierosolymitis lapidari, non inter pueros Bethlehemitas perimi; non alia voluit morte consummari; sed crucis voluit expectare triumphum.* Ipsa enim est typus Monarchiae singularis. Nam Phil. 2. *In nomine Iesu omne genuflectetur, &c.*

PARS IV.

De persequentium declinatione.

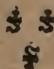
NEquibant ei violentiam facere trahendo, impellendo, aut portando. I. Non vim detentionis: Quia (*Ipse transiens.*) Amb. to. 3. l. 4. in Luc. c. 4. *Quod capitur à paucis & tenetur; voluntatis est. Quod à populo modo non tenetur, sed transit; maiestatis est.* Quare nil potentiam eius retardare valebat. Hinc Cant. 2. *Ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles.* Fuit autem iste transitus in virtute propria; sed Petri, *Act.* 12. in aliena.

II. Non vim impulsionis: Quia (*Per medium eorum,*) q. d. Ab nullo poterat superari. Vnde Ps. 26. *Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum.* Simile Ioan. 10. *Quaerebant eum apprehendere,* scil. ad lapidandū: *& exiuit de manibus eorum.* Per medium vadit: Quia Mediator Dei & hominum semper diligit mediū. Io. 1. *Medius vestrum stetit, quē vos nescitis.*

III. Non vim vectationis: quia [*Ibat:*] sc. virtu-

te propria: vt animalia Ezech. 1. *Ibant & reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis.* (*Ibat*) scilicet, non in præceps; sed descendebat, ait Beda, sub rupem, illi cedente petra, eumque suscipiente. Verum hoc Ioann. septimo. *Quæretis me & non inuenietis; & vbi ego sum, non potestis venire.* Quo ostenditur Domini potentia. Quia non poterant illum lædere; sed & lapides obediebant ei. Ostenditur & patientia: quia cessit Dominus, nec eos læsit: Sicut Ioan. 8. *Exiuit, & abscondit se ab iis.*

NOTA. Mors est Domino quatuor modis intentata. Alij gladio perimere eum nitebantur. Alij præcipitio: Alij lapidatione: Alij Crucifixione. Matthæi vigesimo septimo. Spiritaliter enim Christus crucifigitur in nostra redemtione. De his Hebræorum 6. *Rursus sibimetipsis crucifigentes filium Dei, &c.* Lapidatur autem in obduratione. Matthæi vigesimotertio. *Ierusalem, Ierusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos.* Præcipitatur in desperatione: Ieremiæ 22. *Succident electas Cedros tuas, & præcipitabunt in ignem.* Gladio perimitur in blasphematione. Psalmo 56. *Filii hominum dentes eorum arma & sagittæ: & lingua eorum gladius acutus.*



FERIA

FERIA III. POST DOM. III. QVADRAGESIMÆ.

Si peccauerit in te frater tuus. Matthæi 18.

SCOPVS. Docet, vt in priuata publicaque correctione fraterne se gerat Christianus.

PARTITIO.

I. *De secreta admonitione.*
II. *De admonitione coram testibus.*
III. *De annuntiatione peccati.*
IV. *De orationis efficacia.*
V. *De numero dimittendi.*

PARS I.

De secreta admonitione.

DVo hic. *Primo* dat suum documentum Dominus. *Secundo* rationem asſignat. De I. nota. Dum ait: [*Si peccauerit, &c.*] loquitur de peccato perpetrato, quare aliter procedendum est in peccato perpetrato: aliter in perpetrando, quia perpetratum non potest esse non perpetratum. In perpetrando est opera danda ne fiat. Esaiæ 50. *Dissolue colligationes impie-*

tatis, solue fasciculos deprimentes, &c. (*In te,*) gloss. si iniuriam vel contumeliam intulerit tibi. Monet, vt peccatum factum contra nos, remittamus: sed quod fit contra Deum, nos remittere non possumus, vt dicit gloss. 1. Regum 2. *Qui peccauerit contra Deum, quis orabit pro eo*, &c. Item debes præcipue curare iniurias à fratre illius, qui tecum est in eadem societate; de aliis etiam habenda est cura, sed non tanta. *Quid nobis de eis qui foris sunt, &c.* 1. Cor. 5.

(*Vade, & corripe eum, &c.*) Dominus discipulos ad perfectam solicitudinem ducit. Matth. 7. Dominus dixerat, si quis offenderet fratrem, vt *relinqueret munus ante altare*, &c. Hic amplius: non solum, qui læsit; sed qui læsus est. Psalm. 119. *Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus.* Et nunquid primo remittes? Non; sed primo debes corripere: vnde non iubet cuique dimittere sed pœnitenti. Item dicit, (*corripe,*) non increpa vel exaspera, & breuiter ostende. Si cognoscit; debes dimittere. *Instruite eos in spiritu lenitatis.* Galat. 6. Sed nunquid peccat, qui hanc correctionem dimittit? Augustinus. *Si non corripis, peior factus es tacendo, quam ille peccando.* Cum itaque sit verum; quod omnes corripere teneantur, tamen solis prælatis id conuenit ex officio, aliis vero ex charitate.

Aliquando Dominus permittit bonos cum malis puniri. Quia non corripuerunt malos. Dicit tamen Augustinus, quod aliquando debemus desistere, si times, ne propter correctio-

ctionem istam non emendentur; sed deteriores reddantur. Item, si times ne inducat persecutionem Ecclesiæ; non peccas. Si vero desistis, ne lædaris in temporalibus, ne molestia tibi accidat, vel huiusmodi: peccas. Prouerbiorum nono. *Argue sapientem, & diliget te, &c.*

(*Corripe eum inter te, & ipsum solum.*) Quia ista correctio fit ex charitate; charitas autem est amor DEI & proximi. Si amas, debes salutem eius diligere. Sed in hoc duo sunt attendenda: Conscientia, & bona Fama. Si vis ergo eum saluare, debes famam eius saluare: hoc autem facies corrigendo *inter te, & ipsum.* Si ante omnes corripis, famam eius tollis: tamen conscientia præponenda est famæ. Frequenter accidit, vt, quando homo videt publicari peccatum suum, ita fiat effrons, vt omni peccato se exponat. Hierem. secundo. *Sub omni ligno frondoso tu prosternaberis meretrix.* Ecclesiast. quarto. *Est confusio peccatum adducens.* Contra *obiicitur*, primo Corinthiorum quarto. *Peccantem coram omnibus argue.* Recte: si publice delinquatur. Est enim aliquis peccans publice, & tunc publice increpandus est: & aliquis secretus, & tunc secreto est increpandus. Patet: quia dicit Augustinus, *quod si te solo sciente peccauerit, corripe eum inter te & ipsum,* &c.

(*Quod si te audierit, lucratus es fratrem tuum.*) Hoc dicit. 1. Vt scias quo fine debeas corripere; quia si propter teipsum corripis, nihil facis, nam vbi

 pri-

priuata est emenda, non est correctio meritoria. Sed si propter Deum, tunc valet. 2. Vt menti fratris inseras correptionem, & doctrinam. Dices: Perdere fratrem suum non est iustum. Sed monendo, *lucratus es fratrem tuum.* Quia ipse est commembrum tuum, ideo sicut membrum membro compatitur, sic & tu fratri tuo. Item lucratus, quia tibi ipsi lucraris salutem. Iacob 4. *Qui iudicat fratrem suum, detrahit legi, & iudicat legem.* Vnde Iacob 5. *Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, liberat animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum.*

PARS II.

De testimonio.

SI *autem te non audierit, adhibe tecum vnum, vel duos, &c.)* Deuteron. 19. *In ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quæstio.* Quare statim non inducit testes? *Dicendum.* Sic debet mundari conscientia, vt non lædatur fama: vnde si primo, & per se potest, bene quidem: Si non, tunc aduocet testes. Et Hieronymus dicit, quod vnum primo, & post duos. Quare? vt sint testes correctionis factæ. Sique vlterius procedit; non est tibi imputandum. Hieronymus etiam ad hoc, vt ilico conuincatur de peccato: Quia aliqui sunt ita pertinaces, vt non recognoscant, ideo debet testes adducere.

Contra August. dicit, antequam duobus ostendat,

dat, debet ostendere præposito: & hoc est ostendere Ecclesiæ. Ergo videtur peruertere ordinem. Dico, potest ostendi prælato, vel ordini iudiciario, vel vt personæ priuatæ. Intendit August. debere ostendi præposito primo, vt personæ priuatæ; vt tanquam persona priuata det operam correctioni.

PARS III.

De annunciatione peccati.

SI *eos non audierit, dic Ecclesiæ.*) Hic ponitur denunciatio. Et *primo* denunciat: *Secundo* ponitur sententia: *Tertio* efficacia. 1. Dicit, (*Si autem non, &c. Dic Ecclesiæ*) id est, toti multitudini, vt cõfundatur: vt, qui noluit sine confusione corripi, cum confusione corripiatur. *Est enim confusio adducens peccatum; & est confusio adducens gloriam & gratiam.* Eccl. 4. 2. Vel *Ecclesiæ*, id est, iudicibus; vt corrigatur. Deut. 21. *Si aliquis habeat filium contumacem, & proteruum, qui non audierit patris & matris imperium: & coercitus audire contemserit: apprehendent eum, & ducent ad seniores ciuitatis illius, & ad portam iudicij*, &c.

2. Deinde additur pœna: (*Si Ecclesiam non audierit, sit tibi*, &c.) Ethnici sunt gentiles & infideles: publicani, qui tributa recipiunt, qui sunt publici peccatores. Vnde quasi separati excommunicentur per sententiam Ecclesiæ: quia Ecclesiam non audierint.

3. (*Amen dico vobis*, &c.) Hic ponitur efficacia huius sententię: quia posset quis dicere; quid curo

ego si ecclesiæ dicatur, & sim excommunicatus? Ideo ostendit (*Amen dico vobis, quæcumque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcumque solueritis*, &c.) Supra dicta sunt Petro hæc: hic autem dicitur toti Ecclesiæ. Et dicitur alligare, vel quia non soluit, vel quia excommunicat. *Origenes* notat: hic dicit *in cælo*; cum Petro loquutus est, dixit, *in cælis*, ad designandum, quod Petrus habet vniuersalem potestatem: hic *in cælo*; quia vniuersalis non est eis potestas, sed in aliquo loco.

PARS IV.

De orationis efficacia.

PRimo ponit efficaciam orationis. *Secundo* rationem dat. I. Dicit, (*Iterum dico vobis*, &c.) *Dices.* Multa petimus, quæ non obtinemus. 1. Hoc contingit propter indignitatem petentium, vnde dicit, *Duo ex vobis*, scilicet qui secundum Euangelium viuitis. Iac. 4. *Petitis & non accipitis; eo quod male petatis.* 2. Quia non consentiunt, nec habent vinculum pacis. *Impossibile est enim preces multorum non exaudiri*, si ex multis orationibus fiat quasi vna. 2. Cor. 1. *Vt ex multarum personis facierum eius, quæ in nobis est, donationis per multos gratiæ agantur pro nobis.* 3. Quia petunt, quod non expedit eis ad salutem. Petitio enim debet esse de re vtili. Matt. 20. *Nescitis*

ſcitis quid petatis. (*Fiet illis à Patre meo, qui eſt in cœlis,*) id eſt, in altis. Vel *in cælis*, id eſt, in nobis.

II. (*Vbi enim ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo*, &c.) Congregatione Sanctorum non terrenorum. Pſal. 110. *In conſilio iuſtorum & congregatione, magna opera Domini.* (*Vbi ergo duo vel tres,*) Charitas non eſt in vno, ſed in pluribus, vnde 1. Ioh. 4. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo*, ideo (*ego ſum in medio eorum.*)

PARS V.

De numero dimittendi.

TVnc accedens Petrus dixit ad eum (*Domine.*) Supra docuit, quo ordine ſit dimittendum, ſcilicet poſt correctionem: hic agit de numero quoties ſit dimittendum. *Primo* ergo ponitur Petri interrogatio: *Secundo* Chriſti reſponſio: I. (*Tunc accedens:*) audito hoc verbo, *ſi peccauerit in te frater tuus*, &c. motus fuit Petrus an ſemel, an pluries dimitteret, dixit: (*Quoties peccabit in me frater meus. Nonne dimittam vſque ſepties?*) q. d. vſque ſepties, infirmitatis eſt; ſed plus malitiæ. Item ſciebat illud, 4. Reg. 5. quod Heliſæus præcepit Naaman, vt ſepties lauaret ſe in Iordane: Ideo cogitauit, quod ſepties dimittere deberet.

(*Dixit ei Ieſus: Non dico tibi ſepties, ſed ſeptua-*

ſeptuagies ſepties.) ſepties aggregatiue; vt ſit ſenſus, nō ſepties, ſed 70. vicibus, vel multiplicatiue; ita, vt ſeptem vicibus ſeptuagenis. Sic exponit Hieronymus. Secundum primam expoſitionem, quæ eſt Auguſtini, totum debemus cōdonare, ſicut Chriſtus omnia condonauit. Col. 3. *Donantes vobiſmetipſis, ſi quis aduerſus aliquem habet querelam: ſicut & Dominus donauit nobis, ita & vos.* 2. Vel poteſt dici, quod ponitur numerus finitus pro infinito. ſicut Pſal. 104. *Verbum, quod mandauit in mille generationes.* Tamen additur ratio numeri. Per ſex enim perfectio ſignificatur; per centenarium, qui multiplicatur per denarium; decalogus ſignificatur. Primus numerus, qui à denario recedit, eſt vndecimus. Et, quia per ſex vniuerſitas ſignificatur; ideo vniuerſitas peccatorum ſignificatur, quaſi dicat: Omnia quæcumque frater tuus peccauit contra te, dimitte ei. Secundū Hierony, videtur, quod velit dicere; plus remittere poteſt, quam ipſe poſsit offendere.

FERIA IV. POST DOM. III. QVADRAGES.

Acceſſerunt ad Ieſum, &c. Matth. 15.

SCOPVS. Dominus ſub figuris virtutem ſuæ doctrinæ oſtenderat ante: Nunc oſtendit ſufficientiam eius.

PARTITIO.

I. De accuſatione in Diſcipulos.

II. De

II. De defensione eorum per retortam accusationem.
III. De læso quarto Decalogi.
IV. De redargutione accusantium.
V. De instructione turbæ.

PARS I.

De accusatione in discipulos.

HIc tria. *Primo* tanguntur circunstantiæ accusationis: *Secundo* accusatio; *Tertio* expositio. *1.* Aggrauatur autem malitia eorum ex tribus. *Primo* ex tempore. Quia tunc, cum Dominus hæc signa faciebat & miracula; ipsi faciebant signa iniquitatis, & malignabantur, Matt. 11. *Abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus*, &c. *Item* redditur aggrauatio ex loco. quia, cum Iudæi essent diffusi per Iudæam: illi tamen qui erant in Hierusalem, erant sapientes, & tamen erant deteriores. Esa. 26. In terra *sanctorum iniqua gessit, non videbit gloriam domini.* Item aggrauatur ex conditione personarum, quia de magnis venerunt Scribæ qui erant magis literati; & Pharisęi qui reputabantur magis sancti. Hiere. 5. *Ibo ad optimates, & loquar eis: Ipsi enim cognouerunt viam domini.*

Deinde ponitur id, in quo accusabant eos. (*Quare discipuli, &c.*) Præceptum erat, vt habetur Deut. 4. *Non addetis ad verbum quod vobis loquor: nec auferetis ex eo.* Vnde addentes traditiones, contra legem faciebant: non quod liceret constituere aliquid,

liquid; sed quod ita præcipiebant obseruari sicut legem Domini.

3.(*Non enim lauant manus suas, &c.*) Hic exponitur quæ sunt eorum traditiones. Hoc tamen exponitur magis Mar. 7. Ibi enim dicitur, *cum vidissent quosdam de discipulis*, &c. Et potest hoc esse ad literam, quod non lauabant manus. Quare? Quia ita soliciti erant in verbo Dei, vt lauandi tempus non haberent. Vnde ex solicitudine circa spiritualia non se lauabant eo modo, sicut Iudæi, vt habetur Marci 7. *Iudæi nisi crebro lauent manus, non manducant*. Vnde carnaliter intelligebant quod dicitur Esa. 1. *Lauamini, mundi estote.*

PARS II.

De defensione discipulorum per retortam accusationem.

IPse autem respondens ait illis.) Dominus duo facit: Non respondet excusando discipulos: sed ostendit quod ipsi non sunt digni, qui reprehenderent eos, Mat. 7. *Hypocrita, eijce primum trabem de oculo tuo.* Constat quod transgredi mandatum Dei, est grauius, quam traditiones hominum: & ideo qui transgrediebantur mandata Dei, in maioribus delinquebant. Quare *Primo* ostendit, Eos transgressores legis: *Secundo* Quod mandatum transgrediuntur. De I. *Quare vos transgredimini mandatum Dei, & non obseruatis, propter*

tradi-

traditionem vestram ?) Rom. 10. *Ignorantes Dei iustitiam, & suam quærentes statuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti.* Esa. 3. *Lingua eorum, & adinuentiones eorum contra dominum; vt prouocarent oculos maiestatis eius.*

De II. (*Nam Deus*, &c.) Ponit mandatum scilicet de honoratione parentum. Et *Primo* ponit mandatum: *secundo* pœnam. 1. (*Nam Deus dixit*) Exodi 20. (*Honora patrem, & matrem tuam.*) Nota, *Honor non est nisi reuerentia exhibita in testimonium virtutis.* Ille enim exhibet reuerentiam, qui quæ necessaria sunt administrat. Vnde non solum tenetur homo assurgere: sed etiam necessaria ministrare, Eccl. 2. *Qui timent dominum, custodient mandata illius.* 2. Et quod debeatur talis honor, patet: quia Tobias mutuo dedit Gabelo; quod præceperat Dominus in Exo. & addit pœnam, *Vt sis longæuus super terram.* Item Leui. 20. Addit pœnam. (*Qui male dixerit patri suo, & matri suæ, morte moriatur.*) Et sic in benedictione non solum intelligitur, quod ore benedicas, sed etiam quod benedictionem impendas, Prou. 20. *Qui maledixit patri suo & matri, extinguetur lumen eius in medijs tenebris.*

Sed quia posuit incitatiuũ ex parte pœnæ, quare non posuit præmium ex obedientia? Quia homines magis terrentur à pœna: quam desiderent præmium. Nam & brutum à pœna terretur. Ex hoc enim habetur, quod si qui detrahunt patri & matri, sunt digni morte: ergo qui mouent

alios

alios eis detrahere, sunt digni morte: quare non sunt digni accusatione. ergo vos non estis digni accusare eos.

PARS III.

De læso quarto Decalogi.

VOs au:em dicitis, &c.] Hic tangit quo modo transgrediuntur. Et *primo* hoc ostendit: *Secundo* autoritatem ponit. Et circa primum ostendit ritum suum: *secundo* quid sequebatur. Dicit. (*Vos dicitis. Quicunque dixerit patri vel matri*, &c.) Multis modis hoc legitur. Vno modo, vt sit constructio perfecta & tunc sic: *Quicunque*, id est, quiuis, *dixerit*, id est, dicere poterit. Alio modo, vt sit imperfecta, sic, (*Quicunque dixerit*, &c.) supple, seruat mandatum, & est immunis à pœna, Quid est hoc dictum? Tripliciter exponit. 1. *Rabanus* dicebat. quod spirituale bonum præferendum est téporali. ideo dicebant his qui habebant patres pauperes, vt dicerent eis. Pater non displiceat tibi; si non do tibi necessaria; quia munus quod offero, proficit tibi spiritualiter. *Sed* hoc non erat verum: secundum illud; *Dona in.quorum non probat altissimus*, *&c.* Et Prou. 18. *Qui subtrahit aliquid à patre suo, & à matre, & non dicit hoc esse peccatum, particeps homicidæ st.* Ideo si quis habet patrem, vel matrem, & non possent viuere sine eo, qui diceret ei, vade vltra mare, vel intra religionem, in hanc sententiam incidit.

2. Alia est expositio. *Hiero.* legit interrogatiue, id est. *Nunquid proderit tibi.* Habetur Leuit. 21. quod alieni-

lienigena non poterat sumere quæ consecrata erant domino: ideo filios, qui habebant patres pauperes, monebant vt offerrent Deo. Et si patres vellent sustentari ex eis; Si aliquid accipias ex isto, quod Deo debeo offerre, *nunquid proderit tibi?* Non; immo magis erit tibi in damnationem.

3. *Augustinus* sic exponit. Dicebant Iudæi, quod pueri dum erant sub tutela patris, eis tenebantur. Vnde quando parui sunt filij, patres offerunt pro filijs, & valet eis: sed quando liberi arbitrij sunt, tunc non valet deuotio aliena. Vnde dicebant, quod omnis, qui ad hunc statum potest peruenire, & patri suo dicere. *Munus quod ex me est*, &c. non tenebatur patri. *Sed* ex ista doctrina sequuntur duo inconuenientia. Vnum contra proximum; aliud contra dominum. 1. Contra proximum, quia qui sic diceret, & qui sic instructus est, non honorificauit patrem suum. Rom. 1. *Inuentores malorum, parentibus non obedientes*, & sequitur, *Qui talia agunt, digni sunt morte*. 2. Contra Deum. vnde dicit: *Et irritum fecistis*, &c. q. d. Non solum fecistis contra proximum, immo etiam irritum *fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram.*

PARS IV.

Redargutio accusantium.

HYpocritæ] Proprie dicebantur hypocritæ, qui intrabant theatrum, & habebant vnam personam, & simulabant aliam cum laruis. Isti ergo hypocritæ sunt, qui exterius aliud prætendũt, quàm

habeant interius. Vnde interius intēdebant lucra; exterius monebant homines ad offerendum Deo, Iob 36. *Simulatores & callidi prouocant iram Dei, neque clamabunt cum vincti fuerint.* (*Bene prophetauit de vobis Esa.*) cap. 29. *Primò* ponit duplicitatem eorum: *Secundo* inutilitatem seruitij. De I. (*Populus hic labiis me honorat, &c.*) 1. Et hoc ad literam, sed corde longè erant à Deo, quia Christum in nomine Dei venientem non recipiebāt. 2. Vel sic. *Populus*, &c. quod enim dicunt; homo debet offerre Deo; videntur honorare Deum; cor autem eorum longe est; quia non tendebant ad honorem Dei, sed ad cupiditatem. Vnde quanto cupiditas maior, tanto charitas minor. Hoc habetur Hiere. 12. *Prope es tu ori eorum, & longe à renibus eorum.*

De II. Sed numquid ista fictio valet eis? Non, quia non placet domino. Vnde sequitur. (*Sine causa, &c.*) Sed quid est hoc dictum? Ieiunare est doctrina hominum, & Canones sunt traditiones hominum; nunquid qui hæc docent, sine causa colunt Deum? Intellige, In præiudicium mandatorum Dei, Iob 32. *Deū homini non æquabo,* Act. 4. *Obedire oportet magis Deo quā hominibus.* Quare? Quia Deus decipi non potest, Esa. 1. *Ne offeratis sacrificium frustra.* Ex hoc habemus quod homo magis debeat sibi conscientiam facere de transgressione mandati; quam de transgressione ecclesiasticæ constitutionis.

PARS

PARS V.

De instructione turbæ.

ET *conuocatis ad se turbis dixit eis, &c.*) Supra ostendit dominus Pharisæos calumniantes esse indignos, qui reprehenderent discipulos; quia maioribus erant inuoluti peccatis: Nunc autem prætermittens eos, instruit alios, vt impleatur quod dictum est Matt. 11. *Abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus & reuelasti ea paruulis.* Et quidem turbas instruit: quas *Primo* præparat ad audiendum, *Secundo* dat doctrinam suam. De I. Nota, Ad audiendum aliquem alium requiritur attentio, per quam homo ad interiora reuocetur, & in se congregetur. Et hoc facit, cum dicit: (*Et conuocatis eis*) Quia oportet, vt ad ipsum congregemur. Psal. 33. *Accedite ad eum, & illuminamini.* 2. Necessaria est diligentia in audiendo. Ideo dicit (*Audite.*) Prouer. 1. *Audiens sapiens, sapientior erit.* 3. Requiritur intellectus. Vnde dicit (*Et intelligite,*) Psal. 83. *Intelligite insipientes in populo, & stulti aliquando sapite.*

De II. Proponit altissimam doctrinam; quæ est perfectio moralis vitæ: vnde notandum quod aliquid immutatur ex exteriori; vt aqua calefit ab igne: aliquid ab interiori; vt homo mutatur per peccatum. Quantumcunque enim moueatur exterius, non est peccatum, nisi consentiat homo interius. Hiere. 37. *Ab interioribus peruenit tempestas.* Vnde *primo* ostendit quod non ab exterioribus. *Secundo*, quod ab interiori.

I. (*Non quod intrat*, &c.) Contra: Habetur Leu. 11. quod multa cibaria prohibentur, vnde homines fiebant immundi. *Respondet* Aug contra Faustum dicens. Aliquid dicitur immundum dupliciter: Vno modo secundum naturam suam: & sic nulla sunt immunda; 1. ad Timot. 4. *Omnis creatura Dei bona est, &c. Nihil reijciendum quod cum gratiarum actione percipitur, &c.* Aliquid potest esse immundum secundum significationem: & sic potest aliqua res esse signum immunditiæ & munditiæ; vt porcus, & agnus in sua natura: vterque est bonus, tamen sua significatione porcus significat immunditiam, agnus innocentiam; Ideo quantum ad significationem vnum est mundum, aliud immundum. Et quia ante aduentum Christi erat tẽpus, in quo viuebant sub figuris; ideo illæ obseruantiæ erant seruandæ sub præcepto. Sed quia in aduentu Christi veritas manifestabatur; cessabat figura: ideo, &c.

II. Restat alia *quæstio*, Act. 15. quod Apostoli pręceperũt, vt cõuersi abstinerent à suffocato, & sanguine. ergo videtur, quod veritate manente, debeant teneri illæ obseruantiæ 1. Antiqui dixerunt. istud ad literam intelligendum esse, & adhuc ab istis abstinendum; quia immunda sunt. Sed huic contradicit Tit. 1. *Omnia munda mundis*. 2. Alij dixerunt, quod istud partim ad literam intelligendum est, partim moraliter. De fornicatione, ad literã: de sanguine. Sic, quod sanguis innoxius non effunderetur: De suffocato, sic, vt nullus alij calumniam inferret. Sed non debet sic intelligi, quamuis sit

uis sit expositio vera. Versabatur enim quæstio, vtrum gentiles conuersi tenerentur ad ista, quę prohibuerunt Apostoli? Ideo oportet intelligi, secundum quod Iudæis erat consuetum.

Non igitur Apostoli considerabant, & prohibebant, vel quia secundum se illicitum, vel quia occasio scandali; Vnde fornicationem quasi illicitã prohibuerunt: Sanguinem autem, ne scandalum alijs facerent; vt scandalum tolleretur. Et hoc sonant verba Apostoli, 1. Cor. 8. *Videte autem ne hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis. Si obijcitur:* Ponatur quis in quadragesima comedere carnes; nõne coinquinatur? *Dicendum*, quod non ex cibo, sed ex violatione præcepti, Rom. 14. *Regnum Dei non est esca & potus. (Sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.)* Dices: videtur tangere solum peccata, quæ ex ore procedunt, & hæc coinquinant, Luc. 19. *Ex ore tuo te iudico serue nequam.* Et Matt. 15. *Ex ore tuo iudicaberis.* Sed dicendum, quod propriũ officium oris est, dicere. Est autem duplex dicere, exterius ore corporali; & interius ore mentis, de quo psal. 13. *Dixit insipiens in corde suo, non est Deus.* Sic per os potest intelligi os cordis, scilicet mens hominis, & sic omne peccatum est ex ore, quia nunquam est peccatum, nisi ex proposito mentis. Sic ergo *quod procedit ex ore*, scilicet cordis, *hoc coinquinat*, quia peccatum adeo est voluntarium; vt, si non sit voluntarium, non sit peccatum.

FERIA V. POST DOM. III. QVADRAGES.

Surgens Iesus de synagoga. Luc. 4.

SCOPVS. Suam Dominus autenticam esse doctrinam, miraculis demonstrat.

PARTITIO.

I. *De Petri socru febriente.*
II. *De variorum languorum curatione.*
III. *De Christi acceptatione facta à populo.*

PARS I.

De Petri socru febriente.

QVatuor hic I. Febris incommodum. II. Intercessionis adiutorium. III. Curationis remedium. IV. Perfectæ liberationis indicium.

De I. Febris cogebat socrum Simonis decumbere. Ideo (*Surgens Iesus de synagoga introiuit in domum Simonis:*) scilicet vt potestas eius iam propalam manifestata, etiam in secreto se proderet coram suis. Sed in domo curanda erat mulier, non in synagoga. Quia 1. Tim. 2. *Docere mulieri non permitto.* Ad hunc ingressum mouebat misericordia ob mulieris miseriam releuandam: quam exprimit hic: (*Socrus autem Simonis tenebatur magna febri,*) scilicet ideo

ideo quia Eccl. 31. *Infirmitas grauis sobriam facit amicam.* Attamen Ioan. 11. *Infirmitas hæc non est ad mortem; sed pro gloria Dei.* Hæc vero in vtroque sexu fuerat corrupta; ideo & in vtroque reparanda, vnde in Christi natiuitate fuit Ioseph cum Maria: In prædicatione, discipuli & mulieres: In passione, Maria & Ioannes. In resurrectione, Discipuli & Magdalena. Sed grauiori pœnæ mulier, quam vir subiecta fuit, Ideoque est infirmior Gen. 3. *Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos; in dolore paries filios, & in viri potestate eris.*

De II. Quoad intercessionis suffragium, dicitur: (*Et rogauerunt illum pro ea*) Dare paratus Dominus, rogari tamen vult. Iuxta Psal. 8. *Inuoca me in die tribulationis; eruam te, & honorificabis me.* Isa. 58. *Inuocabis, & Dominus exaudiet te; clamabis, & dicet: ecce adsum, &c. Os enim Domini locutum est.* NOTA. Dominus alium curauit sine precibus Luc. 4. Vt Dæmoniacum prius. Alium precibus alienis: vt hic. Alium precibus proprijs: vt leprosum. Signatur quod gratia Dei curat tripliciter animas 1. Ex sola gratia. Ro. 2. *Ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?* 2. Ex Ecclesiæ deprecatione. Iac. 5. *Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit infirmum.* 3. Interueniente proprio gemitu. Exo. 6. *Ego audiui gemitum filiorum Israel.* 4. Reg. 20. *Audiui orationem tuam, & vidi lacrymam tuã: ecce, sanaui te.* Ideo Anima sancta ait, Psa. 29. *Domine Deus meus clamaui ad te, & sanasti me.*

De III. Quoad curationis remedium, additur: (*Et stans super illam, imperauit febri, & dimisit illam.*) Imperat autem tanquam Dominus & Rex. Sic Eccleſ. 5. *Insuper vniuersa terra Rex imperat seruienti.*

Et quia *non est ei impoßibile omne verbum* : ideo *ipse dixit.* Pſal. 148. *Et facta sunt*: Vnde ad præceptum eius (*dimisit illam*) febris: Pſal. 148. *Præceptum posuit, & non præteribit.* Nec mirum: Quia, *omnia, quæcunque voluit Dominus, fecit in cœlo, & in terra, in mari, & in omnibus abyßis.* Iere. 5. *Me ergo non timebitis, ait Dominus; & à facie mea non dolebitis. Qui posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum, quod non præteribit.* Ex quo valde reprehenſibilis oſtenditur peruicacia humanæ voluntatis. Quia omnis creatura obedit Deo, cui homo contradicit.

De III. Quoad perfectæ liberationis indicium ſubditur: (*Et continuo surgens ministrabat illis.*) Hoc autem eſt perfectæ curationis indicium, quia nullæ remanſerunt reliquiæ; adeo ſtatim facta eſt potens ad motum, & potens ad obſequium. Surrexit enim *& ministrabat eis*, tanquam bona matrona; tanquam altera Martha, de qua Lucæ 10. *Martha autem satagebat circa frequens ministerium.* Et tales merentur diuinum miniſterium. 4. Reg. 4. Dicit puer Eliſæus Sunamitidi: *Ecce sedule in omnibus ministraſti nobis, quid vis vt faciam tibi?* Talem viduam dicit Apoſtolus eſſe eligendam: 1. Tim. 5. *Vidua eligatur non minus sexaginta annorum, quæ fuerit vnius viri vxor in operibus bonis testimonium habens:*

bens: si filios educauit, si hospitio recepit; si Sanctorum pedes lauit; si tribulationem patientibus subministrauit; si omne opus subsequuta est.

NOTA. I. Quoad sensum allegoricum: Curatio viri à dæmone significat curationem gentilis populi ab errore. In cuius rei figuram dicitur Isai. 34. *Occurrent dæmonia, onocentaurus, & pilosus, & clamabit alter ad alterum.* Hoc dicitur de Idumæo, sub figura gentilitatis. Hoc vero dæmonium eijcitur per fidem Christi: secundum illud Mar. vlt. *In nomine meo dæmonia eiicient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent,* &c. *Serpentes,* inquam, diffundentes virus erroris. Qualis fuit de quo 2. Cor. 11. *Timeo autem ne, sicut serpens Euam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo.*

Per curationem Socrus Simonis à febre, significatur curatio Synagogæ ab æstu carnalis concupiscentiæ, quo inardescit ille populus carnalis. Oseæ 7. *Omnes adulterantes, quasi clibanus succensus à coquente.* Et ideo præmittitur curatio viri; quia sicut dicitur Rom. 11. *Donec plenitudo gentium intraret & sic omnis Israel saluus fieret.*

II. Secundum sensum moralem, curatio hominis à dæmone significat curationem à peccatis spiritalibus secundum quod dicitur, 1. Reg. 6. *Exagitabat eum,* s. Saulem, *spiritus nequam à Domino.* Et Luc. 11. *Cum immundus spiritus exierit ab homine, perambulat per loca inaquosa, quærens requiem, & non inueniens, dicit; reuertar in domum meam, vnde exiui,* &c. Eccl. 23. *Curatio mulieris à febre est curatio animæ à pec-*

catis carnalibus, Anima calida ignis ardens non extinguetur, donec aliquid glutiat. Vnde Beda. *Homo à dæmonio liberatur, cum animus ab immunda cogitatione purgatur. Fœmina à febribus, cum caro à feruore concupiscentia refrenatur.*

Et ideo homo qui in medio Synagogę eliditur; quia qui ſpiritualibus peccatis detinetur, indiget humiliari in conſpectu hominum. Pſ. 114. *Cuſtodiens paruulos Dominus, &c. humiliatus ſum, & liberauit me.* Iſta vero liberatur à Domino ſtante *ſuper eam in domo*: quia cum diuina gratia eſt cuſtodia diſciplinæ. Eccl. 26. *In filia non auertente ſe, firma cuſtodiam, ne inuenta occaſione abutatur ſe.* Et ideo 1. Cor. 9. *Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo.*

PARS II.

De variorum languorum curatione.

MAnifeſtatur admirabilis potentia Chriſti ex quatuor. I. Ex varietate languorum. II. Ex facilitate curationum. III. Ex confeſsione dæmonum. IV. Ex cohibitione ſpirituum immundorũ. De I. *Cum autem ſol occidiſſet, omnes, qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum:*) Vt ſc. curaret. Et merito; quia *Vere languores noſtros ipſe tulit*, &c. Iſa. 53. & Act. 10. *Pertranſiit benefaciendo & ſanando omnes oppreſſos à diabolo.* Et ſine diſtinctione, quia ſuper omnia poteſt æqualiter. Vnde Sap. 16. *Neq; herba, neq; malagma ſanauit eos, ſed tuus Domine, ſermo, qui ſanat omnia.* Vnde & Matth. 4. dicit. *Circuibat*

quibat Iesus, &c. Dein *sanans omnem languorem & omnem infirmitatem in populo.*

NOTA. Adducebant post solis occasum: vt ostenderetur, 1. quod Christus non tantum interdiu, sed etiam noctu solicitus & potens erat circa salutem humani generis. Quod figuratum est in Iacob, Gen. 31. *Die noctuque æstu vrgebar & gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis.* Sap. 19. *In omnibus magnificasti populum tuum Domine, & honorasti; & non despexisti in omni tempore, & in omni loco assistens eis.* 2. *Vel* ideo post solis occasum, vt ostenderet vitandam esse gloriam hominum. Vnde reprehendit Pharisæos, Matt. 23. *Omnia opera sua faciunt, vt videantur ab hominibus.* 3. *Aut* ideo post solis occasum, vt designetur per passionem acquirendum esse generale remedium. Christus enim sol est; secundum illud Mal. 4. *Orietur vobis timentibus nomen meum, sol iustitiæ, & sanitas in pennis eius.*

Iste occubuit in passione. Vnde Amos 8. *Occidet sol in meridie.* Et tunc plures sanati sunt. Quod signatum est in morte *Samsonis*, qui interpretatur *sol eorum*. Iud. 16. Vnde Beda. *Solis occubitus est passio Christi, per quam plures sanantur dæmoniaci, & ægroti quam ante.*

De II. Additur facilitas curationum, cum ait: (*At ille singulis manus imponens, curabat eos.*) Faciliter curabat, quia sine interpolatione; sed sola impositione *manus sanabat.* Nec mirum; quia, secundum quod dicitur Isa. 59. *Non est abbreuiata manus Domini, vt saluare nequeat.* Neque solum poterat hoc

per

per se, sed etiam aliis communicare quibat: secundum illud Mar. 16. *Super agros manus imponent & bene habebunt.*

NOTA. Singulis imposuisse dicitur sine exclusione, sicut dicitur Act. 10. *Non est personarum acceptor Deus.* Et ideo in Psalm. *Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione.* Et hoc est quod dicitur, Sap. 6. *Pusillum & magnum ipse fecit, & aequaliter illi cura est de omnibus.* Et ideo dicitur (*curabat eos*) sc. omnes ad se venientes. Quia Ioan. 6. *Eum, qui venit ad me, non eiiciam foras.* Nec mirum; nam Rom. 10 *Idem Dominus omnium diues in omnes, qui inuocant illum.*

De III. Quoad confessionem dæmonum. [*Exibant autem dæmonia à multis clamantia,*) scil. 1. præ dolore, & timore, & admiratione. Isa. 65. *Clamabitis præ dolore cordis; & præ contritione spiritus vlulabitis.* Sed cassus erat eorum clamor. Ps. 17. *Clamauerunt, nec erat qui saluos faceret.*

Vel clamantia propter publicam veritatis annunciationem. Et ideo subditur vera confessio. (*Et dicentia: quia tu es filius Dei.*) Hoc autem non dicebant ex certitudine, sed ex coniecturatione propter potentiæ magnitudinem. Et ideo dixit dæmon: *Scio te, quia sis sanctus Dei:* nunc, quod *filius Dei*; quia per maiora experimenta in cognitione profecerat. Hoc autem quod ex coniectura confitebantur dæmones, non confitebantur corde. Nam 1. Cor. 12. *Nemo potest dicere Domine Iesu, nisi in spiritu Iesu, &c.* Non etiam opere confitebantur: de quo 1. Ioan. 4. *Omnis spiritus qui confitetur Iesum Christum*

ſtum in carne veniſſe, ex Deo eſt. Sed ſolum ore dicebant, & corde contradicebant & opere negabāt. *Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant.* Nec mirum, ſecundum quod dicitur in Pſal. 6 *In inferno autem quis confitebitur tibi?* Nullus ſc. confeſsione meritoria, ſed omnes confeſsione extorta, & neceſſaria. Sap. 5. *Dicentes intra ſe, pœnitentiam agentes, & præ anguſtia ſpiritus gementes, &c.*

De IV. Quoad cohibitionem ſpirituum immundorum addit: (*Et increpans non ſinebat ea loqui*) vt verificetur illud, Pſal. 105. *Ab increpatione tua fugient, à voce tonitrui tui formidabunt.* Marc. 6. *Non ſinebat ea*, &c. Frequenter Dominus obicem ponit malignantibus. Vnde non ſinere peccatoribus ex ſententia agere; ſed ſtatim vltiones adhibere; magni hoc beneficij eſt indicium.

Vel ideo non ſinebat, quia per dæmones manifeſtari nolebat. Vnde ſubditur: *Quia ſciebant ipſum eſſe Chriſtum*, id eſt, probabiliter conijciebant. *Non enim innotuit*, inquit D. Aug. *vt ſplendor & lux; ſed per quandam virtutis ſuæ efficaciam.* Nolebat autem Dominus ſui nominis cognitionem per dæmones diuulgare, tum, quia indigni erant; tum etiam quia fraudulenti. Et ideo talis confeſsio nec conueniebat Deo; nec congruebat dęmoni; nec proderat homini. *Improbus enim magiſter eſt diabolus*, ait Beda hic: *quia falſa veris ſemper permiſcet; vt ſpecie veritatis teſtimonium fraudis obtexat.*

Ex quo nobis datur intelligi quod, qui in prædicando Chriſtum veris falſa permiſcent, omnino ſunt cohibendi ſicut hæretici. 1. Cor. 5. *Neſcitis, quia modi-*

modicum fermentum totam massam corrumpit? Si qui autem vera prædicent, non tamen intentione recta, sustinendi sunt. & de talibus dicitur, Phil. 1. *Quid enim dum omni modo, siue per occasionem, siue per veritatem Christus annuncietur: Et in hoc gaudeo & gaudebo.* Si autem prædicant vera & bona, & tamen non faciunt, nihilominus sunt audiendi: Matth. 23. *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi.* Et tales designati sunt per illum, de quo dicitur, quod *prædicabat Christum non sequens eum.* Luc. 9. quem Dominus noluit prohiberi. Ex prædictis liquet quod Saluatoris potestas per omnem modum est manifestata.

PARS III.

De Christi acceptatione facta à populo.

POst communicationem doctrinæ Christi; & confirmationem ipsius per operationem miraculorum, subiungitur hic acceptatio eiusdem à multitudine populi.

Ad hoc autem, vt auditoribus aliquis debito modo fiat acceptus, oportet vt sit immunis I. Ab ostentatione. II. Ab ambitione. III. Ab adulatione. IV. A personarum acceptione. His enim quatuor modis consueuit doctrinæ acceptio deprauari.

I. Quod ab acceptatione doctrinæ Christi excluditur ostentatio; ideo dicitur: (*Facta autem die egressus ibat in desertum locum,*) volens se magis humi-

humiliter occultare; quam impudenter ostentare. Iuxta Psalm 54. *Ecce, elongaui fugiens, & mansi in solitudine* Huius figura Elias. 3. Reg. 19. Qui *relicto puero suo solus perrexit in desertum*, peracto miraculo ignis, holocaustum consumentis. Figura Dauid: 1. Reg. 20. Qui dixit Ionathæ: *Dimitte me, vt abscondar in agro vsque ad vesperam diei tertia:* id est, vsque ad resurrectionem. Obquam causam dixit discipulis, Matt. 14. *Nemini dixeritis visionem donec filius hominis à mortuis resurgat.* Et Ioan. 12. *Hæc locutus est Iesus, & abiit, & abscondit se.*

Illud autem iter in desertum, & egressus è ciuitate significat egressum vitæ sæcularis, & ingressum religionis. Desertum enim est locus paupertatis, asperitatis, & vtilitatis. Contra tria quæ sunt in mundo. 1. Ioan. 2. *Omne, quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ.* In deserto religionis triplex vouetur votum prædictis oppositum. In hoc moratus est Ioannes, Matt. 11. *Quid existis in desertum videre? Arundinem vento agitatam?* Vbi notatur humilitas, quæ non delectatur vento laudum, nec deijcitur in vituperio detractionum. *Sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum?* Notatur paupertatis asperitas. In hoc deserto fuit Christus. Eius Figura 1. Reg. 23. *Morabatur Dauid in deserto in locis firmissimis: mansitque in monte solitudinis Cith.* Quià altissimum religionis tenuit. Vnde Aug. tom. 1. lib. de vera relig. capit. 7. ait. *Omne peccatum prouenit, aut quia petimus, quæ Christus contemsit: aut fugimus quæ sustinuit. Satellites enim diaboli diuitias appetunt;*

Chri-

Christus pauper esse voluit. Honoribus inhiant; Rex esse noluit. Delicias cupiunt, crucifigi voluit.

De II. *Quod excluditur ambitio.*

Idque per hoc: (*Et turbæ requirebant eum, & venerunt vsque ad ipsum:*) Non ipse se ingerebat ex ambitione: sed illi quærebant cum deuotione. Vnde Ioan. 6. *Qui cum cognouisset quod venturi essent, vt raperent eum, & facerent eum Regem; fugit.* 1. Docuit, honoris officium non esse assumendum, nisi homo requiratur. Heb. 5. *Nec quisquam sibi assumit honorem, sed qui vocatur à Deo, quemadmodum Aaron.* 2. Commendatur etiam deuotio populi: quia latere volentem requirebat, cum tempus esset. Isa. 55. *Quærite Dominum, dum inueniri potest.* Ose. 10. *Tempus requirendi Dominum, cum venerit qui docebit vos iustitiam.* Et anima sancta Psalm. 26. *Exquisiuit te facies mea.*

Quod deuote requirerent, apparet; quia, [*Venerunt vsque ad ipsum:*) Iuxta Isa. 21. *Si quæritis, quærite, conuertimini, & venite.* Vnde Matt. 11. *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis* Igitur quia deuote quæsierunt, inuenerunt; Sap. 1. *In simplicitate cordis quærite illum.*

Et quia perfecta deuotio non solum facit quærere; sed detinere inuentum: ideo ait: (*Et detinebant illum, ne discederet ab eis.*) Iuxta Cant. 3. Inueni, *quem diligit anima mea: tenui eum, nec dimittam.* Nec mirum: quia Prou. 3. *Signum vitæ est his, qui apprehenderint eam: & qui tenuerint eam, beati.* Vnde pote-

poterant dicere animæ illæ ſanctæ, Pſal. 37. *Ne derelinquas me Domine Deus meus, ne diſceſſeris à me.* Itaque Dominus nec offerendum, nec iam oblatum ambibat honorem: quia violente detinebatur. Figura huius eſt Gen. 32. *Dimitte me; iam enim aſcendit aurora.*

De III. *Quod excluditur adulatio.*

Idque ibi. (*Et aliis ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei:*) ſc. quia æqualiter curabat omnes, blandiebatur nulli. Vnde dicere poterat, 1. Theſſ. 2. *Neque enim aliquando fuimus in ſermone adulationis, ſicut ſcitis: neque in occaſione auaritiæ, Deus teſtis eſt, nec quærentes ab hominibus gloriam, neque à vobis, neque ab aliis.* Oportuit ergo eum euangelizare: quia ſic eſt voluntas Patris: Quia, ait (*ideo miſſus ſum.*) Iſa. 61. *Ad annunciandum manſuetis miſit me.* Oportebat, quia Ioan. 14. *Sicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio.* Miſſus autem erat pauperibus euangelizare. Item & regnum Dei: Ergo & euangelizare pauperibus regnum Dei. Matth. 5. *Beati* pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Quia Matth. 19. *Scriptum eſt: Amen dico, quia diues difficile intrabit in regnum cœlorum.* Hoc enim habere nemo poteſt, niſi contemnat terrenum. Et difficile pecuniæ contemnuntur, ideo difficile acquirunt, quod pauperibus eſt promiſſum.

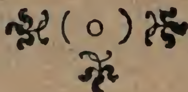
De IV. *Quod perſonarum acceptio excluditur.*

Idque hic: (*Et erat prædicans in Synagogis Galilææ,*)

lææ,) sc.omnibus indifferenter. Matth. 9. *Circuibat Iesus omnes ciuitates & castella docens in Synagogis eorum.* Hoc faciet & Prædicator. Prou. 5. *Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide.* Isa. 32. *Beati, qui seminatis super omnes aquas.* Luc. 8. *Semen autem est Verbum Dei.*

Prædicator debet esse communis: vt Paulus Rom. 1. *Græcis & barbaris, sapientibus & insipientibus debitor sum: ita quod in me promptum est & vobis, qui Romæ estis, euangelizare.* Quod significatum *Zach.* 6. in equis deferentibus quadrigam, id est, legem euangelicam. De quibus ibi: *Isti sunt, quos misit Dominus, vt perambulent terram.* Vnde *Matt.* vlt. *Euntes ergo docete omnes gentes.* *Marc.* vlt. *Euntes in mundum vniuersum prædicate euangelium omni creaturæ.*

Vt ergo prædicator sit acceptus Deo, debet esse immunis ab ostentatione in signo; ab ambitione in animo; ab adulatione in verbo; à personarum acceptione in facto. De his 2. Cor. 2. *Non sumus, sicut plurimi adulterantes verbum Dei: sed ex sinceritate,* sine personarum acceptatione: *sicut ex Deo,* sine ambitione, *coram Deo,* sine ostentatione: *in Christo loquimur,* sine adulatione. *Nam Christus veritas.*



FERIA

FERIA VI. POST DOM. III. QVADRAGESIMÆ.

Venit Iesus in ciuitatem Samariæ, Ioannis 8.

SCOPVS. Capite 3. Docuerat Dominus quomodo per ſpiritalem regenerationem gratia ad Iudæos peruenerit: Hic, quomodo & ad Gentes per Doctrinam; quam aperit occaſione Samaritanæ.

PARTITIO GENERALIS.

I. Præambula, & Propoſitio Doctrinæ, ſiue doni.
II. De petitione Doni.
III. De fructu doni.
IV. De cibo Chriſti.
V. De meſſe ſpiritali.

I. CONCIONIS DISPOSITIO.

SCOPVS. Donum doctrinæ ſuæ primum in gentes infert Dominus occaſione mulieris.

PARTITIO.

I. De præambulis Doctrinæ proponendæ.

II. De ea summatim proposita.
III. De virtute doni, seu doctrinæ.

PARS I.

De præambulis doctrinæ proponendæ.

I. VRbs est regionis Samariæ, quæ dicitur [*Sichar.*] Sichar enim idem est, quod Sichem. Gen. 34. Iacob iuxta eam tetendit tentoria sua, & propter raptum Dinæ filiæ suæ à filio Regis Sichem; duo filij Iacob indignati, occiderunt homines ciuitatis illius: & sic cessit in possessionem Iacob, & habitauit ibi fodiens in ea puteos. Postmodum vero circa mortem suam, dedit eam Ioseph filio suo, Gen. 48. *tibi partem vnam extra fratres tuos,* &c. & hoc est, quod dicit. (*Iuxta prædium;*) id est, agrum, (*quod dedit Iacob filio suo.*) Ideo aut hæc omnia diligenter euangelista narrat, vt ostendat, quod omnia quæ contigerunt circa Patriarchas, fuerunt ducentia ad Christum, & quod Christus signatus est per eos, & ab eis secundum carnem descendit.

II. Ponit præambulum doctrinę ex parte rei, de qua doctrina tradenda erat, & hoc congruenter. Nam doctrina futura erat de aqua & fonte spirituali, & ideo fit hic mentio de fonte materiali; ex quo sumitur occasio disputandi de fonte spirituali qui est Christus, Psal. 35. *Apud te est fons vitæ,* scilicet Spiritus sanctus, qui est spiritus vitæ. Item fons est baptismus de quo dicitur Zach. 10. *Erit fons*

patens

patens domui Iacob in ablutionem, &c. Circa hoc tria facit. *Primo* describit ipsum fontem. *Secundo* sessionem Christi super eum. *Tertio* sessionis tempus designat. I. Fontem. (*Erat autem ibi fons Iacob.*) Sed contra: inferius dicitur, *Puteus altus est*, non ergo erat fons. Dico. Cum *Aug.* quod fons erat, & puteus, omnis enim puteus fons est: sed non conuertitur. Nam vbi aqua de terra scaturit, fons est; & siquidem aqua in superficie terræ scaturit, fons tantum dicitur. Si vero in alto, & in profundo scaturit, ita puteus vocatur vt nomen fontis non amittat. Dicitur autem fons Iacob, quia ipse puteum illum foderat in terra illa propter defectum aquæ, *Gen. 34.*

III. Sessio autem Christi innuitur, cum subdit, (*Fatigatus, &c.*) Ostendit infirmitatem, quanquã esset virtutis immensæ, non propter defectum [v]irtutis; sed vt ostenderet veritatem naturæ assumtæ. Nam secundum *Aug.* Iesus fortis est, quia *in principio erat verbum*: sed infirmus est, quia *Verbum caro factum est.* Christus ergo volens ostendere veritatem humanæ naturæ, permittebat eam agere & pati, quæ sunt propria hominis. Volens etiam ostendere in se veritatem diuinæ naturæ, faciebat & operabatur propria Dei. Vnde quando retrahebat influxum virtutis diuinæ à corpore; esuriebat, fatigabatur, quando vero ipsam virtutem diuinam corpori exhibebat, sine cibo non esuriebat, & in laboribus non fatigabatur. Matthæi quarto, *Ieiunauit 40. diebus, & 40. noctibus*, &c.

Ex hoc autem, quod Iesus fatigatus est ex iti-

nere, datur nobis exemplum non refugiendi laborem propter salutem aliorum. Psalm. 87. *Pauper sum ego, & in laboribus à iuuentute mea.* Similiter exemplum paupertatis. Quia *sedebat sic*, id est, super nudam terram.

Mystice autem sessio humilitatem passionis Christi significat. Psalm. 138. *Tu cognouisti sessionem meam*, id est, passionem, *& resurrectionem meam.* Item significat autoritatem docendi, quia loquitur tanquam potestatem habens; vnde dicitur Matthæi septimo, quod *sedens docebat eos.*

IV. Tempus autem determinatur, cum subdit. [*Hora autem erat*, *&c.*] Et ratio assignatur literalis, & mystica. *Literalis* quidem. Vt ostendat causam fatigationis. nam in calore, & sexta hora diei, homines magis fatigantur ex labore. 2. Vt ostendat causam sessionis, libenter enim homines in æstu, & calore diei, iuxta aquas quiescunt. *Mystica* autem causa assignatur triplex. *Vna*, quia Christus in sexta ætate sæculi in mundum venit, carnem assumens. *Alia*, quia sexto die homo factus est, & in sexto mense conceptus est Christus. *Tertia*, quia in sexta hora sol in alto existit, & non restat nisi vt declinet. Sol autem quantum ad hoc pertinet, temporalem prosperitatem significat, secundum illud Iob trigesimoprimo. *Si vidi Solem cùm fulgeret, &c.* Tunc ergo Christus venit, quando prosperitas mundi in alto erat, id est, in cordibus hominum per amorem

morem florebat: sed per eum amor à cordibus hominum declinare debebat.

V. Dicit. (*Venit mulier.*) Ponitur præambulum ex parte audientis. Et circa hoc duo facit. *Primo* ponitur persona, cui exhibetur doctrina. *Secundo* innuitur præparatio eius ad doctrinam, I. Persona, cui exhibetur doctrina, est quæ [*Venit mulier de Samaria haurire aquam.*) Ista significat Ecclesiam gentium nondum iustificatam: quæ idololatria detinebatur: sed tamen per Christum iustificandam. (*Venit*] autem ab alienigenis, Samaritanis: qui alienigenæ fuerant, licet vicinas terras incolerent. Quia ecclesia de gentibus aliena à genere Iudæorum, ventura erat ad Christum. Matth. 8. *Multi venient ab Oriente & Occidente, & recumbent.*

De II. Hæc autem mulier præparatur ad doctrinam per Christum, cum dicit. (*Da bibere.*) Et *primo* dat ei occasionem quærendi. *Secundo* Euangelista interponit quærendi oportunitatem. I. Occasio autem, & præparatio mulieris fuit petitio Christi, (*Da mihi bibere.*) Quia sitiebat aquam, propter æstum diei, & sitiebat salutem hominis, propter amorem eius. Vnde in cruce. *Sitio.* 2. Oportunitatem autem quærendi à muliere habuit Christus, quia non erant ibi discipuli eius, à quibus quæreret aquam. & ideo dicit Euangelista. (*Discipuli eius abiuerunt ad ciuitatem.*) Vbi tria de Christo Nota: I. Eius humilitatem, in eo quod solus relinquebatur, dabat enim in hoc exemplum disci-

pulis suis omnem superbiam conculcare. Sed quæres. Quæ necessitas fuerat assuescere discipulos ad humilitatem, quia piscatores & humiles extiterant, & tabernaculorum factores. Sed aduerte. Quod repente piscatores huiusmodi facti sunt reuerentiores omnibus regibus, facundiores philosophis, & rhetoribus; & familiares domini orbis terrarum: & tales sic repente promoti consueuerunt superbire: vtpote inexpertes ad tantum honorem. *Secundo*, nota Christi parsimoniam: nam ita parum curabat de cibis, vt nihil secum ferret. *Tertio* nota, quod dimiserunt eum solum in cruce. Isa. 63. *Torcular calcaui solus*, &c.

V. Præparauit dominus mulierem ad recipiendum spiritualem doctrinam, dando ei occasionem quærendi. Hic *Primo* ponitur quæstio: *Secundo*, assignatur ratio quæstionis. Scito Dominus petierat à muliere potum, intendens magis spiritualem, quam corporalem potum. Mulier vero, potum spiritualium nondum capiens, intendebat solum corporalem: & ideo respondet. (*Quomodo tu Iudæus cum sis: bibere à me poscis, quæ sum mulier Samaritana?*) Christus Iudæus erat; quia & de Iuda promissus. Gen. pen. *Non auferetur sceptrum de Iuda.* & de Iuda natus. Heb. 7. *Manifestum est, quod ex Iuda ortus sit dominus noster.* Cognoscebat autem mulier Christum esse Iudæum ex habitu. nam dicitur *Num. 15.* Dominus præcepit, quod Iudæi portarent fimbrias iacintinas in quatuor angulis vestium suarum, vt per eas discernerentur ab aliis populis.

De

De II. Aſsignatur ratio quæſtionis: ſiue ab Euangeliſta ſecundum gl. ſiue à muliere, ſecundum Chryſ. cum dicit. (*Non enim coutuntur.*) Sciendum eſt circa hoc; quod, vt dicitur 4. Reg. 18. *Propter peccata populi Iſrael,* ſcilicet decem tribuum, qui colebant idola, ducti ſunt in captiuitatem à Rege Aſsyriorum in Babylonem; & ne Samaria abſque habitatoribus remaneret, fecit ibi gentes ex diuerſis locis ductas habitare. Quæ cum ibi eſſent, volens Dominus oſtendere, quod non propter imbecillitatem ſuæ virtutis: ſed propter Iudæorum malitiam tradidit eos, immiſit ipſis gentibus leones, & ſæuas beſtias, quæ eos lædebant. Quæ vbi nunciata ſunt Regi Aſsyriorum; habito conſilio, hoc ideo eis contingere, quia non ſeruabant legitima Dei terræ; miſit ad eos ſacerdotem quendam ex Iudæis, traditurum eis Dei legem, ſecundum legem Moyſi. vnde & iſti licet non eſſent ex populo Iudæorum, ſeruabant tamen legem Moyſi: ſed cum Deo vero, colebant idola, nec Prophetis attendebant. Et vocabant ſe Samaritanos, à ciuitate Samariæ, quæ erat ſita in monte Somer. 3. *Reg.* 16. Reuertentibus ergo Iudæis ex captiuitate in Hieruſalem ſemper infeſti fuerunt & contrarij, & ſicut dicitur in Esdra, impediebant eos ædificare templum & ciuitatem. Et licet Iudæi vitarent omnes alias nationes, ſpecialiter tamen vitabant iſtos; nec in aliquo coutebantur eis.

Et hoc eſt quod dicit. (*Non enim coutuntur Iudęi Samaritanis.*) Non dicit, quod Samaritani non coutantur Iudæis, quia libenter voluiſſent adiungi, &

couti Iudæis:ſed Iudæi eos repellebant; ſecundum illud Deut. 7. *Non inibis cum eis fœdus*, &c. Sed *Quæres*: ſi non erat fas Iudæis couti Samaritanis, quare Dominus petebat à Samaritana potum? Ad q[illegible] vt dicit Chryſ. Dominus ſciebat eam no[illegible] tradituram potum; ideo petiuit. Sed hoc [illegible]ficit; quia petens quod non licet, à pec[illegible] non eſt immunis, quantum in ſe eſt quin ſcandalizet, etſi non detur ei quod ipſe petit: & ideo dicendum eſt: quod, ſicut dicitur Matt. 12. Filius hominis eſt Dominus etiam ſabbathi, vnde tanquam dominus legis poterat vti, & non vti lege, & obſeruantijs, & legalibus, prout ſibi expediens videbatur. & quia imminebat tempus quo gentes vocarentur ad fidem, ipſis gentibus coutebatur.

PARS II.

De doctrina Chriſti ſummatim propoſita.

DIxit ergo I. Tu miraris, quod ego Iudæus potum petij à te Samaritana: ſed noli mirari. quia ad hoc veni, vt etiam gentibus potum darem. (*Si ſcires donum Dei; & quis eſt qui dicit tibi*, &c.) Quæres. Quid intelligitur per aquam. Dico, quod per aquam intelligitur gratia Spiritus ſancti. Quæ quidem quandoque dicitur *ignis*, quandoque *aqua*: Vt oſtendatur, quod nec hoc, nec illud dicitur ſecundum ſubſtantiæ proprietatem; ſed ſecundũ ſimilitudinem actionis. Nam *ignis* dicitur: Quia eleuat

leuat cor per feruorem & calorem. Rom. 12. *Spiritu feruentes*, &c. Et quia consumit peccata. Cant. 8 *Lampades eius, lampades ignis*, &c. *Aqua* vero dicitur est [illegible]ter purgationem, Ezech. 36. *Effundam super vos [illegible]ata[illegible] mundam, & mundabimini*, &c. Et propter re[illegible]bant id[illegible]nem ab æstibus tentationum. Eccle. 3. *Ignem ardentem extinguit aqua.* Et propter satietatem contra sitim terrenorum & quorumcunque temporalium. Is. 55. *Omnes sitientes, venite ad aquas*, &c.

Est autem duplex aqua, sci. viua & non viua. 1. Non viua quidem est quæ non continuatur suo principio, vnde scaturit: sed collecta de pluuia seu aliunde, in lacunas & cisternas à suo principio separata seruatur. Viua est, quæ suo principio continuatur & effluit. Ergo, gratia Spiritus sancti recte dicitur aqua viua: quia ita ipsa gratia Spiritus sancti datur homini, vt tamen ipse fons gratiæ detur, scilicet Spiritus sanctus: imo per ipsum datur gratia. Ro. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Nam ipse Spiritus sanctus est fons indeficiens, à quo omnia dona gratiarum effluunt. 1. Cor. 13. *Hæc omnia operatur vnus atque idem spiritus*, &c. Inde est quod si quis donum Spiritus sancti habet, & non spiritum, aqua non continuatur suo principio, & ideo est mortua & non viua. Iac. 2. *Fides sine operibus mortua est.* Sic ergo patet, quid per aquam intelligatur.

II. Ostenditur, quod ad habendum aquam viuam, id est, gratiam, in adultis per desiderium perueni-

uenitur, id est, per petitionem. Psal. 9. *Desiderium pauperum exaudiuit Dominus.* Quia absque petitione & desiderio non datur alicui gratia. Vnde dicimus, quod in iustificatione impij requiritur liberum arbitrium ad detestandum peccata, & ad desiderandum gratiam; secundum illud Matt. 7. *Petite, & accipietis.* In tantum enim requiritur desiderium, vt etiam ipse filius ad petendum inducatur. Ps. 2. *Postula à me, & dabo tibi.* Vnde nec contradicens gratię eam recipit, nisi prius reducatur ad desiderium gratię. Patet in Paulo, qui antequam gratiam reciperet, reductus est ad desiderium gratiæ, dicens, *Domine, quid me vis facere?* Act. 9. Et inde est, quod signanter dicitur (*Tu forsitan petisses ab eo.*) & dicit (*forsitan*) propter liberum arbitrium, quo homo aliquando desiderat, & petit gratiam; aliquando non.

III. Sed ad petendam gratiam incitatur desiderium hominis ex duobus scilicet ex cognitione desiderandi boni; & ex cognitione datoris: & ideo duo cognoscenda proponit. *Primo*, scilicet ipsū donum. vnde dicit. (*Si scires donum Dei.*) quod est omne bonum desiderabile quod est à Spiritu sancto. Sap. 8. *Scio, quod non possum esse continens, &c.* Et hoc donum Dei est, &c. *Secundo*, proponit ipsum datorem. Vnde dicit (*& quis est qui dicit tibi, &c.*) scilicet si scires eum qui dare potest, qui sum ego. Ioa. 15. *Cum venerit paraclitus, quem ego mittam, &c.* Psal. 67. *Dedit dona hominibus.*

Sic ergo doctrina est de tribus, scilicet:

I. De dono aquæ viuæ.

II. De

II. De petitione ipsius doni.
III. De datore eius.

PARS III.

De virtute doni, seu doctrinæ.

DVo facit. *Primo* ponitur inquisitio mulieris. *Secundo* responsio Christi. De I. Nota: Mulier ista quæ Dominus spiritualiter int lligebat, carnaliter accipiebat: quia erat animalis. 1. Cor. 2. *Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus.* Et ideo verba quæ dicebat quasi inconuenientia, & impossibilia, argumento quo modo vtens, infringere conabatur, hoc modo: Tu promittis mihi aquam viuam: aut ergo de isto puteo, aut de alio. sed non de isto. quod (*Nec in quo haurias habes: & puteus altus est.*) De alio autem non videtur credibile, quod dare possis, quia (*non maior es patre nostro Iacob qui dedit, &c.*)

Primo ergo prosequentes primum, videamus hoc, quod dicit (*Domine neque in quo haurias habes, & puteus altus est*) Per altitudinem, intelligitur sacræ scripturæ profunditas, & sapientiæ diuinæ. Eccle. 7. *Alta profunditas, & quis, &c.* Vas autem, quo aqua sapientiæ salutaris hauritur, est oratio Iac. 1. *Si quis indiget sapientia, postulet à Deo.* Secundum ostendit cum dicit (*Nunquid tu es maior patre nostro, &c.*) q. d. Nunquid meliorem aquam habes, dandam nobis, quam Iacob? Dicit autem patrem suum Iacob, non quod Samaritani de genere sint Iacob, vt ex supradictis apparet; sed quia legem Moysi habebant,

bebant, & quia intrauerunt terram ſemini Iacob repromiſſam.

Commendat autem puteum iſtum ex tribus: *Primo* ex auctoritate dantis. (*patre noſtro Iacob, qui dedit,* &c. *Secundo* ex ſuauitate aquæ, & dicit, quod ipſe Iacob ex eo bibit, & filij eius: niſi enim fuiſſet ſuauis; non ipſi bibiſſent, ſed pecoribus eam tradidiſſent. *Tertio*: ex vbertate, (*& pecora eius.*) quia enim erat ſuauis; niſi fuiſſet vberrima, non dediſſent eam pecoribus. *Sic* & ſacra ſcriptura magna eſt auctoritate, quia à Spiritu ſancto eſt data, delectabilis eſt ſuauitate. Pſal. 118. *Quam dulcia ſunt faucibus meis eloquia tua.* Iterum fœcunda eſt vbertate, quia non ſolum ſapientibus; ſed etiam inſipientibus communicatur.

De II. (*Reſpondit Ieſus.*) Explicat virtutem ſuæ doctrinæ, & *primo*, quantum ad hoc, quod dixerat eam *eſſe aquam. Secundo* quantum ad hoc, quod dixerat eam *eſſe aquam viuam.* I. Oſtendit autem, quod doctrina ſua ſit optima aqua, ex hoc, quod habet aquæ effectum, ſcilicet auferat ſitim multo amplius, quam aqua iſta corporalis: oſtendens ſe in hoc eſſe maiorem, quam Iacob. (*Reſpondit Ieſus, & dixit ei*) q. d. Tudicis, quod Iacob dedit vobis puteum: ſed ego dabo aquam meliorem, quia (*omnis qui biberit ex hac aqua,*) ſcilicet corporalis, vel carnalis cupiditatis & concupiſcentiæ, licet ad horam ſedetur appetitus; tamen ſitiet iterum, quia inſatiabilis eſt delectationis appetitus. Prou. 23. *Quando euigilabo, & rurſus vina reperiam.* (*Sed qui biberit ex hac aqua,*) ſcilicet ſpirituali.

(*quam*

(*quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.* Is. penul. *Serui mei bibent, & vos sitietis.*

Sed *contra* Eccl. 24. *Qui bibunt me adhuc sitient.* Quomodo ergo non sitiet in æternum qui biberit ex hac aqua, scilicet diuina sapientia. Dico: Vtrumque verum est; qui bibit ex aqua quam Christus dat, & sitit adhuc, & non sitit: Sed qui bibit ex aqua corporali, sitiet iterum, & hoc propter duo. *Primo,* Quia aqua materialis & carnalis non est perpetua, nec causam perpetuam habet; sed deficientem. Vnde & effectus oportet vt cesset Sap. 5. *Transierunt hæc omnia quasi vmbra, &c.* Aqua vero spiritualis causam perpetuam habet, scilicet Spiritum sanctum, qui est fons vitæ, nunquam deficiens; & ideo *qui ex ea bibit, non sitiet in æternum.* Sicut qui haberet in ventre fontem aquæ viuæ, non sitiret vnquam. *Alia ratio,* Quia differentia est inter rem spiritualem, & temporalem, licet enim vterque generet sitim; tamen aliter, & aliter. Quia res temporalis habita, causat quidem sitim non suiipsius, sed alterius rei. Spiritualis vero tollit sitim alterius rei, & causat suiipsius sitim. Cuius ratio est, quia res temporalis antequam habeatur, existimatur magni pretij, & sufficiens: sed postquam habetur, quia nec tanta, nec sufficiens ad quietandum desiderium inuenitur, ideo non satiat desiderium, quin ad aliud habendũ moueatur. Res vero spiritualis non cognoscitur, nisi cum habetur. Apoc. 3. *Nemo nouit, nisi qui accipit.* Et ideo non habita, non mouet desiderium: sed cum habetur & cognoscitur, tunc delectat-

ctat affectum, & mouet desiderium; non quidem ad aliud habendum, sed quia imperfecte percipitur propter recipientis imperfectionem, mouet vt ipsa perfecte habeatur. De hac siti Ps. 41. *Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum.*

Hæc sitis in mundo isto vsquequaque non tollitur. Quia bona spiritualia in vita ista percipere nō possumus, & ideo qui biberit ex hac aqua, adhuc quidem sitiet eius perfectionem; sed non sitiet in æternum, quasi ipsa aqua deficiat, quia Psa. 35. *Inebriabūtur ab vbertate domus tuæ.* In vita autem gloriæ beati perfecte bibunt aquam diuinæ gratiæ, non sitient in æternum. Matt. 5. *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam*, scilicet in mundo isto, *quia saturabuntur* in vita gloriæ.

II. Ostendit doctrinam suam *esse aquam viuam* ex motu ipsius aquæ. Vnde dicit, quod est fons decurrens. Psal. 45. *Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei.* Sed alius est cursus aquæ materialis, scilicet deorsum: alius istius spiritualis: quia ducit sursum: & ideo dicit, *dico*, quod talis est aqua materialis, vt nō tollat sitim: sed *aqua quam ego do*, non solum sitim aufert, sed *est viua*: quia est coniuncta fonti. Vnde dicit: quod fiet (*in eo fons.*) Fons, inquam, perducens per bona opera ad vitam æternam. Ideo dicit (*aquæ salientis,*) id est, salire facientis (*in vitam æternam.*) vbi non est sitis. Ioa. 7. *Qui credit in me, flumina de ventre eius*, scilicet bonorum desideriorum de ventre eius fluent aquæ viuæ. Psal. 35. *Apud te fons vitæ.*

* * *

II. CON-

II. CONCIONIS DISPOSITIO.

Domine; da mihi hanc aquam,
Ioan. 4.

SCOPVS. Modum petendi donum doctrinæ proponit Dominus per dialogum.

PARTITIO.

I. De modo percipiendi donum.
II. De oratione, qua donum acquiritur.
III. De triplice oratione inuicem comparata.
IV. De Christiana collata cum Iudaica, & Ethnica.
V. De collatore doni doctrinæ.

PARS I.

De modo consequendi doctrinam Domini.

ISte certus est, qui nititur per orationem & petitionem. Ideo *primo* ponitur petitio mulieris, *Secundo* responsio Christi. *Tertio*, Hæc conuincitur. De I. Nota. Mulier ista in exordio collationis mutuæ, Christum non vocauit Dominum; sed simpliciter Iudæum dicens: *Quomodo tu Iudæus cum sis*, &c. Hic vero statim, cum audit eum fore sibi vtilem, & aquam dare posse, Dominum eum vocat. vnde (*Dixit ad eum mulier; Domine da mihi hanc aquam.*) Quia enim hoc carnaliter intelligebat; &

m* dupli-

duplici corporali necessitate tenebatur, sc. sitis & laboris veniendo ad puteum & portando, ideò aquam petens, hæc duo allegat: dicens quo ad primum. (*Vt non sitiam*) & quo ad secundum, (*Neque veniam huc haurire.*) Naturaliter enim homo laborem refugit. Ps. 72. *In labor: hominum non sunt.*

De II. Sed sciendum. Dominus respondebat spiritualiter: mulier intellexit carnaliter: & ideo potest hoc dupliciter exponi. 1. Secundum Chrysost. qui dicit, quod Dominus nolebat dare aquam spiritualis doctrinæ non ipsi soli, sed specialiter viro suo, quia vt dicitur 1. Cor. 11. *Caput mulieris vir:* & ideo voluit, vt præcepta Dei ad mulieres per virum deuenirent. 1. Cor. 14. *Si mulier aliquid addiscere vult, domi virum interroget.* & ideo dicit, (*Vade voca virum tuum, & veni huc.*) & tunc cum eo, & per eum dabo tibi. 2. Secundum Aug. exponitur mystice. Nam sicut de aqua Dominus figuratiue loquebatur, ita de viro. Vir autem iste, secundum Aug. est intellectus. nam voluntas parit, & concipit à vi apprehensiua mouente eam: vnde voluntas est, sicut mulier. Ratio verò mouens voluntatem est vir eius. Quia ergo mulier, id est, voluntas promta erat ad recipiendum; sed non mouebatur ab intellectu & ratione, vt specialiter hoc intelligeret, sed adhuc sub sensu detinebatur; ideo dominus dixit ei (*Vade.*) Tu sensualis. (*voca virum tuum.*) id est, rationabile intellectum aduoca, quo spiritualiter & intelligibiliter intelligas, quod modo carnaliter sapis (*& veni huc.*) Intelligendo ducta ratione.

De

De III. Hic conuincitur à Christo mulier. Et *primo* ponitur eius responsio. *Secundò* contestatio, qua conuincitur à Christo. I. Sciendum, quod mulier turpitudinem suam occultare volens, & Christum sicut purum hominem credens; licet verum responderit Christo, tamen ficte, & occulte dedecus suum tacebat: quia Eccl. 9. *Mulier fornicaria quasi stercus*, &c. Et ideo (*Respondit & dixit: virum non habeo*) & verum erat: quia licet ante plures habuerit, scilicet quinque; non vero legitimum habebat virum, sed cuidam adhæserat; & ideo conuincitur à Domino. Vnde dicit (*Bene dixisti: non habeo virum*) scilicet legitimum (*quinque enim viros habuisti*) ante ipsum. (*& nunc quem habes*) id est, hoc modo, vteris vt viro, (*non est tuus vir: hoc vere dixisti:*) quia virum non habes. Ideo autem dixit ei Dominus ea quæ ab ea non didicerat: & occulta sibi videbantur, vt mulierem ad spiritualem intelligentiam reducat, & credat in Christo aliquid diuinum esse.

Mystice autem quinque viri sunt, quinque libri Moysi, quia Samaritani, vt dictum est, eos recipiebant: & ideo dicit (*quinque enim viros habuisti, & hunc quem habes*) id est, quem audis, scilicet Christum, non est tuus vir, quia non credis. Sed, dicit Aug. hæc expositio non est bona, Quia mulier ista, dimissis quinque viris, venit ad hunc quem habebat: At isti qui veniunt ad Christum, non dimiserunt quinque libros Moysi. 2. Ideo aliter dicendum, quod (*quinque viros habuisti,*) id est, quinq; sensus, quib. vsq; modo vtebaris: *sed hunc quem habes*,

ſcilicet rationem errantem, qua ſpiritualiter dicta adhuc carnaliter intelligis (*non eſt tuus vir*) legitimus, ſed adulter: & ideo tolle adulterum erroré, qui te corrumpit, & (*voca virum tuum*, id eſt, intellectum, vt intelligas me.

PARS II.

De oratione qua donum acquiritur.

PRimo ponitur quæſtio mulieris de oratione. *Secundo*, reſponſio Chriſti. *Circa primum* duo facit mulier. *Primo*, confitetur aptitudinem Chriſti ad reſpondendum quæſtioni. *Secundo* quæſtionem proponit, I. Mulier autem iſta audita, quæ Chriſtus de occultis ei manifeſtauerat; quem vſq; modo purum hominem credidit; nunc Prophetam confitetur, idoneum ad ſatisfaciendum de dubijs, hoc eſt proprium Prophetarum, vt abſentia, & incognita annuncient. 1. *Reg.* 9. Qui olim dicebatur videns, nunc dicetur Propheta; & ideo dicit. (*Domine, vt video, Propheta es tu.*) q.d. in hoc quod occulta mihi dicis, oſtenderis propheta. In quo ſecundum Aug. patet, quod cœpit ad eam venire *vir*, ſed non plene venit: Quia Dominum prophetam putabat, *licet* enim propheta eſſet: Matt. 13. *Non eſt propheta ſine honore*, &c. tamen erat *plusquam propheta*. Quia prophetas ipſe conſtituit. Sap. 1. *In animas ſanctas per nationes ſe transfert*, &c.

II. Ponit quæſtionem de oratione dicens. (*Patres noſtri*, &c.) In quo admiranda eſt mulieris diligentia

gentia, quia mulieres plurimum curiosæ, & infructuosæ, & otiosæ, *1. Tim.* 5. Non de mundanis, non de futuris eum interrogabat; sed de his, quæ Dei sunt: secundum illud Mat. 7. *Primum quærite regnum Dei*, & mouet primo quæstionem de his quæ in terra illa homines mouere consueuerant, sc. de loco orationis, de quo quæstio vertebatur inter Iudęos & Samaritanos, (*Patres nostri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis, &c.*

Circa quod sciendum est, quod Samaritani (secundum legis mandata) Deum colentes, fecerũt templum, in quo eum adorarent, non euntes in Hierusalẽ, propter Iudæos, eis infestos: quod quidem templum fecerunt in monte Garizim, Iudęi vero in monte Syon. Vnde quæstio vertebatur inter eos, quis istorum montiũ esset conuenientior locus orationi, & vtriq; adducebant rationes pro parte sua. *Samaritani quidem* dicebant magis in monte Garizim esse adorandum: quia antiqui patres adorauerunt ibi Dominum; ideo dicit, (*Patres nostri in monte hoc adorauerunt.*) sed quomodo dicit mulier. (*Patres nostri*,) cum Samaritani non essent ex semine Israel? *Responsio*, secundum Chrys. Aliqui dicunt Abraham in monte illo filium obtulisse: alij autem in monte Syon, *Gen.* 22. *Vel* potest dici, quod patres nostri intelligantur Iacob & filij eius; qui, vt habetur *Gen.* 33. & dictum est supra, habitauit in Sichem, quæ est sita iuxta montem Garizim, & forte ibi adorauerunt in monte Dominum. Vel potest dici, quod filij Israel adorauerunt me in monte hoc, quando Moyses præce-

 pit,

pit, vt ascenderent in montem Garizim, ad benedicendum seruantibus mandata Domini: vt dicitur *Deu.* 6. Et vocat istos patres suos, vel propter legem datam filijs Israel, quam seruabant Samaritani: Vel propter terram eorum quam inhabitabant; vt dictum est supra.

Iudæi autem dicunt orandum esse in Hierusalem; autoritate Domini, qui præcepit Deu. 12. *Caue ne offeras holocausta tua in omni loco quem videris; sed in loco quem elegerit Dominus Deus tuus.* Qui quidem orationis locus primo fuit in Sylo; postea vero autoritate Salomonis & Natham prophetæ, arca Dei portata est de Sylo, in Hierusalem, & ibi factum est templum, secundum illud Psal. 77. *Repulit tabernaculum Sylo, sequitur, sed elegit tribum Iuda in monte Syon, quem dilexit.* Sic ergo Samaritani adducebant pro se autoritatem patrum; Iudæi vero autoritatem prophetarum, quos Samaritani non recipiebant.

Hanc ergo quæstionem mulier proponit: nec est mirandum à quo docta fuerit; quia communiter contingit, vt in terris, in quibus diuersa sunt dogmata, etiam simplices in eis sint instructi. Vnde quia Samaritani fuerant in continuo iurgio cum Iudæis, ideo mulieres & simplices in materia ista edocti erant.

PARS III.

Responsio Christi de oratione triplice inuicem comparata.

PRimo distinguit trinam orationem. *Secundo* cõparat eas adinuicem. De I. Reddit *primo* mulierem attentam, vtpote grandia locuturus dicens (*Crede mihi*) & fidem adhibe, quia vbique opus est fide. Hebr. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere.* Isa. 7. *Nisi credideritis, non intelligetis. Secundo* proponit trinam adorationem, quarum duæ iam erant; alia vero expectabant futura. Duarum autem quæ erant, vna erat Samaritanorum, qua orabant in monte Garizim, & hanc exprimit dicens. (*Venit hora: quando neque in monte hoc.*) scilicet Garizim (*adorabitis.*) Alia est Iudæorum qua orabant in monte Syon, sc. in Hierusalem, & hanc exprimit dicens. (*Neque in Hierusalem.*) Tertia est futura, quæ expectatur, quæ est alia ab istis; & hanc insinuat excipiendo vtramque adorationem. Nam si veniat hora quando adorabunt, non tamen in monte Garizim, neque in Hierusalem: manifestum est, quod erit tertia adoratio Christi, euacuans vtrorumque adorationem. Nam si quis vellet duos populos in vnum coniungere, oporteret in vtroque remoueri illud, in quo abinuicem dissiderent: & aliquid eis commune in quo conueniant, concedere. Christus ergo volens cõiungere Iudæos & Gẽtiles, remouit à Iudæis ceremonias: &

à gentibus idololatria: quæ duo erant ſicut paries vnus, in quo vterque adinuicem diſsidebant; & fecit ex vtroque populo vnum populum, ſecundum illud Eph. 2. *Ipſe eſt pax noſtra, &c.* Sic ergo ceſſauit cæremonialis cultus, & idololatria gentium: & ſic introductus eſt verus Dei cultus à Chriſto.

Myſtice autem ſecundum Orig. per tres adorationes intelliguntur diuinæ ſapientiæ tres participationes. 1. *Quidam* namque participant eam obnubilantes tenebris erroris; & iſti adorãt in monte. Quia omnis error ex ſuperbia cauſatur. Hier. 7. *Ecce ego ad te mons peſtifer.* 2. *Quidam* vero participant ipſam diuinam ſapientiam ſine errore, ſed imperfecte: quia in ſpeculo & ænigmate. Et iſti adorant in Hieruſalem; quæ ſignificat præſentem Eccleſiam. Pſal. 146. *Ædificans Hieruſalem Dominus diſperſiones Iſraelis congregabit,* &c. 3. Beati vero & ſancti participant illam ſine errore perfecte. Quia vident Deum ſicuti eſt; vt dicitur 1. *Ioan.* 3. Et ideo dicit. (*Venit hora,*) id eſt, expectabitur quando neque in erroribus, neque per ſpeculum & in ænigmate participabitis diuinam ſapientiam: ſed ſicuti eſt.

De II. (*Vos adoratis, quod, &c.*) Comparat prædictas adorationes adinuicem. Et *primo* comparat ſecundam ad primam. Tria hic. *Primo,* oſtendit defectum primæ adorationis. *Secundo,* veritatem ſecundæ. *Tertio* rationem vtriuſque aſsignat. De I. (*Vos adoratis, quod neſcitis.*) Videtur, quod Dominus explicare debuiſſet veritatem quæſtionis, & rationem mulieris exſoluere. Sed Dominus de hoc nõ curat; quia vtraque adoratio ceſſare debebat.

Quan-

Quantum autem ad hoc, quod dicit. [*Vos adoratis.*] Sciendum, quod Philosophus dicit, aliter est cognitio in rebus compositis, & aliter in simplicibus. Nam composita possunt quantum ad aliquid cognosci, ita vt quantum ad aliquid in eis remaneant incognita, vnde potest de his haberi falsa cognitio. Sicut si aliquis habens veram cognitionem de animali quantum ad eius substantiam; tamen potest errare circa cognitionem accidentis; vtrum, sc. sit album vel nigrum: & differentiæ vtrum, sc. sit alatum vel quadrupes. In simplicibus autem nullo modo potest esse falsa cognitio. Quia aut perfecte cognoscuntur, inquantum scitur eorum quidditas, aut nullo modo cognoscuntur, si non posit ad ea attingi. Cum ergo Deus sit omnino simplex; non potest de eo haberi falsa cognitio per hoc, quod aliquid de eo sciatur, & aliquid nesciatur; sed per hoc, quod non attingitur. Vnde quicunque credit Deum esse aliquid quod non est; puta corpus vel aliquid huiusmodi, non adorat Deum: quia nescit eum, sed aliquid aliud.

Samaritani autem falsam opinionem habebant de Deo dupliciter. *Primo*, quia existimabant eum esse corporeum; vnde & credebant ipsum in vno loco corporeo tantum determinate adorari oportere. Deinde quia non credebant eum esse super omnia, sed æqualem aliquibus creaturis. Vnde simul cum eo, & idola adorabant, quasi sibi æqualia: ideoque nesciebant eum: quia non attingebant ad veram cognitionem eius. Vnde dicit

Dominus. (*Vos adoratis, quod nescitis*) id eſt, non adoratis Deum, quia neſcitis ipſum: ſed phantaſiam veſtram, qua aliquid apprehẽditis, vt Deum. Eph. 4. *Sicut & gentes ambulant in vanitate ſenſus ſui, &c.*

De II. (*Nos adoramus, quod ſcimus.*) Connumerat ſe Iudæis, quia & Iudæus erat ſecundum gentem: & etiam mulier opinabatur eum & Prophetam & Iudæum eſſe. [*Nos adoramus, quod ſcimus.*) Quia Iudæi per legem & prophetas veram cognitionem ſeu æſtimationem de Deo habebant: in hoc quod non credebant ipſum eſſe corporeum, nec in vno loco determinato eſſe; quaſi eius maieſtas à loco capi poſsit. 3. Reg. 4. *Si enim cœli cœlorum te capere poſſunt, &c.* Nec etiam idola colebant. Ideo Pſ. 75. *Notus in Iudæa Deus.*

De III. Rationem autem huius aſsignat, cum dicit. (*Quia ſalus ex Iudæis eſt,*) q.d. ideo vera notitia de Deo habebatur ſolum à Iudæis; quia futurum erat, vt ſalus ex Iudæis proueniret: & ſicut principium ſanitatis debet eſſe ſanum, ita principium ſalutis, quæ habetur per Dei veram cognitionem & verum cultum, oportet veram cognitionem de Deo habere: & ideo quia ex eis principium ſalutis, & cauſa, ſcil. Chriſtus prouenire debebat ſecundum illud Gen. 22. *In ſemine tuo benedicentur omnes gentes*; oportet Deum notum eſſe in Iudæa.

Prouenit autem ex Iudæis ſalus tripliciter. *Primo*, quantum ad doctrinam veritatis, quia omnes gentes erant in erroribus: Iudæi autem in veritate permanebant. Ro. 3. *Quid amplius eſt Iudæo, quia tradita*

dita sunt eis eloquia Dei? *Secundo*, quantum ad spiritualia dicta. nam prophetica, & alia dona Spiritus sancti, prius eis data fuerunt, & ex eis deuenerant ad alios. Rom. 11. *Tu scilicet gentilis cum esses oleaster, insertus es in illis*, s. Iudęis. Rom. 15. *Nam si spiritualium eorum*, sc. Iudæorum *participes facti sunt gentiles.* *Tertio*, quantum ad ipsum salutis auctorem, quia ex eis processit secundum carnem. Rom. 9. *Ex quibus Christus est secundum carnem.*

PARS IV.

De adoratione Christiana collata cum Iudaica & Ethnica.

PRimo ponit eminentiam adorationis veræ respectu ad alias. *Secundo* præeminentiæ conuenientiam. De I. Nota secũdum Orig. quod supra loquens de tertia adoratione cum dixit. [*Venit hora, quando non in monte*, &c.] non addidit Dominus (*& nunc est*,] hic vero de ipsa loquens dicit (*venit hora & nunc est.*) Quia tunc locutus est de adoratione in patria, secundum quam perfectam Dei cognitionem participabimus; quæ nondum viuentibus in hac carne mortali venit: hic vero loquitur de ea, quæ est in vita ista, quæ iam venit per CHRISTVM, & ideo dicit [*Venit hora, & nunc est quando veri adoratores.*] Quod potest legi, *primo* quidem secundum Chrysostomum, vt per hoc totum ostendatur eminentia istius adorationis ad adora-

tionem

tionem Iudæorum, vt sit sensus: Sicut adoratio Iudæorum præminet adorationi Samaritanorum, ita adoratio Christianorum præminet ei, quæ est Iudæorum.

Et hoc in duobus. *Primo*, quia illa est secundum carnales cæremonias. Heb. 9. *In iustitiis carnis vsque ad tempus correctionis impositis*, hæc vero est secundum spiritum. *Secundo* vero, quia illa est secundum figuras, nam Deo illæ victimæ, secundum quod sunt res quædam, non placebant. Vnde in Psalm. 49. dicitur. *Nunquid manducabo carnes taurorum*, &c. Psalm. 50. *Sacrificium dedissem vtique, holocaustis non delectaberis*; inquantum, scil. sunt res quædam, sed delectabatur in eis inquantum erat figura veræ victimæ & veteris sacrificij. Hebr. 10. *Vmbram habet lex futurorum bonorum, non rerum ipsam imaginem, &c.*

Hæc autem adoratio est *in veritate*; quia ipsa secundum se Deo placet. Ioan. 1. *Gratia & veritas per Iesum Christum facta est.* Et ideo quantum ad primum dicit, quod (*veri adoratores adorabunt in spiritu.*) non in ceremoniis carnalibus. Quoad secundum dicit (*in veritate,*) non in figura. *Secundo* potest legi, quod Dominus per hæc duo, quæ dicit, sc. (*In spiritu, & veritate,*) vult ostendere differentiam huius adorationis, non tantum ad illam Iudæorum; verum etiam ad eam, quæ erat Samaritanorum. I. Ad illam quidem Iudæorum, per hoc quod dicitur [*& veritate.*] nam illa, vt dictum est, cum errore erat; quia adorabant quod nesciebant: ista vero est cum vera Dei cognitione.

Tertio

Tertio modo legitur, vt per hoc quod dicit (*In spiritu & veritate.*) ostendatur conditio veræ adorationis. Ad hoc enim quod adoratio vera sit, duo requiruntur. Vnum, quod spiritualis [*vnde dicit in spiritu.*) id est, in feruore spiritus. 1. Cor. 14. *Orabo spiritu, orabo & mente.* Eph. 5. *Psallentes in cordibus vestris Deo.*

Aliud quod sit *in veritate.* *Primò* quidem fidei, quia nullus feruor spiritualis desiderii est ad merendum idoneus, nisi adsit veritas fidei. Iac. 1. *Postulet autem in fide nihil hæsitans.* *Secundo* vero (*in veritate,*) id est, sine fictione & simulatione. Contra quod dicitur Matt. 6. *Amant in angulis orare: vt videantur ab hominibus.* Sic ergo ad ipsam orationem requiritur feruor charitatis, quantum ad primum: & veritas fidei, quantum ad secundum: & rectitudo intentionis, quantum ad tertium.

Sed dicit *Patrem*, quia adoratio legis non erat *patris*, sed *Domini.*

Nos adoramus, vt filij per amorem; illi vero adorabant vt serui, per timorem. Sic ergo hoc quod dicit (*veri,*) opponitur contra tria secundum dictas expositiones. *Primo* cōtra falsum adorationis ritum Samaritanorum. Ephes. 4. *Deponentes mendacium, loquimini veritatem.* *Secundo*, contra vanum & transitorium quod erat in cæremoniis carnalibus. Ps. 4. *Vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* *Tertio* contra figurale. Ioan. 1. *Gratia & veritas per Iesum Christum facta est.*

De II. (*Nam & Pater quærit.*) Ostendit conuenientiam tertiæ adorationis ex duobus. *Primo* ex volun-

voluntate &acceptione eius qui adoratur. *Secundo* ex ipsius natura. *Circa primum* sciendum, quod ad hoc, vt homo mereatur, quod petit, accipere, ea debet petere quæ non sunt contra voluntatem dantis, & eo modo quo acceptum est danti; & ideo cum oramus Deum, esse debemus quales Deus quærit. Deus autem tales quærit, qui sc. eum adorent in spiritu & veritate, & in feruore charitatis, & veritate fidei, Deut. 10. *Et nunc Israel, quid Dominus Deus tuus petit à te, nisi vt timeas Dominum Deum tuum, & ambules in viis eius, & diligas eum ac seruias Domino Deo tuo in toto corde tuo; vt bene sit tibi?* &c. Mich. 6. *Indicabo tibi ô homo quid sit bonum, & quid Deus requirat à te: vtique facere iudicium, & diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo.*

Circa II. Hoc ostendit & ex natura ipsius dicens: (*Spiritus est Deus, & eos*, &c.) Nam, sicut dicitur Eccl. 13. *Omne animal diligit sibi simile*, ergo Deus in tantum diligit nos, in quantum ei assimilamur: sed non assimilamur ei secundum carnalia: quia est incorporeus; sed secundum spiritualia: quia [*Deus spiritus est*) Eph. 4. *Renouamini spiritu mentis vestræ.* Hoc autem quod dicit [*spiritus est Deus.*] denotat in Deo incorporeitatem Luc. vltim. *Spiritus carnem & ossa non habet.* Item viuificationem, quia tota vita nostra est à Deo: vt à principio effectiuo. Est etiam Deus veritas. *Ego sum veritas & vita*: & ideo *in spiritu & veritate oportet adorare eum.*

PARS

PARS V.

De Datore doni dicti.

HOc respondet ei, quod Dominus dixerat. (*Si scires donum Dei, & quis est qui dicit tibi. Da mihi bibere.*) & *Primo* ponitur confessio mulieris: *secundo* doctrina Christi. De I. Duo facit. *Primo* enim profitetur mulier fidem Christi venturi. *Secundo* profectionem doctrinæ eius. I. Sciendum, quod mulier, eorum, quæ dicta, sunt altitudine fatigata, obstupuit, ea capere non valens, dicit. (*Scio quia Meßias venit, qui dicitur Christus,*) quasi dicat, ista verba non capio: sed veniet tempus quando veniet Mesias, & tunc sciemus omnia ista. *Meßias* enim Hebraice, *vnctus* Latine, Græce *Christus* est. Sciebat autem mulier ista Messiam venturum, edocta per libros Moysi: vbi Christi aduentus prænunciatus est. Gen. pen. *Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de fœmore eius, donec veniat, qui mittitur*, &c. Sicut autem Augustinus dicit, hæc est prima locutio mulieris, in quo nominat Christum: vt innuat, quod post quinque sensus corporeos, iam inciperet redire ad virum legitimum.

II. Hic autem Mesias cum venerit, perfectam doctrinam proponet, cum dicit. (*Cum venerit, ille ann.* &c.) Et hoc prædixerat Moyses Deuteronomij 18. *Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem eis, & ponam verba mea in ore eius, loqueturque ad eos omnia quæ præcepero illi.* De II. Et quia iam aduoauerat mulier ista *Virum suum*, intelle-

tellectum sc. & rationem, ideo Dominus aquam doctrinæ spiritualis ei propinat optime manifestando se ei. [*Ego sum, qui loquor.*) sc. Christus. Sap. 6. *Præoccupat eos qui se concupiscunt, vt illis se prior ostendat.* Ioan. 14. *Ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum.* Non autem Deus manifestauit se mulieri à principio; quia forte credidisset, & visus fuisset ipsi ex vanitate loqui. Nunc autem paulatim in cognitione Christi eam reducens, oportune reuelauit seipsum. Prou. 25. *Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo*, & quidem interrogatur à Pharisæis, vtrum esset Christus, Ioan. 10. *Si tu es Christus, dic nobis palam*: & tamen eis non se manifeste reuelauit; quia non ad discendum quærebant: sed ad tentandum: Hæc verò simpliciter mente loquebatur.

III. CONCIONIS DISPOSITIO.

Continuò venerunt discipuli eius. Ioannis 4.

SCOPVS: Effectum doctrinæ suæ declarat opere.

PARTITIO.

I. *De fructu spiritalis doctrinæ apud discipulos & mulierem.*

II. *De effectu eiusdem apud Discipulos.*

PARS

PARS I.

De fructu Doctrinæ Dominicæ.

EFfectus Christianæ doctrinæ est fructus proueniens ex parte fidelium. & ideo *Primò* ponitur fructus proueniens ex parte discipulorum admirantium. *Secundo* fructus proueniens ex parte mulieris virtutem Christi annunciantis.

De I. Tria ponuntur quantum ad discipulos. 1. Eorum reditus ad Christum. vnde dicit (*Et continuo venerunt discipuli eius.*) & vt dicit Chrysost. satis opportune, postquam se Christus mulieri manifestàuit: discipuli occurrerunt: vt ostendatur omnia tempora, diuina prouidentia dispensari. Sap. 6. *Vnumquodque fecit Deus, quia pusillum & magnum, & æqualiter est ei cura de omnibus, & in omni prouidentia occurret illis.* Eccles. 8. *Omni negocio tempus est, & opportunitas.* II Eorum admiratio de Christo: vnde dicit, (*& mirabantur, quia cum muliere loquebatur.*] Mirabantur quidem bonum; sed non suspicabantur malum; vt August. dicit. Mirabantur autem duo. *Primo* quidem superabundantem Christi mansuetudinem & humilitatem; quia Dominus orbis terrarum, dignatus est cum inope muliere loqui, & diu: Dans in hoc nobis exemplum humilitatis. Eccl. 4. *Congregationi pauperum affabilem te facito. Secundo,* quia cum Samaritana & alienigena loquebatur, nescientes mysterium, quod mulier typum ecclesiæ gentiũ ge-

reret, quam quærebat; qui *venit quærere, & saluum facere, quod perierat.* Luc. 19. Ponitur eorum reuerētia ad Christū, quæ ostenditur ex taciturnitate eorum. In hoc enim ostendimus reuerentiā ad Deū, quando facta eius discutere non audemus. Prou. 25. *Gloria Dei est celare verbum, & gloria Regum inuestigare sermonem.* Ideo dicit, quod licet mirarentur. [*Nemo tamen dixit, quid quæris, aut quid loqueris cum ea?*) Eccl. 2. *Audi tacens, & pro reuerentia accedet tibi bona gratia.*

Sed tamen sic eruditi erant discipuli ordinem seruare, ex reuerentia & timore filiali ad Christū, vt aliquando quidem confidenter eum interrogent de his, quæ ad eos pertinebant: scil. quando Christus aliqua proponebat ad eos pertinentia, quæ eorum capacitatem transcendebant. Eccl. 3. *Adolescens vix loquere in causa tua, aliquando vero eum non interrogent in his*, scil. quæ ad eos non pertinebant, sicut hic.

De II. [*Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abiit in ciuitatem.*) Ponitur fructus proueniens ex parte mulieris, officium Apostolorum annunciando assumentis. Et dicuntur tria, quæ colligi possunt ex dictis & factis eius. *Primo*, deuotionis affectus. *Secundo* prædicationis modus. *Tertio* prædicationis effectus.

I. Affectus autem mulieris apparet ex duobus. *Primo* ex hoc, quod præ magnitudine deuotionis, illud pro quo spiritualiter venerat ad fontem, quasi oblita dereliquit aquam & hydriam. [*& abiit in ciuitatem annunciare, &c.*) scil. magnalia de Chri-

Christo, non curans de corporeo commodo, propter vtilitatem aliorum. In quo sequitur Apostolorum exemplum, qui, vt dicitur Matth. 14. *Relictis retibus, secuti sunt Dominum.* Per *hydriam* autem intelligitur cupiditas sæculi, per quam de profundo tenebrarum, cuius imaginem puteus gerit, id est, de terrena conuersatione homines hauriunt voluptates. Qui ergo cupiditates sæculi propter Deum derelinquunt, hydriam derelinquunt. 2. Tim. 2. *Nemo militans Deo, implicat se negociis sæcularibus.* II. Apparet ex multitudine eorum quibus annunciat, quia non vni tantum: nec duobus vel tribus; sed toti ciuitati, vnde *(abiit in ciuitatem.)* In quo significatur Apostolorum officium, quibus committit Dominus, Matth. vlt. *Euntes docete omnes gentes.* Ioan. 15. *Posui vos, vt eatis, & fructum afferatis.* Prædicationis autem modus innuitur, cum dicit.

II. *(Dicit illis hominibus, venite.)* Vbi *primo* inuitat ad Christi visionem, cum dicit; *) Venite & videte hominem.)* Audierat enim mulier ista à Christo, *ego sum Christus:* sed non statim dixit, vt venirent ad Christum seu crederent; ne daret occasionē blasphemandi, & ideo à principio dixit ea de Christo, quæ credibilia erant, & in propatulo; scilic. quod esset *homo.* Phil. 2. *Et in similitudinem hominum factus:* nec dixit credite: sed *(Venite & videte,)* quia manifeste nouerat, quod si gustarent de illo fonte, eum vidēdo, eadem paterentur, quæ & ipsa Ps. 15. *Venite & narrabo, quanta fecit animæ mea.* Nihilominus tamen in hoc veri prædicatoris imitatur

exemplum, non ad ſe homines: ſed ad Chriſtum vocando, 1. Cor. 2. *Non enim prædicamus noſmetipſos, ſed Chriſtum.*

Secundo ponit diuinitatis Chriſti indicium, cum dicit. (*qui dixit mihi omnia quæcunque feci*) ſc. quot viros habuerat. Hoc enim eſt diuinitatis officium & indicium, quod occulta & ſecreta cordium manifeſtet, & licet illa quæ fecerat, ad confuſionem ſuam pertinerent: nihilominus tamen non eſt verecunda ta referre, nam vt Chryſoſt. dicit, Anima cum ignita fuerit igne diuino, ad nihil eorum, quæ ſunt in terra, de reliquo reſpicit; neque ad gloriam, nec ad verecundiam: ſed ad illam ſolam, quæ detinet eam flammam.

Tertio autem concludit Chriſti maieſtatem dicens. [*Nunquid non ipſe eſt Chriſtus?*) Non eſt auſa aſſerendo oſtendere, quod eſſet Chriſtus; ne videretur alios velle docere, & ipſi ex hoc irati exire ad eum nollent. Neque tamen totaliter hoc ſiluit; ſed ſub quæſtione quaſi hoc eorum iudicio committens, propoſuit dicens. (*Nunquid non ipſe eſt Chriſtus?*) Hic enim facilior modus eſt ſuadendi.

Myſtice. Per hanc autem mulierem, quæ infimæ conditionis eſt, ſignatur Apoſtolorum prædicantium modus: quia vt dicitur 1. Cor. 1. *Non multi ſapientes, non multi potentes ſecundum carnem; ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, vt confundat ſapientes.* Vnde Prouerb. 9. Ipſi Apoſtoli ancillæ dicuntur. *Miſit*, inquit, *ſapientia diuina*, ſc. filius Dei, *ancillas ſuas*, ſc. Apoſtolos *vocare ad arcem.*

Fructus aũt prædicationis ponitur ibi. (*Exierũt*

de

de ciuitate.) ad quam iuerat mulier. (*& veniebant ad ipsum,*) sc. Christum in quo datur intelligi, quod si ad Christum ire volumus, oportet nos exire de ciuitate, id est, amorem carnalis cupiditatis deponere. Heb. 13. *Exeamus ad eum extra castra,* &c.

PARS II.

De effectu spiritalis doctrinæ apud discipulos.

CIrca primum duo facit. *Primo* ponitur occasio manifestationis huius fructus. *Secundo* ponitur ipsa manifestatio. De I. Occasio manifestationis sumitur ex instantia discipulorum, ad hoc, vt Christus manducaret. ideo dicit. (*Interea.*) id est, inter mulieris verba, & locutionem Christi cum ea, & inter tempus aduentus. Samaritanorũ. [*Rogabant eum,*] scilicet Christum [*Discipuli eius, dicentes: Rabi, manduca.*) arbitrantes hoc tempus fore aptum ad prandium, antequam multitudo eorũ concurreret. Non enim coram aliquo aduena sibi escas propinabant. vnde dicitur Matth. 6. quod *tanta multitudo confluebat ad eum, vt non haberet tempus manducandi.*

De II. Hunc autem fructum manifestat data sibi occasione dicens, [*Ille, &c. Ego cibum habeo, &c.*) Vbi *primo* ponit fructum figurata locutione: *Secundo* innuitur tarditas discipulorum ad intelligendum. I. Fructus autem spiritualis doctrinæ proponitur sub figura cibi & refectionis: & ideo dicit.

 (Ego

(*Ego cibum habeo manducare.*] Et sciendũ, quod, sicut refectio corporalis non est perfecta, nisi cibo iũgatur potus; & è conuerso: ita etiam ad spiritualẽ refectionem vtrumq; habere debet. Eccl. 15. *Cibauit illum Dominus pane vitæ & intellectus*, ecce cibus: *& aqua sapientiæ salutaris potauit eum*, ecce potus. Ideo congrue post poculi negociũ, quo Samaritana potata fuerat, conueniens erat & de cibo disceptare: & sicut per aquã intelligitur sapientia salutaris; ita per cibũ intelligitur operatio bona. Cibus autem iste quem Christus manducare habebat, est salus hominum; quam quærebat, ostendens per hoc, quantũ desideriũ habet salutis nostræ. Sicut enim nobis cũ esurimus concupiscibile est manducare, ita ei saluare nos. Prou. 8. *Delitiæ meæ sunt, esse cum filiis hominum*: Ideo dicit. [*Cibum*] id est conuersionẽ gentium, (*habeo manducare, quem vos nescitis.*) quia non poterant adhuc præcognoscere conuersionẽ gentiũ. *Vel* aliter, secundũ Orig. contingit sicut de cibo corporali, ita & de spirituali. Non enim eadẽ quantitas omnibus sufficit; sed vni quidem maior necessaria est; alteri minor: & vni quidem sanum est, quod alteri nocet; eodem modo in spirituali refectione, nõ enim eadem qualitas seu quantitas doctrinæ spiritualis adhibenda est singulis; sed secundum dispositionis congruitatem & capacitatẽ hominũ. Nam secundum Apostolum, *nuper geniti infantes, rationabiles lac appetunt*; *perfectorum autem est solidus cibus*. vnde Orig. dicit, qui est altioris doctrinæ, & aliis in spiritualib. præest: potest hoc verbum dicere infirmis & debilioris intellectus existen-

iſtentibus, & ſic Apoſtolus loquitur 1. Cor. 3. *Tanquam paruulis in Chriſto, lac vobis potum dedi, non eſcam.* Et hoc multo amplius veridic⁹ Ieſus dicere poteſt (*cibum habeo manducare.*] Ioan. 16. *Multa habeo vobis dicere, quæ non poteſtis portare modo*, &c. Tarditas autē intellectus diſcipulorum innuitur ex hoc, quod ea, quę dixit dominus de cibo ſpirituali: intelligebant de corporali. *Adhuc enim & ipſi ſine intellectu erant*, Matt. 16.

Et ideo (*dicebant adinuicem: Nunquid, &c.*) Non eſt ergo mirum, ſi mulier illa Samaritana ſpiritualem aquam non intelligebat. Ecce enim, quod diſcipuli Iudæi, ſpiritualem non intelligunt eſcam. In hoc autem, quod dicunt adinuicem. (*Nunquid aliquis attulit ei.*) conſuetudinem Chriſti debemus attendere: quia cibos ab alijs oblatos ſolebat accipere: Non quod bonis noſtris indigeret: quia bonorum noſtrorũ non indiget: vt dicitur in Pſ. 15. nec eſca hominum, quia *dat eſcam omni carni.* Sed quare quærebat; & ab alijs accipiebat? Propter duo. *Primo*, vt dantes & afferentes, meritum conſequerentur. *Secundo*, vt daret Chriſtus exemplum, quod vacantes ſpiritualibus non erubeſcāt paupertatem; nec graue putent ab aliis nutriri. Proprium eſt enim doctoribus alios habere procuratores ciborum: vt ipſi de nullo curantes verbi miniſtrationem ſollicite procurent, vt dicit Chryſoſt. & hoc idem habetur in gl. 1. Tim. 5. *Qui bene præſunt presbyteri: duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo & doctrina.*

IV. CONCIONIS DISPOSITIO.

Meus cibus est, vt faciam voluntatem, &c. Ioan. 4.

SCOPVS. Posita tarditate intellectus discipulorum circa figuratam locutionem: Hic consequenter Dominus explanat eam.

PARTITIO.

I. *Quis suus sit cibus explicat Dominus.*
II. *De messe spiritali.*
III. *De messorum præmio.*
IV. *De fructu ex prædicatione Samaritanæ.*

PARS I.

De cibo Domini quis sit.

SIcut Christus supra explanauit mulieri: quod figuraliter ei proposuit de aqua; sic & Apostolis explanat, quod figuraliter eis de cibo proposuit; sed aliter, & aliter. Nam Apostolis tanquam capacioribus absq; verborum inuolutione expositionem statim proponit; mulierem autem (vtpote minus capacem) per multa verba ad veritatis cognitionem perducit. Hoc autem quod dicit. [*Meus cibus est: vt faciam voluntatem eius qui misit me: vt perficiam eius opus.*) satis rationabilē habet causam. Cum enim cibus corporalis sustentet hominem, & per-

& perficiat ipsum; ille est spiritualis cibus animæ & creaturæ rationalis, quo sustentatur & perficitur. Hoc autem est, vt coniungatur suo fini: & vt sequatur regulam superiorem: Quod Dauid intelligens dicebat. Ps. 27. *Mihi autem adhærere Deo bonum est.* Et ideo Christus, secundum quod homo, conuenienter suum cibum esse dicit, vt Dei faciat voluntatem, & perficiat opus. Et hęc quidem duo possunt intelligi. *Vel* vt vnum; ita tamen, vt secundum sit expositio primi. *Vel* possunt intelligi vt aliud, & aliud. 1. Si autem intelligantur vt vnum, tunc est sensus. (*Meus cibus est*,) i. in hoc est firmitas & sustentatio mea. (*Vt faciam voluntatem eius, qui misit me.*) secundum illud Psal. 39. *Facere voluntatem tuam Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.* Ioan. 6. *Descendi de cœlo, non vt faciam voluntatem meam: sed voluntatem eius qui misit me.*

Sed quia facere voluntatem alicuius intelligitur dupliciter, vno modo vt faciat eum velle; alio modo vt opere compleat illud, quod scit eum velle; ideo Dominus exponens quid sit facere voluntatem eius, qui misit eum, dicit hoc, scilicet esse (*vt perficiam opus eius.*) id est, vt compleam opera, quæ scio eum velle. Ioa. 9. *Me oportet operari opera eius qui misit me donec dies est* 2. Si autem intelligatur vt aliud, & aliud: Sic sciendum est, quod Christus duo fecit in mundo isto: *Primo* docuit veritatem inuitando, & vocando ad fidem. Et in hoc compleuit voluntatem patris. Ioan. 6. *Hæc est voluntas patris, qui misit me, vt omnis qui videt filium, & credit in eum, habeat vitam æternam. Secundo* consummauit ipsam

 veri-

veritatem aperiendo per passionem suam in nobis ianuam vitæ, dando potestatem perueniendi ad consummatam veritatem. Ioa. 17. *Opus consummaui quod dedisti, vt faciam.* Si ergo dicit (*Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius qui misit me,*) vocando homines ad fidem. (*vt perficiam opus eius,*) perducendo eos ad perfectum.

Vel secundum Orig. Omnis homo qui bene operatur, ad duo debet dirigere suam intẽtionem, s. ad hônorem Dei, & ad vtilitatem proximi. Quia sicut dicitur 1. Tim. 1. *Finis præcepti est charitas, quæ continet amorem Dei & proximi.* Et sic, quãdo aliquid facimus propter Deum, finis præcepti est Deus: Quando vero propter vtilitatem proximi, finis præcepti est proximus. Secundum hoc ergo dicit Christus, (*Meus cibus est, vt faciam voluntatem Dei,*) i. vt intentionem meam dirigam, & regulem in his, quæ sunt ad honorem Dei (*vt perficiam opus eius.*) i. ea faciam, quæ sunt ad vtilitatem & perfectionem hominis.

Sed *contra* Dei perfecta sunt opera; non ergo conuenienter dicitur opera perfici Dei. *Respondeo.* Inter cæteras creaturas inferiores, homo est speciale opus Dei; quia *ad imaginem & similitudinem suam fecit illum.* Gen. 1. Et hoc opus in principio quidem perfectum fuit; quia *Deus fecit hominem rectum,* vt dicitur Eccl. 7. Postmodum vero per peccatum hãc perfectionem amisit, & à rectitudine recessit. Et ideo vt hoc opus Domini perfectum esset; reparari indigebat, quod quidem perfectum est per Christum: quia dicitur Rom. 5. *Sicut enim per vnius homi-*

hominis inobedientiam peccatores constituti sunt multi; ita per vnius, &c. Sic Christus dicit (*Vt perficiam opus eius*,) id est, vt hominem ad perfectum deducam.

PARS II.

De messe spiritali.

ATtende quod Christus à muliere potum petiuit dicens: *Da mihi bibere*: Et ideo occasione huius petitionis introduxit similitudinẽ de aqua. Hic vero discipuli inducunt Dominum ad manducandum. Vnde & occasione huius introducit Dominus similitudinem de cibo spirituali. Quia idem intelligitur per cibũ & potum. Sic ergo sunt quidam à quibus Deus petit potum; sicut à muliere: Quidam vero Deo offerunt potum. Sed cibũ nullus Deo offert, nisi prius petierit ab eo Deus. Tunc enim Deo cibum spiritualem offerimus, quando ab eo poscimus salutem nostram; cum s. petimus, *fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terra*. Salutem ex nobis ipsis consequi non possumus nisi præuenti à gratia præueniẽte, secundum illud Threno. vlt. *Conuerte nos Domine ad te & conuertemur*. Ipse est ergo prius, qui per præuenientem gratiam nos petere facit.

In hac autem similitudine, duo facit. *Primo* ponit similitudinem de messe corporali. *Secundo* de messe spirituali. De I. (*Nonne vos dicitis, quod adhuc quatuor, &c.*) Datur intelligi, q; Christus statim post captionẽ Ioannis de Iudæa recessit: vt dicit Mat. 4.

& trans-

& transiuit per Samariam. Et hoc fuit in hyeme. Vnde quia ibi tempestiuius messes perficiuntur, quatuor menses erant ab illo tempore vsque ad messem. Dicit ergo. (*Nonne vos dicitis*) loquendo de messe corporali, (*quod adhuc quatuor menses sunt.*) Qui extant futuri, (*& meßis venit,*) id est, tempus collectionis mesſium.

De II. Duplex expoſitio eſt. PRIMA. (*Ecce dico vobis*) de ſpirituali meſſe loquens, (*Leuate oculos vestros,* &c.) Vbi ſciendum eſt, quod tempus meſſium, dicitur tempus collectionis fructuum. Et ideo omnis collectio fructuum comparatur tempori meſsium. Tempus autem collectionis fructuum duplex eſt. Nihil enim prohibet in temporalibus, & in ſpiritualibus, quin illud, quod eſt fructus reſpectu præcedentium, ſit etiam ſemen reſpectu ſequentium. Nam bona opera ſunt fructus ſpiritualis doctrinæ, ſicut fides & huiuſmodi; quæ tamen ſunt ſemina vitæ æternæ: quia per ea ad vitam æternam peruenitur. Eccleſ. 24. *Flores mei* reſpectu fructus ſequentis, *ſunt fructus honoris, & honeſtatis,* reſpectu præcedentium.

Secundum hoc ergo *vna* eſt collectio meſsis ſpiritualis, reſpectu fructuum æternorum, ſcilicet congregatio fidelium in vitam æternam: de qua Matth. 13. *Meßis eſt conſummatio ſæculi.* Et de iſta non agitur hic. *Alia* eſt in præſenti: Et hoc poteſt intelligi dupliciter. *Vno* modo collectio fructuum, ſcilicet fidelium in Eccleſia congregandorum conuerſio. *Alio* modo ipſa cognitio veritatis, qua aliquis fructum veritatis in anima ſua congregat. Et

de vtra-

de vtraque ſecundum diuerſas expoſitiones hic agitur. *De prima* ſecundum Aug. & Chryſ. (*Vos dicitis*,) quoniam adhuc non eſt tempus corporalis meſsis; ſed non ſic eſt de meſſe ſpirituali, imo (*Ecce dico vobis, leuate oculos veſtros*) ſcilicet mentis per conſiderationem: vel oculos etiam corporis (*& videte regiones: quoniam albæ ſunt iam ad meſſem.*) quia ſc. tota regio plena erat Samaritanis ad Chriſtum exeuntibus.

Hoc autem quod dicit: (*Albæ ſunt*) metaphoricum eſt; Cum enim ſegetes albatæ ſunt, ſignum eſt, quod ſunt præparatæ ad meſſem. Nihil aliud per hoc ſignificare voluit, quam quod homines ad ſalutem, & ſuſceptionem verbi parati erant ei. Vnde dicit. (*Videte regiones,*) quia non ſolum Iudæi, ſed etiam Gentiles parati ſunt ad fidem. Matt. 9. *Meſſis quidem multa, operarij autem pauci.* Et ſicut meſſes dealbantur propter præſentiam Solis æſtiuo tempore magis feruentis; ita & homines per aduentum Solis iuſtitiæ, ſcilicet Chriſti & prædicationem atque virtutem ſuam, præparabantur ad ſalutem. Et de iſto Sole dicitur, Mal. 3. *Vobis timentibus nomen meum orietur Sol iuſtitiæ.* Et inde eſt, quod tempus aduentus eius dicitur tempus plenitudinis, Gal. 4. *Cum ergo venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum.*

SECVNDA. De ſecunda autem collectione meſsis, id eſt, veritatis in animam, exponit Orig. qui dicit; Tot fructus veritatis colligit in meſſe, quot quis veritates cognoſcit. Et vult, totum hoc. (*Nonne vos dicitis quoniam adhuc quatuor menſes, &c.*

Et

Et *ecce dico vobis leuate, &c.*) intelligi parabolice. Et ſecundum hoc duo facit Dominus in verbis iſtis, *Primo* ponit falſam opinionē quorundam: *Secundo* excludit eam, Opinio namque quorundam erat, quod nulla veritas alicuius rei haberi poſsit ab homine.

Et ex hoc deriuata eſt hæreſis Academicorum dicentium: Nihil certo ſcieri poſſe in vita iſta. Iuxta quod dicitur Eccl. 7. *Cuncta tentaui in ſapientia; dixi ſapiens efficiar: Illa autem receſsit à me multo magis quam fuerat*. Hanc ergo opinionem tangit Dominus dicens. (*Nonne vos dicitis quoniam adhuc 4. menſes ſunt: & meſsis venit:*) id eſt, totam vitam præſentem, in qua homo 4. elementis deſeruit, finiri oportet, vt poſt eam collectio veritatis habeatur in alia vita.

Sed hanc opinionem conſequenter excludit cū dicit, nō eſt ita. (*Sed ecce dico vobis, leuate oculos veſtros.*) Hoc enim ſacra ſcriptura dicere conſueuit: quandocunque aliquod ſubtile & altum conſiderandū præcipitur. Iſ. 40. *Leuate in excelſum oculos veſtros*, &c: nam oculi quando non ſunt eleuati à terrenis, vel à concupiſcentia carnali; non ſunt idonei ad cognitionem ſpiritualis fructus, nam quandoq; deprimuntur ad terrena retracti à conſideratione diuinorum, ſecundum illud Pſ. 16 *Oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram*. Quandoq; excœcantur per concupiſcentiam. Dan. 13. *Et declinauerunt oculos ſuos: vt non viderent cælum: neque recordarentur iudiciorum Dei*. Dicit ergo. (*Leuate oculos veſtros, & videte regiones: quoniam albæ ſunt ad meſſem*) i. ita diſpoſitæ, vt ex eis veritas ſciri poſsit. Nam per regiones ſpiritualiter intelli-

telliguntur omnia; ex quibus veritas accipi potest. Et hæ specialiter duæ sunt scripturæ: Ioa. 5. *Scrutamini scripturas: quia ipsæ testimonium perhibent de me.* Et hæ regiones erant quidem in veteri Testamento: sed non erant albæ ad messem, quia homines non poterant ex eis spiritualem fructum accipere, quousque Christus venit; quia eas dealbauit aperiendo eorum intellectum. Luc. vlt. *Aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas.* Item creaturæ sunt messes: ex quibus colligitur fructus veritatis. Rom. 1. *Inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur.* Sed tamen gentiles qui earum cognitioni insistebant, erroris potius, quam veritatis fructus ex eis colligebant: quia, vt ibidem dicitur, Seruierunt creaturæ potius, quam creatori. Et ideo nondum albæ erant; sed Christo veniente, albę factæ sunt ad messem.

PARS III.

De Messorum præmio.

PRimo proponit messorum præmium. *Secundo,* Prouerbium. *Tertio,* Adaptat idem. De I. Nota. Dominus exponens supra de aqua spirituali proposuit conditionem, per quam ea differt à corporali: quia, scilicet qui biberit ex aqua corporali sitiet iterum, qui vero biberit ex aqua spirituali, non sitiet in æternum. Ita hic exponens, quod dicit de messe, proponit quod dissimile est inter messem corporalem & spiritualem.

Vnde

Vnde & tria proponit. *Vnum* quidem ſecundum quod attenditur ſimilitudo vtriuſque meſſis; ſcilicet qui metit tam in corporali meſſe, quá in ſpirituali, mercedem accipit. Ille autem metit ſpiritualiter; qui congregat fideles in eccleſia: vel qui colligit fructus veritatis in anima ſua. Et vterque mercedem accipit ſecundum illud priori ad Corinthios tertio: *Vnuſquiſque propriam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem*. Duo alia proponit ſecundum quæ attenditur diſsimilitudo. *Primò* quidem quia fructus meſſoris: qui metit meſſem corporalem, pertinet ad vitam corporalem, ſed fructus eius qui metit meſſem ſpiritualem, pertinet ad vitam æternam. Et ideo dicit (*Et congregat*.) Ille, ſcilicet qui metit ſpiritualiter (*fructũ in vitam æternam*) ſcilicet fideles qui ad vitam æternam peruenerint. Rom. 6. *Habetis fructum veſtrum in ſanctificationem, finem vero vitam æternam*: vel ipſam cognitionem & expoſitionem veritatis, per quam homo acquirit vitam æternam. Eccl. 24. *Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.*

Secundo vero attenditur diſsimilitudo: qui in meſſe corporali ad miſeriam reputatur, quod vnus ſeminet & alius metat. Vnde qui ſeminat triſtatur de hoc, quod alius metit: ſed in ſemine ſpirituali aliter eſt: quia (*qui ſeminat ſimul gaudet, & qui metit.*) Et quidem ſecundum Chryſ. & Aug. ſeminantes ſemen ſpirituale ſunt patres veteris Teſtamenti, & Prophetæ: nam vt dicitur Luc. 8. *Semen eſt verbum Dei*: quod Moyſes & Prophetæ ſeminauerunt in Iudæa: ſed Apoſtoli meſſuerunt, quia ipſi quod

psi quod intendebant; scilicet homines adducere ad Christum, efficere non potuerunt; quod tamen Apostoli fecerunt. Et ideo vtrique simul gaudent, scilicet Apostoli & Prophetæ, in vna mansione gloriæ, de conuersione fidelium, Isa. 51. *Gaudium & lætitiam obtinebunt in ea, gratiarum actio & vox laudis.* Et per hoc confutatur hæresis Manichæorum, damnantium Patres veteris Testamenti: Cum tamen, vt hic dominus dicit, simul gaudebunt cum Apostolis.

Secundum Orig. vero *seminantes* in qualibet facultate dicuntur illi, qui quælibet illius facultatis principia tradunt. *Merentes* vero, qui ex illis procedunt vlterius. Et hoc multo magis in ista, quæ est omnium scientiarum scientia. Prophetæ seminantes sunt, quia multi de diuinis tradiderunt. Messores vero sunt Apostoli: qui ea quæ non manifestauerunt Prophetæ hominibus prædicando, & docendo reuelauerunt. Ephes. 3. *Quod alijs generationibus non est agnitum, sicut nunc reuelatum est sanctis Apostolis eius.*

De II. Inducitur Prouerbium, q. d. quod (*in hoc,*) id est, in isto facto (*verum est verbum,*) id est, impletur vulgare prouerbium, quod erat apud Iudæos, scilicet *Vnus seminat, & alius metit.* Quod prouerbium deriuari videtur eo, quod dicitur Leuit. 26: *Seretis frustra segetem, quæ ab hostibus deuorabitur.* Ex quo consueuerunt Iudæi: quando quis in re aliqua laborabat, & alius inde gaudebat; huiusmodi prouerbium proferre. Ergo dicit Dominus, *In hoc,* quod Prophetæ seminauerunt & laborauerunt,

O *iij* & vos

& vos metitis & gaudetis, impletur prouerbium. 2. *Vel* aliter. (*In hoc verbum verum est*,) ſcilicet quod ego dico (*quod alius eſt qui ſeminat, alius qui metit.*) quia vos metetis fructus ex l boribus prophetarum.

Sed Prophetæ quidem & Apoſtoli alij ſunt non in fide, quia & illi, & iſti fidem habuerunt. Rom. 3. *Nunc autem ſine lege iuſtitia Dei manifeſtata eſt, teſtificata à lege & Prophetis.* Sunt tamen alij in conuerſatione: quia Prophetæ videbant ſub cæremonijs legalibus, à quibus Chriſtiani & Apoſtoli liberi ſunt. Gal. 4. *Et cum eſſemus paruuli, ſub elementis huius mundi eramus ſeruientes*, &c. Et licet diſparis temporis labores habuerint Apoſtoli & Prophetæ: tamen gaudio pariter perfruentur, & mercedem accipient in vitam æternam. Vt ſimul gaudeat qui ſeminat, & qui metit.

Et hoc præfiguratum fuit in transfiguratione Chriſti, vbi omnes gloriam ſuam habuerunt, & patres veteris teſtamenti, ſcilicet Moyſes & Helias, & patres noui teſtamenti, ſcilicet Petrus, Ioannes, & Iacobus, dans per hoc intelligere, quod in illa futura gloria ſimul gaudent noui, & veteris teſtamenti iuſti.

De III. (*Ego miſi vos metere.*) Adaptat prouerbium ad propoſitum, & *primo* dicit Apoſtolos eſſe meſſores. *Secundo* oſtendit alios eſſe laboratores: I. Dico quod alius eſt qui metit, quia vos eſtis meſſores. Alius qui ſeminat, quia (*Ego miſi vos metere quod non laboraſtis.*) Non autem dicit mittam, ſed miſi; quia bis miſit eos. 1. Semel ante paſsionem

ſuam

ſuam ad Iudæos, cum dixit eis. *In viam gentium ne abieritis: ſed ite potius ad oues quæ perierunt domus Iſrael* Matth. 10. Et quantum ad hanc miſsionem, miſsi fuerunt metere, quod non laborauerunt, ſcilicet ipſos Iudæos conuertere, in quibus Prophetæ laborauerunt. 2. Miſit autem eos poſt reſurrectionem ad gentes dicens eis Matt. vlt. *Euntes in mundum vniuerſum prædicate euangelium*, &c. In hac miſsione miſsi ſunt de nouo ſeminare. Vnde Apoſt. Rom. 15. *Si autem prædicaui euangelium: vbi non nominatus eſt Chriſtus, ne ſuper alienum fundamentum ædificarem*, &c. Et ideo dicit (*miſi*) habens reſpectum ad primam miſsionem. Sic ergo Apoſtoli ſunt meſſores; ſed alij, ſcilicet Prophetæ ſunt ſeminatores.

Vnde dicit II. (*Alij laborauerant, &c.*) Seminando primordia doctrinæ Chriſti. (*Et vos in labores eorum introiſtis ad colligendum fructus.*) Eccl. 13. *Bonorum laborum glorioſus eſt fructus:*) laborauerunt inquam Prophetæ, vt adducerent homines ad Chriſtum. Ioa. 5. *Si crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi.* De me enim ille ſcripſit: Si autem illius literis non crediditis, quomodo verbis meis credetis? Sed non ipſi fructum meſſuerunt. Vnde ſecundum hoc dicebat. Iſ. 49. *In uacuum laboraui, & ſine cauſa: vane fortitudinem meam conſumſi, &c.*

PARS IV.

De fructu ex prædicatione Samaritana.

SVpra Dominus prænunciauit Apostolis fructū, qui Samaritanis prouenerat, ex prædicatione mulieris: Hic autem Euangelista agit de eodem. Et *primo* ponitur fructus proueniens ex prædicatione mulieris. *Secundo* insinuatur augmentatio ipsius facta per Christum: De I. Fructus autem ex prædicatione mulieris proueniens ostenditur quantum ad tria. *Primò*, quantum ad fidem; quia in Christum crediderunt; vnde dicit. (*Ex ciuitate autem illa*) ad quam; scilicet abierat mulier (multi homines crediderunt in eum Samaritanorum. Et hoc (*propter verbum mulieris*) à qua Christus aquam petierat (*testimonium perhibentis*) hoc; scilicet (*Quia dixit mihi omnia quæcunque feci.*) Quod quidem testimonium satis inducens erat ad credendum Christo. Cum enim, quæ Christus dixerat, pertinerent ad defectuum eius manifestationem, nisi ipsa commota fuisset ad credendum, talia non referret. Et ideo statim ad auditum verborum suorum crediderunt. In quo significatur, quod *fides est ex auditu.*

Secundo ostenditur fructus quantum ad eorum accessum ad Christum; nam ex fide sequitur desiderium rei creditę. Et ideo postquam crediderunt, accedunt ad Christum: vt perficiantur per eum. vnde dicit. (*Cum venissent ad illum Samaritani.* Ps. 33. *Accedite ad eum & illuminamini.* Matt. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis,* &c.

Tertio

Tertio quantum ad desiderium. nam credenti non solum est necessarium venire ad Christum; sed quod habeat eum secum. Vnde dicit, quod (*Rogauerunt eum, vt ibi maneret. Et mansit ibi duos dies.*) Manet autem Dominus nobiscum per charitatem, Ioa. 14. *Si quis diligit me: sermonem meum seruabit, & paulo post, Et mansionem apud eum faciemus.* Sed manet duos dies: quia duo sunt præcepta charitatis, sc. dilectionis Dei & proximi: *in quibus lex pendet & Prophetæ*, Matt. 22. Tertia autem dies, est dies gloriæ. Oseæ 6. *Viuificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos.* Et in hac die non mansit ibi, quia Samaritani non erant adhuc capaces gloriæ.

De II. (*Et multo plures, &c.*) Ponit Euangelista, quod fructus proueniens ex prædicatione mulieris, augmentatus est ex præsentia Christi. Et hoc tripliciter. *Primo*, ex multitudine credentium. *Secundo*, ex modo credendi. *Tertio*, ex veritate fidei. I. Ex multitudine credentium augmentatus est: quia propter mulierem multi crediderunt in eum: (*Sed multo plures crediderunt propter sermonem eius,*) scilicet Christi, in quo signatur, quod licet multi crediderunt per Prophetas; tamen multo plures conuersi sunt ad fidem veniente Christo, secundum illud Ps. 7. *Exurge Domine in præcepto, quod mandasti, & synagoga populorum circundabit te.* II. Augmentatus est fructus ex modo credendi, vnde dicunt mulieri. (*Quia iam non propter tuam loquelam credimus.*) Nota. Tria sunt necessaria ad perfectionem fidei, quæ hic per ordinem ponuntur. *Primo*,

vt sit recta: *Secundo*, vt sit promta: *Tertio*, vt sit certa.
1. *Recta* quidem est fide, cum veritati non propter aliquod aliud, sed ei propter seipsam obeditur. Et quantum ad hoc dicit, quod (*mulieri dicebant, quod iam credimus veritati; non propter tuam loquelam*) sed propter ipsam veritatem. Inducunt autem nos ad fidem Christi tria.

Primo quidem ratio naturalis. Rom. 1. *Inuisibilia Dei à creatura mundi*, &c. *Secundo* testimonia legis & Prophetarum. Rom. 3. *Nunc autem iustitia Dei sine lege manifestata est, testificata à lege & Prophetis*. *Tertio* prædicatio Apostolorum & aliorum. Rom. 10. *Quomodo credent sine prædicante?* Sed quando per hoc homo manuductus credit, tūc potest dicere, quod propter nullum istorum credit; nec propter rationem naturalem, nec propter testimonia legis, nec propter prædicationem aliorum: sed propter ipsā veritatem tantum. Gen. 16. *Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam*.

2. *Promta* quidem est fides si cito credit: & hoc erat in istis, quia ad solum auditum conuersi erant ad Deum. Vnde dicunt, (*Ipsi enim audiuimus, & tamen credimus ei. Et scimus ei*) absq; hoc, quod miracula videremus, sicut Iudæi viderunt. Et licet credere cito hominibus, pertineat ad leuitatem secundum illud Eccl. 19. *Qui facile credit leuis est corde*: tamen credere citó Deo magis laus est, secundum illud Psal. 17. *In auditu auris obediuit mihi*.

3. Debet fides esse *certa*; quia qui dubitat in fide infidelis est. Iac. 1. *Postulet autem in fide nihil hæsitans*. Et ideo istorum fides certa erat, vnde dicunt

(*& sci-*

(*& scimus.*) Aliquando enim ipsum credere dicitur scire; sicut hic patet, quia scientia & fides conueniunt in certitudine: nam sicut scientia est certa: ita & fides, imo multo magis, quia certitudo scientiæ innititur rationi humanæ: quæ falli potest. Certitudo vero fidei innititur rationi diuinæ: cui contrariari non potest. Differunt tamen in modo, quia fides habet certitudinem ex lumine infuso diuinitus: Scientia vero ex lumine naturali. Nam sicut certitudo scientiæ habetur per prima principia naturaliter cognita, ita & principia fidei cognoscuntur ex lumine infuso diuinitus. Ephes. 2. *Gratia saluati estis per fidem*: & hoc non ex vobis, Dei enim donum est.

Tertio augmentatus est fructus ex veritate credendi. Et ideo dicit (*Quia hic est vere Saluator mundi.*) Vbi confitentur Christum Saluatorem Singularem, Verum, & Vniuersalem. 1. *Singularem* quidem cum discretum eum ab alijs dicunt (*Hic est*) qui, scilicet singulariter saluare venit. Isaiæ 45. *Verus es Deus absconditus: Deus Israel Saluator.* Act. 4. *Non est aliud nomen sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat saluos fieri.* 2. *Verum* autem cum dicit (*vere.*) Nam cum secundum Dionysium salus sit liberatio à malis, & conseruatio in bonis; est duplex salus; quædam vera, quædam non vera. Vera quidem salus cum liberamur à veris malis, & cõseruamur in veris bonis. In veteri. a. testamento licet missi fuerint aliqui Saluatores, non tamen vere saluabant; quia liberabant à malis tẽporalibus, quæ nõ sunt vera mala, nec vera bona, quia sunt transito-

ria. Sed Christus est vere Saluator, qui liberat à veris malis, scilicet peccatis. Matt. 1. *Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.* Et præseruat in veris bonis, id est, spiritualibus. 3. *Vniuersalem* vero: quia non particularem, scilicet Iudæorum tantum, sed (*mundi*) supra tertio. *Non enim misit Deus filium suum in mundum: vt iudicet mundum: sed vt saluetur mundus per ipsum.*

IN SABBATO POST DOM. III. QVADRAGES.

Iesus perrexit in montem. Ioan. 8.

SCOPVS. Postquam egit Euangelista de origine doctrinæ Christi. Hic agit de eiusdem virtute. Habet autem doctrina Christi virtutem illuminatiuam, & viuificatiuam; quia verba eius spiritus & vita sunt.

PARTITIO.

I. De adiunctis facti.
II. De attentatione calumniæ.
III. De repulsa calumniæ per sententiam iustitiæ.
IV. De effectu iustæ sententiæ.

PARS I.

De circumstantiis facti.

PRimo describitur locus doctrinæ, *Secundo* auditor. *Tertio* doctor. De I. *Locus* doctrinæ est templum.

plum. Vnde *primo* ponit recessum ab eo. *Secundo* reditum. I. Recessum quidem cum dicit. *Iesus autem perrexit in montem Oliueti,*] nam Dominus hanc sibi consuetudinem fecerat; vt per diem, quando erat Hierosolymis, in diebus festis prædicaret in templo; signa & miracula faceret; & sero reuerteretur in Bethaniam, & apud sorores Lazari, Mariam & Martam hospitaretur, quæ erat in monte Oliueti. Secundum igitur hunc morem dicit, quod cum in nouissimo magnæ festiuitatis die Iesus stetisset in templo, & prædicasset, sero, (*perrexit in montem Oliueti,*] vbi erat Bethania. Et hoc conuenit mysterio. Nam, vt dicit August. Vbi decebat Christum docere, & suam misericordiam manifestare, nisi in monte Oliueti? In monte vnctionis & chrismatis? 1. Oliua autem misericordiam signat. Vnde & in Græco ἔλεος idem est quod misericordia. Luc. 10. Samaritanus infudit oleum & vinum, secundum misericordiam & seueritatem iudicij. 2. Oleum sanatiuum est, Isa. 1. *Vulnus, & liuor, & plaga tumens. non est circumligata medicamine: neque fota oleo.* 3. Signatur etiam medicina spiritualis gratiæ, quæ ad nos deriuata est, Ps. 44. *Vnxit te Deus Deus,* &c. Et alibi. *Sicut vnguentum in capite quod descendit in barbam.*

II. Reditus autem ad locum ponitur tempestiuus. Vnde dicit. [*Et iterum diluculo venit in templum.*) 1. Signatur quod cognitionem, & manifestationem gratiæ suæ in templo suo, fidelibus suis manifestaturus erat. Psal. 47. *Suscepimus Deus misericordiam tuam in medio templi tui.* 2. Quod autem

 dilu-

diluculo rediit; exortum lumen nouæ gratiæ designat, Oseæ 6. *Quasi diluculum præparatus est egressus eius.* Auditor autem doctrinę est populus deuotus.

De II. Ideo dicit. [*Et omnis populus venit ad eum,*) Ps. 7. *Synagoga populorum circumdabit te.* Doctor autem introducitur (*sedens,*) id est, condescendẽs, vt eius doctrina facilius caperetur. Sessio enim humilitatem incarnationis significat, Ps. 138. *Tu cognouisti sessionem meam,* &c. De III. Quia per susceptam humanitatem visibilis apparens, cœperunt de diuinis facilius edoceri: Ideo dicit, quod [*sedens docebat eos,*] id est, simplices, & sermonem eius admirantes, Psal. 24. *Docebit mites vias suas,* &c. Isa. 2. *Docebit nos vias suas.*

PARS II.

De Calumniæ attentatione.

HIc tria. *Primo* ponitur tentationis occasio. *Secundo* describitur ipsa tentatio. *Tertio* tentatorum intentio. De I. Occasio tentationis ponitur adulterium à muliere perpetratum: & ideo *primo* aggrauant culpam. *Secundo* præsentant personam peccantem. I. [*Adducunt autem Scribæ & Pharisæi mulierem in adulterio deprehensam.*) Vt enim Aug. dicit: tria in Christo præeminebant, s. veritas, mansuetudo, & iustitia. De ipso quippe fuerat prædictum. *Procede, & regna propter veritatem & mansuetudinem, & iustitiam.* 1. Nam veritatẽ attulit vt Doctor: Et hãc præceperat Pharisæis & Scribis

biscum doceret, Ioan. 8. *Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?* Nullum enim falsum in verbis, & doctrina eius deprehendere poterant: & ideo calumniari de hoc cessauerant. 2. Mansuetudinem vero attulit vt Liberator. Et hanc cognouerunt dum aduersus inimicos & persecutores non commoueretur, 1. Pet. 2. *Cum malediceretur, non maledicebat.* Vnde dicebat Matt. 9. *Discite à me, quia mitis sum*, &c. & ideo de hoc etiam non calumniabantur. 3. Iustitiam autem attulit vt Cognitor. Et hoc, quia nondum nota erat Iudæis maxime in iudicijs: ideo in ea scandalum posuerunt: volentes scire vtrum à iustitia propter misericordiam, recederet; ideo proponunt ei crimen notum, & confusione dignum, scilicet adulterium, Eccl. 9. *Omnis mulier fornicaria quasi stercus*, &c. II. Simul personam peccantem repræsentant vt magis commoueant. Vnde (*& statuerunt eam in medio*,] Eccl, 29. *Hic in medio adducetur, & inter filios Dei*, &c.

De II. (*Dixerunt: Magister, hæc mulier, &c.*) Prosequuntur ipsam tentationem. Et *primo* manifestāt culpam. *Secundo* allegant legis iustitiam. *Tertio* exquirunt sententiam. *I. Hæc mulier modo deprehensa est in adulterio.*) Quam quidem culpam exaggerant ex tribus, quæ Christum commouere deberent à sua mansuetudine. Et *Primo* ex culpæ nouitate: (*modo.*) Nam quando est antiqua, non tantum mouet; quia forte præcessit correctio. *Secundo* ex eius euidentia, (*deprehensa est*,] ita vt non possit se excusare, quod est consuetu-

ſuetudinis mulierum: ſecundum illud Prou. *Tergit os ſuum dicens, non ſum operata malum. Tertio* ex culpæ enormitate: [*in adulterio.*] quod eſt graue facinus, & malorum multorum cauſa, Eccl. 8. *Omnis mulier quæ adulteratur peccabit.*

II. Legis iuſtitiam allegant, (*In lege autem,*] ſc. *Leuit. &* Deut. 23. Moyſes mandauit huiuſmodi lapidare. III. Sententiam autem exquirunt, cum ſubdunt. [*Tu ergo quid dicis?*) Calumnioſa eſt interrogatio, q.d. Si eam dimitti cenſuerit, iuſtitiam non tenebit. Sed abſit vt *qui venerat quærere, & ſaluum facere quod perierat*, eam condemnaret, Ioan. 3. *Non enim miſit Deus filium ſuum in mundum, vt iudicet mundum; ſed vt ſaluetur mundus*, &c. Lex etiam, quod iniuſtum erat, iubere non poterat; & ideo non dicit abſoluatur: ne contra legem facere videretur: & conſequenter ſubditur peruerſa tentantium intentio cum dicit. [*Hæc autem dicebant,* &c.) Credebant enim, quod Chriſtus ne manſuetudinem perderet, eam dimitti debere dicturus eſſet, & ſic accuſarent eum tanquam legis præuaricatorem, 1. Cor. 10. *Neque tentaueritis Chriſtum: ſicut illi tentauerunt.*

PARS III.

De repulſa calumniæ per ſententiam Iuſtitiæ.

PHariſæi de duobus eum tentabant: ſc. de Iuſtitia, & de Miſericordia. Vtrunque in reſpondendo

dendo ſeruauit. *Primo* deſcribit Iuſtitiæ ſententiam. *Secundo* pronunciat eam. *Tertio* perſeuerat iterum in ſcribendo ſententiam.

De I. Sententiam deſcribit in terra digito. (*Ieſus autem inclinans ſe*, &c.) Scribebat autem ſecundum quoſdam illud, Hier. 22. *Terra, terra audi, ſcribe iniſtum virum ſterilem*. Secundum alios vero, & melius dicitur, quod ſcripſit eadem quæ protulit, ſc. (*Qui ſine peccato eſt veſtrum*, &c.) Neutrum tamen certum eſt.

Sed in terra quidem ſcribebat triplici ratione. Secundum Aug. Vt oſtendat eos, qui eum tentabant, in terra deſcribendos eſſe, Hierem. 27. *Domine recedentes à te in terra ſcribuntur*. Iuſti autem & diſcipuli, qui eum ſequuntur, in cœlo ſcribuntur, Matth. 5. *Gaudete & exultate, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlo*. 2. Vt oſtendat ſe, quod ſigna faceret in terra: qui enim ſcribit, ſigna facit. Scribere ergo in terra, eſt ſigna facere: & ideo dicit, (*quod inclinauit ſe*) ſc. per Incarnationis myſterium: ex quo in carne aſſumta miracula fecit. 3. Quia lex vetus in tabulis lapideis ſcripta erat, *Exod.* 22. *&* 2. *Cor.* 3. Per quod ſignatur eius duritia, quia *irritam quis faciens legem Moyſi abſq; vlla miſeratione occidebatur*; Heb. 10. Terra autem mollis eſt: Vt ergo ſignaret dulcedinem & mollitiem nouæ legis, per eum traditæ, in terra ſcribebat.

Ex quo tria in ſententijs debemus attendere. *Primo* benignitatē in condeſcendendo puniendis. Vnde dicit (*inclinans.*) Iac. 2. *Iudicium ſine miſericordia ei, qui non fecit miſericordiam*. Gal. vlt. *Si praoccupatus*

tus fuerit aliquis in aliquo delicto, &c. *Secundo* discretionem in discernendo. Vnde [*digito scribebat.*) Qui propter flexibilitatem discretionem significant, Dan. 5. *Apparuerunt digiti quasi manus hominis scribentis contra candelabrum. Tertio* certitudinem in pronunciando. Vnde (*scribebat.*] Sententiam autem profert ad eorum instantiam.

De II. (*Cum autem perseuerarent interrogantes eum, &c.*) dixit. (*Qui sine peccato est vestrum, &c.*) Pharisæi enim transgressores legis erant: tamen nitebantur Christum de transgresione legis accusare, & mulierem condemnare: & ideo Christus sententiam proponit iustitiæ dicens. (*Qui sine peccato.*) quasi dicat, puniatur peccatrix; sed non à peccatoribus. Impleatur lex; sed non à præuaricatoribus legis: Quia, vt dicitur Rom. 2. *In quo enim alium iudicas, teipsum condemnas.* Aut ergo istam dimittite: aut cum illa pœnam legis excipite.

Hic incidit *quæstio*: Vtrum Iudex in peccato existens, peccet ferendo contra alium sententiam, qui in eodem peccato existit: & licet manifestum sit, quod iudex, si publice in peccato existens sententiam ferat, peccat scandalizando, nihilominus tamen hoc idem videtur, si sit in peccato occulto. Nam Rom. 2. *In quo alium iudicas, teipsum condemnas.* Constat autem, quod nullus condemnat se, nisi peccando. Ergo videtur quod iudicando alium peccet. *Respondeo.* In hoc vti oportet duplici distinctione. 1. Aut enim iudex perseuerat in proposito peccandi; aut pœnitet se peccasse. Item aut punit

punit vt legis minister; aut motu proprio. Et siquidem pœnitet se peccasse; iam peccatum non est in eo: & sic absque peccato sententiam posset ferre. Si autem est in proposito peccandi: aut profert sententiam vt legis minister; & sic non peccat ex hoc quod sententiam profert: quamuis peccet ex hoc, quod talia facit, quibus dignus est contrà se similem sententiam recipere. Si autem proprio motu: dico, quod proferendo sententiam peccat cum non moueatur ad hæc amore iustitiæ: sed ex aliqua mala radice, alias primo in se puniret quod animaduertit in alios: Quia hoc dicitur in Prouerbijs. *Iustus prior accusator est sui.*

De III. Perseuerat autem in scribendo: quia (*iterum se inclinans scribebat.*) *Primo* quidem, vt ostendat suæ sententiæ firmitatem. Num. 23. *Non est Deus vt homo, vt mentiatur, & vt filius hominis, vt mutetur. Secundo*, Vt ostendat eos sua visione indignos. Vnde cum eos zelo iustitiæ percussisset, non dignatus est eos attendere, sed auertit ab eis obtuitum. *Tertio.* Vt eorum verecundiæ consulens, daret eis exeundi liberam facultatem.

PARS IV.

De effectu iustæ sententiæ.

I. EXibant.) Tum quia grauioribus peccatis erant impliciti, & magis eos conscientia

tia remordebat, Dan. 13. *Egressa est iniquitas à senioribus*, &c. Tum etiam, quia melius cognoscebant æquitatem prolatæ sententiæ. Hier. 5. *Ibo ergo ad primates.* (*Et remansit solus Iesus, & mulier stans*;] sc. Misericordia, & Miseria. Ideo autem solus remansit; quia ipse solus remansit; quia ipse solus sine peccato erat. Nam Psalm. 13. *Non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum*, sc. Christum. Ideo forte mulier territa est; & ab illo se puniendam credebat.

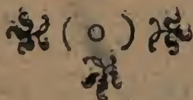
Sed si remansit solus, quomodo dicit, (*in medio stans.*] Dico. Mulier stabat in medio discipulorum; sic hoc, (*solus*,) excludit extraneos non discipulos. Vel (*in medio*] id est; in dubio, vtrum absoluenda esset vel condemnanda. Sic ergo patet, quod Dominus in respondendo iustitiam seruauit.

II. Ostendit, quod à misericordia non recessit, dando sententiam misericordiæ. Et *primo* examinat. *Secundo* absoluit. *Tertio* admonet. 1. Examinat autem eam de accusatoribus; vnde (*erigens se Iesus.*) sc. faciem suam à terra, in qua scribebat, ad mulierem conuertens (*dixit ei: Mulier vbi sunt qui te accusabant?*) Item de condemnatione. vnde quærit. (*Nemo te condemnauit?*] Et illa respondit. (*Nemo Domine.*

2. Absoluit autem eam. (*Dixit ei Iesus, nec ego te condemnabo.*) à quo te forte damnari timuisti; quia in me peccatum non inuenisti: nec mirum; quia *non misit Deus filium suum in mundum, vt iudicet mundum. sed vt saluetur*. Ioan. 3. Ezech. 18. *Nolo mortem*

tem peccatoris. Absoluit autem eam à culpa, non imponendo ei aliquam pœnam. Quia cum absoluendo exterius iustificaret interius, bene potuit eam adeo immutare interius per sufficientem contritionem de peccatis, vt ab omni pœna immunis efficeretur. Nec tamen trahendum est in consuetudinem, vt aliquis exemplo Domini absque confessione & pœnæ inflictione quenquam absoluat. Quia Christus excellentiam habuit in sacramento, & potuit conferre effectum sine sacramento; quod nullus purus homo potest.

3. Admonet vero eam, cum dicit: (*Vade, & iam noli peccare.*) Duo enim erant in muliere ista, scilicet, natura & culpa. Et vtrunque poterat Dominus condemnare: puta naturam, si iussisset eam lapidare; & culpam, si non absoluisset. Poterat etiam vtrumque absoluere, puta si dedisset licentiam peccandi dicens. (*Vade*) viue vt vis, esto de mea liberatione secura. Ego quantumcunque peccaueris, etiam à gehenna & ab inferni tortoribus liberabo. Sed Dominus culpam non amans, peccatis non fauens, ipsam damnauit culpam, non naturam, dicens. [*Amplius noli peccare*) vt sic appareat, *quam dulcis est Dominus* per mansuetudinem, *& rectius* per veritatem.



FERIA II. POST DOM. IV. QVADRAGESIMÆ.

Prope erat Pascha. Ioan. 2.

SCOPVS. Proponit Dominus signum suæ resurrectionis, ad fidem & conuersionem audientium.

PARTITIO.

I. *De ascensu Domini in Ierosolymam, & tempore prædicationis eius.*
II. *De forensibus in Templo.*
III. *De eiectis templo.*

PARS I.

De tempore prædicationis Dominicæ, ascensuque Hierosolymam.

DVo hic. *Primo*, innuit occasionem ascensus. *Secundo*, ponit ascensum. I. Occasio autem ascensus fuit Pascha Iudæorum. *Exod.* 23. Præcipitur, vt ter in anno omne masculinum præsentetur coram Domino: & inter illos terminos vnus erat pascha Iudæorum. Quia ergo Dominus venit vt doceret omnes humilitatis, & perfectionis exemplum; voluit legem, quamdiu statum

ſtatum habuit, obſeruare. *Non enim venit legem ſoluere, ſed adimplere.* Matth. 5. Nos ergo ad eius exemplum deberemus ſollicite diuina præcepta potius ſeruare. Nota. In euangelio Ioannis ter fieri mentionem de paſcha. Hic, Ioan. 6. miraculum de panibus. Erat autem proximum paſcha dies feſtus Iudæorum. Et Ioan. 13. Ante diem feſtum paſchæ, &c. Vnde habemus, quod poſt miraculum de vino Christus prædicauit duobus annis; & quantum eſt à diebus baptiſmi; vſque ad paſcha. Nam hoc, quod fecit hic, fuit prope paſcha. & poſtea reuoluto anno prope aliud paſcha fecit miraculum de panibus; & tunc Ioannes fuit decollatus. Idque circa paſcha; quia Matth. 14. ſtatim poſt decollationem Ioannis, *Chriſtus ſeceßit in deſertum.* Vbi fecit miraculum de panibus. Feſtum tamen decollationis celebratur die, quo caput eius inuentum eſt. Poſtea in alio paſchate paſſus eſt Chriſtus.

Secundum opinionem ergo illorum; qui dicunt, quod miraculum factum in nuptijs; & ea quæ hic dicuntur, eodem anno geſta ſunt, quo baptizatus eſt Chriſtus, à baptiſmo Chriſti, vſque ad eius paſsionem fuerunt duo anni & dimidius. & ideo ſecundum eos Euangeliſta dicit (*Prope erat paſcha Iudæorum.*) Vt oſtendat quoniam ante paucos dies fuerat baptizatus.

Sed eccleſia tenet contrarium. Credimus enim quod eodem die, quo Dominus baptizatus eſt, reuoluto anno, factũ fuerit miraculum de vino, & poſtea altero anno, ꝓpe paſcha, Ioannes fuerit de-

collatus: & quod ab hoc paschate, fuit vnus annus vsque ad Pascha quo Christus passus est. vnde oportet aliud pascha à baptismo Christi, vsque ad miraculum de vino intermedium esse, de quo nullus Euangelista facit mentionem. Et sic, quod Ecclesia tenet, Christus tribus annis & dimidio prædicauit.

Ait autem (*Iudæorum,*) non quod alterius nationis homines Pascha celebrarent: sed duplici de causa. *Vna.* Quia quando aliqui festum aliquod sancte, & pure celebrant, dicitur illud domino celebrare. Cum vero nec pure, nec sancte celebrant, non domino, sed sibi solennizant. Isa. 1. *Calendas vestras, & festiuitates vestras odiuit anima mea,* quasi dicat, quia vobis, & non mihi celebratis, non placent mihi. Zach. 7. *Cum ieiunaretis, nunquid ieiunium ieiunastis mihi,* &c. quasi dicat, non mihi, sed vobis. Quia ergo isti Iudæi deprauati erant, & eorum pascha indebite celebrabant, ideo Euangelista nõ dicit. [*Prope erat pascha domini.*) sed (*Iudæorum*) 2. *Vel* hoc dicit ad differentiam nostræ paschæ, nam pascha Iudæorum erat figurale: vtpote post immolationem agni figuralis celebratum. Sed nostrum est verum; in quo recolimus veram pasionem Agni immaculati. 1. Cor. 5. *Pascha nostrum immolatus est Christus.*

De II. (*Et ascendit Iesus Iero.*) Nota, secundum ordinem historiæ, Iesum bis circa festum Paschæ Hierosolymam ascendisse, & expulisse de templo ementes, & vendentes. Semel quidem ante incarcerationem Ioannis: quod hic Euangelista com-

commemorat. Alia vice, imminente Paſchate, & tempore paſsionis; quod narrat Matthæus. nam frequenter dominus ſimilia facta operatus eſt; ſicut patet de duplici illuminatione cæcorum. vna *Matt.* 9. & alia *Matt.* 10. Et ſimiliter bis eiecit ementes & vendentes de templo. *Myſtice,* (*aſcendit Hieroſolymam*) quæ interpretatur *viſio pacis*: & ſignificat æternam beatitudinem: in quam aſcendit, & ſuos transduxit. In Capharnaum deſcendit, & poſtea Hieroſolymam aſcendit. Niſi enim deſcendiſſet primum, non competiſſet ei aſcendere, quia Eph. 4.) *Qui deſcendit, ipſe eſt & qui aſcendit.* Non facit autem mentionē de diſcipulis in aſcenſu ad Hieroſolymam, quia diſcipulorum aſcenſus eſt ex aſcenſu Chriſti. Ioan. 3. *Nemo aſcendit in cœlum,* &c.

PARS II.

De forenſibus in Templo.

NArrat Euangeliſta factum; quod mouit Chriſtum ad ſignum reſurrectionis proponendum, & manifeſtat Iudæorum vitium. De hoc dupliciter hic. I. Hiſtorice. II. Myſtice. De I. Sciendum, quod diabolus inſidiatur his, quæ Dei ſunt, & ea nititur corrumpere. Inter cætera autem quibus ſancta corrumpit, præcipuum eſt vitium auaritiæ, Iſaiæ quinquageſimoſexto. *Paſtores eius neſcierunt intelligentiam, &c. ad auaritiam, &c.* Quod quidem ab antiquis tem-

 pori-

poribus diabolus fecit. Nam Sacerdotes veteris testamenti, qui instituti erant, vt diuinis vacarent, auaritiæ studebant. Præceptum autem erat à Deo in lege, vt in certis solennitatibus domino immolarent aliqua animalia. Ad quod quidem præceptum implendum ad templum animalia ducebant. Illi autem qui à remotis veniebant, non valebant animalia ducere de domibus suis. Quia ergo oblationes huiusmodi cedebant in vtilitatem Sacerdotum, ne deessent animalia de remotis venientibus ad offerendum, prouiderunt ipsi sacerdotes vt venderentur, in atrio templi. (*Et inuenit dominus in templo vendentes oues, & boues, & columbas*, &c.] Vbi primo facit mentionem de duobus terrestribus, quæ secundum legem domino offerri poterant, de boue, & oue. Tertium vero animal terrestre, quod offerebatur, capra scil. annumeratur cum oue. Similiter etiam turtur annumeratur cum columba.

Et quia contingebat aliquos ad templum venire, qui nec animalia secum ducebant, nec pecuniam, vt emere non valerent, ideo sacerdotes aliam auaritiæ artem adinuenerant: vt sc. in templo constituerent nummularios, qui prædictis non habentibus pecuniam mutuarent. Et licet vsuram inde non reciperent, quia hoc erat in lege prohibitum, loco tamen eius quædam collibia, id est, parua munuscula & vilia recipiebant.

Mystice tripliciter intelligi potest. *Primo* per vendentes & ementes significantur illi, qui ec-

cclesia-

clesiasticas res vendunt, vel emunt. Ipsa consecrata quidem & oblata, sunt ex doctrinis Apostolorum, & doctorum, quæ significantur per boues, Prouerbiorum 14. *Vbi plurimæ sunt segetes, ibi manifesta fortitudo bouis.* Item, ex sanguine martyrum, qui significantur per oues. Vnde in persona eorum dicitur in Psalm. 43. & Roman. 8. *Æstimati sumus, vt oues occisionis.* Dona Spiritus sancti, significantur per columbas, quia Ioann. 1. *Spiritus sanctus in specie columbæ apparuit*: omnia ergo hæc vendunt, Doctrinam Apostolorum, Sanguinem Martyrum, & Dona Spiritus sancti, quicunque bona ecclesiastica spiritualia, & eis annexa vendere præsumunt.

Secundo contingit aliquos prælatos, etsi non manifeste per simoniam, occulte tamen per negligentiam boues, & oues, & columbas vendere: quando iterum inhiant temporalib. lucris & occupantur in eis, & negligunt spiritualem salutem subditorum. nam per hoc vendunt tria genera hominum s. prædicatores, & operatores, qui significantur per boues. Isa. 32. *Beati qui seminatis super omnes aquas, immittentes pedem bouis, & asini.* Qui prælati debent ordinare boues, id est, doctores, & sapientes cum asinis, id est, rudibus & simplicibus. Vendunt etiam *A*ctiuos & ministerijs vacantes: qui significantur per oues, Ioan. 10. *Oues meæ vocem meam audiunt,* &c. 2. Reg. vlt. *Isti, qui oues sunt, quid fecerũt?* Vendunt & Contemplantes; qui significantur per columbas. Ps. 54. *Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo,* &c.

Tertio, quia templum Dei poteſt intelligi ſpiritualis anima, 1. Cor. 3.) *Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.* Tunc homo vendit in templo oues, & boues & columbas, quando in anima beſtiales motus retinet, pro quibus homo vendit ſe diabolo. Nam per boues, qui agriculturæ ſeruiunt, ſignificantur terrena deſideria, per ouem, quæ eſt animal ſtultum, ſignificatur hominis ſtoliditas. Per columbas vero hominis inſtabilitas. Quæ quidem Deus de cordibus hominum expellit.

PARS III.

De eiectis templo negotiatoribus, & increpitis.

DOminus appoſuit remedium, & operis, & verbi. Vt doceret eos qui curam habent eccleſiæ, ſubditos facto & verbo debere corrigere. Et ideo circa hoc duo facit. *Primo*, ponitur remedium, quod adhibuit facto. *Secundo* remedium quod adhibuit verbo. De I. Tria. *Primo*, eiecit homines. *Secundo* oues & boues. *Tertio*, effudit pecuniam. 1. (*Et cum feciſſet quaſi flagellum de funiculis.*) Quod quidem non potuit fieri, niſi virtute diuina. Orig. dicit. Diuina poteſtas Ieſu poterat, cum volebat, accenſam iracundiam hominum ſuffocare & ſedare, Pſalm. 32. & 93. *Dominus diſſipat cogitationes hominum.* 2. Facit autem *flagellum de funiculis.* Quia, vt dicit Auguſtin. de peccatis

tis nostris sumit materiam, vnde nos puniat. Ipsa enim protelatio peccatorum dum peccata peccatis adduntur, funiculi dicuntur. Prou. 5. *Funibus peccatorum, &c.* Is. 5. *Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis, &c.* 3. Sicut ergo eiecit de templo negociatores, ita *nummulariorum æs effudit, & mensas subuertit.* Quod si ista, quæ videbantur aliquo modo licita, quasi ad cultũ Dei ordinata; de templo eiecit; quãto magis si inuenisset aliqua illicita? Ideo autem eos eiecit, quia sacerdotes in hoc non intendebant honorem Dei; sed vtilitatem propriam. Vnde dicitur Ezech. 44. *Posuisti custodes, &c.* Ostendit autem Dominus zelum ad ea quæ sunt legis; vt ex hoc ipso confutaret Pontifices & Sacerdotes, qui erant ei de lege calumniam illaturi.

Mystice, per hoc etiam, quod huiusmodi eiecit de templo, innuebat appropinquare tempus, quo sacrificia legis cessare debebant, & verus Dei cultus ad gentes transferri. Matt. 21. *Auferetur à vobis regnum, & dabitur genti fa ienti fructum.* Similiter etiam, vt ostenderet eorum damnationem, qui spiritualia vendunt. Act. 8. *Pecunia tua tecum sit in perditionem.*

De II. Remedium quod adhibuit verbo. Nota Simoniaci primo quidem fugandi sunt de ecclesia; sed dum viuunt, per liberum arbitrium possunt se conuertere, & adiuti à Deo ad statum gratiæ redire: non sunt desperandi. Si vero non conuertuntur; tunc quidem non fugantur, sed ligantur ab illis, quibus dicitur Matt. 22. *Ligatis manibus & pedibus mittite in tenebras*, &c. Et ideo Dominus

 hoc

hoc attendens. *Primo* quidem admonet. *Secundo* rationem admonitionis inducit. I. Monet venditores columbarum eos increpando. Quia per eos significantur, qui vendunt dona Spiritus sancti; vt simoniaci. 2. Rationẽ huius inducit: cũ dicit: (*Nolite facere*, &c.) Sic Isa. 1. *Auferte malum, &c.* Attende. 2. quod Matt. 21. dicit, *Nolite facere domum meam speluncam latronũ*, hic vero dicit (*domũ negotiationis.*) quod dominus ideo fecit, vt sicut bonus medicus primo à leuioribus incipiens, postea dura proponeret. Hoc enim quod hic factum dicitur primo factum fuit: vnde in ipso principio, non latrones, sed negociatores eos vocat. Sed quia ex eorum duritia adhuc à tali negociatione non cessabant: ideo Dominus alia vice eos expellens, Mar. 11. durius eos increpat, vocans latrocinium, quod primo vocauerat negociationem.

Dicit autem (*domum patris mei.*) Ad excludendum errorem Manichæi; qui dicebat, quod Deus veteris testamenti non fuerat pater Christi; sed Deus noui. Si hoc verum, cum templum fuisset domus veteris testamenti; non vtiq; Christus dixisset templum domum Patris sui. Sed quare non sunt turbati Iudæi de hoc, quod hic vocat Deum patrem suum, sicut dicitur Ioa. 5. quod propter hoc eum persequerentur? *Dico*, quod Deus est pater aliquorum per adoptionem, puta iustorum, & hoc non erat nouum apud Iudæos Hie. 9. *Patrem vocabis me, & post me*, &c. Sed per naturam solius Christi est. Ps. 2. *Dominus dixit ad me, filius meus es tu.* sc. verus & naturalis, & hoc inauditum erat apud

eos.

eos. Ideo Ioann. 5. *Propter hoc persequebantur Iudæi Christum; non quia solum soluebat sabbatum; sed patrem suum dicebat Deum, æqualem se Deo faciens.* Quod autem domus Dei non debeat fieri domus negotiationis, habetur Zach. vltim. *Non erit vltra mercator*, &c. Et Psal. 70. secundum aliam literam. *Quoniam non cognoui negociationem, introibo in potentias domini.*

II. (*Recordati sunt.*) subijcit Prophetiam ex Psal. 68. zelum proprie dicit quandam intensionem amoris, qua intense diligens, nihil sustinet quod amori suo repugnet. Et inde est, quod viri diligentes intense vxores, nec in eis sustinentes aliorum consortium, vtpote amori eorum contrarium, zelotypi dicuntur. Ille igitur proprie zelum Dei habet, qui nihil patienter sustinere potest contra honorem Dei, quem maxime diligit. 2. Reg. 19. *zelo zelatus sum pro domino exercituum, &c.* Nos autem debemus diligere domum Domini. Ps. 25. *Domine dilexi decorem domus tuæ.* Et intantum vt zelus eius nos comedat: dum, si quid contrarium fiat, studeamus, etiam quantumcunque chari nostri sint, qui hoc faciant, remouere: nec timeamus propter hoc pati. vnde dicitur in gl. *Bonus zelus est seruor animi, quo quis mortis abiecto timore, pro defensione veritatis accenditur.* Eo comeditur, qui quælibet praua, quæ viderit, corrigere satagit: & si nequit, tolerat, & gemit.

II. CON-

II. CONCIONIS DISPOSITIO.

Quod ſignum oſtendis nobis, quia hæc facis? Ioan. 2.

SCOPVS. Poſita occaſione ſigni exhibendi; hic conſequenter Euangeliſta manifeſtat ſignum exhibendum.

PARTITIO.

I. De ſigni poſtulatione, & exh bitione.
II. De exhibiti intellectu falſo Iudæorum.
III. De vero Apoſtolorum.
IV. De fructu ſignorum.

PARS I.

De ſigni poſtulatione & exhibitione.

TRia hic. *Primo* ponitur ſigni poſtulatio. *Secundo* ſigni exhibitio. De I. Signum autem poſtulant à Iudæis. (*Quod ſignum*, &c.) 1. Cuius rei? In eiectione duo conſiderari poterant in Chriſto: Rectitudo & zelus; quæ pertinent ad virtutem, & Poteſtas ſeu autoritas. Sed de virtute & zelo Chriſti, quibus prædicta fecerat, non oportebat peti ſignum: cum vnicuique liceat operari ſecundum virtutem. De autoritate tamen eius, qua eos de templo expellit, ſignum ab eo quæri poterat, cum hoc non cuilibet liceret. Prætermiſſo igitur Iudæi zelo, & virtute, ſignum petunt de eius autoritate: (*Quod*

(*Quod signum ostendis nobis; quia hac facis?*) id est, quare cum tanta potestate, & autoritate nos expellis? non videtur hoc esse tui officij. Simile dicunt. Mat. 21. *In qua potestate hac facis?*

2. Cur signum quærunt? quia famlliare erat Iudæis, signum quærere: vtpote per ea ad legem vocati. Deut. vlt. *Non surrexit vltra Propheta*. 1. Cor. 1. *Iudai signa quærunt*. Ideo Dauid in persona Iudæorum conqueritur dicens Ps. 73. *Signa nostra non vidimus*. Quærebant autem signum, non vt crederent: sed quasi desperantes, quod signum ostendere non posset, & sic eum reprimerét & impedirét. De II. Quia ergo praue quærebát, non dedit eis signum apertum, sed occultum in figura, scilicet signum de resurrectione. Vnde dicit. (*Soluite*, &c.) In quo ponitur signi postulati exhibitio. Ideo autem dat eis signum resurrectionis futurum; uia in hoc maxime virtus diuinitatis eius ostenditur. Non enim puri hominis est, vt se excitaret à mortuis; sed solum Christus, *qui fuit inter mortuos liber*, hoc virtute suæ diuinitatis fecit. Simile etiam signum ostendit eis, Matt. 15. *Generatio praua & adultera signum quærit: sed signum non dabitur ei, nisi Ionæ prophetæ*. Et licet vtrobique dederit signum occultum & figurale, illud tamen manifestius; istud vero obscurius fuit.

Nota. Ante Incarnationem dedit Deus signum futuræ Incarnationis. Is. 7. *Ipse Dominus dabit vobis signum: Ecce virgo concipiet, & pariet filium*, &c. Similiter & ante resurrectionem dedit signum de resurrectione futura. quia istis duobus maxime virtus

Diui-

Diuinitatis commendatur in Christo. Nihil enim mirabilius fieri potuit, quam quod Deus factus est homo; & quod Humanitas in Christo, post eius resurrectionem immortalitatis diuinæ particeps effecta est. Rom. 6. *Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur, &c. quod enim viuit, viuit Deo*; id est, ad similitudinem Dei.

Sed attende verba signi dati, nam Christus Corpus suum templum dicit. Ratio; Quia templum dicitur, in quo Deus inhabitat, &c. secundum illud Ps. 10. *Dominus in templo sancto suo.* Inde est; quod anima sancta quam Deus inhabitat; dicitur templum Dei. 1. Cor. 3. *Templum Dei sanctum* estis vos, &c. Quia ergo in corpore Christi Diuinitas inhabitat, ideo est idem templum Dei, secundum animam, & corpus. Col. 2. *In quo inhabitat, &c. corporaliter*; & in nobis quidem habitat Deus secundum gratiam; scilicet secundum actum intellectus & voluntatis, qui non est actus corporis, sed animæ tantum: sed in Christo habitat secundum vnionem in persona: quæ quidem vnio non solum ipsam animam, sed & corpus includit, & ideo ipsum corpus Christi est templum Dei.

Ex hoc Nestorius sui erroris occasionem sumens dicit, Verbum Dei vnitum humanæ naturæ secundum inhabitationem tantum. Ex quo sequitur, quod alia sit persona Dei, alia hominis in Christo. Et ideo dicendum est, quod inhabitatio Dei in Christo refertur ad naturam; quia alia est diuina natura, alia humana in Christo: Non ad personam,

quia

quæ est eadem in Christo Dei, & hominis scilicet persona verbi.

Hoc igitur supposito, circa hoc signum Dominus duo facit. *Primo* quidem prænunciat suam mortem futuram. *Secundo* vero resurrectionem. I. Mortem quidem prænunciat, cum dicit (*Soluite templum hoc.*) Christus enim mortuus fuit, & ab alijs occisus. Matt. 15. *Et occident eum*, eo tamen volente, quia If. 53. *Oblatus est quia ipse voluit.* Non dicit *soluetur*; ne intelligas eum seipsum occidisse: sed dicit (*soluite*,) Quod non est imperantis, sed prænunciantis, & permittentis, prænunciantis quidem, vt sit sensus. (*Soluite*) id est, soluetis. Permittentis vero, vt sit sensus. (*Soluite*) id est, facite de corpore meo, quod vultis, illud vobis expono, sicut dicit Iudæ. Ioan. 13. *Quod facis, fac citius*; non quidem imperans ei, sed eum eius arbitrio derelinquens. Dicit autem (*Soluite*) quia mors Christi est solutio corporis eius: aliter tamen quam aliorum hominum. Nam corpora aliorum hominum soluuntur per mortem vsq; ad incinerationem carnis & puluerizationem. Qualis solutio non fuit in Christo: quia dicitur Psal. 15. *Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem.* Fuit ibi tamen solutio per mortem, quia anima separata est à corpore, vt forma à materia; & quia sanguis separatus est à corpore; & quia corpus eius perforatum est clauis & lancea. II. Resurrectionem autem prænunciat cum dicit (*Et in tribus diebus excitabo illud*,) scilicet corpus. Non autem dicit excitabitur,

bitur, nec excitabit illud primo; sed (*ego excitabo:*) vt ostendat se propria virtute à mortuis resurgere. Nec tamen negamus quin primo eum à mortuis suscitauerit, quia, Io. 8. *Qui suscitauit Iesum à mortuis.* Psal. 40. *Tu autem Domine miserere mei, & resuscita me.* Sic ergo Deus primo Christum suscitauit à mortuis, & Christus propria virtute resurrexit. Ps. 3. *Ego dormiui & soporatus sum, & exsurrexi,* &c. Nec est in hoc contrarietas, quia eadem est virtus vtriusque. vnde quæcunque vnus facit, hoc similiter & alius. Io. 5. *Nam si primo eum suscitauit, & filius.* 1. Cor. vlt. *Nam si crucifixus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute Dei.*

Dicit, (*Et in tribus diebus,*) & non post multos dies; quia non diebus tribus completis in monumento permansit. 1. Sed sicut Aug. dicit, est synecdochica locutio, in qua ponitur pars pro toto. 2. Origenes autem huius locutionis mysticam rationem assignat, dicens. Corpus Christi verum est templum Dei: quod quidem corpus, figurat corpus mysticum, id est, ecclesiam. 1. Cor. 7. *Vos estis corpus Christi, & membra de membro.* Et sicut in corpore Christi habitat diuinitas per gratiam vnionis: ita & in ecclesia per gratiam adoptionis. Et quamuis corpus istud mystice dissolui videatur aduersitatibus tribulationum, quibus affligitur, tamen suscitatur *in tribus diebus*, scilicet in die legis naturæ, & in die legis scriptæ, & in die legis gratiæ. Quia etsi in his diebus quantum ad aliquos corpus dissoluatur: quantum ad aliquos tamen viuit. Et ideo dicit (*In tribus diebus*) quia huius resurrectio spiritua-

ritualis in tribus diebus perficitur , sed post tres perfecte resuscitabimur: non solum quantum ad primam resurrectionem; sed etiam quantum ad secundam Apocal. 20. *Beatus qui habet partem in resurrectione secunda.*

PARS II.

De signi exhibiti intellectu falso, concepto à Iudaeis.

CRedebant quod Christus diceret hoc de templo materiali, ideo respondent (*Quadraginta & sex annis aedificatum est templum hoc, & in tribus diebus, &c.*) *Obiectio* literalis: 1. Reg. 7 *à Salomone fuit consummatum 7. annis Respondeo*, secundum quosdam, hoc non est intelligendum de prima aedificatione templi. Nam templum Salomonis destructum fuit à Nabuchodonosor. sed intellige de reaedificatione facta sub Zorobabel, post captiuitatem: sicut legitur in lib. Esdrae. Quae quidem multis impugnantibus vndique inimicis in tantum impedita, & dilata fuit: vt non potuerit consummari vsque ad 40. & 6. annos.

Vel secundum Orig. quod intelligitur de templo Salomonis, aedificato 30. & 6. annorum tempore, vt numeretur ab die, quo Dauid mentionem fecit de aedificatione templi, consulens super hoc Nathan prophetam. (2. *Reg* 7.) vsque ad consummationem, perfectam per Salomonem. nam ex illo die Dauid incepit praeparare materiam &

necessaria ad ædificationem templi. Et si diligenter dictum tempus consideretur, ascendit ad numerum 46. annorum.

Quamuis autem Iudæi intentionem suam referrent ad templum materiale, tamen secundum Aug. potest referri ad templum corporis Christi. Quia sicut ipse dicit *lib.* 83. *q.* Conceptio & formatio humani corporis perficitur 45. diebus hoc modo. Primis enim 6. diebus corporis humani conceptio, quasi lactis habet similitudinem. 9. vero diebus sequentibus conuertitur in sanguinem, 12. inde diebus solidatur in carnem, sed 18. reliquis diebus formatur vsq; ad perfecta lineamenta omniũ membrorum. Isti numero addito vno propter sacramentum vnitatis, sunt 46. *Dices*. Quia huius ꝓcessus formationis non videtur habere locum in corpore Christi, quia in ipso instanti conceptionis formatum fuit, & animatum. *Dico*, licet in corporis Christi formatione sit aliquid singulare, quia in ipso instanti corpus Christi fuit perfectum quantum ad omnia lineamenta membrorum: non tamen quantum ad debitam corporis quantitatem, & ideo in vtero virginis tamdiu permansit, quousque ad quantitatem debitam perueniret.

Accipiamus autem dictum numerum senariũ qui primus erat, & 46. qui erat vltimus. & ducamus vnum in alterum, ex eis surgunt 276. diuidendo ergo tot dies in menses, dando cuilibet mẽsi 30. dies, sunt nouem menses, & 6. dies. Recte ergo 46. annis templum dicitur ædificatum esse, q̃ significabat corpus Christi, vt insinuet, quod tot anni

anni fuerunt in fabricatione templi, quot fuerunt dies in perfectione corporis Christi. Nã ab 8. Kal. April. in quo Christus fuit conceptus, & (vt creditur.) passus, vsq; ad 8. Kal. Ianu. sunt tot dies, s. 276. qui numerus surgit ex senario ducto in 46.

Et hoc etiam numero Aug. (vt patet per glo.) aliud intelligit mysticè. Dicit enim, quod ex literis nominis Adam multiplicatis, secundum numerum, quem more græcorum ipsæ literæ importāt, surgit numerus 46. Nam A. in græco importat vnum; cum sit prima litera in alphabeto. D. verò quatuor: addito ergo vno quod importat A. & 40. quod importat M. habemus 46. In quo significatur, quod corpus Christi assumptum est de corpore Adam. *Item* secundum græcos ex primis literis acceptis ex nominibus quatuor partium mundi, componitur hoc nomen Adam, scilicet *Anathole*, quod est oriens, *Disis* quod est occidens. *Arctos*, quod est septentrio, *Mensembria*, quod est meridies: quo significatur, quod Christus ex Adam carnem assumsit, vt congreget electos suos à 4. partibus mundi. Matt. 24. *Congregabit electos suos, &c.*

PARS III.

De vero intellectu eiusdem.

PRimo ponitur discipulorum intellectus. *Secundo*, vnde hoc conceperunt. I. Iudæi hoc dixerunt ignorantes; sed Christus non sic intelligebat: imò intelligebat de templo corporis sui. Ex hoc

Apollinaris occasionem erroris sumẽs dixit, quod Caro Christi esset materia inanimata; quia templum est res inanimata. Sed in hoc decipitur, quia *corpus Christi est templum*, est metaphorica locutio. In qua non attenditur similitudo quantum ad omnia, sed quantum ad aliquid, s. quantum ad inhabitationẽ, quæ refertur ad naturam. Præterea hoc manifeste apparet per autoritatem scripturæ, cum dicit ipse Christus, *Potestatem habeo ponendi animam meam*. Ioan. 10.

II. Vnde autem Apostoli hunc verum intellectũ conceperunt, ostendit consequenter Euangelista cũ subdit. (*Cũ ergo surrexisset à mortuis, &c.*) Nã ante resurrectionem difficile erat hoc intelligere: *Primo*, Quia per hoc ostendebatur; quod in corpore Christi erat vera Diuinitas: alias non potuisset dici templum: & hoc tunc temporis intelligere, humanam capacitatem excedebat. *Secundò*, Quia in hoc facit mentionem de passione, & resurrectione, cũ dicit (*Excitabo illud*;) quod nullus discipulorum adhuc audierat. Vnde, quando Christus id expressit Apostolis, Petrus hoc audiens, scandalizatus est, dicens: *Absit à te domine*. Matt. 16. Sed post resurrectionem, quando iam plene cognouerunt Christũ esse Deum, per ea quæ circa passionem, & resurrectionem ostenderat, sacramentũ resurrectionis ipsius didicerant: (*Tunc recordati sunt discipuli eius, quia hoc dicebat de corpore suo: & tunc crediderunt scripturæ.*) scil. prophetarum, Ose. 6. *Viuificabit nos post duos dies, & tertia die suscitabit nos.* Ionæ 2. *Erat Ionas in ventre Coeti*, &c. Et inde est, quod in ipsa die resurrectionis aperuit

peruit illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas: (*Et ſermoni eius, quem dixit Ieſus,*) huic, ſ. *Soluite templum hoc &c.*)

Analogice autem per hoc datur nobis intelligi, ſecundum Orig. quod in vltima reſurrectione naturæ, erimus Chriſti diſcipuli; quando in magna reſurrectione totum corpus Ieſu, i. eccleſia eius certificabitur de his, quæ nunc per fidem ænigmatice cognoſcimus; & tunc recipiemus fidei complementum, videndo per ſpeciem: quod nunc per ſpeculum intuemur.

PARS IV.

De fructu conſecuto ex ſignis.

HIc tria. *Primo* proponit ipſos credentes, propter miracula. *Secundo* oſtendit, quomodo Chriſtus ſe habuit ad eos. *Tertio* rationem aſsignat ad hoc.

De I. Fructus, qui prouenit ex ſignis Ieſu, magnus eſt, quia (*Cum eſſet Hieroſolymis in Paſcha, in die feſto, multi crediderunt in nomine eius*) i. in eum, (*videntes ſigna, quæ faciebat.*) Nota autem, quod dupliciter aliqui crediderunt. Quidam namque, propter miracula viſa. Quidam vero, propter occultorum reuelationem & prophetiam. Sed commendabiliores ſunt, qui propter doctrinam credunt. quia ſunt magis ſpirituales, quam qui propter ſigna, qui ſunt magis ſenſibiles. Iſti autem qui conuerſi ſunt, ſenſibiles oſtenduntur, per hoc quod non propter doctrinam, ſicut diſcipuli: ſed *videntes*

tes signa quæ faciebat, crediderunt in nomine eius. 1. Cor. 14. *Prophetiæ datæ sunt fidelibus*. &c.

Quæritur hic, Quænam signa viderunt facta à Iesu: cum nullum legamus eum tunc fecisse. Respondeo, secundum Orig. 1. Quod multa signa facta sint à Iesu ibi, tunc temporis, quæ hic non habentur. Nam Euangelistæ scienter multa prætermiserunt de miraculis Christi, cum tot fecerit, vt non possent de facili scribi. Ioan. vlt. *Multa quidem signa fecit Iesus*, &c. Et hoc signanter euangelista ostendit, cum dicit (*Videntes signa*,) Quæ iam prætermissa sunt, quia non fuit intentio euangelistarum omnia signa Iesu conscribere, sed tot, quot necessaria erant ad ecclesiam fidelium instruendam. 2. Quia inter alia miracula, potest maximum signum reputari, quod flagello facto ex funibus, hominum multitudinem Iesus de templo solus eiecerit.

De II. (*Ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis.*) Quid hoc, quod homines credunt Deo, & ipse Iesus non credebat se eis? Nunquid potuissent eum occidere, ipso nolente? An quod ideo, quia sciebat eos ficte credere. 1. Sed si hoc verum, non diceret Euangelista, *multi crediderunt in nomine eius*, & tamen non credebat se eis. Et ratio est, secundum Chrysost. quod isti crediderunt in eum, sed imperfecte, quia nondum poterant attingere ad perfecta mysteria Christi. Et ideo *non credebat se eis*, id est, secreta sua mysteria eis nondum reuelabat. nam & ipsis Apostolis multa non reuelauit. Ioan. 17. *Multa habeo vobis dicere; sed non potestis portare*

taremodo. 1. Cor. 3. *Non potui vobis loqui,* &c. Et ideo notanter euangelista, vt ostendat eos imperfecte credere, non dicit, quod credebant in eum: quia nondum credebant eius Diuinitatem: sed dicit (*in nomine eius.*) illud qui de eo nomine tenus dicebatur, scilicet quod iustus, vel huiusmodi.

Secundum Aug. Isti gerunt in ecclesia typum catechumenorum, qui etsi credant in nomine Christi; Iesus tamen non credit se illis; quia Ecclesia non dat eis Corpus Christi. Quod quidem corpus, sicut nullus Sacerdos conficere potest, nisi in sacerdotem consecratus; ita nullus sumere debet, nisi baptizatus.

De III. Ratio autem huius, quod non credebat se eis, ostenditur ex perfecta Christi cognitione. Vnde dicit: (*Eo, quod ipse, &c.*) Licet autem homo ignorans, debeat de quolibet præsumere bonum; tamen postquam veritas innotescit de aliquibus, debet se habere ad eos secundum eorum conditionem. Et quia Christum nihil latebat eorum, quæ sunt in homine, cum sciret eos imperfecte credere, non credebat se eis. Describitur autem cognitio Christi vniuersalis; quia non solum familiares, sed etiam alios extraneos cognoscebat. Et ideo dicit (*eo quod ipse nosset omnes*) & hoc per potentiam Diuinitatis. Eccl. 13. *Oculi domini multi lucidiores sunt per Solem,* &c. Nam homo, etsi cognoscat alios, non tamen certam cognitionem de eis potest habere, quia non videt nisi ea quæ apparent:

rent:& ideo opus est ei testimonio aliorum. Christus autem certissime cognoscit; quia intuetur cor. Vnde *non erat ei opus, vt quis testimonium perhiberet de homine,* imo ipse testis est, Iob 16. *Ecce in cælo est testis meus.* Perfecta, quia non solum quantum ad exteriora, sed etiam quantum ad interiora sua cognitio se extendit, & ideo dicit. (*Ipse enim sciebat quid esset in homine.*) id est, occulta cordis. Prou. 15. *Infernus, & perditio coram domino.*

FERIA III. POST DOM. IV. QVADRAGES.

Die festo mediante ascendit Iesus. Ioan. 7.

SCOPVS. Instante mortis tempore suam actius vrget, ingeritque doctrinam se manifestando.

PARTITIO.

I. De occasione doctrinæ manifestandæ, ipsaque manifestatione.

II. Probat eam à Deo esse.

III. Excludit obiectionem.

IV. Turbatam turbam modeste confutat.

PARS I.

De occasione manifestandæ doctrinæ, ipsaque manifestatione.

TRia hic. *Primo* ponitur admirationis materia. *Secun-*

Secundo, ipſa admiratio. *Tertio* admirationis ratio.
I. Materia quidem admirationis eſt doctrina Chriſti. Vnde & circa hanc ponitur & Tempus, & Locus. *Tempus* cum dicit, (*Iam autem die feſto mediante,*). Scenophegiæ, id eſt, cum illius feſti tot dies remanſiſſent, quot effluxerant. Vnde cum ſeptem diebus ageretur feſtum: dicitur hoc fuiſſe quarto die. 1. Et quidem in hoc, quod ſe occultauit, humanitatis Chriſti eſt indicium, & noſtræ virtutis documentum. Hoc autem quod ſe propalauit, nec eum tenere potuerunt: diuinitatis eſt oſtenſiuum. Ideo autem in medio feſtiuitatis tempore aſcendit: quia in principio feſti omnes magis attenti ſunt de his, quæ feſti ſunt. Boni quidem ad cultum Dei, alij vero ad vanitates, & ad lucra. Sed circa medium temporis his, quæ feſti ſunt expeditis, magis parati ſunt ad doctrinam, vt ergo eos attentiores, & paratiores ad doctrinam inueniret, non in primis diebus aſcendit. 2. *Similiter* etiam quia hoc congruit ordini doctrinæ Chriſti. Quia non in fine mundi, nec in principio; ſed in medio tempore venit inſtruere homines de regno Dei: Abac. 3. *In medio annorum notum facies.*

Locus autem doctrinæ oſtenditur, cum dicit (*in templum.*) vbi docebat propter duo. 1. Vt oſtenderet ſe docere veritatem, quam calumniari non poterant, & quæ erat omnibus neceſſaria. Ioan. 18. *Ego in occulto locutus ſum nihil.* 2. Quia templum, cum ſit locus ſacer, conueniens eſt doctrinæ Chriſti ſanctiſsimæ. Iſ. 2. *Venite aſcendamus ad*

 mon-

montem Domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit, &c. Quid autem doceret Christus: prætermittit Euangelista. Quia non omnia facta, & verba Domini exprimunt Euangelistæ: sed ea quæ commotionem, & contradictionem in populo faciebant. Et ideo hic mentionem facit de commotione populi ex ipsa doctrina. Quia qui ante dixerant, seducit turbas, postea ex ipsa doctrina admiratione mouentur.

II. Et ideo consequenter cum dicit (*& mirabantur Iudæi.*) Nec mirum, quia Ps. 118. *Mirabilia testimonia tua.* Verba enim Christi, verba sunt sapientiæ diuinæ. III. Ratio autem admirationis subditur, cum dicit, (*Quomodo hic literas scit, cum nō didicerit?*) Sciebant enim Iesum filium esse pauperis mulieris, & putabatur filius fabri, qui de labore suo viuens, non insisteret studio literarum, sed potius operi manuali. Ps. 87. *Pauper sum ego, & in laboribus à iuuentute mea.* Et ideo cum audiunt eum docere, & disputare, mirantur dicentes. [*Quomodo hic literas scit,* &c.) Simile Matth. 13. *Vnde huic sapientia & virtutes, nonne hic est filius fabri? &c.*

De II. Posito loco, & occasionibus manifestandi doctrinæ spiritualis originem, hic consequenter ipsis manifestat doctrinam suam. Ergo. [*Respondit eis Iesus & dixit.*) quasi dicat. Vos admiramini vnde habeam scientiam: sed ego dico, quod [*mea doctrina non est mea.*) Si dixisset doctrina, quam ego dico non est mea, nulla esset quæstio, sed quod dicit (*mea non est mea:*) videtur contradictionem implicare. Sed hoc soluitur, quia sua

docti-

doctrina aliquo modo potest dici sua; & aliquo modo non sua. 1. Si enim intelligatur de Christo filio Dei, sic, cum doctrina vniuscuiusque nihil aliud sit quam verbum; Filius autem Dei sit verbum eius, sequitur, quod doctrina patris sit ipse Filius. Idem autem verbum est sui ipsius per identitatem substantiæ. *Quid enim tam tuum est quam tu ipse?* Est autem non suum per originem. *Quid enim non tuum, quam tu si alicuius es, quod es?* vt Augustin. dicit. Hoc ergo breuiter videtur dixisse (*mea doctrina non est mea,*) ac si diceret. Ego non sum à meipso. In quo hæresis Sabelliana confunditur, quæ dicere ausa ipsum esse filium, qui est pater.

Vel (*mea doctrina,*) quam ego pronuncio verbo creato, non est mea, (*sed eius qui misit me patris,*] id est, non est mihi à meipso, sed à patre. Quia etiam cognitionem filius per æternam generationem habet à patre, Matt. 11. *Omnia tradita sunt mihi à patre meo.*

2. Si vero intelligatur de Christo filio hominis, tunc dicit (*mea doctrina,*] quam ego habeo secundum animam creatam, & profero corporis ore [*non est mea,*) id est, non mihi à meipso, sed à Deo. Quia omne verum à quocunque dicatur, à Spiritu sancto est. Sic ergo secundum Aug. 1. de Trin. secundum aliquid suam dixit doctrinam, & secũdum aliquid non suam: secundum formam Dei suam; secundum formã serui non suã. Ex quo habemus exemplum, quod omnem cognitioné nostram cũ gratiarũ actione recognoscamus à Deo.

1. Cor. 4.

1. Cor. 4. *Quid habes, quod non accepisti? si autem accepisti, &c.*

PARS II.

Probat doctrinam suam esse ex Deo.

ET hoc dupliciter. *Primo* ex iudicio recte sentientium. *Secundo* ex sua intentione. De I. Nota, Iudicio illius standum est, vtrum aliquis bene operetur in aliqua arte, qui est expertus in arte illa. Sicut an aliquis bene loquitur Gallice, standum est iudicio eius, qui est peritus in lingua Gallica. Secundum hoc ergo dicit Dominus. Illius iudicio standum est, an doctrina mea sit à Deo; qui est expertus in rebus diuinis: talis enim recte potest de his iudicare, 1. Cor. 2. *Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei: spiritualis autem iudicat omnia*, & ideo dicit. Quia vos alienati estis à Deo; ideo non cognoscitis de doctrina vtrum ex Deo sit. (*Sed si quis voluerit voluntatem eius,*) id est, Dei (*facere:*) iste potest (*cognoscere vtrum doctrina hæc sit à Deo, an ego à meipso loquar.*) Ille quidem à seipso loquitur, qui falsum dicit. Quia sicut dicitur Ioan. 8. *Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur,*

2. *Vel secundum Chrysost.* Voluntas enim Dei est pax, charitas, & humilitas nostra. vnde Matth. 5. *Beati pacifici*, &c. Studium autem contentionis frequenter peruertit mentem hominis in tantum,

vt verum æstimet falsum. Vnde deposito contentionis spiritu, rectius habetur certitudo veritatis, Iob 6. *Respondete obsecro absque contentione, & loquentes id quod iustum est, iudicate.* Et ideo dicit Dominus, si quis vult recte de doctrina mea iudicare, faciat voluntatem eius, id est, deponat iram, inuidiam, & odium, quod sine causa in me habet; & nihil est, quod prohibeat eum cognoscere [*Vtrum ex Deo sit: an ego à meipso loquar.*) id est, quod Dei verba sunt quæ loquor.

3. *Vel secundum August.* voluntas Dei est, vt faciamus opera eius, sicut voluntas patrisfamilias est, vt operarij faciant opus eius. Opus autem Dei est, vt credamus in eum quem ipse misit. Ioan. 6. *Hoc est opus Dei, vt credatis in eum, quem ille misit.* Ideo dicit. (*Si quis voluerit facere voluntatem eius,*) scilicet Dei, id est, credere in me, iste [*cognoscet an doctrina mea sit ex Deo,*] Isa. 7. secundum aliam literam. *Nisi credideritis, non intelligetis.*

De II. (*Qui à semetipso loquitur, &c.*) Probat idem ex sua intentione. Et ponit duplicem intentionem per quam intelligitur duplex origo doctrinæ. Dictum est autem aliquos loqui à se, aliquos vero loqui non à se. Loquitur autem non à se, quicunque studet loqui veritatem. omnis veritatis cognitio ab alio est; Vel per modum quidem disciplinæ, vt à magistro; Vel per modum reuelationis; vt à Deo: Vel per inuentionem; vt ab ipsis rebus. Quia Rom. 1. *Inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.* Sic ergo quocunque istorum modorum cognitio aliqua habeatur, non

est

est homini à se. A se autem loquitur, qui ea quæ dicit, nec à rebus, nec ex doctrina humana accepit: sed de corde suo, Hier. 23. *Visionem cordis sui loquuntur.* Ezech. 13. *Væ Prophetis insipientibus qui vaticinantur de corde suo.* Sic ergo confingere aliquid à se ipso, est propter humanam gloriam. Quia, vt Chrys. dicit. *Qui aliquam propriam vult instruere doctrinam, propter nihil aliud hoc vult; quam vt gloriam acquirat.*

Et hoc est; quod Dominus dicit probans doctrinam suam à Deo esse: (*Qui à semetipso loquitur,*] de certa cognitione veritatis, quæ est ab alio, iste [*quærit gloriam propriam;*) propter quam, & propter superbiam hæreses, & falsæ opiniones introducuntur: Et hoc competit Antichristo; 2. Thessal. 2. *Qui aduersatur, & extollitur super omne quod dicitur Deus: aut quod colitur.* Sed (*qui quærit gloriam eius qui misit illum,*) sicut ego quæro, Ioan. 8. *Ego gloriam meam non quæro, (hic verax est,* &c.] Verax sum: quia doctrina mea continet veritatem, iniustitia in me non est, quia alterius gloriam non vsurpo. Et vt dicit August. *Magnum nobis præbuit humilitatis exemplum, dum habitu inuentus vt homo, quærit gloriam patris, non suam. Quod tu homo facere debes: quando aliquid boni facis, gloriam tuam quæris: quando aliquid mali facis, Deo calumniam meditaris.* Patet autem, quod gloriam suam non quærebat: quia si non fuisset aduersarius principibus sacerdotum, non fuissent eum persecuti. Sic ergo Christus, & quicunque gloriam Dei quærit, habet quidem in intellectu cognitionem, Matth. 22. *Magister scimus*

quia

Quia verax es: Et ideo dicit, (*hic verax est:*) In affectu autem rectam intentionem: vnde dicit. (*Et iniustitia in illo non est.*) Iniustitia enim est, quod homo vsurpet sibi alienum. Gloria autem est propria solius Dei, qui ergo sibi quærit gloriam, iniustus est.

PARS III.

Excludit obiectionem.

POsset quis dicere Christo: Quod ideo doctrina sua non esset à Deo; quia sabbatum soluit, Ioan. 9. *Non est hic homo à Deo, qui sabbatum non custodit.* Et ideo hoc intendit excludere. Vnde circa hoc tria facit. *Primo* excusat se, arguendo ex parte accusantium. *Secundo* ostenditur eorum iniqua responsio. De I. Dicit, Dato, vt vos dicitis, quod doctrina mea non sit à Deo, quia legem non seruo, sabbatum soluens, tamen vos non habetis causam accusandi, cum sitis in simili delicto. Vnde dicit. [*Nonne Moyses dedit vobis,*] id est, populo vestro (*legem,*] & tamen [*nemo ex vobis facit,*] id est, seruat legem. Actorum septimo. *Accepistis legem in dispositione angelorum, & non custoditis.* Vnde & Petrus, Actorum decimoquinto. *Hoc est onus, quod neque nos, &c.* Si ergo non seruatis legem, quare propter transgressionem eius vultis me interficere? Non autem propter hoc facitis; sed propter odium. Alioquin si propter zelum legis faceretis, ipsis vos seruaretis eam,

Sap.

Sap. 2. *Circumueniamus iustum, quoniam inutilis est nobis*, sequitur, *morte turpissima, &c.*

2. *Vel* dicendum, quod non seruatis legem quam Moyses dedit vobis: & hoc patet in eo, quod me vultis interficere; quod est contra legem, Exod. 20. *Non occides.* 3. *Vel* secundum August. Non facitis legem; quia in lege ipse contineor. Nam, *Si crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi, de me enim ille scripsit. Sed vos vultis me interficere.*

II. Ponitur iniqua responsio turbæ, cum dicit: (*Dæmonium habes; quis te quærit interficere?*) Vere turbata turba respondet, non pertinentia ad ordinem: sed ad perturbationem, vt dicit Aug. Eum enim dicunt dæmonium habere, qui dæmones expellit, Matth. 12.

PARS IV.

Turbam turbatam confutat modestè.

DOminus in sua veritate tranquillus, confutat eos, excusans se per rationem. Et *primò* commemorat eis factum propter quod turbantur: *Secundò* ostendit eos non debere turbari. *Tertiò* inducit eos ad iustum iudicium. De I. [*Respondit ergo Iesus, & dixit eis. Vnum*, &c.] Non reddit conuitio conuitium; nec repulit: quia 1. Petr. 2. *Cum malediceretur, non maledicebat*: sed eis opus commemorat de curatione paralytici; de quo omnes admirabantur: Non admiratione deuotionis, secundum illud Isa. 60. *Videbis, & afflues, & mira-*

mirabitur & dilatabitur cor tuum: ſed admiratione turbationis, ſecundum illud Sap. 5. *Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur*, &c. Si ergò propter vnum opus miramini, id eſt, cum turbatione turbamini: quid faceretis ſi omnia opera mea videretis? Nam vt dicit Auguſtinus, ipſius opera erant quæ in mundo videbant, omnes etiam infirmi per eum ſanantur. Pſalm. 106. *Miſit verbum ſuum, & ſanauit eos*, Sap. 16. *Nec herba, nec malagma*, &c. Ideo ergo turbamini; quia vnum tantum opus videtis, & non omnia.

De II. [*Propterea Moyſes dedit*, &c.) Conuincit eos de iniuſta turbatione. Et *Primò* ponit mandatum eis datum à Moyſe. *Secundo* opus eorum. *Tertio* arguit ex vtroque. Mandatum autem Moyſi eſt de circumciſione, & ideo dicit. [*Propterea*,] id eſt, ad ſignificandum mea opera. (*Moyſes dedit vobis circumciſionem.*) Nam circumciſio in ſignum data eſt, vt habetur Geneſ. 17. *Erit vobis in ſignum fœderis inter me & vos.* Significabat enim Chriſtum; 1. ideo ſemper data eſt in membro generationis: quia ex Abraham ſecundum carnem deſcenſurus erat Chriſtus; qui ſpiritualem circumciſionem, id eſt, mentis & corporis facit. 2. *Vel* Ideo in ipſo membro fiebat; quia data eſt contra peccatum originale. Quod autem Moyſes dederit circumciſionem, expreſſe non habetur, niſi Exod. 12. *Omnis ſeruus emptitius circumcidetur.* Et licet Moyſes dederit circumciſionem; non tamen quaſi eam inſtituens: quia non ipſe primus accipit circumciſionis mandatum, ſed Abraham. *Gen.* 17.

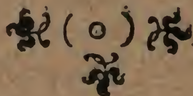
Factum autem Iudæorum est, quia, in Sabbato circuncidebant. Et hoc est quod dicit [*& in sabbato circunciditis*, &c.] Et hoc ideo, quia *Abrahæ* mandatum est, vt octauo die circunciderctur puer, Genesis 21. *Circuncidit eum die octauo, sicut præceperat ei Deus.* A *Moyse* autem præceptum erat eis, vt nihil operis facerent in die sabbathi. Contingebat autem aliquando, quod octauus dies necessitatis veniret in die sabbati, & sic circumcidentes puerum ipso die, mandatum *Moysi* soluebant: propter mandatum patrum. Et ideo ex his arguit Dominus cum dicit. (*Si circumcisionem*, &c.]

Vbi nota. Hoc argumentum efficaciam habet ex tribus considerationibus, quarum duæ sunt expressæ; sed tertia subintelligitur. 1. *Consideratio.* Videmus enim primo, quod quamuis mandatum Abrahæ prius fuerit, tamen mandatum Moysi de obseruatione sabbati non præiudicabat priori, scilicet mandato de circuncisione. Galat. 3. *Dico autem testamentum confirmatum à Deo, quæ post quadringentos, & triginta annos facta est lex, non irritum facit.* Et ideo ex hoc arguit. Quia licet in humanis legibus posteriora præiudicent prioribus: tamen in diuinis priora sunt maioris autoritatis. Et ideo præcepto facto Abrahæ de circuncisione, non præiudicat præceptum *Moysi* de obseruatione sabbati. Multo ergo minus præiudicat mihi, qui facio, quod dispositum est à Deo ante mundi constitutionem de salute hominum

num in sabbato figurata. 2. *Consideratio est.* Quia Iudæi mandatum habebant, vt non operarentur in sabbato, & tamen Iudæi operabantur, quæ ad salutem particularem erant. Dicit ergo, Si vos, quibus mandatum est, vt nihil operemini in sabbato; circumcisionem accipitis ipso die, quæ est quædam particularis salus: Vnde & in membro particulari fiebat: & hoc facitis, vt non soluatur lex Moysi. Ex quo patet, ea quæ ad salutem pertinent in sabbato prætermittenda non esse. Ergo multo magis debet homo facere ipso die ea quæ sunt ad vniuersalem salutem. Non ergo debetis mihi indignari, quia totum hominem sanum feci in sabbato. *Tertia consideratio est.* Quia vtrunque mandatum fuit figura: nam omnia in figura contingebant illis. Si ergo figura, scilicet mandatum de obseruatione sabbati, non præiudicat figuræ, scilicet mandato circumcisionis, multo minus præiudicat veritati. Nam circumcisio ipsum dominum figurabat, vt dicit Augustinus. Ideo autem dicit [*totum hominem.*) quia cum *Dei perfecta sint opera*, curatus est vt sanus esset in corpore; & credidit vt sanus esset in anima.

De III. [*Nolite iudicare secundum, &c.*) Reducit eos ad iustum examen sui, vt scilicet non secundum faciem iudicent, sed iustum iudicium. Dicitur autem quis iudicare secundum faciem dupliciter. Nam iudex iudicat secundum allegata, primo Regum decimosexto. *Homines vident ea quæ apparent.* Sed in hoc potest

esse deceptio; ideo dicit. (*Nolite iudicare secundum faciem*,] id est, secundum illud, quod statim apparet; sed diligenter inquirite, Iob 29. *Causam quam nesciebam diligenter inuestigabam.* Isa. 11 *Non secundum visionem oculorum iudicabit.* 2. *Vel* (*Nolite iudicare secundum faciem*,) id est, nolite accipere personam in iudicio. Hoc enim est prohibitum omnibus iudicantibus. Leu. 19. *Non accipies personam pauperis in iudicio.* Mal. 2. *Faciem accipitis in iudicio.* Accipere autem personam in iudicio, est prætermittere iustum iudicium propter amorem, seu reuerentiam, seu timorem, seu conditionem personæ, quæ non faciunt ad causam. Dicit ergo. [*Nolite iudicare.*) quasi dicat: Non, quia Moyses apud vos habet maiorem gloriam, quam ego, ex personarum dignitate feratis sententiam: sed à rerum natura, quia, ea quæ ego facio, maiora sunt, quam ea, quæ fecit Moyses. Sed nota secundum Augustinum, quod ille non iudicat partialiter, qui æqualiter diligit. Non enim cum homines diuerso modo pro suis gradibus honoramus, timendum est ne personam accipiamus.



II. CON-

II. CONCIONIS DISPOSITIO.

Nonne hic est, quem quærunt interficere? Ioann. 7.

SCOPVS. Postquam egit de origine doctrinæ, nunc agit de origine docentis.

PARTITIO.

I. Admiratio turbæ de Christo.
II. Se eis manifestat Dominus.
III. Docet modum perueniendi ad notitiam eius.
IV. De effectu doctrinæ ab eo proposita.

PARS I.

Admiratio turbæ variæ disceptantis.

ADmiratio turbarum consurgit ex duobus. *Primo*, ex iniquo proposito principum. *Secundo* ex publica doctrina Christi. De I. Dictum est autem supra, quod Christus, vt ostenderet infirmitatem humanæ naturæ, latenter ascendit ad diem festum: sed vt ostenderet suæ diuinitatis personam, publice docet in templo, & à persequentibus teneri non potest. Et sic, vt ait Augustinus, apparet potestas, quæ putaba-

tur timiditas. Et ideo dicebant, quidam ex Hierosolymis quasi admirantes, nam ipsi sciebant qua sæuitia quærebatur à principibus, vtpote eius familiares, & Hierosolymis existentes. Vnde Chrysostom. dicit. *Omnibus miserabiliores erant, qui diuinitatis signum videntes maximum, omnia iudicio corruptorum principum permittentes, Christum minus reuerebantur.* secundum illud Ecclesiast. septimo, *Qualis rector ciuitatis, talis, &c.* Sed tamen mirabantur qua potentia non tenebatur: vnde & dicebant. [*Nonne hic est quem Iudæi quærunt?*] id est, principes, secundum illud supra 5. *Propterea persequebantur eum Iudæi*, id est, principes, &c. Daniel. decimotertio. *Egressa est iniquitas à senioribus populi*, &c. Apparet autem per hoc veritas sermonum Christi, & falsitas principum. Supra enim cum Dominus diceret eis, *Quid me quæritis interficere?* negauerunt dicentes: *Dæmonium habes, quis te quærit interficere?* Sed ecce quod principes negabant, isti confitentur cum dicunt. (*Quem Iudæi quærunt interficere.*) Sic ergo admirantur ex iniquo proposito principum.

De II. Similiter etiam ex publica doctrina Christi. Vnde dicunt: (*Ecce palam loquitur, & nihil ei dicunt.*) Quod est indicium securæ veritatis, Ioannis decimo octauo. *Ego palam locutus sum.* Et tamen (*nihil ei dicunt*) quasi repressi virtute diuina. Hæc est enim propria Dei virtus, quod malorum corda ab impetu suæ malitiæ reprimit, Prouerbiorum 16. *Cum placuerunt domino viæ*

no viæ hominis, inimicos eius quoque conuertet ad pacem. Et alibi. *Cor Regum in manu Dei, &c.*

Suſpicio eorum ponitur cum dicit: (*Nunquid vere cog. quia hic eſt Chriſtus,*) quaſi dicat. Ante quærebant eum interficere, modo inuenerunt, & tamen nihil ei dicunt: Non tamen mutati à propria ſententia, 1. Cor. 3. *Si enim cognouiſſent, &c.* Sed repreſsi à virtute diuina.

Obiectio eorum contra ſuſpicionem ſubditur: (*Sed hunc ſcimus vnde ſit, Chriſtus, &c.*) Quaſi hoc modo arguentes. Chriſtus debet habere occultam originem; ſed iſte habet originem manifeſtam; ergo non eſt Chriſtus. In quo apparet eorum amentia, quia ſuppoſito quod quidam etiam principes crederent Chriſto; non tamen eorum ſententiam ſequuntur, ſed aliam corruptam proferunt, Ezech. Iſta eſt Hieruſalem in medio. Sciebant enim Chriſtum eſſe ex Maria ſecundum originem; ſed tamen eius modum ignorabant. Matthæi 13. *Nonne pater eius eſt Ioſeph, &c.* Sed cum dicatur Mich. 6. *Ex te exiet dux, &c.* quare dicunt, [*Chriſtus cum venerit nemo ſcit vnde ſit.*) Reſpondeo, quod hoc habent ex verbo Iſa. 53. *Generationem eius quis enarrabit?* Sic ergo & ex Prophetis habent, vt ſciant vnde ſit, ſecundum humanam originem. Et ex eis habent, quod neſciant, ſecundum diuinam generationem.

PARS II.

Se cis manifestat Dominus.

PRimo ostendit quid de origine eius sciebant. *Secundo* quid circa ipsum ignorabant. De I. Nouerant de Iesu originem suam, & ideo dicit (*clamabat Iesus.*) Clamor. 1. Aliquando ex magnitudine affectus procedit, & ideo quandoque importat turbulentiam animi, interius concitati. Et hoc modo non competit Christo, de quo scriptum est Isa. 42. *Non clamabit, nec accipiet personam, nec audietur vox eius foris.* Ecclef. 9. *Verba sapientium audiuntur*, &c. 2. Quandoque importat magnitudinem deuotionis, secundum illud, Psalm. 19. *Ad Dominum cum tribularer clamaui.* 3. Quandoque vero cum hoc magnitudinem dicendorum, secundum illud, Isa. 6. *Seraphim clamabant alter ad alterum*, &c. Prouerb. 8. *Nunquid non sapientia foris clamitat*; &c. Et sic prædicatores clamare monentur. Isa. 58. *Clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam.* Et sic *clamabat* hic Dominus (*docens in templo, & dicens,*) hoc scilicet, (*me scitis,*) secundum faciem noscitis. (*Et vnde sim scitis,*) scilicet corporaliter, Baruch. 3. *Post hæc in terris visus est*: Sciebat enim, quod ex Maria natus erat in Bethlehem, & nutritus in Nazareth; sed nesciebant Virginis partum, & quod per Spiritum sanctum conceptus esset, vt dicit August. Excepto virginis partu, totum nouerant in Iesu, quod ad hominem pertinet.

De II. Nesciebant autem de ipso originem occultam, vnde dicit. (*A me ipso non veni. Sed est, &c.*) Et *primo* insinuat suam originem. *Secundo* ostendit eam eis esse occultam. I. Origo autem sua est à patre ab æterno: vnde dicit. (*A me ipso non veni,*) q.d. Ante fui secundum Diuinitatem, quam in mundum venirem per Humanitatem, Ioan. 8. *Antequam Abraham fieret, ego sum.* Alias non conueniret ei venire, nisi ante fuisset; & tamen hoc ipsũ quod veni, *non veni à me ipso*: quia filius non est à se, sed à patre. Ioan. 16. *Exiui à patre, & veni in mundum.* Prænunciata autem fuit eius origo à patre, qui eum promisit mittere, Exo. 4. *Obsecro Domine mitte quem missurus es,* Isa. 19. *Mittam eis Saluatorem,* &c. & ideo dicit. (*Sed est verus qui misit me,*) q.d. non aliunde veni; sed ab eo qui promisit, & promissum adimpleuit, quia (*verus est,*) Rom. 3. *Est autem Deus verax:* & ideo docet me veritatem loqui: quia à vero missus sum. Est autem eis occulta; quia nesciunt eum, qui misit me. Vnde dicit (*Quem vos nescitis.*)

Sed cum omnis homo licet in carne natus, sit à Deo; videtur, quod possit dicere. *Ego sum à Deo,* & per consequens me scitis vnde sim. *Responsio,* secundum Hilar. Filius aliter est à Deo, quam alij homines: Quia sic est à Deo, vt etiam sit Deus, vnde Deus est principium eius consubstantiale: Alia vero sic sunt à Deo, vt tamen non sint ex illo. Sic ergo filius vnde sit ignoratur: quia natura ex qua est, nescitur; sed homines vnde sint, non ignoratur. Quia si vnde, ignorari non potest, quicquid subsistit ex aliquo.

PARS III.

Docet modum perueniendi ad notitiam eius.

Ab illo oportet nos addiſcere aliquid, qui ſcit illud; ſolus autem Filius nouit Patrem, & id eo dicit. Si vultis notitiam eius, qui miſit me, habere, oportet, habeatis à me: quia ego ſolus (*ſcio eum,*) & ideo *Primo* oſtendit ſuam ſcientiam: *Secundo* ſcientiæ ſuæ perfectionem: *Tertio* ſcientiæ ſuæ rationem. I. Suam ſcientiam oſtendit cum dicit. (*Ego ſcio eum,* &c.) Verum eſt autem, quod *omnes homines vident eum*; Iob 36. ſed tamen diuerſimode. Quia homines in vita iſta vident eum per creaturas, Ro. 1. *Inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt*, &c. ideo dicitur 1. Cor. 10. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate.* Angeli vero & beati in patria, vident eum immediate per eſſentiam Matt. 18. *Angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem*, &c. 1. Ioan. 3. *Videbimus eum ſicuti eſt*; ſed filius Dei videt eum excellentius omnibus, ſcilicet viſione comprehenſionis, Ioan. 1. *Deum nemo vidit vnquam*, ſcilicet comprehendendo: *Vnigenitus*, &c. Matt. 11. *Neque patrem quis nouit niſi filius.* Et de hac viſione loquitur hic dicens. (*Ego ſcio eum,*) ſcilicet notitia comprehenſionis.

II. Perfectionem vero ſcientiæ ſuæ oſtendit, dicens: (*Si dixero quia neſcio eum, ero ſimilis, &c.*) Quod quidem introducit propter duo. 1. Nam creaturæ intellectuales ſciunt eum: ſed lōge & imperfecte, quia vnuſquiſq; intuetur eum procul. Iob 36. *Veritas enim diuina excedit omnem cognitionem noſtram*, 1. Ioan. 3. *Deus maior eſt corde noſtro.* Quicunque ergo

Deum

Deum cognoſcit, poteſt abſq; mendacio dicere, neſcio eum: quia non cognoſcit eum quãtum cognoſcibilis eſt: Filius. a. Deum patrem perfectiſsime cognoſcit, ſicut pfectiſsime ipſe ſe nouit. Vnde non poteſt dicere. (*Neſcio eũ.*) 2. Quia cognitio Dei, & maxime quæ eſt per gratiam, poteſt perdi: Pſa. 105. *Obliti ſunt Deum qui redemit eos*: vnde poſſunt dicere, (*neſcio eum*,) quamdiu eſt in vita iſta. Quia *nemo ſcit vtrum odio vel amore dignus ſit*: Filius autẽ inamiſsibilem notitiam habet de patre. vnde non poteſt dicere, (*Neſcio eum.*)

In hoc autem quod dicit, (*ero ſimilis vobis*, &c.) debet accipi ſimilitudo per cõtrarium. Non enim eſſent mendaces, ſi dicerent, ſe neſcire Deum; ſed potius ſi dicerent ſe Deum cognoſcere, cum eũ ignorent. Si. a. Chriſtus diceret ſe eum non noſſe; cum noſcat, eſſet mẽdax. Eſt ergo ſenſus verbi. (*Si dixero quia neſcio eum*) cũ ſciam eum (*ero ſimilis vobis mendax*) qui dicitis vos cognoſcere eum, cum tamen ipſum ignoretis.

Sed numquid non poterat Chriſtus dicere *neſcio eum*? Videtur, quod ſic, quia poterat mouere labia, & proferre verba huiuſmodi: ergo poteſt eſſe mẽdax. Sed dicendum, ꝗ Chriſtus huiuſmodi verba protulit, & tamen non fuit mendax: ꝗ intelligendum eſt ſi dixero (*neſcio eum*,) cum aſſertione, ita ſc. vt corde credam, quod profero ore. Aſſerere autem falſum pro vero, ex duplici defectu cõtingit, ſc. ex defectu cognitionis intellectus. Et hic defectus non poterat eſſe in Chriſto; cum *ſit Dei ſapientia*, 1. Cor. 1. Item ex defectu rectæ voluntatis in affe-

in affectu; qui similiter in Christo esse non poterat; cum sit *Dei virtus*, ibidem. Vnde non poterat dicere asserendo. (*Nescio eum*,) Nec tamen conditionalis est falsa; quamuis antecedens sit impossibile, & consequens.

III Ratio autem singularis, & perfectæ scientię Christi ponitur, cum dicit. (*Sed ego scio eum, quia, &c.*) Omnis enim cognitio est per aliquam similitudinem; cum nihil cognoscatur, nisi prout similitudo cogniti est in cognoscente: omne autē quod procedit ab aliquo, habet eius similitudinē à quo procedit. Vnde omnes vere cognoscentes, secundum diuersum gradum processionis eorum à Deo, habent diuersimode eius cognitionem. Anima autem rationalis, Dei cognitionem habet secundum quod similitudinem participat imperfectiori quodammodo ab alijs creaturis intellectualibus. Angelus quia expresiorem Dei similitudinem habet, cum sit signaculum similitudinis, manifestius Deum cognoscit. Filius autem perfectissimam patris similitudinem habet cum sit eiusdem essentiæ, & virtutis cum ipso. Et ideo perfectissime cognoscit, vt dictum est. Et ideo dicit. (*Sed ego scio eum*,) scilicet quantum cognoscibilis est. Et huius ratio est, quia ab ipso sum: quasi habens eandem naturæ essentiam cum ipso per consubstantialitatem: vnde sicut ipse perfecte se nouit per essentiam suam, ita & per eandem essentiam, (*ego scio eum*) perfecte.

Sed ne hoc referatur ad missionem qua venit in mundum, continuo subiecit, (*& ipse me misit.*)

Vt sic

Vt ſic quod dicit. (*Ab ipſo ſum,*) referatur ad æternam generationem, per quam conſubſtantialis eſt patri. Ex quo habetur proprietas cognitionis, de proprietate generationis. Per hoc vero quod dicit. (*Ipſe me miſit*) inſinuat patrem actorem incarnationis, Gal. 4. *Miſit Deus filium*, &c. Sicut autem per hoc, quod filius eſt à patre, perfectam patris cognitionem habet: ita etiam per hoc quod anima Chriſti ſingulariter eſt vnita verbo: habet ſingularem & excellentiorem præ alijs creaturis cognitionem Dei: licet eum non comprehendat. Conſequenter cum dicit, & ideo poteſt Chriſtus ſecundum diuinam dicere, ſcio eum excellentius præ omnibus creaturis, non tamen comprehendendo.

PARS IV.

De effectu doctrinæ ab eo propoſitæ.

PRimo ponit effectum doctrinæ in turbis maleuolis. *Secundo*, in turbis deuotis, De I. tria facit: *Primo*, innuit turbarum iniquum propoſitum. *Secundo* propoſiti implendi impedimentum. *Tertio* impedimenti rationem. 1. *Iniquitas propoſiti* manifeſtatur, cum dicit, (*quærebant ergo eum apprehendere.*) Quia dixerat Dominus *quem vos neſcitis*, irati ſunt Iudæi, quaſi ſimularent eum ſcire: & ideo iniqua proponebant, ſcilicet eum apprehendere, ad crucifigendum, & occidendum, ſecundum illud Pſalm. 70. *Perſequimini, & comprehendite eum.* Sunt autem aliqui Chriſtum in ſe habentes; quærunt tamen

tamen pie apprehendere, Cant. 8, *Ascendam in palma, & apprehendam fructus eius*, Philip. 3. *Sequor si quomodo appr. hendam*.

2. *Impedimentum propositi* ponit cum dicit. (*Nemo misit in illum manus*) Inuisibiliter enim eorum furor refrenatus est & repressus, per quod patet, quod voluntas nocendi est vnicuique à se: sed nocendi potestas à Deo, Patet Iob 1. & 2. Vbi Sathan non potuit Iob affligere, nisi quantum permissum est sibi à Deo.

3. *Ratio impedimenti* assignatur. (*Quia nondum venerát hora eius.*) Vnde sciendum est, quod secundum illud Eccl. 8. Omni negotio tempus est, & opportunitas. Tempus autem vnicuique rei ex sua causa determinatur. Quia ergo corporalium effectuum causa sunt corpora cœlestia, ideo in his quæ corporaliter aguntur, hora determinatur ex corporibus cœlestibus. Anima vero cum secundum intellectum & rationem, nullis corporibus cœlestibus subiaceat, cum quantum ad hoc temporales causas transcendat, non habet horas determinatas ex corporibus cœlestibus: sed ex causa eius, scilicet Deo, qui dispensat quid quo tempore sit faciendum, Eccl. 33. *Quare dies diem superat, & iterum lux lucem, & annus annum à Sole? A Domini scientia separati sunt*, &c. Multo ergo minus in Christo determinatur hora ab ipsis corporibus. Sic ergo intelligenda est hora eius, non ex necessitate fatali, sed à tota Trinitate pręfinita. Nam, vt dicit Aug. *Hoc nec de te credendum est, quanto magis de illo per quem factus es? Si tua hora voluntas illius est*, sc. Dei, *hora illius*, qua

quæ est nisi voluntas sua? Non ergo horam dixit qua cogeretur mori; sed qua dignaretur occidi. Ioan. 2. *Nondum venit hora mea.* Ioan. 13. *Sciens Iesus, quia venit hora eius vt transeat.*

De II. (*De turba multi crediderunt.*) Ponit effectum doctrinæ in turbis deuotis. Et *primo* ponitur eorum fides, (*quia multi de turba crediderunt in eum.*) Non dicit de principibus: Quia quanto maiores erant, tanto magis erant elongati: & ideo in eis sapientia locum non habebat, quia Prou. 11. *Vbi humilitas, ibi sapientia.* Turba autem quia suam ægritudinem cito vidit; Domini medicinam sine dilatione cognouit, Matth. 11. *Abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus,* &c. Et propter hoc in principio humiles, & pauperes conuersi sunt ad Christum, 1. Cor. 1. *Ignobilia, & contemptibilia mundi elegit Deus,* &c.

Secundo ponit motiuum ad fidem, cum dicit. (*Christus cum venerit, nunquid,* &c.) Prophetarum enim erat, quod Christus in aduentu suo miracula multa esset facturus, Isa. 35. *Deus ipse veniet, & saluabit nos: tunc aperientur oculi cæcorum, & aures,* &c. & ideo videntes miracula quæ Christus faciebat; inducebantur ad fidem eius. Sed tamẽ fides eorum infirma erat, 1. quia non à doctrina, sed à signis mouentur ad credendum ei: Tamen ipsi qui fideles iã erant, & per legem instructi, magis à doctrina moueri debuissent. Nam 1. Cor. 14. *Signa data sunt infidelibus,* &c. 2. Quia adhuc videntur alium Christum expectare. Vnde dicunt (*Christus cum venerit, nunquid,* &c.) Vnde patet, quod non cre-

debant

debant in Christum, sicut in Deum; sed sicut in a-liquem iustum virum, seu prophetam. *Vel* secun-dum Aug. syllogizant. (*Christus cum venerit*, &c.) q. d. Christus promittitur venturus; sed ipse non plu-ra signa faciet, quam hic facit. Ergo vel ipse est Christus, vel erunt plures Christi.

FERIA IV. POST DOM. IV. QVA-DRAGESIMÆ.

Præteriens vidit hominem cæcum à natiuita-te, Ioan. 9.

SCOPVS. Postquam Dominus doctrinæ suæ il-luminatiuam virtutem ostendit verbo; hic con-firmat eam facto, cæcum corporaliter illuminan-do.

PARTITIO.

I. De infirmitate, eiusque causa quæstio.
II. Causam eius opinatam remouet Dominus.
III. Eiusdem causam veram ponit, & exponit.
IV. Sanat cæcum natum.

PARS I.

Quæstio de infirmitate, eiusque causa.

HIc duo facit. *Primo* ponitur infirmitas. *Secun-do* inquiritur causa eius. De I. Sciendũ, Quod Iesus abscondens se, & de templo recedens, dum

præte-

præteriret, vidit hunc cœcum. Et hoc est quod dicit, (*Et præteriens Iesus, vidit hominem cœcum à natiuitate*) Vbi tria considerantur. *Primo* quidem præteriuit, vt declinaret Iudæorum furorem, Eccl. 8. *Ne accendas carbones peccatorum*, &c. *Secundo*, vt emolliret Iudæorum duritiam, ex miraculo facto, & fiendo. Ioan. 12. *Si opera non fecissem in eis, &c. Tertio* vt per operationem signi verba sua firmaret, nam facta Domini, eorum quæ dicta sunt à se faciunt fidem, Marc, vlt. *Sermonem confirmante, sequentibus signis,*

Mystice secundum August. Genus humanum est iste cœcus. Nam spiritualiter cœcitas peccatum est, Sap. 3. *Excœcauit eos malitia eorum*. Qui à natiuitate cœcus est; quia ex sua origine trahit peccatum. Hæc enim cæcitas contingit per peccatum in homine primo, de quo omnes originem traduximus, Eph. 2. *Eratis natura*, id est, naturali origine, *filij iræ.*

De II. (*Interrogauerunt eum discipuli eius*) Agitur de causa ipsius infirmitatis. Et *primo* inquiritur causa ipsius à discipulis. *Secundo* manifestatur à Christo ibi. (*Neque hic peccauit.*) Circa primum tria quærenda occurrunt. *Primum* est Causa inquisitionis discipulorum à Christo. Quæ est vt Chrysost. dicit: quia Iesus egrediens de templo, & videns hunc cœcum, valde studiose respexit; quasi videns in eo misericordiam operandæ virtutis: ita vt discipuli hoc videntes, moti fuerint ad interrogandum. *Secundo* discipulorum diligentia; quia dicunt. (*Rabbi*,) vocantes eum magistrum, Vt innuant se sic quærere, quasi discere desiderantes. *Tertio* quare

quærentes cauſam peccati, dixerunt (*quis peccauit?*) Dicendum ſecundũ Chryſ. quod quia Dominus *Ioan. 5.* ſ. quando paralyticum ſanauit, dixerat ei. *Ecce iam ſanus factus es, Vade & amplius noli peccare*; cogitauerunt diſcipuli, quod propter peccatum, ei illa infirmitas accidiſſet; æſtimantes vlterius, quod omnis humana infirmitas proueniret ex peccato; vt Eliphas dicit Iob 4. *Quis vnquam innocens periijt?* Ideo quærebant, Vtrum ex peccato ſuo, vel parentum, cœcus natus fuiſſet?

Sed quod ex peccato ſuo eſſet, non videtur: Quia nullus peccat antequam naſcatur. Cum animæ ante corpora non fuerunt, nec peccauerunt, vt quidam falſo opinati ſunt: ſecundum illud Ro. 9. Cum nondum nati fuiſſent, &c. Quod autem hoc ex peccato parentum paſſus fuerit, non videtur; Quia Deut. 24. *Non occidentur patres pro filiis, nec filij pro parentibus.*

Dicendum, quod eſt duplex pœna qua homines puniuntur. *Vna* eſt ſpiritualis quantum ad animã. *Alia* eſt corporalis quantum ad corpus. Et pœna quidem ſpirituali nunquam filius pro patre punitur. Cuius ratio aſsignatur, Ezech. 18. *Quia anima filij non eſt ex patre, ſed à Deo. Omnes*, inquit, *animæ meæ ſunt*, ſ. per creationem, *ſicut anima patris, ita anima filij*, &c. Hoc etiam dicit Aug. in quadam Epiſt. Sed pœna corporali filius pro patre punitur, cum quãtum ad corpus ſit quædam res patris. Et expreſſe hoc habetur Gene. 19. Vbi filij Sodomorum occiſi ſunt pro peccato parentum, in ſubuerſione Sodomę. Multoties etiam dominus comminatur Iudæis

dæis occiſionem puerorum, propter peccata parentum.

Quare autem vno peccato alius puniatur, ſciendum, quod pœna duo habet, læſionem, & remedium. Aliquando abſcinditur membrum vt totum corpus conſeruetur. Et ſic pœna huius, læſionem infert, inquantum abſcinditur: Sed remediũ habet, inquantum conſeruat corpus. Numquam tamen Medicus nobilius membrum abſcindit propter cõſeruationem minus nobilis: ſed econuerſo. In rebus autem humanis, anima nobilior eſt corpore; & corpus nobilius exteriorib. rebus: ideo nunquam fit, vt aliquis propter corpus in anima puniatur, ſed potius in corpore propter remedium animæ. Quandoque ergo Deus irrogat pœnas corporibus, vel reb. exterioribus, propter remedium bonum animæ. Et tunc huiuſmodi pœnæ non inferuntur, vt læſiuæ tantum; ſed vt purgatiuæ in remedium. Vnde & ipſa puerorum Sodomitarum occiſio, fuit ad bonum animarum; non quidem ad meritum, ſed ne paternæ malitiæ imitatores, viuendo peccata cumulantes atrocius punirentur; ſed etiam pro peccatis parentum, pluries aliqui puniuntur.

PARS II.

Cauſam infirmitatis opinatam remouet.

NEque hic peccauit. &c.] Hanc enim eſſe cauſam infirmitatis, opinati ſunt diſcipuli. *Sed contra*, Rom. 3. *Omnes enim peccauerunt*, *& e-*

gent, &c. Et cap. 5. *Peccatum ab Adam in omnes pertransiit.* *Respondeo.* Tam cœcus, quam parentes eius originali peccato tenebantur, & etiam alia actualia viuendo superaddiderant: quia *si dixerimus, quod peccatum non habemus*, &c. 1. Ioan. 3. Quod autem dominus dicit. (*Neque hic peccauit*,) intellige, eos non peccasse ad hoc, quod cœcus nasceretur. Causam autem veram subdit dicens. (*Sed vt manifestentur.*) Nam per opera Dei in eius cognitionem ducimur, Rom. 1 *Inuisibilia Dei, per ea quę facta sunt*, *&c.* Ioan. 5. *Opera quæ dedit mihi pater, hæc sunt*, &c. Cognitio autem Dei est summum bonum hominis; cum in ea consistat hominis beatitudo, Ioa. 17. *Hæc est vita æterna, vt cognoscant te*, &c. Hie. 9. *In hoc glorietur, qui gloriatur, scire & nosse me.* Si ergo infirmitas contingit, vt manifestentur opera Dei, & per ipsorum manifestationem Deus innotescit; manifestum est, quod huiusmodi corporales infirmitates contingunt propter bonum.

Posset autem videri, quod manifestatio operum Dei non sit sufficiens causa infirmitatis huiusmodi, præsertim cum *neque hic, neque parentes eius peccauerunt*; Ideo volunt dicere, quod hoc *vt*, tenetur non causaliter, sed consequenter, q.d. Ego existente cœco, opera Dei manifestantur ipsum curantis. Sed hoc non videtur sane dictum, ideo *melius dicendum*, Quod tenetur causaliter. Est enim duplex malum, scilicet culpæ & pœnæ. Malum quidẽ culpæ Deus non facit; sed permittit fieri; quod non permitteret nisi intenderet inde bonum ali-

quod.

quod. Vnde dicit Aug. in Ench. Deus adeo bonus eſt, vt nunquam permitteret aliquod malum fieri, niſi eſſet potens, quod de quolibet malo eliciat bonum. Sic ergo permittit aliqua peccata fieri ex intentione boni quod intendit. Sicut permiſit ſæuire tyrannos, vt coronaret Martyres. Multo ergo magis debet dici, quod malum pœnæ, quod ipſe facit, vt dicitur Amos 3. *Non eſt malum*, &c. Nunquam inducit niſi ex intentione boni: Et inter alia bona optimum eſt, quod opera Dei manifeſtentur, & ex eis innoteſcat Deus. Non eſt ergo inconueniens ſi aliqua flagella immittit, vel pecca ta fieri permittit, vt bonum inde proueniat.

Et ſciendum, quod vt Gre. dicit, 1. Mor. quinque modis Deus hominibus immittit flagella. 1. *Quandoque* ad initium damnationis. Hiere. 17. *Duplici contritione contere eos.* Et hoc flagello percutitur peccator in hac vita ſic, vt ſine retractione & ſine puniatur in alia. Sicut Herodes, qui occidit Iacobum, punitus eſt in hac vita; & in inferno. Actor. 11. 2. *Quandoque* ad correctionem. Pſalm. 17. *Diſciplina tua ipſa me docebit.* 3. *Quandoque* flagellatur aliquis non propter præteritorum correctionem, ſed ad futurorum præſeruationem. Vt de Paulo legitur, 2. Cor. 12. *Ne magnitudo reuelationum*, &c. 4. Quandoque autem ad promotionem virtutis. Vt ſc. cum in aliquo nec præterita culpa corrigitur, nec futura prohibetur, dum inopinata ſalus perſecutionem ſequitur, ſaluantis virtute cognita, ardentius amatur, 2. Cor. 12. *Virtus in infirmitate perficitur*, Iac. 1. *Patientia opus perfectum habet* 5.

 Quan-

Quandoque vero ad manifestationem diuinæ gloriæ. Vnde & hic dicitur. (*vt manifestentur opera Dei in illo.*)

PARS III.

Causam infirmitatis veram manifestaret.

QVia mentionem fecerat de operibus Dei, ideo *primo* ponit opportunitatem opera Dei manifestandi. *Secundo* asignat opportunitatis seu necessitatis rationem. *Tertio*, exponit. De I. Dicit ergo; ideo scilicet cœcus natus est, vt manifestentur opera Dei in illo; quæ quidem manifestari oportebat; Nam (*me oportet, &c.*) Quod quidem potest referri ad Christum secundum quod homo: Et sic est sensus, *Me oportet operari opera eius qui misit me*, id est, opera commissa mihi à patre Ioan. 6. *Opera quæ dedit mihi pater, vt faciam.* Ioan. 17. *Pater opus consummaui, quod dedisti mihi, &c.* Vel ad Christum secundum quod Deus, & sic dicit æqualitatem suæ potentiæ ad patrem, vt sit sensus. (*Me oportet operari, &c.*) id est, opera quæ habeo à patre. Omnia enim quæ filius facit, etiam secundum diuinam naturam, à patre habet. Ioan. 5. *Non potest filius à se facere quicquam*, &c.

Oportet inquam, (*donec dies est.*) Dies quidem materialis ex præsentia solis super terram causatur. Sol autem iustitiæ est Christus Deus noster. Mal. 3. *Vobis timentibus nomen meum, orietur*, &c. Quamdiu ergo sol iste nobis præsens est, opera Dei fieri possunt In nobis, Erga nos, & A nobis. Præsens autem fuit nobis aliquando quidem corporali

porali præſentia, & tunc dies erat. Pſalm. 108. *Hæc dies quam fecit dominus, &c.* & ideo oportet operari opera Dei. Eſt etiam nobis pręſens per gratiam, & tunc eſt dies gratiæ, in quo ſc. oportet operari opera Dei, donec dies eſt: Rom. 13. *Nox præceſſit, dies autem appropinquabit, abijciamus ergo opera*, &c. 1. Theſſ. 5. *Qui dormiunt, nocte dormiunt, &c. Vos autem non eſtis*, &c.

Sed ſciendum, quod ſi præſentia ſolis facit diem, & abſentia noctem; cum Sol ſibi præſens ſit ſemper, ipſi ſoli ſemper dies eſt, & ſic ſoli ſemper eſt tempus operandi & lucendi. Sed quantum ad nos, quibus aliquando eſt præſens, aliquando abſens, non ſemper operatur, & lucet. Eodem modo apud Chriſtum ſolem iuſtitiæ, ſemper eſt dies & tempus operandi, non autem apud nos: quia non ſemper ſumus capaces ſuæ gratiæ, propter impedimentum ex parte noſtra.

De II. Rationem autem opportunitatis prædictæ ſubdit, dicens: (*Venit nox, quando nemo poteſt operari.*) Sicut eſt duplex dies, ita eſt duplex nox. Vna eſt per abſceſſum corporalem Solis iuſtitiæ; ſicut Apoſtoli incurrerunt, quando Chriſto eis corporaliter ſublato tempore paſsionis perturbati ſunt. Matth. 26. *Omnes vos ſcandalum patiemini*, &c. Et tunc non fuit tempus operandi, ſed patiendi. Sed melius eſt, vt dicamus, quod etiam Chriſto abſente corporaliter per aſcenſionem dies Apoſtolis erat, inquantum illucebat eis ſol iuſtitiæ; & tempus operandi, & ideo intelligẽdum eſt de nocte, quæ eſt per ſpiritualem ſe-

 para-

parationem ſolis iuſtitiæ, ſcilicet per ſubtractionem gratiæ. Quæ quidem nox duplex eſt. *Vna* per ſubtractionem actualis gratiæ quam inducit peccatum mortale. 1. Theſſ. 5. *Qui dormiunt, nocte dormiunt*, Et quando hæc nox venit, nemo poteſt operari opera meritoria vitæ æternæ: *Alia* nox eſt cõſummata, quando non ſolum priuatur actuali gratia quis per peccatum mortale: ſed etiam facultate adipiſcendi per æternam damnationem in inferno. Vbi profunda non eſt, quæ erit illis quibus dicetur. *Ite maledicti in ignem æternum*. Mat. 25. Et tunc nemo poteſt operari, quia non eſt tempus merendi: ſed ſecundum merita recipiendi. *Dum ergo viuis, fac ſicut facturus es*. Vnde Eccleſ. 11. *Quæcumque poteſt manus tua inſtanter operare, quia neque ratio, &c.*

De III. Rationem dictorum exponit. (*Quam diu ſum in mundo, lux ſum mundi.*) Quaſi diceret: Si vultis ſcire quis ſit dies, & quæ nox, de quibus loquor. *Ego* inquam, *ſum lux mundi*. Nam præſentia mea diem facit, & abſentia noctem. Ioan. 8. *Ego ſum lux mundi*, (*quamdiu ego ſum in mundo,*) corporaliter per meã præſentiam, Io. 16. *Exiui à patre, & veni in mundum; iterum relinquo mundum, &c.* (*Lux ſum mundi.*) Vnde dies iſte durauit vſque ad aſcenſionem Chriſti. Item (*quamdiu ſum in mundo*) ſpiritualiter per gratiam, Matt. vlt. *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſæculi, &c.* (*Lux ſum mundi.*) Vnde dies iſte vſque ad conſummationem ſæculi extendetur.

PARS

PARS IV.

Sanat cæcum.

HVc quinque per ordinem concurrunt facta per Christum. *Primo* quidem ſpuitio. *Secundo* luti factio. *Tertio* oculorum linitio. *Quarto* mandatum, vt lauaretur. *Quinto*, viſionis perceptio.

Quæ quidem omnia cauſam habent, & literalem, & myſticam.

I. *Literalem* quidem ſecundum Chryſoſtomum hoc modo. 1. *Sputo illuminat*; Vt oſtendat quod virtute à ſe egrediente hoc faciebat, & nulli alteri rei miraculum aſcribatur, Luc. 6. *Virtus exibat de illo.* Licet enim omnia miracula Dominus ſolo verbo facere potuiſſet; *quia ipſe dixit & facta ſunt*; frequenter tamen corpore ſuo eis vtitur, vt oſtendat ipſum, inquantum eſt diuinitatis organum, virtutem quandam ſalutarem eſſe ſortitum. 2. *Lutum fecit ex ſputo.* Vt oſtendat ſe membra homini deficientia poſſe formare, qui formauerat totum primum hominem. Vnde ſicut primum hominem de luto formauit; ita lutum fecit, vt formaret oculos cœci nati. 3. *Liniuit lutum ſuper oculos cœci nati*, Vt oſtenderet ſe conditorem corporum, per id quod potiſſimum eſt in corporibus. Homo enim inter creaturas corporales præcellentior eſt: inter membra vero hominis præcellit caput: inter membra autem capitis,

oculus excellentior inuenitur. Matth. 6. *Lucerna corporis tui, est oculus tuus.* Formando ergo oculum cæteris corporalibus excellentiorem, ostendit se creatorem esse totius hominis & naturæ corporeæ. 4. Dixit autem ei. (*Vade, & laua te, &c.*) Ne videretur terra super oculos linita virtutem sanatiuam oculi habere. Vnde quamdiu lutum in oculis habuit, non vidit, sed postquam lauit.

Misit autem eum longe ad lauandum, scilicet ad natatoriam Syloem. *Primo* quidem Ad confutandam Iudæorum duritiam. Nam oportebat eum transire ciuitatem, vt sic omnes viderent eundem cœcum euntem, lutum super oculos habentem, & redeuntem visu suo restituto. *Secundo*, Vt commendetur cœci obedientia, & fides. Frequenter enim forte lutum in faciem receperat, frequenter in natatoria Syloe se lauerat, & tamen non viderat. Vnde potuisset dicere: lutum solet magis excœcare, & multoties me ibidem laui, & in nullo sum adiutus: sicut de Naaman legitur, 4. *Reg* 5. sed non contradixit; imo simpliciter obediuit. Vnde sequitur. (*Abiit, & lauit.*] Ideo autem ad natatoria Syloe eum misit: quia per illam aquam signatus est populus Iudæorum. Isa. 8. *Populus iste adiecit aquas Syloe, quæ currunt cum silentio.* Vt ergo ostendat, quod non est alienus ab amore populi Iudaici, ad Syloe mittit eum. 5. Effectus autem sequitur, quia (*venit videns*,) hoc prædictum fuit, Isa. 53. *Tunc aperientur oculi cœcorum.*

II. Cau-

II. *Causam mysticam, & allegoricam* assignat Augustinus, qui dicit, quod per sputum, quod est saliua de capite descendens, signatur verbum Dei, quod à Deo patre capite omnium rerum procedit. Eccles. 24. *Ego ex ore altissimi prodii*, &c. Tunc ergo Dominus de sputo, & terra lutum fecit, quando *Verbum caro factum est*. (*Liniuit autem oculos cæci*,) id est, humani generis oculos, scilicet cordis per fidem incarnationis Christi: Sed nondum videbat, quia quando forte inunxit catechuminum fecit, qui fidem habet, sed nondum est baptizatus. Et ideo mittit eum ad piscinam, quæ vocatur Syloe, vt lauetur, & illuminetur, id est, baptizetur, & in baptismo plenam illuminationem recipiat. Vnde secundum Dionysium baptismus dicitur illuminatio. Eccles. 36. *Effundam super vos aquam mundam*, &c. Et ideo signanter hoc Euangelium legitur illo die in quadragesima, quo incipit fieri scrutinium baptizandorum in sabbato sancto. Nec sine causa Euangelista subdit interpretationem piscinæ dicens. (*Quod interpretatur missus*,) quia quicunque baptizantur, oportet baptizari in Christo, qui est missus a patre, Galat. 3. *Quotquot baptizati estis*, &c. Nisi enim ille fuisset missus, nemo nostrum esset ab iniquitate dimissus.

III. *Secundum Gregorium* autem, per saliuam sapor intimæ contemplationis accipitur. Quæ ad os de capite defluit, quia de charitate conditoris adhuc in hac vita nos positos, gustu reuelationis tangit, Vnde dominus saliuam luto miscuit,

ſtio. I. Ponitur quæſtio à populo. [*Itaque vicini, & qui viderant eum prius, &c.*) Duo conſideranda 1. Quod ex miraculi magnitudine ipſum incredibile reddebatur; vnde dicebant. *A ſaculo non eſt auditum, quod aperuit quis oculos cœci nati.* Impletur in eis, quod dicitur Abac. 1. *Opus factum eſt in diebus noſtris, &c.* 2. Mirabilis Dei clementia, Quia non ſolum circa potentes: ſed etiam circa ignobiles, Dominus miracula operatur; dum eos qui mendicant, cum multa pietate curabat. In quo oſtenditur, quod propter paupertatem nullum repellit, qui propter ſalutem hominum venit. Iac. 2. *Nonne Dominus elegit pauperes, diuites in fide,* &c. Vnde & iſti ſignanter dicunt. (*Nonne hic eſt qui ſedebat & mendicabat?* quaſi dicat: Ignobilis, & curatione indignus. *Contra.* Baruch. 3. *Ibi gigantes nominati.*

II. Opiniones autem ponuntur à plebe. [*Alij dicebant, quia hic eſt,*) ſcilicet qui mendicabat; & hoc ideo, quia pluries eum viderant mendicantem, & ſimiliter diſcurrentem per ciuitatem, quando cum luto ad natatoriam ibat, inſpexerant. Vnde non vltra poterant dicere, non eſt hic. Sed aliorum opinio erat contraria. [*Nequaquam,*) ſcilicet hic eſt, [*ſed ſimilis eius eſt*] Cuius ratio eſt, quia vt Aug. dicit, oculi reſtituti mutauerant vultum eius. Nihil enim ita cognoſcibile ſicut viſus, Eccl. 19. *Ex viſu cognoſcitur ſenſatus.*

III. Quæſtio determinatur per cœcum. Quia [*ille dicebat,*] ſcilicet cœcus (*ego ſum,*] ſcilicet, qui mendicabam. Vox grata eſt iſta, ne damnetur ingrata.

grata. Quia enim non poterat esse ingratus tantò beneficio, nec aliud signum gratitudinis ostendere poterat; quam quod constanter confiteretur se à Christo curatum, dicit. [*Ego sum*,) qui scilicet cœcus eram, & mendicabam, & modo video, Tob. 12. *Benedicite Deum cœli, & coram omnibus viuentibus, confitemini, &c.*

De II. [*Quomodo aperti sunt tibi oculi?*) Agitur de inquisitione facti, scilicet de ipsa illuminatione. I. Si tu es ille, qui cœcus mendicabas, dic ergo nobis. (*Quomodo aperti sunt tibi oculi?*) Sed ista quæstio ex curiositate procedit: quia hunc modum, nec ipse qui curatus est, nec nos nouimus, Ecclesiast. tertio. *In pluribus operibus eius, ne fueris curiosus.*

II. Responsio cœci fuit mirabilis. Vnde dicit. (*Ille homo, qui dicitur Iesus*, &c. In qua *primo* quidem demonstrat personam illuminantem, dicens. (*Ille homo qui dicitur Iesus.*) Recte nominat eum hominem, quem hominem nouerat, & verus homo erat, Phil. 2. *In similitudinem hominum factus*: licet autem eum non vidisset: quia cœcus ab eo recessit, ad Syloe vadens, cognouit eum ex auditu, & collocutione hominum de ipso. *Secundo* recitat factum, dicens. *Lutum fecit, & vnxit oculos meos.*] Vbi se veracem ostendit, non asserens incerta. Dominus enim lutum fecerat ex sputo. Quod quidem iste nesciuit, sed lutum factum, & oculis superpositum, per sensum tactus didicit; & ideo non dixit, lutum fecit ex sputo, sed simpliciter [*lutum fecit, & vnxit oculos*, &c.] 1. Ioan. 1. Quod audiuimus,

uimus, quod vidimus oculis noſtris, & perſpeximus, &c. *Tertio* refert mandatum, dicens. (*Et dixit mihi*) ſcil. Ieſus. [*Vade ad natatoria Syloe, & laua.*] Hoc etiam nobis neceſſarium eſt, nam ſi volumus mundari à cœcitate cordis, oportet quod ſpiritualiter lauemur, Iſa. 1. *Lauamini, mundi eſtote. Quarto* commendat ſuam obedientiam, dicens. (*Et abii, & laui,*) quaſi diceret. Ex quo mandatum audiui, deſiderio viſionis ductus, executus ſum mandatum; neque mirum, quia dicitur Prouerbiorum 6. *Mandatum*, ſcil. impletum, *lucerna eſt, & lex lux. Quinto* confitetur beneficij effectum, dicens. (*Et vidi.*) Et recte poſt obedientiam illuminatur, quia vt dicitur *Act.* 5. *Dabit ſpiritum ſanctum obedientibus ſibi.* Vide cœci conſtantiam. Nam vt *August.* dicit, *Ecce annunciator factus eſt gratiæ, ecce Euangelizat, & confitetur Iudæis.* Cœcus ille confitebatur; & cor impiorum ſtringebatur, quia non habebant lumen, ſcil. in corde, quod ille habebat in facie.

De III. (*Vbi eſt ille?*) Ponitur inquiſitio de perſona illuminantis. Et *primo* ponitur Iudæorum quæſtio, cum dicunt. [*Vbi eſt ille?*] Malitioſe interrogant occiſionem meditantes. Iam enim aduerſus Chriſtum conſpirauerant, Ioan. 8. Nunc autem quæritis me interficere. *Secundo* ponitur cœci reſponſio, cum ait. (*Neſcio.*) Vt Auguſtinus dicit, ex verbis apparet, quod ſicut corporaliter in ipſo geſtum fuit; ita ſpiritualiter diuerſis temporibus repræſentatur. Nam adhuc primo linitur cœcus, & poſt lotus vidit, & inunctio quidem

dem inchoationem ſanitatis corporalis repræſentat. Lotio autem perfectam conſequitur ſanitatem. Specialiter autem inunctio efficit catechumenum; lotio, ſc. baptiſmus, perficit & illuminat. Sic ergo diuerſa diuerſis temporibus repræſentatur, nam per hoc quod dicit (*neſcio*) repræſentatur fides imperfecta in catechumenis, ſupra 5. Vos adoratis, quod neſcitis. Poteſt etiam per hoc ſignificari fides noſtra 1. Cor. 13. *Ex parte enim cognoſcimus*, &c.

PARS II.

De Phariſæorum examine in cæcum ſuper miraculum.

AGitur de inquiſitione. Tria facit *Primo* præſentatur inquirendus. *Secundo* ponitur inquirentium intentio. *Tertio* ponitur ipſa inquiſitio. De I. Inquirendus autem, ſcil. cœcus, præſentatur à populo Phariſæis. (*Adducunt,*) ſcilicet turbæ [*eum qui cœcus fuerat ad Phariſæos.*] Et hoc ideo: quia quæſierant ab eo vbi eſſet Ieſus, vt ſi eum inuenirent, ducerent eum ad Phariſæos, damnandum propter ſolutionem ſabbati. Quia vero Chriſtum non habuerunt, ducunt cœcum, vt eum vehementius interrogantes, cogant importunitate, vel timore, aliquid falſitatis contra Chriſtum confingere. Hierem. 5. *Ibo ergo ad optimates; ipſi enim, &c. & ecce hi magis confregerunt iugum, &c.*

De II.

De II. Intentionem autem eorum Euangelista peruersam esse ostendit dicens. [*Erat autem sabbatum quando lutum fecit.*) Hoc dicit, vt eorum malam mentem demonstret, & causam propter quam eum quærebant; vt scilicet, occasionem contra eum inuenirent, & detraherent miraculo per æstimatam legis præuaricationem. Cum tamen Matth. 20. *Dominus est filius hominis etiam sabbati.* Examinatio autem fit à Pharisæis, cum dicitur. (*Iterum ergo interrogabant eum Pharisæi*, &c.

Et *primo* interrogant dè facto. *Secundo* de persona facientis. I. Interrogant autem eum de materia consecutæ visionis. *Iterum interrogabant eum Pharisæi*, &c.] Non vt scirent; sed vt calumniam inferrent, & falsitatem imponerent. II. Respondit autem cœcus, non dictis contraria, nec dissona veritati: (*ille*,) (*Dixit eis. Lutum posuit mihi.*) Vbi *primo* admiranda est cœci constantia. Nam etsi coram turbis, à quibus sine periculo interrogabatur, veritatem dixerat; non magnum videbatur. Sed hoc miræ est constantiæ, quod ampliori periculo constitutus, scilicet coram Pharisæis, neque negat, neque contraria dicit prioribus, secundum illud, Psalm. 118. *Loquebar de testimoniis tuis in conspectu Regum*, &c. *Secundo* admiranda est eius industria. Nam mores recitantium seruat, qui primo diffuse, & circumstantijs omnibus referunt, & si secundo referri oporteat succinctius loquuntur. Vnde neque nomen dicentis expressit, neque quoniam dixit mihi *vade*, & *laua*. Sed

confeſtim ſolam ſubſtantiam facti tangens dicit. (*Lutum fecit.*)

De III. [*Non eſt hic homo à Deo*, &c.] Fit inquiſitio de perſona illuminantis. Et *primo* ponuntur diuerſæ ſententiæ Phariſæorum de Chriſto. *Secundo* exquiritur ſententia cœci. Circa primum tria facit. *Primo* ponit opinionem Chriſtum blaſphemantium. *Secundo* opinionem eum commendantium. *Tertio* concludit, quod inter eos erat ſchiſma & diſsidium. I. Sciendum eſt, quod, qui malitioſe contra aliquem agunt, tacent, ſi quid boni in facto eius vident; & mala, ſi qua videntur, manifeſtant; etiam bonum in malum conuertentes. Eccl. 11. *Bona in mala conuertens inſidiatur*, &c. Quod & iſti faciunt. Nam id, quod videbatur bonum, ſc. cœci illuminationem ſubticentes, quod contra Chriſtum eſſe poterat, manifeſtant; ſcil. ſolutionem ſabbati. Vnde [*dicebant quidam ex Phariſæis,*) ſcil. malitioſi & praui. (*Non eſt hic homo à Deo, qui ſabbatum non cuſtodit.*) Cum tamen Chriſtus ſabbatum ſeruaret. Dominus enim prohibens operari in ſabbato, intendit de opere ſeruili, quod eſt peccatum, Ioan. 8. *Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati.* Ergo qui facit opera peccati in ſabbato, ſoluit ſabbatum. Chriſtus ergo, qui ſine peccato erat, potius ſabbatum, quam ipſi, cuſtodiebat.

II. Commendantium opinio ponitur, cum ſubdit. [*Quomodo poteſt homo peccator*, &c.] Iſti enim aliquam fidem ex ſignis conceperant, & imperfecte, & imbecilliter erant diſpoſiti: quia ex timore Phariſæorum, & principum, quaſi ſub dubio

bio proponunt dicentes. [*Quomodo potest*, &c.] Ioan. 12. *Multi ex principibus crediderunt in eum; sed propter Pharisæos, &c.* Qui tamen potius debuissent ostendere, qualiter sabbatum non solueret, & conuenienter respondere pro Iesu.

III. Dissidium autem concludit inter eos dicens. [*Et schisma erat inter eos.*] Quod scilicet fuerat etiam inter populos, & hoc erat signum interitus illorum. Ose. 10. *Diuisum est cor eorum, nunc interibunt.* Matth. 13. *Omne regnum in seipsum diuisum*, &c.

PARS III.

De sententiæ exquisitione à Cæco, & parentibus eius.

PRimò ponitur Pharisæorum interrogatio. *Secundò* cœci responsio. De I. *Tu quid dicis*, &c.]

I. Quæ quidem *interrogatio* 1. *secundum Chrysost.* non est eorum qui Christum blasphemabant, sed eorum qui commendabant. Et hoc apparet ex modo interrogandi, vnde commemorant ei receptum beneficium dicentes. (*Tu quid dicis de illo qui aperuit oculos tuos*;) Alioquin si alij interrogassent, non hoc dixissent; sed potius, qui soluit sabbatum. Ideò autem beneficium commemorant, vt eum gratum reddentes inducant ad Christi prædicationem. 2. *Secundum Augustinum* est interrogatio aduersariorum, volentium calumniari hominem, qui constanter verita-

tem confitebatur; vel vt ex timore mutaret sententiam; vel saltem eum de synagoga eijcerent.
II. *Responsio* autem cœci constans ponitur. Vnde subdit. (*Ille autem dixit, quia Propheta est.*) Licet enim adhuc quasi inunctus in corde, Dei filium nondum confiteretur; constanter tamen, quod sentiebat expressit, non tamen mentitus est. Nam ipse Dominus de se dixit *Marc.* 6. & *Matth.* 16. *Non est propheta sine honore*, &c. Deut. 18. *Prophetam suscitabit vobis Deus*, &c.

De II. (*Vocauerunt parentes eius*, &c.) Agitur de inquisitione à parentibus. Et *primo* ponitur causa inquisitionis. *Secundo* subditur interrogatio. *Tertio* adhibetur responsio. *Quarto* assignatur responsionis ratio. I. Causa autem secundæ inquisitionis, fuit infidelitas Pharisæorum. Et hoc est quod dicit, [*Non crediderunt ergo de illo*,] scil Pharisæi, (*quod cœcus natus fuisset & vidisset, donec vocauerunt parentes eius*,) scil. cœci qui viderat. Hoc quidem faciunt volentes annullare Christi miraculum; ne perdant gloriam suam. Ioan. 5. *Quomodo potestis credere, qui gloriam abinuicem*, &c.

II. Inquisitio autem ponitur à Pharisæis ad parentes. Vbi tria proponunt. *Primo* de persona filij, dicentes. [*Hic est filius*, &c.) quasi diceret. Nunquid est hic? *Secundo* de eius cœcitate. [*Quem dicitis, quia natus est cœcus*.) Non dicunt, qui quandoque fuit cœcus, sed [*quem dicitis*,) quasi dicerent: hoc confingitis. Nunquid hoc est verum? Sed ô Inquinati. Quis pater eligeret talia mentiri de filio? Conantur enim per hoc eos ad negationem duce-

ducere. *Tertio* quærunt de modo conſecutæ viſionis dicentes. (*Quomodo ergo nunc videt?*) quaſi dicat: Aut hoc eſt falſum, quod nunc videat; aut primum, quod cœcus fuerat. Sed conſtat hoc eſſe verum, quod videt. Falſum ergo fuit, quod cœcum eum dicebant, Eccl. 7. *Ex multa enim loquela tentabat te*, &c.

III. Reſponſio parentum ponitur. (*Scimus, quia hic eſt*, &c.) De tribus autem interrogauerant Phariſæi; ſed de duobus conſtanter reſpondent; & de tertio remittunt ad filium. *Primo* quidem confitentur primum, ſc. quod filius eorum ſit. [*Scimus, quia hic eſt filius noſter.*) Item confitentur ſecundum, cum ſubdunt. (*Et quia cœcus natus eſt.*) In quo patet, quod veritas ſemper vincit mendacium. Vnde in Apocryphis Eſdræ dicitur, quod *veritas ſuper omnia vincit.* Tertium autem, ſcil. qualiter vidit, dicunt. (*Quomodo autem nunc videat, neſcimus.*

Secundo de perſona illuminante. Cum ſubdunt. (*Aut quis aperuit oculos*, &c.) Hoc ideo dicunt, quia inquiſitio fiebat contra perſonam illuminantem, & ideo remittunt ad filium dicentes. (*Ipſum interrogate, ætatem habet*, &c.) quaſi dicant. Et ſi genuimus eum cœcum, non tamen mutum. Vnde loqui poteſt pro ſe in cauſa. Quod quidem diſpenſatiue factum eſt, vt dum parentes confitentur quod ſciunt, & cœcus confirmat qui eſt curatus, veritas miraculi magis appareret.

IV. *Ratio* autem *reſponſionis* ponitur, cum ſubdit (*hoc dixerunt parentes eius*, &c.) Adhuc enim imper-

fecti erant, nec adimplere ausi: quod dicit Dominus Matth. 10. *Nolite timere eos qui occidunt corpus.* Causa autem timoris fuit, quia (iam conspirauerant Iudæi, vt si quis confiteretur, &c.) Ioan. 16. *Hæc locutus sum vobis, vt non scandalizemini, absq; synagogis facient vos.* Et vt dicit Aug. *Iam non erat malum fieri extra synagogam. Nam quos illi repellebant, Christus recipiebat.*

III. CONCIONIS DISPOSITIO.

Vocauerunt rursus hominem. Ioan. 9.

SCOPVS. Posita supra inquisitione negocij, sc. à cœco & parentibus, hic persuadent negare veritatem, & asserere falsitatem.

PARTITIO.

I. *Conatus corrumpendi illuminatum.*
II. *Cœcus maledicitur.*
III. *Cœcus maledicentes sibi admiratur & refutat.*
IV. *Cœcus ab eis iterato condemnatur.*
V. *Dominus cœcum recipit & informat.*

PARS I.

Conatus Pharisæorum deprauandi cœcum.

HIc tria geruntur. *Primo* proponit eorum malitiam. *Secundo* cœci constãtiam. *Tertio.* Iteratam inter-

interrogationem. Malitia Pharisæorum ostenditur in veritatis negandæ persuasione. Constantia cœci apparet in firma veritatis confessione. De I. (*Vocauerunt ergo,*) sc. Pharisæi (*rursum hominem, qui fuerat cœcus.*) Nam parentes interrogati, remiserant eos ad cœcum. (*Et dixerunt ei. Da gloriam Deo.*) Vnum dicunt: sed aliud intendunt. Intendunt quidem vt cogant eum dicere, se non fuisse illuminatum à Christo. Vel si hoc non possunt; saltem confiteatur se ab eo aliquo maleficio curatum. Hoc tamen non aperte dicunt: sed tacite, & sub prætextu religionis; ad hoc enim inducere volunt dicentes. (*Da gloriam Deo,*) q.d. Illuminatus es, sed hoc non est nisi à Deo. Ergo hoc nulli alij attribuas nisi Deo, & non isti scil. Christo. Quia si hoc facis, ostendis te non accepisse à Deo curationis beneficium, quia Deus per peccatores non operatur miracula.

Vnde subdunt. (*Nos scimus, quia hic homo peccator est,*) quasi dicerent. Confitere, quoniam hic nihil operatus est, nega quod accepisti. Sed (vt Augustinus dicit,) si hoc fecisset, non dedisset gloriam Deo, sed potius ingratus existens, blasphemasset: sed vere mendacium locutus est stylus Pharisæorum, dicentium. [*Nos scimus, quoniam hic homo,* &c.] Nam Ioan. 8. Eundem de peccato arguere non potuerunt, cum dixit. *Quis ex vobis arguet, &c.* Nec mirum; quia hoc dicitur 1. Petr. 2. *Peccatum non fecit, &c.* De II. (*Si peccator est, nescio: vnum scio, &c.*) Hic ponitur cœci constan-

tia, nam ſtomachatus contra Phariſæorum duritiam, & impatiens ad verba eorum, cum veritatis aſſertione dicit. (*Si peccator eſt*,) Sed cum ſupra dixit, quia *Propheta eſt*. Nunquid hoc propter timorem quaſi dubitans dicit. *Si peccator eſt neſcio?* Abſit. Sed quaſi indignatus Phariſæos irridens, quaſi dic. Vos aſſeritis eum peccatorem: ſed hoc ego neſcio quod ſit peccator, & miror, quod hoc aſſeritis, quia opus fecit, quod non videtur eſſe peccatoris, (*quia cæcus cum eſſem, modo video,*) eius beneficio. *Secundum Auguſtinum* hoc dicit, vt neque pateretur calumniam, neque veritatem celaret. Fortaſsis enim ſi dixiſſet ſcio eum iuſtum: quod verum erat, calumniati fuiſſent eum. Sed *ſecundum Chryſoſtomum*, ideo hoc dixit, vt daret eis maius teſtimonium, ſc. ipſius miraculoſæ operationis, & ſuam reſponſionem faceret fide dignam ab accepto beneficio.

De III. *Quid fecit tibi? &c.*) Hic iterato interrogant, vt calumniam inferant. Et *primo* ponitur doloſa Phariſæorum interrogatio. *Secundo* reſpondentis cœci deriſio. (*Dixerunt ergo illi: Quid fecit,* &c.) quia enim cœcus confeſſus fuerat ſe à Chriſto viſum recepiſſe, quod iſti non quærebant, ſed potius in ipſo modo faciendi, contra Chriſtum calumniam inferre intendebant, ideo non dicunt qualiter vidiſti: Sed (*quomodo aperuit tibi oculos?*) quaſi d. Nunquid aliquo præſtigio, ſeu maleficio hoc fecit? ſecundum illud Pſalm. 37. *Qui quærebant mala mihi, locuti ſunt vanitates, & dolos tota die meditabantur.*

Cœ-

Cœcus *primo* irridet Pharisæorum iteratam interrogationem, dicens. (*Dixi vobis iam & audistis, quid iterum, &c.*) q.d. Ex quo semel dixi vobis, quid iterum vultis audire? Hoc enim insipientis est. Videtur enim quod non attenditis ad ea quæ dicuntur: vnde non est vltra respondendum vobis, inaniter interrogantibus, & cauillari potius quam discere volentibus. Eccl. 22. *Cum dormiente loquitur, qui narrat stulto sapientiam, & in fine narrationis, &c. Secundo*, deridet præsumptuosam Pharisæorum intentionem dicens: (*Nunquid & vos vultis, &c.*) Quando enim aliquis diligenter inquirit, aut hoc facit bona intentione, vt scilicet ei adhæreat; aut mala, vt eum condemnet: quia ergo isti diligenter quærebant, & cœcus non ausus est eis imponere, quod mala intentione quærerent, declinat ad aliam partem, dicens, (*Nunquid*) q.d. Si non quæritis malitiose: ergo vultis adhærere ei. Hier. 23. *Si mutare potest Æthiops pellem suam, &c.* Et vt Aug. dicit. *Illuminatus libenter volebat istos illuminare*: vnde signanter dicit. (*Et vos*) quasi se innuens discipulum. q. d. (*Numquid & vos vultis?*) vt & ego sum (*discipuli eius fieri*) Ego iam video, vestræ illuminationi non inuideo. Et vt Chryso. dicit: *Ex ista cœci constantia apparet quam forte quid sit veritas; quasi despectos assumpserit, claros & fortes eos facit. Et quam imbecille quid sit mendacium, quod etsi cum fortibus fuerit, imbecilles eos monstrat, & reddit.*

PARS II.

Illuminatus maledicitur.

Primo ponitur Pharisæorum ad cœcum maledictio. *Secundo* cœci ad Pharisæos redargutio. Circa primum duo facit. *Primo* ponitur Pharisæorum maledictio. *Secundo* maledictionis occasio.

I. (*Maledixerunt ei. Et dixerunt. Tu discipulus eius sis*) quæ quidem maledictio est, si prauum cor eorum discutias ; non si verba perpendas, immo est summa benedictio. Et tale maledictum sit super nos, & super filios nostros. Ioan. 8. *Vere discipuli mei eritis*, &c. Ideo tamen Euangelista dixit, (*Maledixerunt*,) quia ex malo eorum corde procedebat. Prou. 26. *Quomodo si ornare velis vas fictile argento sordido, sic labia tumentia cum pessimo corde sociata.* Et de hac maledictione dicitur in Psa. 108. *Maledicent illi, & tu benedices.* Et Matt. 5. *Beati eritis cum maledixerint*, &c.

II. Causam maledictionis subiungit. (*Nos autem Moysi discipuli sumus, &c.*) Reputabant enim maledictionem, quod cœcus dixerat eis, vt fierent discipuli Christi; cum ipsi gloriarentur se esse discipulos Moysi, quem maiorem reputabant. Et ideo *primo* proponunt suam conditionem, dicentes, *Nos autem Moysi discipuli sumus.*) Eccl. 24. *Legem mandauit Moyses in primitiis iustitiarum*, &c. Sed falsa est eorum gloria : quia nec eum sequebantur ; nec præcepta eius implebant. Ioan. 5. *Si crederetis Moysi,*

crede-

crederetis & forsitan mihi, q. d. Nec sequimini seruum, & dorsum ponitis contra Dominum.

Secundo extollunt Moysi dignitatem cum dicunt. (*Nos scimus quia Moysi locutus, &c.*) In quo verum dicunt. Quia Exod. 33. *Loquebatur Dominus Moysi facie ad faciem sicut loqui solet homo, &c.* Et Num. 12. dicit. *Si fuerit inter vos Propheta Domini, &c. At non talis seruus meus Moyses, &c. Ore enim ad os loquor ei.* Vnde excellentiori modo loquebatur cum eo, quam cum alijs Prophetis. Et de hac locutione hic ipsi loquuntur. Constat autem, quod, cum ad Moysen Deus loqueretur verbum suum, dignitas Moysi est ex verbo Dei. Et sic verbum maioris dignitatis est, quam Moyses. Hebr. 3. *Amplioris gloriæ iste*, scilicet Christus *præ Moyse dignus habitus est, quanto ampliorem, &c.*

Tertio, occulte insinuant Christi dignitatem, cum dicunt. (*Hunc autem nescimus vnde sit.*) Quod quidem verum est, non tamen secundum eorum intentionem. Nesciebant enim patrem, vnde Christus erat. Ioan. 8. *Neque me scitis, neque patrem meum.* Sed falsum est quantum ad eorum intentionem. Dixerunt enim. (*Hunc autem nescimus, &c.*) quasi dicat. Nullius autoritatis est, & quasi apocriphum; ita vt non constet de eo, an à Deo venerit. Per quod videbantur ei imponere illud Hier. 23. *Non mittebam eos, & ipsi currebant.*

* * *

PARS

PARS III.

Cæcus maledicentes admiratur & refutat.

ET *primo* admiratur eorum duritiam. *Secundo* confutat eorum falsitatem. De I. Nota: Quod non ea, quæ frequenter fiunt, & secundum communem modum, miramur; sed insolita, & ardua siue bona siue mala sint admiramur: Nam insolita bona & ardua admiramur: secundum illud Hester. 15. *Valde enim admirabilis es Domine, & facies tua,* &c. Admiramur etiam ardua mala: secundum illud Hester. 2. *Super hoc obstupescite cœli Duo enim mala, &c.* Secundum hoc ergo respondens cœcus, dixit eis. (*In hoc mirabile est, &c.*) q.d Si aliquem paruum, & nobis similem, non reputaretis alicuius auctoritatis; non esset mirandum: Sed quia videtis expressum, & euidens signum diuinæ virtutis in Christo, & dicitis quia vos nescitis vnde sit, valde mirabile est, præsertim quia aperuit mihi oculos.

De II. Falsitatem eorum confutat dicens: (*Scimus autem, quia peccatores Deus non audit*) Vtitur tali ratione. Quemcunque Deus audit, est à Deo; sed Deus exaudiuit Christum: Ergo est à Deo. *Primo* ergo ponit primam. *Secundo* assumit minorem ibi. (*A sæculo non est auditum,* &c.) *Tertio* infert conclusionem, ibi. (*si non esset hic à Deo,* &c.)

De I. Duo facit. *Primo* insinuat, quos Deus non audiat. *Secundo* ostendit, quos Deus audiat. 1. Non audit autem Deus peccatores. Et quantum ad hoc dicit.

dicit. (*Scimus quia peccatores Deus*, &c.) q.d. In ista opinione ego & vos consentimus, quod non exaudiantur peccatores à Deo. Psal. 7. *Clamauerunt ad Dominum, & non exaudiuit eos.* Prou. 1. *Tunc inuocabunt me, & non audiam.* Sed contra 2. Paral. 6. *Si autem peccauerunt tibi, neque enim est homo qui non peccet, &c. Aperiantur quæso oculi tui, & aures tuæ*, &c. Luc. 19. *De Publicano descendit iustificatus in domum suam.* Et propter hoc dicit Aug. quod cœcus iste adhuc loquitur, vt inuictus, nondum perfecte sciens. Ná & peccatores exaudit Deus, alias frustra Publicanus diceret: *Domine Deus propitius esto mihi peccatori.* Si autem verbum cœci saluare volumus, dicēdum est, quod Deus non exaudiuit peccatores in peccatis persistentes. Exaudiuit tamen peccatores de peccatis pœnitentes, qui magis sunt computandi in numero pœnitentium, quam peccatorum.

Sed insurgit *dubitatio.* Constat quod miracula non fiunt ab hominibus propria virtute: sed per orationem. Peccatores autem frequenter miracula faciunt: secundum illud Matth. 8. *Nonne in nomine tuo Prophetauimus, & virtutes multas fecimus*, & tamen Deus non nouit eos? Non videtur ergo verum, quod cœcus dicit, *Scimus quia peccatores*, &c. Ad hoc est *duplex responsio. Vna* communis. Oratio duo habet; impetrat, & meretur: Quandoque ergo impetrat, & non meretur; Quandoque autem meretur, & non impetrat. Et sic nihil prohibet orationem peccatoris impetrare quod petit, absq; hoc, quod mereatur. Sic ergo Deus audit peccatores, non per modum meriti; sed inquantum ex

diui-

diuina virtute, quam prædicant, impetrant quod petunt. *Alia est specialis*, in casu isto quo loquebatur, s. quando miraculum factum notificabat personam Christi. *Sciendum* est autem: quod omne miraculum factum testimonium quoddam est. Quandoque ergo miraculum fit in testimonium veritatis prædicatæ; Quandoq; autem in testimonio personæ facientis: Et nullum verum miraculum fit nisi virtute diuina. Deus autem nunquam est testis mendacij. *Dico* ergo, quod, quandocunque miraculum fit in testimonium doctrinæ prædicatę, necessarium est doctrinam illam esse veram, etsi persona prædicans non sit bona. Quando etiam fit in testimonium personæ, necesse est similiter, vt persona illa sit bona. Constat autem, quod miracula Christi fiebant in testimonium personæ eius: Ioan. 5. *Opera quæ dedit mihi pater, vt perficiam ea, testimonium perhibent de me*. hoc ergo modo loquendo cœcus dixit, quod (*nunquam Deus peccatores exaudit*) scil. vt faciant miracula attestantia sanctitatem peccatorum.

De II. (*Si quis Dei cultor est*, &c.) Ostendit, quod Iusti exaudiuntur à Deo, & per modum meriti. Vbi sciendum est, quod operatio miraculorum attribuitur fidei Matth. 21. *Si dixeritis huic monti*, &c. Ratio est: quia miracula fiunt per omnipotentiam Dei, cui fides innititur: qui ergo vult impetrare à Deo aliquid, oportet vt habeat fidem; Iac. 1. *Postulet autem in fide*. Si autem vult merendo impetrare, oportet, vt faciat Dei voluntatem. Et ista duo hic ponuntur. I. (*Sed si quis Dei cultor est*,) per sacri-

ſacrificia & hoſtias. Iſa. 19. *Colent eum in hoſtiis, &c.* In his enim conſiſtit cultus latriæ, quæ fidei atteſtatur. 11. (*Et voluntatem eius facit.*) Implendo eius mandatum. (*Hunc*) ſupple (*exaudiuit Deus.*)

(*A ſæculo non, &c.*) Hic aſſumit minorem ſuæ rationis, q.d. Ex ipſo opere eius, quod adhuc nullus hominum fecit, manifeſtum eſt, quod per operationem Dei hoc fecit, & quod exauditus eſt à Deo. Ioan. 16. *Si opera non feciſſem in eis quæ nemo alius*, &c.

(*Niſi eſſet hic à Deo*, &c.) Infert concluſionem q.d. Ex quo talia opera operatur, manifeſtum eſt, quod eſt à Deo. *Nam ni ſi eſſet hic à Deo, non poterat facere quicquam*, ſcilicet libere, conſtanter, & veraciter. Quia Ioan. 15. *Sine me nihil poteſtis facere.*

PARS IV.

Iterato condemnatur cæcus.

IN qua quidem condemnatione triplicem defectum ſiue peccatum incurrunt, ſcilicet mendacij, ſuperbiæ, & iniuſtitiæ. 1. *Mendacij*, cæcitatem improperando, (*In peccatis natus es totus*) Vbi ſciendum es, Iudæos huius optionis fuiſſe, quod omnes infirmitates, & aduerſitates temporales prouenirent hominibus, propter eorum præcedentia peccata. Quam opinionem aſſerit Eliphaz Iob 4. *Recordare obſecro, quis vnquam innocens periit,*

aut

aut quando recti deleti sunt? quin potius vidi eos, qui operantur iniquitatem, &c. Cuius opinionis ratio est; Quia in veteri lege, & pro bonis præmia temporalia, & pro malis pœnæ temporales promittebantur. Isa. 1. *Si volueri us & audieritis me &c.* Videntes ergo, quod iste homo cœcus natus fuerat, credebant, quod hoc contigisset ei propter sua peccata, & ideo dicunt. (*In peccatis natus*, &c.) Sed falsum dicunt, quia supra Dominus: *Neque hic peccauit neque parentes eius.* Eccl. 20. *Est correctio mendax*, &c. Addunt autem (*totus*,) vt ostendant, quod non solum est peccatis inquinatus quantum ad animam secundum quod omnes nascuntur peccatores; sed etiam, quod peccatorum vestigia appareant in corpore per cœcitatem, Vel secundum Chrys. (*totus*,) id est, toto tempore vitæ tuæ, & à primæua ætate in peccatis es.

2. *Superbiæ* defectum incurrunt contemnendo cœci doctrinam, cum dicunt, (*tu doces nos?*) q. diceret. Non es dignus. In quo apparet eorum superbia. Nullus enim homo, quantumcunque sapiẽs, debet à quocunque paruo doctrinam repellere, vnde Apostolus docet 1. Cor. 14. *quod si minori aliquid reuelatum fuerit, quod tunc maiores debent tacere, & eum audire:* Daniel. 13. *Totus populus, & seniores audierunt iudicium pueri iunioris*, scilicet Danielis: *cuius spiritum Dominus suscitauit.*

3. *Iniustitiæ*. à. defectum incurrunt, injuste eũ eiiciendo, vnde dicitur quod (*eiecerant eum foras*,) scilicet propter veritatis confessionem. In cœco autem iam impletur quod Dominus dixerat. Luc. 6.

B ati

Beati eritis cum vos oderint homines, & separauerint vos, & eiecerint, &c.

PARS V.

Dominus cæcum recipit & instruit.

TRia hic. *Primò* studium Christi ad instruendum. *Secundo* desiderium cœci ad credendum. *Tertio* fidei documentum ad perficiendum. De I. Studium autem Christi ad instruendum describitur ex tribus. *Primò*, ex diligenti consideratione eorum, quæ circa cœcum agebantur. Sicut enim princeps diligenter considerat ea, quæ suus athleta patitur propter eum: ita & Christus ea, quæ cœcus patiebatur propter veritatem, & sui confessionem, diligenter attendit. Et ideo dicit, quod (*audiuit Iesus.*) id est, diligenter attendit (*quia Pharisæi eum eiecerunt foras.*) scilicet ex templo. Hier. 18. *Attende Domine ad me: & ad voces aduersariorum, &c.*

Secundo ex diligenti inquisitione. Vnde (*Et cum inuenissent eum, &c.*) Illud enim inueniri dicitur, quod diligenter quæritur. Luc. 14. *Quærit diligenter, donec inueniat.* Ex quo videtur, quod Christus solum eum quærat: quia in illo solo plus inuenit de fide, quam in omnibus alijs. Vnde colligitur, quod plus diligitur, vnus iustus à Deo; quam decem millia peccatorum. Hier. 13. *Pretiosior erat vir auro*, &c. Genes. 17. *Dominus pro decem iustis voluit seruare Sodomam.*

Tertio ex seriosa interrogatione. Vnde (*dixit ei. Tu credis, &c.*) Iste cœcus typum baptizandorum

gerebat. Vnde etiam consuetudo inoleuit in ecclesia, vt baptizandi interrogentur de fide: primæ Petri 2. *Nos saluos facit baptisma, &c. & bonæ conscientiæ interrogatio in Deum.* Interrogans autem de fide non dicit (*credis*) in Christum: sed (*in filium Dei.*) Quia vt Hylarius dicit: Futurum erat, vt aliqui Christum confiterentur, quem tamen filium Dei, & Deum negarent, q̄ postmodum Arrius finxit.

Vnde per hoc error eius manifeste excluditur. Nam si Christus non esset Deus, non esset in eum credendum, cum solus Deus sit obiectum fidei: quæ in prima veritate quiescit. Vnde & signanter dicit (*in filium.*) Nam bene possum credere alicui creaturæ: puta Petro & Paulo: non tamen in Petrum; sed in Deum solum sicut in obiectum, vnde patet quod filius Dei non est creatura. Ioan. 14. *Creditis in Deum, & in me credite.*

De II: (*Quis est Domine, vt credam in illum?*) Hic ponitur desiderium cœci ad credendum. Sciendum est autem circa hoc, quod cœcus iste adhuc non viderat Christum corporaliter. Nam quando Christo liniuit oculos suos, & misit eum ad natatoria Syloe, nondum viderat eum & antequam ad eum reuerteretur, postquam lauit & vidit, detentus fuit à Pharisæis & Iudæis. Licet autem corporaliter eum non vidisset, credebat tamen eum qui aperuit oculos suos, esse filium Dei. Et ideo in verba desiderantis, & valde inquirentis animæ: prorumpit dicens. (*Quis est Domine?*) sc. filius Dei, qui aperuit mihi oculos. [*vt credam in eum.*] Ex quo hic apparet, quod eum ex patre cognoscebat, & ex patre

tre ignorabat, nisi enim eum cognouisset, nō tam constanter pro eo disputasset; & si non ignorasset, non vtique dixisset, (*Quis est Domine?*) Is. 26. *Anima mea desiderauit te in nocte*, scilicet ignorantiæ. Sed quia vt dicitur Sap. 3. *Præoccupat eos qui se concupiscunt*, scilicet sapientia. Ideo cœco se concupiscenti demonstrat, cum dicit.

De III. (*Et vidisti eum, & qui loquitur, &c.*) In quo ponitur documentum fidei, quo Christus eum instruit. Et *primo* commemorat ei susceptum beneficium, dicens. (*Et vidisti eum,*) scilicet corporaliter, qui prius nullum videbas, q. d. Ab ipso virtutem videndi accepisti. Luc. 12. *Beati oculi qui vident, quia vos videtis.* Et Luc. 2. *Nunc dimittis seruum tuum Domine: quia viderunt oculi, &c.* *Secundo* ponitur documentum, cum dicit. (*Et qui loquitur tecum, &c.*) Hebr. 1. *Nouissime locutus est nobis in filio, &c.*

Ex his ergo verbis confutatur error Nestorij, qui dixit aliud suppositum in Christo filij Dei, aliud filij hominis. Nam qui loquebatur ex Maria natus est, & hominis filius, & ipse idem qui loquitur est filius Dei, (vt Dominus dicit.) Nō est ergo alius & alius, quamuis natura nō sit eadē vtriusq;.

(*Credo Domine, &c.*) Ponitur deuotio fidei in cœco. Et *primo* fidem quam credit corde, confitetur ore dicens. (*Credo domine.*) Rom. 10. *Corde creditur ad iustitiam, ore, &c.* *Secundo* protestatur eam opere, vnde (*procidens adorauit eum.*) Per quod ostendit se credere eius diuinam naturam, quia mundata conscientia cognoscit illum,

 non

non ſolum filium hominis, quod exterius videbatur: ſed filium Dei qui carnem ſuſceperat. Nam adoratio debetur ſoli Deo, Deu. 18. *Dominum Deum tuum adorabis.*

FERIA V. POST DOMINICAM IV. Quadrageſimæ, Vide in Dominica 16. poſt Pentecoſten.

FERIA VI. POST DOM. IV. QVADRAGESIMÆ.

Erat quidam languens Lazarus. Ioan. 11.

SCOPVS. Supra, Dominus virtutem ſuam viuificatiuam oſtendit verbo. Hic confirmat eam miraculo, Lazarum ſuſcitando.

PARTITIO.

I. De circumſtantiis hiſtoriæ ſubiicienda.
II. De infirmo denunciatio ad Ieſum.
III. Acceſſus ad locum ſuſcitandi mortui.
IV. De apto ad ambulandum tempore.

PARS I.

De circumſtantiis.

TRia hic. *Primo* deſcribit perſonam ægrotam. *Secundo* languentis locum. *Tertio* perſonam coniun-

coniunctam. I. *Persona* (*Erat quidam languens Lazarus.*) Per hunc fidelis signatur, qui in Deo sperat; & tamen patitur infirmitatem peccati, de qua Ps. 6. *Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum. Lazarus* enim interpretatur *auxiliatus à Domino.* Vnde eum significat qui spem habet diuini auxilij. Psal. 120. *Auxilium meum à Domino.* II. Locus infirmi erat Bethania. Vnde dicit (*à Bethania de castello*) Bethania villa erat prope Hierusalem, vbi Dominus consueuerat frequenter hospitari. Interpretatur *domus obedientiæ* Significatur, Si infirmus sit Deo obediens, potest ab eo de facili curari. 4. Reg. 5. *Dixerunt serui Naaman ad eum: Pater, & si rem grandem dixisset tibi Propheta, facere debuisses.* Ista Bethania castellū erat Mariæ & Marthæ sororū Lazari. Per quas duplex vita signatur, actiua, scilicet & contemplatiua, scilicet per obedientiam homo perfectus redditur in vita actiua & contemplatiua. III. Persona coniuncta erat. (*Maria autem erat*, &c.) Quia enim mentionem fecerat de Maria, & plures mulieres huius nominis erant. Ideo ne erremus, (*Quæ vnxit Dominum vnguento, & extersit, &c.*)

De hac autem Maria diuersitas quædam est inter Sanctos. 1. *Hieronymus & Origenes dicunt*, quod hæc Maria soror Lazari non est eadem cum illa, quæ peccatrix erat. De qua Luc. 7. *attulit alabastrū vnguenti, & stans retro secus pedes*, &c. Dicit Chrysostomus, hæc non fuit illa meretrix; hæc enim honesta fuit, & studiosa circa susceptionem Christi. Nam peccatricis illius nomen tacetur; Potuit autem Maria ista erga Christum tempore suæ pas-

sionis ex deuotione, & speciali dilectione simile opus fecisse, quod facit ei peccatrix illa diligens & compuncta. Quod quidem factum hic ab Euangelista propter Mariæ nominis magnitudinem per anticipationem recitatur.

2. *Augustinus & Gregorius* dicunt, quod hæc eadem Maria, est illa peccatrix, de qua Luc. 7. Et argumentum huius ex hoc verbo Augu. assumit, nam hic Euangelista dicit antequam Maria vngeret dominum vnguento, quia illud fuit imminente passione. Ioan. 12. *Maria ergo sumpsit libram vnguenti nardi pistici pretiosi, & vnxit pedes Iesu.* Vnde dicit, hoc, quod hic dicit Euangelista de ea factum, recitari Luc. 7.

3. *Ambrosius* autem vtramque partem tenet. Secundum ergo opinionem Aug. manifestum est, quod peccatrix illa, de qua dicitur in Luca, est Maria ista. (*Cuius frater Lazarus infirmabatur,*) id est, miserandum corpus eius fornaceis febribus alendum edax incendium absumebat.

PARS II.

Denunciatio infirmi ad Iesum.

1. MIserunt ad eum,] s. Iesum: (*dicentes: Domine, ecce quem amas &c.*) In qua quidem denunciatione tria consideranda occurrunt. *Vnum* non esse signum, quod aliquis non sit amicus Dei, si aliquando corporaliter affligatur, sicut Eliphaz contra Iob falso arguit. Iob 4. *Recordare obsecro, quis vnquam innocens periit; aut quando recti deleti sunt?* Ideo

dicunt.

dicunt. [*Domine, ecce quem amas infirmatur,*) Prou. 3. *Quem diligit dominus corripit, & quasi pater in filio complacet sibi. Secundum*, quod non dicunt; Domine veni sana eum; sed tantum infirmitatem exponentes, dicunt, [*Infirmatur.*] In quo signatur, quod sufficit amico tantum necessitatem exponere, absque alicuius petitionis additamento. Nam amicus cum velit bonum amici, sicut bonum suũ; sicut sollicitus est ad repellendum malum suum, ita & ad repellẽdum malum amici sui. Et hoc maxime verum est de eo, qui verissime diligit, Psal. 114. *Custodit dominus diligentes se Tertium* est, quod istæ duæ sorores desiderantes curationem fratris languidi, non venerunt personaliter ad Christum: sicut paraliticus, *Luc.* 5. Et Centurio, *Matt.* 8. Et hoc propter confidentiam, quam habebant ad Christum ex speciali dilectione, & familiaritate, quam Christus erga eas ostenderet, & forte à luctu detinebantur, vt Chrys. dicit, Eccl. 6. *Amicus si permanserit fixus, erit tibi coæqualis, & in domesticis tuis fiducialiter aget.*

II. [*Infirmitas hæc non, &c.*] Hic ponitur præmissorum ratio. Et *primo* ratio ipsius infirmitatis. *Secũdo* quare sorores eius non venerunt ad Christum secundũ Aug. I. Ratio infirmitatis est glorificatio filij Dei. [*Dixit eis Iesus. Infirmitas hæc non est ad mortẽ, sed pro gloria Dei.*) Nota, Infirmitatum corporalium quædam sunt ad mortem: quędam autem non. Illæ sunt ad mortem, quæ ad aliquid aliud non ordinantur. Nam omnia mala pœnæ ex diuina prouidentia infliguntur. Amos 3. *Si est malum*

in ciuitate quod Dominus non faciat. Mali vero culpæ Deus vltor eſt, non tamen autor. Omnia autem quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt, & ideo omnia mala pœnæ ad aliquid ordinantur: quædam ad mortem, quædam ad aliquid aliud. Hæc autem infirmitas non eſt ordinata ad mortem; ſed ad gloriam Dei.

Dices. Numquid non fuit mortuus Lazarus ex hac infirmitate? Videtur quod ſic. Alias non fœteret quatriduanus in monumento; nec reſuſcitatio fuiſſet miraculoſa. *Reſponſio:* Infirmitas hæc non fuit ordinata ad mortem, vt ad finem vltimum, ſed propter aliud ceu dictum eſt; vt ſcilicet ipſe qui reſuſcitatus fuit, quaſi caſtigatus, iuſte viueret ad Dei gloriam; & populus Iudæus videns miraculum conuerteretur ad fidem, Pſalm. 117. *Caſtigauit me Dominus, &c.* Vnde ſequitur, (*Sed pro gloria Dei vt glorificetur, &c.*) Vbi ſecundum Chryſoſtom. hoc *pro*, & *vt*, non tenetur cauſaliter, ſed conſecutiue. Non enim ideo infirmatus eſt, vt ex hoc Deus glorificaretur; ſed aliunde quidem infirmitas hæc venit, & ex ea conſecutum eſt hoc, vt glorificaretur filius Dei; inquantum eum reſuſcitando, vſus eſt ea ad gloriam Dei, hoc autem vno quidem modo veritatem habet, ſed alio modo non.

Poteſt enim infirmitatis Lazari duplex cauſa conſiderari. *Vna* naturalis, & ſecundum hanc verificatur dictum Chryſoſtom. Quia infirmitas Lazari ſecundum cauſam naturalem non ordinabatur ad reſuſcitationem. *Alia* cauſa poteſt cõſiderari diuina ꝓuidentia. Et tunc nõ habet veritatẽ dictũ

Chry-

Chrysost. Nam ex diuina prouidentia huiusmodi infirmitas ordinabatur ad gloriam Dei. Et secundum hoc *pro*, & *vt*, tenetur causaliter, q.d. (*Sed pro gloria Dei*,) quia licet ad hoc non ordinaretur ex intentione causæ naturalis; ordinabatur tamen ex intentione diuinæ prouidentiæ ad gloriam Dei, inquantum facto miraculo crederent homines in Christum, & vitarent veram mortem. Vnde dicit, (*vt glorificetur filius Dei per eam*) Hic manifeste Dominus filium Dei se nominat, nam ipse glorificandus erat in resuscitatione Lazari, quod ipse est verus Deus, 1. Ioan. vlt. *Vt simus in vero filius eius*. Ioann. 9. *Neque hic peccauit, neque parentes, sed vt manifestentur opera Dei in illo.*

De II. (*Diligebat autem, &c.*) Hic secundum Aug. Euangelista asignat rationem quare duæ sorores non venerunt ad Christum. Quæ scilicet sumitur ex confidentia specialis dilectionis, vnde dicit. (*Diligebat autem Iesus Martham, & Mariam, &c.*) Quippe qui tristium consolator erat, sorores tristes diligebat. Et qui languentium saluator erat, languidum & mortuum Lazarum diligebat, Deut. 29. *Dilexit populos, omnes sancti in manu illius sunt.*

PARS III.

Accessus ad suscitationem mortui.

TRia hic. *Primo* dat Dominus locum morti. *Secundo* prænunciat propositum de accedendo ad locum vbi mortuus erat. *Tertio* prenunciat pro-

positum suscitandi. De I. Dat autem locum morti moram trahendo Dominus transIordanem. Ideo dicit, (*vt autem audiuit, quia infirmabatur, mansit in eodem loco duobus diebus.*) Ex quo notatur, quod eodem die quo Christus recepit nuncium sororum Lazari, mortuus fuit Lazarus. Nam quando Christus venit ad locum vbi mortuus fuit, iam quatriduanus erat, Christus autem duobus diebus postquam recepit nuntium, remansit in eodem loco, & sequenti die ab illis duobus iuit in Iudæam. Dedit autem locum morti per tot dies propter duo. *Primo*, ne ex præsentia eius mors Lazari impedita fuisset. Nam vbi vita præsens est, mors locum non habet. *Secundo*, vt miraculum credibilius redderetur, & nullus posset dicere, quoniam nondum defunctum eum suscitauit: sed potius stupefactum.

De II. [*Eamus in Iudæam iterum.*] Dominus manifestat propositum accessus sui ad locum. Et *primo* prænunciat propositum. *Secundo* subditur timor discipulorum. (*Deinde post hæc,*) sc. moram contractam (*dixit*,) scilicet Iesus discipulis suis. (*Eamus in Iudæam iterum,*) Hic *quæritur*, Quare hoc solum prædixit Apostolis iterum iturum in Iudæam, cum hoc alias non fecerit? Ratio est, quia Iudæi nuper in Iudæa persecuti fuerant Christum: ita vt pene eum lapidassent. Vnde & propterea inde decesserat; propter quod credendum erat, quod Christo iterato illuc ire volente discipulorum corda timor inuaderet; & quia præuisa iacula minus feriunt, & mala quæ præuidentur, facilius

lius tolerantur, vt Greg. dicit, ideo Dominus, vt eis timorem auferret, eis itineris sui propositum manifestat. *Mystice* datur intelligi, Dominum in fine mundi iterum reuersurum ad Iudæos: qui conuertentur ad Christum, Rom. 11. *Cæcitas ex parte contingit in Israel, &c.*

II. Timor discipulorum ponitur cum dicunt: (*Nunc quærebant te lapidare.*) quasi d. videtur, quod spontaneus vadas ad mortem. Sed timor iste irrationabilis est; quia secum habebant discipuli Deum protectorem, cum quo qui est, timere non debet, Isa. 50. *Stemus simul: quis est aduersarius meus?* Psal. 1. *Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo?*

PARS IV.

De apto ad ambulandum tempore.

PRimo ponit conditionem temporis. *Secundo* ostendit quod tempus sit aptum ambulationi. *Tertio*, quod non sit aptum. De I. Chrysostomus sic, [*nonne 12. horæ sunt diei?*) quasi dic. Vos dubitatis ascendere in Iudæam: quia nuper Iudæi voluerunt me lapidare: Sed dies habet 12. horas, & quod contingit in vna, non contingit in alia. Vnde licet tunc voluissent me lapidare; in alia hora hoc nollent, Eccles. 3. *Omnia tempus habent, &c.* Idem 8. *Omni negotio tempus est, & opportunitas.* *Quæstio* literalis. *Aut* loquitur de die naturali, aut de die artificiali. Siquidem loquatur

de

de die naturali, tunc falsum est, quod dicit, Cum non habeat duodecim, sed 24. horas. Similiter si loquitur de die artificiali. Quia hoc non est verum; nisi in æquinoctiali, quia non omnes dies artificiales habent 12. Dico. Omnes dies artificiales habent 12. horas. Nam horæ huiusmodi dierum distinguuntur dupliciter. Quædam enim sunt æquales. Et quædam sunt inæquales. Æquales autem distinguuntur secundum circulum æquinoctialis. Et sic non omnes dies habent 12. horas: sed aliqui plures, aliqui pauciores, nisi tantum in æquinoctio. Inæquales autem distinguuntur secundum ascensiones Zodiaci propter eius obliquitatem: quia non æqualiter ascendit Zodiacus in omnibus partibus suis. Æquinoctialis autem æqualiter, & de istis horis inæqualibus quilibet dies artificialis habet 12. horas; quia quolibet ascendunt 6. signa de die & 6. de nocte, sed illa quæ ascendunt in æstate, sunt tardioris motus, quam illa quæ ascendunt in hyeme. Ascensus autem cuiuslibet signi facit duas horas.

De II. (*Si quis ambulauerit, &c.*) Id est, honeste & absque conscientia alicuius mali. Rom. 13. *Sicut in die honeste ambulemus.* (*Non offendit,*) id est, non inuenit, quid ei noceat. Et hoc ideo, [*quia lucem huius mundi videt,*] id est, lux iustitiæ in eo est, Ps. 96. *Lux orta est iusto, & rectis corde lætitia,* q.d. Dominus. Nos secure possumus ire, cum in die ambulemus.

De III. (*Si autem ambulauerit in nocte, &c.*) sc. iniquitatum, de facili multa pericula inueniet. De qua nocte, 1. Thess. 4. *Qui dormiunt, nocte dormiunt:* & ta-

& talis [*offendit,*) id est, impingit [*quia lux,*) sc. iustitiæ, [*non est in eo.*) 2. Theophylactus [*Si quis ambulauerit in die.*) dicit, quod *dies* est præsentia Christi in mundo, *nox* vero est tempus post pasſionem eius. Vt sit sensus. Non est timendum de Iudæis: quia quamdiu ego sum in mundo, vobis non imminet periculum: sed mihi. Vnde quando Iudæi eum capere voluerunt, Ioan. 18. *Dixit dominus turbis. Si ergo me quæritis, sinite hos abire. vt impleretur, &c.* Sed (*in nocte,*) id est, in tempore post pasſionem; tunc timendum est vobis ire in Iudæam: quia patiemini à Iudæis persecutionem, Zach. 13. *Percute pastorem, & dispergentur oues, &c.*

3. Exponit August. sic, vt per diem intelligatur Christus, Ioan. 9. *Me oportet operari opera eius qui misit me, donec dies est. Et quamdiu sum in mundo, lux sum mundi.* Huius ergo diei 12. horæ, sunt 12. Apostoli, Ioan. 7. *Nonne ego vos 12. elegi?* Sed timendum est valde, quod sequitur: *Et vnus ex vobis diabolus est.* Iudas ergo non erat hora huius diei: quia non lucebat. Dicendum, quod Dominus hoc dixit, non habito respectu ad Iudam, sed ad succesſorem eius Matthiam. Est ergo sensus. (*Nonne 12. horæ, &c.*) q.d. vos estis horæ: ego sum dies. Sicut ergo horæ consequuntur diem, ita & vos me debetis sequi. Vnde si ego volo ire in Iudæam; vos non debetis me præcedere, nec mutare voluntatem meam; sed me sequi. Simile dicit Petro, Matt. 16. *Vade retro post me Satanas,* id est, non præcedas me, sed me sequere, voluntatem meam imitando. [*Si quis ambulauerit in die,*) q.d. Non debetis timere periculũ; quia

quia vos itis mecum, qui ſum dies. Vnde ſicut qui in die vadit non impingit, id eſt, non offendit; ita nec vos qui mecum itis, Romanorum 8. *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Et hoc ideo: quia lucem huius mundi videt in me. (*Si autem ambulauerit in nocte,*) id eſt, in tenebris ignorantiæ & peccati. (*Tunc offendit,*) & hoc ideo (*quia lux*] ſcilicet ſpiritualis (*non eſt in eo,*) non quidem ex defectu lucis, ſed eorum rebellione; Iob vigeſimoſecundo. *Ipſi fuerunt rebelles lumini.*

II. CONCIONIS DISPOSITIO.

Lazarus, amicus noſter dormit. Ioannis 11.

SCOPVS. Supra prænunciauit Dominus propoſitum de accedendo ad locum defuncti; hic manifeſtat propoſitum de defuncti ſuſcitatione.

PARTITIO.

I. Obſcure denunciat de mortuo.
II. Clare edicit.
III. Præambula ſuſcitationis.
IV. Martha deſcribitur.
V. Inſtruitur Martha.

PARS

PARS I.

Obscura denuntiatio de mortuo.

PRopositum prænunciat *primo*, quasi implicite & obscure. *Secundo* Euangelista ostendit tarditatem intellectus discipulorum. *Tertio* dominus ipsum propositum denunciat manifeste.

De I. (*Hæc ait. Et post hæc dicit illis,*] quasi diceret, his quæ supra dictis, Postmodum dicit discipulis suis. (*Lazarus amicus, &c.*) Quod secundum Chrysostomum videtur facere ad secundam rationem excludentem timorem discipulorum; nam prima procedebat ex discipulorum innocentia: quia qui ambulat in die, non offendit. Ista sumitur ex necessitate imminente, quasi necessarium sit ire. Vnde circa hoc tria facit.

Primo commemorat pristinam amicitiam defuncti dicens. (*Lazarus amicus noster.*] Amicus, scilicet, propter multa beneficia, & obsequia quæ nobis exhibuit, & ideo non debemus in necessitate deficere, Prouerbiorum 12. *Qui negligit damnum, propter amicum fidelem.* *Secundo* ponit necessitatis instantiam. (*dormit.*) Vnde oportet, ei subueniatur, Prouerbiorum decimoseptimo. *Frater in angustiis comprobatur.* (*Dormit*) inquam, vt dicit Augustinus Domino: sed mortuus erat hominibus, qui eum suscitare non poterant. Nota. Somnus accipitur multis modis. 1. Pro somno naturæ, primo Regum tertio.

Dor-

Dormiuit Samuel vsque mane. Et Iob 11. *Securus dormias*,&c. 2. Pro somno mortis, 1. Thess. 4. *Nolumus vos ignorare de dormientibus, vt non contristemini*, &c. 3. Quandoque pro negligentia, Psalm. 120. *Ecce non dormitabit neque dormiet qui custodit Israel.* 4. Pro somno culpæ. Eph. 5. *Exurge qui dormis, & exurge à mortuis.* 5. Pro quiete contemplationis. Cant. 2. *Ego dormio, & cor meum vigilat*, &c. 6. Pro quiete futuræ gloriæ, Ps. 4. *In pace in idipsum, dormiam & requiescā.* Mors autem dicitur somnus propter spem resurrectionis; & ideo mors consueuit appellari dormitio, ab eo tempore quo Christus mortuus est, & resurrexit, Ps. 3. *Ego dormiui, &c.*

Tertio ostendit suam ad resuscitandum efficaciam, cum dicit. (*Sed vado vt à somno excitem eum.*) Significat, quod tanta facilitate excitabat de sepulcro, quanta excitas dormientem in lecto. Nec mirum: quia *ipse est, qui suscitat mortuos, & viuificat.* Ioan. 5. Vnde dicit ibidem. *Venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt*, &c.

De II. Tarditatem autem intellectus discipulorum ponit Euangelista cum dicit: [*Domine, si dormit, saluus est.*) Et *primo* ponit signum tarditatis eorum; sc. quod non responderunt secundum intentionem Domini. *Secundo* ostenditur eorum tarditas manifeste. Nota. Id, quod dixerat Dominus de somno mortis, isti intellexerunt de somno naturæ, & quia solet somnus ægrotantium salutis esse indicium, ideo (discipuli dixerunt, si dormit saluus erit,) q.d. hoc manifeste salutis est signum, vt per hoc vlterius concludant. Domine si dormit,

mit, non videtur vtile esse, vt tu vadas ad excitandum eum. [*Dixerat autem Iesus de morte eius.*] Rudes erant. Vnde Matth. 15. *Adhuc & vos sine intellectu estis?* De sapiente vero dicitur, Prouerbiorum 1. *Animaduertet parabolam, & interpretationum verba.*

PARS II.

Expressa denuntiatio mortui.

PRimò annunciat eis Lazari mortem; quod pertinet ad eius scientiam. *Secundo* insinuat suum affectum circa eius mortem; quod pertinet ad eius prouidentiam. *Tertio* innuit propositum de eundo ad locum vbi mortuus erat; quod pertinet ad eius clementiam. *Quarto.* Affectus discipulorum. I. [*Lazarus mortuus est,*) id est, subijt legem communem mortis, quam nullus hominum subterfugere potest. Psalm. 88: *Quis est homo qui viuit, & non videbit mortem?* II. Affectum ostendit. (*Et gaudeo propter vos, vt credatis, &c.*) Quod potest dupliciter exponi. Vnò modo sic: Nos audiuimus infirmitatem Lazari, sed ego absens annuncio mortem eius: (*Et gaudeo propter vos,*) id est, propter vestram vtilitatem, vt ex hoc sumentes experimentum diuinitatis meæ, quia in absentia video. Hebr. 4. *Omnia nuda & aperta sunt oculis eius.* Nec mirum, quia ipse est omnibus præsens, Hier. 23. *Cælum & terram ego impleo.* (*Vt credatis,*) non vt denuo inciperent credere; sed vt firmius secundum illud Lucæ 10:

Credo Domine, adiuua meam incredulitatem. 2. Sic: (Gaudeo,) scilicet quod mortuus est. Et hoc (*propter vos,*] id est, propter vtilitatem, scilicet; (*vt credatis.*) Ideo inquam (*gaudeo: quia non eram ibi,*] nam si ibi fuissem, non fuisset mortuus: sed quia defunctus est, maius apparebit miraculum, cum resuscitabo defunctum putrescentem. Et ex hoc vos magis corroborabimini in fide. Maius est enim defunctum suscitare, quam viuentem à morte præseruare. Significatur, quod aliquando mala sunt ratio gaudij, inquantum ordinantur ad bonum. Roman. 8. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* III. Propositum autem eundi innuit, dicens. (*Sed eamus ad eum, &c.*) In quo ostenditur Dei clementia, inquantum homines in peccatis existentes, & quasi mortuos per se ad eum accedere non volentes, misericorditer præueniendo attrahit: secundum illud Hier. 31. *In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te,* &c.

IV. (*Eamus & nos, & moriamur cum eo*) Hic ponitur discipulorum affectus. Quod potest dupliciter exponi. 1. Vt importet affectum dubitantis. 2. Diligentis. *Primo modo* exponitur à Chrysostomo. Nam, omnes discipuli timebant Iudæos, & præ alijs Thomas. Nam ante passionem infirmior erat alijs & infidelior, qui tamen postea fortior factus est & irreprehensibilis; qui solus orbem terrarum percurrit. Vnde ex hac dubietate [*dicit ad condiscipulos. Eamus & nos, & moriamur cum illo,*) quasi dicat. Iste non timet mortem, penitus vult ire, se, & nos volens tradere morti.

Secun-

Secundo modo exponit Augustinus. Thomas enim & alij discipuli ita Christum amabant, vt vel cum eo præsente viuere, vel cum eo mori vellent; ne post mortem deserti iterum inconsolati remanerent. Vnde ex hoc affectu (*Thom. dicit ad condiscipulos Eamus & nos, &c.*] quasi dicat, ire vult, periculum mortis ei imminet: nunquid & nos remanebimus vt viuamus? Absit. Sed. (*Eamus & moriamur cum illo*, 2. Tim. 2. *Si compatimur, & conregnabimus*, 2. Cor. 5. *Si vnus pro omnibus mortuus est*, &c.

PARS III.

Præambula suscitationis.

POstquam prænunciauit defuncti suscitationem, hic describit Euangelista resuscitationis ordinem. Præambula autem ad alios pertinentia *primo* præmittit quantum ad defuncti conditionem. *Secundo* quantum ad Iudæorum erga sorores consolationem. *Tertio* quantum ad sororum deuotionem. I. Defuncti autem conditio describitur quantum ad tempus mortis: (*Venit itaque Iesus, & inuenit eum quatuor dies habentem.*) Et quantum ad locum, quia *in monumento*. Ex quo apparet secundum literam, vt dictum est supra, quod primus dies mortis fuit, quando nunciata fuit ei infirmitas.

Mystice. Per hos quatuor dies, secundum *Aug.* signantur quatuor dies quadruplicis mortis. *Vnus dies* est peccati originalis, quod homo trahit de mortis propagine, Roman. 5. *Per vnum hominem*

peccatum intrauit, &c. *Alii tres dies* referuntur ad mortem peccati actualis, nam quodlibet peccatum mortale quædam mors dicitur. Psalm. 33. *Mors peccatorum pessima*. Et diuiduntur secundum transgressionem triplicis legis. *Primo* quidem legis naturæ, quam homines transgrediuntur. Et sic est secundus dies mortis, Isa. 24. *Trangressi sunt legem, & pactum sempiternum*, &c. id est, legem naturæ. *Secundo* legis scriptæ, quam etiam homines transgrediuntur, & sic est tertius dies, supra 7. *Nonne Moyses dedit vobis legem, & nemo*, &c. *Tertio* legis Euangelij & gratiæ, quam homines transgrediuntur; & sic est quartus dies, & grauior cæteris, Hebr. 10. *Irritam quis faciens legem Moysi, sine vlla miseratione, &c. quanto magis putatis deteriora*, &c.

Vel aliter, primus dies est peccatum cordis, Isa. 1. *Auferte malum cogitationum* vestrarum, &c. *Secundus* dies est peccatum oris, Eph. 4. *Omnis sermo malus de ore vestro non procedat*. *Tertius* dies est peccatum operis. Isa. 1. *Quiescite agere peruerse*. *Quartus* dies est peccatum peruersæ consuetudinis. Hierem. 13. *Sic & vos poteritis benefacere cum didiceritis male*. Qualitercumque tamen exponatur, Dominus quandoque sanat mortuos quatuor dies habentes, id est, legem Euangelij transgredientes, & in consuetudine peccati detentos.

II. Visitantium autem conditio describitur quantum ad visitandi opportunitatem, & quantitatem. 1. Quo ad opportunitatem quidem: quia (*erat Bethania iuxta Ierusalem*,) id est, fere milliaria

liaria duo. Nam milliare habere 8. stadia. Et sic facilis multis Iudæorum à Hierosolymis patebat illuc accessus. *Mystice* per Bethaniam, quæ interpretatur domus obedientiæ, & Hierusalem visio pacis, significatur, quod qui sunt in statu obedientiæ, sunt propinqui ad pacem vitæ æternæ, Ioan. 10. *Oues meæ vocem meam audiunt, & ego vitam æternam do eis.* Et dicit (*quindecim stadiis,*) quia, qui vult de Bethania, id est, de statu obedientiæ ire in Hierusalem cœlestem, oportet, transeat stadia quindecim. *Primo* quidem septem, quæ pertinent ad obseruantiam veteris legis. Nam septenarius numerus pertinet ad legem veterem: quæ diem septimum sanctificat. Deinde vero octo, id est, impletionem noui testamenti, ad quem pertinet numerus octonarius propter octauam resurrectionis. 2. Quo ad quantitatem describitur, quia [*Multi ex Iudæis venerant ad Mariam & Martham, vt consolarentur eas.*] Quod quidem pietatis erat, Rom. 12. *Gaudere cum gaudentibus oportet*, Eccl. 7. *Non desis plorantibus in consolationem.*

PARS IV.

Describitur Martha.

MArtham describit quantum ad tria. *Primo* quantum ad eius occursum, quo Christo obuiauit. *Secundo* quantum ad deuotionis affectum, quem Christo exhibuit. Et *tertio* quantum ad in-

 stru-

ſtructionis profectum ad quem Chriſtus eam erexit. I. Occurſus autem Marthæ deſcribitur feſtinus: quia, (*Martha vt audiuit quia Ieſus venit, occurrit illi,*) abſque moræ dilatione. (*Venit,*] præſentis temporis eſt, forte enim Chriſto prope caſtrum exiſtente, aliquis præceſsit, & nunciauit Marthæ aduentum Chriſti, quo audito ſtatim cucurrit. Ratio, quare Martha primo audiuit, & ſola occurrit, eſt, quia Luc. 10. *Martha, Martha ſollicita es,* &c. & ideo occupata circa diſpoſitionem negotiorum diſcurrebat per domum, & nuncianti facilius occurrit. *Maria* autem ſedebat domi, cum illis qui venerant de Hieroſolymis, & ideo non ita cito potuit illi indicari, ſicut *Marthæ.*

Ratio, cur Martha non ſtatim indicauit Mariæ, aſsignatur à Chryſoſtom. Quia *Maria* ſedebat cum Iudæis, & Martha ſciebat, quod Iudæi perſequebantur Chriſtum, & iam conſpirauerant in eius mortem: & ideo timens, ne, ſi nunciaret ei, & illa iuiſſet in occurſum Chriſti, iuiſſent cum ea. Propter hoc ergo ipſi nunciare noluit. *Dices*: Sed ſi Iudæi conſpirauerant contra Chriſtum; quomodo viſitabant Lazarum, & ſorores ſuas, qui Chriſti familiares erant, & quaſi diſcipuli? *Reſpondet* Chryſoſtom. Hoc faciebant propter neceſsitatis calamitatem, & propter nobilitatem harum mulierum, quas ſpreto principum mandato conſolabantur. *Vel* quia hi qui aderant, non mali erant, ſed bene affecti ad Chriſtum. Multi enim ex populo credebant.

Myſtice

Mystice autem vita actiua signatur per Martham quæ occurrit Christo ad exhibendum obsequij beneficium membris eius. Vita contemplatiua per Mariam signatur: quæ domi sedet quieti contemplationis, & puritati conscientiæ vacans, Prou. 8. *Intrans in domum meam, conquiescam cum illa.*

II. Affectus autem deuotionis in Martha ostenditur præcipuus. (*Dixit Martha ad Iesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus.*) Vbi duo Christo deuote proponit. Vnum quod respicit ad præteritum. Et aliud quod respicit ad futurum. 1. Ad præteritum quidem respicit, quod dicit, (*Domine si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus.*) Credebat enim quod præsente Christo mors locum non haberet, cum vidisset mulierem ad solum tactum fimbriæ Iesu sanatam, Matth. 14. *Et quidem rationabiliter mouebatur.* Nam vita contrariatur morti. Christus autem vita est, & lignum vitæ, Prouerbiorum 3. *Lignum vitæ est his*, &c. Si ergo lignum vitæ poterat præseruare à morte, multo magis Christus. Nihilominus tamen imperfectam habebat fidem, existimans Christum minus posse absentem quam præsentem. Vnde dicebat. [*Domine, si fuisses hic*, &c.) Quod quidem de virtute limitata & creata dici potest: sed de virtute infinita & increata, quæ Deus est, non est dicendum: quia æqualiter se habet ad præsentia & absentia, imo sibi omnia sunt præsentia, Hierem. 23. *Putas ne Deus è vicino ego sum*, &c. 2. Ad futurum respicit hoc, quod

quod subdit. [*Sed & nunc scio, quia quacunque poposceris à Deo, &c.*) In quo quidem licet aliquo modo verum dixerit, nam Christo secundum quod homo pertinebat à Deo petere. Vnde & frequenter orasse legitur. Ioann. 9. *Si quis Dei cultor est*, &c. Tamen minus dixit. Nam per hæc verba arbitrari videtur Christum sicut vnum sanctum hominem, qui præteritam mortem orando posset excludere, sicut Elisæus orando mortuum suscitauit.

PARS V.

Instruitur Martha à Domino.

QVia enim adhuc imperfecte cognoscebat, ideo Dominus ad altiora eam instruendo prouehit. Et *Primo* prænunciat fratris resurrectionem. *Secundo* ostendit resuscitationis potestatem. De I. Duo facit. *Primo* prænuntiat futurum miraculum. *Secundo* ponitur intellectus Marthæ de resuscitatione. I. Miraculum, quod futurum Dominus prænunciat, est resuscitatio Lazari. [*Resurget frater tuus*,) Isa. 26. *Viuent & mortui tui resurgent*. Nota Christum tres mortuos suscitasse. Puellam archisynagogi. *Matth*. 9. Filium viduæ qui efferebatur extra portam. *Luc*. 10. Et Lazarum quatuor dies habentem in monumento. Sed puellam in domo: Iuuenem extra portam: Lazarum in monumento. Item puellam paucis arbitris, secum habens, patrem videlicet & matrem puellæ, & tres ex discipulis

ſcipulis ſuis, Petrum ſcilic. Iacobum & Ioannem: iuuenem vero magna turba præſente: Sed Lazarum aſsiſtente multitudine, & cum gemitu. Nam per hos tres ſuſcitatos, tria genera peccatorum intelliguntur. *Quidam* enim peccant per conſenſum peccati mortalis in corde. Et iſti ſignantur per puellam mortuam in domo. *Alij* vero ſunt qui per exteriora ſigna & actus, peccant. Et ſignantur per mortuum qui effertur extra portam, ſed quando per conſuetudinem in peccato firmantur, tunc clauditur in monumento. Et tamen dominus omnes reſuſcitat. Sed illi qui per conſenſum ſolum peccant, & mortaliter peccando moriuntur, facilius ſuſcitantur. Et quia ſecretum eſt, ideo ſecreta emendatione curatur. Quando autem peccatum procedit extra, tunc publico indiget remedio.

II. (*Scio, quia reſurget, &c.*) Non auditum eſt à ſæculo, quod quis quatriduanum fœtentem in monumento reſuſcitauerit, & ideo non poterat cadere in corde Marthæ, quod ſtatim eum ſuſcitaret à mortuis, ſed credebat hoc in communi reſurrectione futurum. Vnde dicit. (*Scio,*) id eſt, certiſsime teneo, (*quod reſurget in nouiſsimo die, &c.*) ſu. 5. *Ego reſuſcitabo eum in nouiſsimo die.*

De III. (*Ego ſum reſurrectio.*) Dominus Martham ad altiora eleuans, *Primo* oſtendit virtutem & poteſtatem ſuam. *Secundo* ſubdit poteſtatis effectum. *Tertio* expoſcit fidem. I. Poteſtas ſua eſt viuificatiua. Vnde dicit (*Ego ſum reſurrectio & vita,*) q. d. credis, quod frater tuus reſurgat in nouiſsimo die? Totum autem hoc, quod homines reſurgent, erit

mea virtute; & ideo ego cuius virtute tunc omnes resurgent, possum etiam fratrem tuum suscitare in præsentia. Dicit autẽ duo, s. quod est (*resurrectio,*) & quod est (*vita.*) Sciendum, quod effectum vitæ aliqui participare indigent: Quidam, quia vitã amiserunt: Quidam, vt iam habita cõseruetur. Sic ergo quantũ ad primum dicit. (*Ego sum resurrectio,*) qua qui vitam per mortem amiserunt, reparãtur. (*& vita,*) qua viuentes conseruantur. Hoc (*Ego sum resurrectio,*) est locutio causalis, q. d. Ego sum resurrectionis causa. Hic autem locutionis modus in illis tantum fieri consueuit, qui sunt causa alicuius rei. Christus autem est tota causa resurrectionis nostræ, tam animarum, quam corporũ, & ideo hoc quod dicit. (*Ego sum resurrectio,*) est causalis locutio, q. d. Totum hoc, quod resurgent in animabus, & in corporibus per me erit. 1. Cor. 15. *Quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum.* Hoc inquam, quod (*sum resurrectio,*) est mihi per hoc, quod sum, (*vita.*) Nam vitæ est, quod aliqui reparentur ad vitam: sicut ignis est, quod aliquid extinctum reignitur, Ioan. 1. In Christo *vita erat, & vita erat lux hominum.*

II. (*Qui credit in me, &c.*) *Primo* ait de effectu, qui respondet primæ potestati. *Secundo* de effectu qui respondet secundæ. Primum autem quod de potestate sua dixerat, est , quod ipse sit resurrectio: & huic respondet effectus, quod ipse mortuos viuificat. (*Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit viuet.*) Cuius quidem causa est. Quia ego sum resurrectionis causa , cuius causæ effectum aliquis

quis consequitur credendo in me. Vnde dicit. (*Qui credit in me viuet, etiam si mortuus fuerit, &c.*) Nam per hoc quod credit, habet me in se, Eph. 3. *Habitare Christum per fidem in cordibus vestris.* Qui autem habet me, habet resurrectionis causam. Ergo, (*qui credit in me viuet.*) Quod autem per fidem aliqui resurgant, habetur Ioan. 5. *Venit hora & nunc est, quando mortui audient vocem filij Dei, & qui audierint viuent*: vita. s. spirituali, resurgentes de morte culpæ; & etiam vita naturali, resurgentes de morte pœnæ.

Secundum autem, quod de potestate sua dixerat est, quod ipse sit vita. Et huic respondet effectus præseruationis in vita. Vnde dicit. (*Et omnis qui viuit, &c.*) vita iustitiæ. De qua Abac. 2. *Iustus meus ex fide viuit.* (*Non morietur in æternum*) id est, morte æterna, sed habebit vitam æternam. Ioan. 6. *Hæc est voluntas patris mei, vt omnis qui viuit, &c.* Et hoc non est intelligendum quin moriatur ad tempus morte carnis; sed quod aliquando sic morietur, vt tamen resuscitatus viuat in æternum in anima, donec resurgat caro nunquam postea moritura. Vnde ibidem. *Et ego resuscitabo eum in nouissimo die.*

III. Exposcit fidem, vt eam perficiat. Vnde dicit: (*Credis hoc? &c.*) *Primo* ponitur quæstio Domini dicentis. (*Credis hoc?*) Non interrogat Dominus quasi ignorans, sed sciens fidem eius, quippe qui ipsam fidem ei infuderat. Credere enim à Deo est. Quærit autem vt fidem, quam habebat in corde, confiteatur ore, Rom. 10. *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit*

ad salutem. Secundo ponitur responsio mulieris: (*Ait illi: vtique Domine ego credidi, &c.*) Responsio impertinens videtur ad ea quæ Dominus dixerat. Dixit enim. *Ego sum resurrectio & vita*; & postea quæsiuit vtrum hoc crederet. Mulier autem non respondit. Credo, quod tu es resurrectio, & vita. Sed (*ego credidi, quia tu es Christus, &c.*) Quod dupliciter exponitur 1. Chryso. dicit, quod hæc mulier non intelligens alta verba Domini quasi stupefacta, respondit dicens: Domine ego non intelligo hoc, quod dicis, sed hoc (*credidi; quia tu es Christus filius Dei viui*) 2. Aug vero dicit, quod mulier respōdit hoc ideo, quia quod dicit, est ratio omnium præmissorum à Domino, q. d. Quicquid dicis de potestate tua, & effectu salutis, totum credo. Quia ego credo, quod plus est, & radi[illegible] omnium, s. (*quia tu es Christus filius Dei viui.*)

Hæc autem confessio Marthę perfecta est. Cōfitetur enim Christi dignitatem, naturam, & dispensationem incarnationis. Dignitatem quidem & regiam & sacerdotalem. Et hoc cum dicit, (*Tu es Christus,*) Christus enim Græce, Latine dicitur vnctus. Inunguntur autem Reges, & Sacerdotes. Est ergo Christus Rex & Sacerdos. Vnde Angelus, Luc. 2. *Natus est nobis hodie saluator; qui est Christus Dominus, &c.* Et vere ipse est singulariter Christus: quia alij vnguntur oleo visibili; iste vero oleo inuisibili, s. Spiritu sancto, & cæteris alijs abundantius, Psal. 44. *Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis.* Ideo præ consortibus; quia Ioan. 3. *Non ad mensuram dat ei Deus spiritum.* Naturam autem in

Christo

Christo confitetur diuinam patri æqualem; vnde dicit, (*filius Dei viui, &c.*) Nam ex hoc quod singulariter vocat eum filium Dei viui, veritatem filiationis annunciat; non autem est verus Dei filius, nisi sit patri connaturalis, vnde de Christo dicitur, 1. Ioan. vlt. *Vt simus in vero filio eius.* Dispensationis autem mysterium confitetur cum dicit: (*Qui in hunc mundum venisti,*) scilicet, carnem assumens. Simile confitetur Petrus, Matth. 16. *Tu es Christus filius Dei viui.* Ioan. 16. *Exiui à patre, & veni in mundum.*

III. CONCIONIS DISPOSITIO.

Magister adest: vocat te, Ioan. 11.

SCOPVS. Postquam Euangelista præmisit conditiones sororum quantum ad Martham: Hic describit eas quantum ad Mariam. *Primo* describit vocationem Mariæ *Secundo* occursum eius ad Christum. *Tertio*, Eius deuotio in Christum.

PARTITIO.

I. De Mariæ vocatu & accursu ad Dominum.
II. De Christi turbatione.
III. Disceptatio super turbatione Domini.

PARS I.

De Mariæ vocatu, & accursu ad Dominum.

Voca-

VOcatur Maria per Martham, quæ consolata & instructa per Christum nolens sororem suam esse tantæ consolationis expertem, (*Cum dixisset*,) verba prædicta cum domino (*abiit*) statim, (*& vocauit Mariam, &c.*) Vbi quidem *duo dubia*. *Primum* de hoc (*silentio*,) Nam silétium nihil aliud est quam priuatio locutionis, vel soni. Non ergo eam silentio vocare potuisset. *Responsio*: secundum Au. quod silentium suppressam vocem nuncupauit: q. d. vocauit eam submisse: secundum illud Eccl. 9. *Verba sapientum audiuntur in silentio*. Ideo autem eam silenter vocat: quia multitudo Iudæorum erat cum ea; vt dictum est: & forte erant inter eos aliqui, qui non diligerent Christum, qui vel recederent, vel hoc audito Mariam non sequerentur.

Mystice autem per hoc datur intelligi, quod ad Christum quis vocat exteriori voce tantum; sed efficacius silenter. vnde dicitur Isa. 30. *In silentio & spe erit fortitudo vestra.*

Secundo dubitatur de hoc (*Magister adest, & vocat te.*) Videtur falsum dixisse. Non enim dixit dominus Marthæ, quod vocaret Mariam. *Responsio*. dicit Augu. Euangelista causa breuitatis innuit, quod in sua narratione intermiserat. Nam forte dominus dixit Marthæ, vt eam vocaret. *Alij* autem dicuntur quod Martha ipsam præsentiam, vocationem reputauit, quasi diceret: Inexcusabile est, vt eo præsente tu non exeas obuiam ipsi:

De II. (*Illa vt audiuit, &c.*) Ponitur occursus *Mariæ*. Et circa hoc tria facit. *Primo* ponitur promptitudo *Mariæ* ad occurrendum. *Secundo* locus in

quo

quo ei occurrit. *Tertio* comitiua, quæ eam ſequitur. I. Promptitudo autem *Mariæ* ad occurrendum deſcribitur; quia non diſtulit propter luctum: non tardauit propter aſtantes: ſed ſtatim (*vt audiuit, ſurrexit cito*) de domo in qua erat [*& venit ad eum*,] Ieſum. Ex quo patet, quod non illam præueniſſet Martha, ſi ei à principio notus fuiſſet aduentus Ieſu. Diſce exemplum non tardandi, cum vocaris ad Chriſtum. Eccl. 5. *Ne tardes conuerti ad Dominum, &c.* Iſa. 50. *Audiam eum quaſi magiſtrum.*

II. Locus autem vbi *Maria* Chriſto occurrit, eſt idem illi, vbi *Martha* cũ Chriſto locuta fuerat. Vnde dicit: [*Nondum venerat in Caſtellum, &c.*] Quod id eo ponit, ne credatur ſuperfluus occurſus *Mariæ*, cum Chriſtus potuerit adeo cito in caſtellum venire, ſicut & *Martha*. Ideo autem Chriſtus in illo loco remanſit; vt non videatur ſeipſum ingerere miraculo; ſed dum rogatus & inductus miraculũ operatur, confiteatur ipſum mortuum eſſe, & miraculum nullam calumniam patiatur. Significatur, quod cum volumus Chriſto frui, eum veniẽtem anticipemus, non expectantes, quod ipſe nobis condeſcendat: ſed vt ipſi potius condeſcendamus ad eum. Hier. 55. *Ipſi conuertentur ad te, & tu non conuerteris ad eos.*

III. Comitiua autẽ quæ ſequitur *Mariam*, deſcribitur cũ dicit: [*Iudæi, &c. ſecuti ſunt eam.*] Cauſa [*Quia vadit ad monumentum, vt ploret ibi.*] Credebant enim quod ex impetu doloris hoc faceret. Non enim audierant verba quæ *Martha* dixerat *Mariæ*. In

quo

quo quidem Iudæi commendandi ſunt; quia, vt dicitur Eccleſ. 7. *Non deſis plorantibus in conſolationem.* Nihilominus diuina prouidentia factum eſt, vt eam ſequerentur, vt cum plures eſſent ibi, cum Lazarus ſuſcitatus eſt, tam grande miraculum quatriduani reſurgentis teſtes plurimos inueniret: vt dicit Auguſtinus.

De III. (*Maria, cum veniſſet vbi erat Ieſus.*) Primò deuotiò quam exhibuit facto. *Secundo*, quam verbo. De I. Nota in Maria ſecuritatem & humilitatem. 1. Securitatem quidem; quia contra mandatum principum, quod nullus confiteretur Chriſtum, non verecundatur turbam, nec ſuſpitionem Iudæorum de Chriſto veretur: cum aliqui inimicorum Chriſti intereſſent, ad Chriſtum currit. Prou. 28. *Iuſtus quaſi leo confid ns, &c.* 2. Humilitatem autem, quia (*cecidit ad pedes eius,*) quod non de Martha legitur, 1. Pet. 5. *Humiliamini ſub potenti manu Dei, &c.* Pſ. 131. *Adorabimus in loco, vbi ſteterunt pedes eius.*

De II. Verbo. a deuotionem exhibuit, cum dixit ei. (*Domine, ſi fuiſſes hic, &c.*) Credebat enim eſſe vitam, & vbi ipſe eſſet, mors locum non haberet. 1. Cor. 6. *Non eſt conuentio lucis ad tenebras*, q. d. *Deus nobiſcum præſens fuiſti*, vt Augu. dicit, *non morbus, non infirmitas aliqua apparere auſa eſt, apud quas vita nouerat hoſpitari. O infidelis conuentio, te adhuc poſito in ſæculo, Lazarus amicus tuus mortuus eſt. Si amicus moritur, inimicus quid patietur?*

(o)



PARS

PARS II.

De Christi turbatione.

CHristus non respondet eadem *Mariæ*, quæ respondit *Marthæ*: sed propter astantem turbã nihil loquitur, factis demonstrans suam virtutem: [*Iesus ergo vt vidit eum plorantem.*] Nota, Christum verum Deum esse, & verum hominem; & ideo vbique ferè in factis suis mixta leguntur humana diuinis, & diuina humanis: & si quandoque ponitur aliquid humanum de Christo, statim additur quid diuinum. Nihil enim infirmius de Christo legimus, quam eius passionem: & tamen eo in cruce pendente, diuina facta patent; quod Sol obscuratur, petræ scinduntur, corpora sanctorum, qui dormierant, resurgunt. In natiuitate etiam, eo iacente in præsepio, sydus de cœlo fulget, angelus laudes cecinit; Magi & Reges munera offerunt. Simile autem habemus in hoc loco: Nam Christus secundum humanitatis affectum aliquid infirmũ patitur; turbationem quandam de morte Lazari concipiens. vnde dicit (*Infremuit spiritu, & turbauit semetipsum.*

Circa quam quidem turbationem; *Primo* quidem attende pietatem. *Secundo*, discretionem. *Tertiò*; potestatem. 1. *Pietatem* ex causa, quæ est iusta. Tunc enim iuste turbatur, si ex aliorum tristitia & malo turbetur. (*Vt vidit eam plorantem.*) Rom. 12. *Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus.* 2. Discretionem: quia secundum iudicium rationis tur-

batur. vnde dicit (*Fremuit ſpiritu.*) quaſi iudicium rationis ſeruans. In turbatione enim ſpiritus dicitur mens vel ratio, ſecundum illud Epheſ. 4. *Renouamini ſpiritu mentis veſtræ.* Quandoque autem contingit, quod huiuſmodi paſsiones ſenſitiuæ partis, nec fiunt ſpiritu, nec ſeruant moderamen rationis; quin potius magis ipſam perturbant: quod quidem in ipſo non fuit: quia (*infremuit ſpiritu.*)

Sed quid ſignificat fremitus Chriſti? Videtur quod iram. Prou. 19. *Sicut fremitus leonis, ita & ira Regis.* 2. Videtur, quod indignationem: ſecundum illud Pſal. 111. *Dentibus ſuis fremet & tabeſcet. Reſponſio,* iram & indignationem cordis ſignificat. Omnis autem ira & indignatio ex aliquo dolore, & triſtitia cauſatur. Duo autem hic ſuberant. *Vnum* de quo Chriſtus turbatur, quod erat mors homini inflicta propter peccatum. *Aliud* autem de quo indignabatur, erat ſæuitia mortis & diaboli. Vnde, ſicut quando aliquis vult repellere hoſtem, dolet de malis illatis ab ipſo, & indignatur ad animaduertendum in eum; ita & Chriſtus doluit & indignatus eſt.

3. *Poteſtatem:* Quia ipſe ſuo imperio turbauit ſemetipſum. Nam huiuſmodi quidem paſsiones 1. aliquando inſurgunt ex cauſa indebita, ſicut cum quis de malis gaudet, & de bonis triſtatur. Prou. 1. *Qui lætantur cum malefecerint. &c.* Et hoc non fuit in Chriſto. Vnde dicit: (*Vt vidit eam plorantem, &c.*) 2. Aliquando inſurgunt ex aliqua cauſa bona, non tamen ratione moderantur.

Et propter hoc dicit (*infremuit ſpiritu.*) 3. Aliquãdo au-

do autem & si moderentur ab aliquo, præueniũt tamen iudicium rationis: cuiusmodi sunt subiti motus. Quod quidem in Christo non fuit. Quia omnis motus appetitus sensitiui fuit in eo secundum modum, & imperium rationis. Ideo dicit (*turbauit semetipsum.*) q.d. iudicio rationis hanc sibi tristitiam assumsit. *Sed contra* Isa. 42. *Non erit tristis, neque turbulentus. Responsio*, Hoc intelligitur de tristitia perueniente & immoderata.

Voluit etiam Christus se turbare & tristari ex triplici causa. *Primo*, ad probandum conditionem & veritatem humanæ naturæ. *Secundo*, Vt, dum tristatur, & cohibet seipsum, doceat modum seruandum esse in tristitiis. Stoici enim dixerũt quod nullus sapiens tristatur. Sed valde inhumanum esse videtur, vt aliquis de morte alicuius non tristetur. Aliqui autem sunt, qui in tristitiis de malo amicorum, nimis excedunt. Sed Dominus tristari voluit, vt significet tibi, quod aliquando debeas contristari, quod est contra Stoicos. Et modum in tristitia tenuit; quod est contra secundos. Vnde 1. Thessal. 4. *Nolumus vos ignorare de dormientibus, vt non contristemini, sicut cæteri qui spem non habent.* Eccle. 32. *Super mortuum plora, quia defecit lux eius*, subdit, *Modicum plora, &c. Tertio*, Vt insinuet quod nos pro mortuis corporaliter tristari & plorare debemus, secundum illud Psalm. 37. *Afflictus sum, & humiliatus sum nimis.*

PARS III.

Disceptatio super turbatione Domini.

NVnquid Dominus locum, vbi positus erat ignorabat? Videtur quod non. Nam sicut virtute diuinitatis absens sciuit mortem eius, ita sciuit etiam locum sepulcri. Quare ergo quærit, quo sciuit? *Responsio*, 1. Non vt ignorans interrogat, sed dum à populo sibi sepulcrum ostenditur, vult eos confiteri Lazarum mortuum & sepultum. Et sic miraculum ab omni susceptione eripit. 2. Sunt ad hoc etiam duæ rationes mysticæ. *Vna* est: Quia qui interrogat, videtur nescire ea de quibus interrogat, per Lazarum autem in monumento, signantur mortui in peccatis. Ostendit ergo Dominus se ignorare locum Lazari. Significans, quod quasi nesciat peccatores, secundum illud Matt. 7 *Non noui vos*, & Gen. 3. *Adam vbi es? Alia ratio est.* Quia quod aliqui à peccato resurgant ad statum iustitiæ diuinæ, est ex profundo prędestinationis diuinę: quod quidem profundum homines ignorant. Rom. 11. *Quis cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit?* Hier. 23. *Quis enim affuit in consilio Domini, & vidit, &c.* Et ideo Dominus hoc innuens, ad modum nescientis se habuit; cum & ipsi hoc nesciamus. Sic ergo ponitur Domini interrogatio. Et sequitur populi responsio. (*Dicunt ei Domine veni & vide.*) (*Veni*) miserando, (*vide*,) considerando. Ps. 24. *Vide humilitatem meam, & laborem meum, &c.*

II. Dominus affectum suum lacrymis demonstrat.

ſtrat. Quæ quidem lachrymæ non erant ex neceſſitate; ſed ex pietate & cauſa. Fons enim pietatis erat. Et ideo flebat, vt oſtendat non eſſe reprehenſibile ſi quis ploret ex pietate, Eccl. 8. *Fili, ſuper mortuum produc lachrymas.* Fleuit ex cauſa, vt doceret hominem propter peccatum fletibus indigere, ſecundum illud Pſ. 6. *Laboraui in gemitu meo, lauabo per ſingulas noctes lectum meum.*

III. (*Ecce quomodo amabat eum.*] *Primo* inducit quoſdam admirantes Chriſti affectum. *Secundo* quoſdam in dubium reuocãtes miraculum prius factum. 1. Admirantes autem miraculum Chriſti inducit Euangeliſta per modum concluſionis, cũ dicit. [*Dixerunt ergo Iudæi,*] oſtenſis, ſcilicet ſignis affectus Chriſti, tam verbis, quam lachrymis. [*Ecce quomodo amabat eum.*] Nam amor maxime in triſtitiis hominum manifeſtatur. Eccl. 4. *In triſtitia amicus cognitus eſt.*

Myſtice autem per hoc datur intelligi; quod Deus homines etiam in peccatis amat: niſi enim eos amaſſet, non vtiq; diceret. Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam. Matt. 6. vnde Hie. 31. In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miſerans.

IV. [*Quidam autem ex eis dixerunt. Non, &c.* Vertentes autem in dubium miraculum factum, erant ex inuidis Ieſu. Vnde dicit. [*Quidam autem ex ipſis dixerunt. Non potuit hic, &c.*] q. d. Si ſic amabat eum, vt etiã pro eius morte lachrymaretur; videtur quod voluiſſet eum non mori. Nam triſtitia eſt de his quæ nobis non volentibus acciderunt. Si ergo eo

 nolen-

nolente mortuus est, videtur quod non potuit mortem impedire, multo magis, quod non potuerit aperire oculos cœci nati. *Vel* dicendum, quod hoc dixerunt admirando, eo modo loquendi, quo Elisæus dixit. 4. Reg. 2. *vbi est Deus Eliæ? etiam nunc.* Et Psal. 88. *Vbi sunt misericordiæ tuæ antiquæ Domine?*

IV. CONCIONIS DISPOSITIO.

Iesus rursus fremens in semetipso, &c.
Ioan. 11.

SCOPVS. Postquam Euangelista posuit quædam præambula ad suscitationem: Hic consequenter agit de ipsa suscitatione.

PARTITIO.

I. De lapide sepulcri.
II. De oratione Domini.
III. De Lazari suscitatione.
IV. De solutione obligati.

PARS I.

De lapide sepulcri.

IEsus ergo rursum fremens in semetipso venit ad monumentum.*] Studiose Euangelista frequenter dicit, quod lachrymatus est, & infremuit: vt Chrysost. notat: quia in futuro ostensurus erat suę diuinitatis potestatem. Ne ergo dubites de veri-

tate humanitatis, infirmiora & humiliora nostræ naturæ de Christo asserit. Et sicut Ioannes cæteris Euangelistis expreſsius diuinam naturam & potestatem ostendit; ita etiam quædam infirmiora de eo loquitur.

Mystice autem infremuit, significet eos, qui à peccatis resurgunt, in continuo debere persistere luctu: secundum illud Ps. 37. *Tota die contristatus ingrediebar.* Vel supra *infremuit spiritu*, propter mortem Lazari; Sic autem rursum *in semetipso*, propter infidelitatem Iudæorum. Vnde Euangelista præmiserat dubietatem miraculi, dicentium. (*Non potuit hic qui aperuit oculos, &c.*) Qui quidem fremitus fuit ex compaſsione & miseratione ad Iudæos. Matt. 14. *Videns Iesus turbas misertus est, &c.*

II. (*Erat autem spelunca, &c.*) Agitur hic de lapidis sublatione. Vbi quatuor. *Primo* describit lapidem. *Secundo* subdit mandatum Christi de lapide submouendo. *Tertio* addit disceptationem de lapidis amotione. *Quarto* insinuat mandati impletionem.

I. *Lapis* describitur (*Erat autem spelunca, & lapis superpositus erat ei.*) Sciendum quod in partibus illis cauernas quasdam in modum speluncæ habent ad hominum sepulturas, vbi possunt plura mortuorum corpora ponere diuersis temporibus; & habent foramen quoddam, quod lapide claudunt & aperiunt, quando est necesse. Simile *Genes.* 23. Vbi Abraham emit agrum & speluncam ad sepeliendum Saram vxorem suam.

Mystice autem per speluncā intelligitur profun-

ditas peccatorum. De quo Ps. 68. *Infixus sum in limo profundi, &c.* Per lapidem superpositum intelligitur lex, quæ in lapide scripta est; & peccatum non tollebat, sed tenebat eos in peccato. Quia ex hoc grauius peccabant, quod contra legem faciebant; vnde Ro. 11. *Conclusit scriptura omnia sub peccato.*

II. *Mandatum Christi* de lapide submouendo ponit, dicens: [*Ait Iesus. Tollite lapidem.*] *Quæritur*, cum maius sit suscitare mortuum, quam remouere lapidem, quare non etiam simul cum hac sua virtute lapidem sustulit? *Respondet* Chryso. Hoc factum est ad maiorem certitudinem miraculi: vt eos testes faciat miraculi; ne dicant quod in cœco dixerunt. Non est hic qui mortuus fuit.

Mystice 1. secundum Aug. remotio lapidis signat amotionem ponderis legalium obseruantiarum à fidelibus Christi, ex gentibus ad ecclesiam venientibus, quod eis aliqui imponere volebant. Vnde dicit B. Iacobus Act. 15. *Visum est spiritui sancto & nobis, &c.* Et Petrus *Cur tentatis imponere iugum super ceruices, &c.* De hoc ergo dicit Dominus (*Tollite lapidem,*) id est, legis pondus, & gratiam prædicate. 2. *Vel* per lapidem significat eos, qui in Ecclesia corrupte viuunt, & offensioni sunt credere volentibus, dum eos à conuersione retrahunt. De quo lapide in Psal. 90. *Ne forte offendas ad lapidem pedem tuũ.* Quæ quidem Dominus præcipit vt remoueatur, Isa. 51. *Auferte offendicula, &c.*

III. *Disceptatio* autem ponitur ex parte Marthæ. Et *primo* ponuntur verba Marthæ disceptantis. *Secundo* verba Christi respondentis. 1. Verba

Marthæ

Marthæ. (*Dicit ei Martha, soror eius qui mortuus fuerat, Domine iam fœtet*, &c.) Quod quidem ad literam factum est ad ostensionem veritatis miraculi, quasi iam per putrefactionem inciperent membra resolui. *Mystice* autem de illo, qui peccata consueuit [*iam*] fœtet, sc. per pessimam famam, cuius odor deterrimus per peccatum consurgit. Nam sicut ex bonis operibus fragrat odor bonus, 1. Cor. 1. *Christi bonus odor sumus*, &c. Ita ex malis operibus fœtor, & malus odor euaporat. Qui etiam recte quatriduanus dicitur: quasi pressus pondere terrenorum peccatorum, & cupiditatum carnalium. Terra enim est vltimum de quatuor elementis. Ioel 2. *Ascendet fœtor ei*, &c. 2. Illi autem Christus respondit, dicens: (*Nonne dixi tibi*, &c.] Vbi Dominus videtur Martham arguere, quod non memor erat eius, quod Christus ei dixerat. *Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, viuet*. Nam Martha diffidebat, an Christus posset resuscitare mortuum quatriduanum. Licet enim aliquos recenter mortuos suscitasset, imposibile tamen hoc de fratre credebat, ob dierum diuturnitatem. Et ideo Dominus dixit ei. (*Nonne dixi tibi. Si credideris, videbis gloriam Dei*,) id est, suscitationem fratris tui per quam Deus glorificabitur.

Sed cum supra Dominus hoc miraculum Apostolis dixerit futurum ad gloriam suam, inquiens: *Vt glorificetur filius Dei per eam*, s. per mortem, hic tamen dicit Marthæ hoc miraculum futurum ad gloriam Dei: & hoc ideo, quia eadem est gloria patris & filij, & spiritus sancti. Ideo autem non ex-

presſit hic gloriam filij, ne turbaret aſtantes Iudæos, ad contradictionem promtos.

Innuitur autem in his Domini verbis duplex fructus fidei noſtræ. *Primus* eſt miraculorum operatio, quæ debetur fidei. Matt. c. 17. *Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, &c.* Vnde 1. Cor. 13. *Si habuero fidem, ita vt montes transferam.* Matt. vlt. *Illi autem prædicauerunt vbique Domino cooperante, & ſermonem confirmante, ſequentibus ſignis.* Quæ quidem miraculorum operatio eſt ad gloriam Dei. Et ideo dicit (*Si credideris, videbis gloriam Dei.*) *Secundus fructus* eſt, viſio æternæ gloriæ, quæ debetur fidei pro præmio. Vnde dicit [*Videbis gloriam Dei.*) Iſa. 28. Secundum aliam literam: *Si non credideritis, non intelligetis*, 1. Cor. 13. *Videmus nunc per ſpeculum, & in ænigmate per fidem; tunc autem facie ad faciem.*

IV. *Impletionem mandati* ponit inſerens, (*Tulerunt ergo lapidem.*) Vbi conſiderandum eſt ſecundum Origenem, quod mora tollendi lapidem adiacentem, ex ſorore defuncti cauſata eſt, & ideo tamdiu reſuſcitatio fratris dilata eſt, quamdiu Chriſtum per verba detinuit, ſed ſtatim cum Chriſti mandatum obediendo exequitur, frater reſuſcitatur. Vt per hoc diſcamus nihil interponere inter iuſſa Ieſu, & ipſorum executionem, ſi cupimus quod ſtatim ſalutis ſequatur effectus. Pſal. 17. *In auditu auris obediuit mihi.*



PARS

PARS II.

De Christi oratione.

CIrca hanc quatuor. *Primo* ponit orandi modum. *Secundo* orationis efficaciam. *Tertio* excludit orandi necessitatem. *Quarto* subiungit orationis vtilitatem.

I. *Modum* orandi ponit congruentem, quia [*eleuatis sursum oculis,*] id est, intelligentiam suam erexit, adducens illam per orationem ad excelsum patrem. Nobis autem, si ad exemplum orationis Christi orare volumus, necesse est leuare oculos mentis nostræ ad eum; remouendo illos à præsentibus rebus, memoria, cogitationibus & intentionibus. Leuamus etiam oculos ad Deum, quando non confidentes de meritis nostris, de sola misericordia speramus; secundum illud Psalm. 122. *Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis.* Et *sicut oculi ancillæ,* &c. Threnorum 3. *Leuemus corda nostra,* &c.

II. Orationis efficaciam ponit, cum dicit, (*Pater gratias ago tibi, quoniam audisti me.*) In quo argumentum habemus, quod Deus facilior est ad largiendum, secundum illud Ps. 9. *Desiderium pauperum exaudiuit Dominus.* Vt desiderium etiam ante, quam proferat verba, exaudiat. Isa. 13. *Ad vocem clamoris tui,* &c. Et 60. *Adhuc illis loquentibus: dicam, ecce adsum.* Multo ergo magis expetit arbitrari de Domino Saluatore, quod Deus pater præueniens

ueniens eius orationem exaudierit. Nam lachrymæ, quas Christus pro morte Lazari fuderat, vicem orationis habuerunt.

Per hoc autem quod in principio orationis gratias agit, datur nobis exemplum, quod cum orare volumus, antequam futura petamus, pro perceptis beneficijs Deo gratias referamus. 1. Tim. vlt. *In omnibus gratias agite.*

Quod autem dicit, (*Quoniam audisti me.*) si exponatur de Christo secundum quod homo, non habet difficultatem: sic enim Christus minor patre erat; & secundum hoc competit sibi orare patrem, & exaudiri ab eo. 2. Si vero, vt Chrysost. vult, exponatur de Christo, secundum quod Deus; tunc verbum difficultatem habet: nam secundum hoc ei orare non conuenit nec exaudiri: sed potius aliorum orationes exaudire: Et ideo dicendum, quod tunc aliquis exauditur, quando voluntas eius impletur. Voluntas autem patris semper impletur: quia, Ps. 112. *Omnia quæcunque voluit Dominus fecit.* Cum ergo eadem sit voluntas patris & filij, quandocunque pater implet voluntatem suam, implet voluntatem filij. Dicit ergo filius, qua Verbum, (*Quoniam audisti me,*) id est, fecisti quæ erant in verbo tuo, vt fierent. *Dixit enim & perfecta sunt.*

III. Necessitatem orandi excludit, dicens: *Ego autem sciebam, quoniam semper me audis, &c.* Vbi quasi obumbrate Dominus suam Diuinitatem ostendit, q. d. Ad hoc, vt fieret voluntas mea, non indigeo oratione; quia ab æterno voluntas mea impleta est. Heb. 5. *In omnibus exauditus est pro sua reuerentia.*

tia. Nam (*ego sciebam,*) s. certitudinaliter (*quoniam semper me,*) Verbum (*audis.*) quia quicquid facis, in me est, vt fiat. [*Item me hominem semper audis.*] quia voluntas mea semper est conformis voluntati tuæ.

IV. (*Sed propter populum qui circumstat, vt credant.* &c.) In quo significatur, quod multa fecit & dixit propter vtilitatem aliorum, Ioan. 13. *Exemplum dedi vobis,* &c. Nam omnis Christi actio, nostra est instructio. Voluit autem Christus specialiter per ipsam orationem demonstrare, se non esse alienum à patre; sed recognoscebat eum, vt suum principium: & ideo subdit. (*Vt credant, quia tu me misisti.*) Ioan. 16. *Hæc est vita æterna,* &c. Gal. 4. *Misit Deus filium suum,* &c. Et in hoc ponitur orationis vtilitas.

PARS III.

De Lazari suscitatione.

TRia hic. *Primo* ponitur vox excitantis. *Secundo* vocis effectus. De I. Vox excitantis ponitur magna: (*Hæc cum dixisset, voce magna clamauit.*) 1. Et hoc ad literam, vt destrueret errorem Gentilium, & quorundam Iudæorum, dicentium, animas mortuorum commorari in tumulis cum corporibus: Ideo (*clamat,*) quasi animam ex longinquo euocans in tumulo non existentem. 2. *Vel* dicendum, & melius; quod vox Christi magna dicitur, propter virtutis eius magnitudinem. Nam tanta vir-

tus eius fuit, vt ſuſcitarit Lazarum quatriduanum à morte, quomodo excitaretur dormiens à ſomno. Pſ. 67. *Dedit voci ſuæ, vocem virtutis.* 3. Vox etiam iſta magna, repræſentatiua eſt illius magnæ vocis, quæ erit in communi reſurrectione, per quam omnes de monumentis reſuſcitabuntur. *Matt.* 25. *Media nocte clamor factus eſt*, &c Clamat, inquam, dicens, [*Lazare veni foras.*) Quem ideo ex proprio nomine vocat: quia tanta erat virtus vocis eius, vt pariter omnes mortui cogerẽtur exire, niſi per expreſsionem nominis virtutem ſuam ad vnum determinaſſet: vt Auguſt. dicit de verbis Domini.

Myſtice ſignificatur quod Chriſtus vocat peccatores foras exire de conuerſatione peccati. *Apoc.* 18. *Exite de illa populus meus.* Item de occultatione eius, per confeſsionem ipſum peccatum manifeſtando. Iob 31. *Si abſcondi quaſi homo peccatum meum.*

De II. [*Et ſtatim prodiit, qui fuerat*, &c.] Ponitur vocis effectus. Et *primo* ponitur mortui reſurrectio. *Secundo*, reſurgentis mortui diſpoſitio. I. Reſurrectio quidem mortui fuit feſtina ad Domini imperium: Vnde dicit (*& ſtatim prodiit, qui fuerat mortuus.*] Tanta enim erat virtus vocis Chriſti, vt abſque temporis dilatione vitam conferret. Sicut erit in reſurrectione communi, quando *in ictu oculi, mortui audientes tubam canentem: Mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi*, 1. Cor. 15. Iam enim anticipatur officium Chriſti, quod dicitur Ioan. 5. *Venit hora, & nunc eſt, quando mortui, qui in monumẽtis ſunt, audient vocem filii, & qui audierint viuent*, &c. Sic ergo imple-

impletum eſt, quod dixerat Dominus. *Vado, vt excitem eum.* II. Quantum autem ad diſpoſitionem reſurgentis, dicitur (*ligatus,*] id eſt, habens ligatas [*manus & pedes inſtitis,*) id eſt, faſcijs: quibus antiqui mortuos inuoluebant [*& facies eius ſudario erat ligata.*) Ne ſcilicet horrorem faceret. Ideo autem ligatum, & coopertum reſurgere iuſsit; vt miraculum magis approbaretur.

PARS IV.

De ſolutione obligati.

Ratio eſt; vt ipſimet qui ſoluerent fidentiores teſtes eſſent miraculi; & eius quod fit, tenaciorem memoriam haberēt. Similiter etiam dum eum tangūt & ipſi appropinquant, videant, quod vere eſt ille. Ideo autem addit (*& ſinite abire,*) vt oſtendat miraculum non eſſe phantaſticum. Aliqui enim Magi viſi ſunt aliquando mortuos ſuſcitaſſe; non tamen huc eos perducere potuerunt, vt priſtina officia exequerentur, & hoc quidem erat, quia eorum reſuſcitatio phantaſtica tantum erat, & non vera.

Hoc totum (*& ſtatim prodiit*) myſtice exponi ab Auguſtino: & dupliciter ſecundum duplicem modum prodeundi. 1. Prodit namque peccator, quando exit pœnitendo à conſuetudine peccati, ad ſtatum iuſtitiæ. 2. Cor. 6. *Exite de medio, &c.* 2. Qui tamen *habet manus ligatas inſtitis*, id eſt, carnalibus concupiſcentiis. Quia adhuc

in

in corpore constituti, alieni à molestijs esse non possunt, etiam à peccatis surgentes. vnde Rom. 7. *Ego ipse mente seruio legi Dei*, &c. Quod autem facies eius sudario tecta erat, hoc est, quod in hac vita plenam cognitionem Dei habere non possumus. 1. Cor. 14. *Videmus nunc per speculum in ænigmate*, &c. 4. Et ideo soluere eũ iubet, & abire: quia post hanc vitam auferentur à peccato surgentibus omnia velamina, vt Deum *facie ad faciem contemplentur*. 1. Cor. 15. Tunc enim soluetur corruptibilitas corporis, quæ est quasi quoddam vinculum ligans & aggrauans animam ab omni huiusmodi, plena & clara contemplatione. Isa. 52. *Solue vincula colli tui*, &c. Sic ergo apparet vnus modus spiritualiter prodeundi, qui ponitur ab *Augustino* libro 83. Quæst.

Alius modus prodeundi est per confessionem, de quo Prou. 18. *Qui abscondit scelera sua*, &c. 1. Sic enim prodire, est ab occultis exeundo, per confessionem manifestari. 2. Sed vt confitearis, Deus facit voce, id est, gratia magna vocando. 3. *Mortuus* autem procedens adhuc ligatus, est confitens adhuc reus. 4. Vt autem soluantur peccata eius, ministris mandatur, vt soluant eum, & sinant abire. Nam quem Christus per seipsum interius viuificat, discipuli soluunt: quia ministerio Sacerdotum viuificati absoluuntur. Matt. 16. *Quæcunque solueris super terram*, &c.

Dicunt autem quidam hoc ministerium prosequentes, quod sicut Christus Lazarum per seipsũ viuificauit, viuificatum à discipulis absoluendum man-

mandauit: ita Deus interius viuificat animam per gratiam, remittendo culpam, & absoluendo à reatu pœnæ æternæ: Sed sacerdotes virtute clauium absoluunt à parte pœnæ temporalis. *Sed* hæc positio nimis parum attribuit Ecclesiæ clauibus. Hoc est enim proprium sacramentorum nouæ legis, quod in eis gratia conferatur. Sacramenta autem in dispositione ministrorum consistunt: Vnde in sacramento pœnitentiæ contritio, & confessio se tenent materialiter, ex parte suscipientis sacramentum. Vis autem causatiua sacramenti est in absolutione sacerdotis, ex virtute clauium, per quas effectum Dominicę passionis quodammodo applicat ad eum quem absoluit, vt remissionem consequatur. Si ergo sacerdos non absolueret nisi solum à pœna, sacramentum pœnitentiæ non esset gratiæ collatiuum, per quam culpa remittitur; & per consequens non esset sacramentum nouæ legis.

Est ergo dicendum, quod sicut in sacramento baptismi sacerdos verba proferens, & exterius abluens, ministerium baptismi exhibet, Christo interius baptizante: ita sacerdos exterius virtute clauium ministeriũ absolutionis impendit, Christo per gratiam culpam remittente.

Sed hoc *dubium* facere videtur, quod ad baptismum plerunque, accedunt pueri, non ante baptismum iustificati, qui in baptismo remissionis gratiam consequuntur. *Ad* absolutionẽ vero consequendam accedunt adulti plerunque antea per contritionem, peccatorum remissionem consecuti,

cuti, vt sic sequens absolutio nihil facere videatur ad peccatorum remissionem. *Dico.* Si quis diligenter consideret ex vtraq; parte adultos accipiens, inuenietur omnimoda similitudo. Contingit enim aliquos adultos, antequam actu sacramentum baptismi consequantur, habentes illud in voto, remissionem peccatorum consequi baptismo flaminis baptizari, & tamen baptismus sequens, quantum est de se, remissionem peccatorum operatur, licet in isto cui iam sunt remissa, hoc locum non habeat, sed solum augmentum gratiæ consequatur. Si quis autem adultus ante baptismum non perfecte fuisset dispositus ad consequendum remissionem peccatorum, in ipso actu dum baptizatur, remissionem consequitur virtute baptismi, nisi ponat per fictionem obstaculum Spiritui sancto. Et similiter est dicendum in pœnitentia. Si quis enim ante absolutionem sacerdotis plene contritus fuerit, consequitur remissionem peccatorum, eo quod habet in voto, vt subiiciat se Ecclesiæ clauibus, sine quo vera contritio non esset. Si autem antea non plena fuisset contritio sufficiens ad remissionem: In ipsa absolutione remissionem culpæ consequitur, nisi ponat obstaculum spiritui sancto. Et similiter est in Eucharistia & extrema vnctione, & in aliis sacramentis, &c.

SABBA-

SABBATO POST DOM. IV. QVADRAGES.

Ego sum lux mundi, Ioan. 8.

SCOPVS. Poſtquam Euangeliſta introduxit Chriſtum multa docentem; hic oſtendit doctrinæ ipſius illuminatiuam virtutem.

PARTITIO.

I. *Lucis commendatio.*
II. *Se eſſe Lucem mundi manifeſtat.*
III. *Aſſerit teſtimonium ſuum.*
IV. *Percunctationem de Patre factam reſoluit.*

PARS I.

De Lucis commendatione.

HIc tria facit. *Primo* ponit ſpiritualis lucis priuilegiũ. *Secundo* eius effectũ. *Tertio* eius fructũ. De I. Priuilegium ſpiritualis lucis ponitur quantum ad Chriſtum, qui eſt lux: (*Iterum locutus eſt eis. Ego ſum; &c.* Quod poteſt continuari ad antecedentia vbi dixit; *Nec ego condemnabo te*, &c. abſoluens eam à crimine. Ideo ne aliqui dubitarent; vtrum abſoluere poſſet, & peccata dimittere; dignatur apertius Diuinitatis ſuæ potentiam

 demon-

demonstrare, dicens, se esse lucem, qui peccati tenebras pellit. Alio modo potest continuari ad illud, quod Ioan. 7. dixit. *Scrutare scripturas, & vide quia Propheta à Galilaa,* &c. Quia enim eum æstimabant Galilæum, & quasi ex loco determinato dependentem, doctrinam eius repudiabant: ideo Dominus ostendit se totius mundi esse lucem vniuersalem, dicens. [*Ego sum lux mundi,*) non Galilææ, neque Palestinæ, neque Iudææ.

Manichæi autem, vt Aug. dicit, hoc falso intelligebant, quia enim imaginatio eorum erat solum de sensibilibus: Ideo nõ valebant se ad intellectualia, & spiritualia extendere. Credebant enim supra corporalia nihil esse in rerum natura: vnde dicebant Deum esse corpus & lucem quandam infinitam; & Solem istum oculis carnis visibilem, Christum Dominum esse putauerunt. Et propter hoc ipsum dixisse. (*Ego sum lux mundi.*] Sed hoc stare non potest, & Ecclesia Catholica improbat tale figmentum. Sol enim iste corporalis est lux, quam sensus attingere potest; & ideo non est suprema lux, quam intellectus solus attingit, quę est lux intelligibilis propria rationalis creaturæ: hic de ea dicit Christus. [*Ego sum lux mundi,* &c.) De ista dicitur, Ioan. 1. *Erat lux vera quæ illuminat,* &c. Lux autem ista sensibilis, imago quædam est illius lucis intelligibilis. Nam omne sensibile est quasi quoddam particulare: Intellectualia autem sunt quasi totalia quædam. Sic autem ista lux particularis habet effectum in re visa, inquantum colores facit actu visibiles: Et etiam in vidente, quia

per

per eam oculus confortatur ad videndum: sic lux illa intelligibilis intellectum facit cognoscentem: quia quicquid luminis est in rationali creatura, totum deriuatur ab ipsa suprema luce. Ioan. 1. *Illuminat omnem hominem*, &c. Item facit res omnes actu intelligibiles, inquantum ab ipsa deriuantur omnes formæ, per quas res habent, quod cognoscantur. Sicut omnes formæ artificiatorum deriuantur ab arte, & ratione artificis. Ps. 13. *Quam magnificata sunt opera tua Domine, omnia in sapientia fecisti.*

Ideo recte dicit. [*Ego sum lux mundi.*] non sol factus, sed per quem sol factus est. Tamen, vt Aug. dicit, lumen, quod solem fecit, sub sole factum est, & carnis nube tegitur; non vt obscuretur, sed vt temperetur.

Excluditur etiam per hoc hæresis Nestorij dicentis, quod filius Dei erat vnitus homini per inhabitationem tantum. Constat enim, quod qui hæc verba proferebat, sc. *Ego sum lux mundi*, homo erat. Nisi ergo ipse qui loquebatur, & videbatur homo, personaliter esset filius Dei; non dixisset (*Ego sum lux mundi.*) sed in me habitat lux mundi.

De II. Effectus autem huius lucis est, expellere tenebras. Vnde dicit. *Qui sequitur me, non amb.* &c.) Et quia lux ista vniuersalis, ideo vniuersaliter tenebras omnes expellit. Sunt autem triplices tenebræ. 1. Ignorantiæ. Ps. 81. *Nesciuerunt neq; intellexerũt, in tenebris ambulant.* Et hæ sunt rationis secundum seipsam, inquantum per seipsam obnubilatur.

2. Culpæ. Ephes. 5. *Eratis aliquando tenebræ*, &c. Et istæ sunt rationis humanæ non ex appetitu; in quantum male dispositus per passiones vel habitum, appetit aliquid vt bonum, quod tamen non est vere bonum. 3. Tenebræ damnationis æternæ. Matt. 25. *Inutilem seruum eiicite in tenebras exteriores*, Sed duæ primæ sunt in vita ista. Tertiæ vero sunt in termino viæ. (*Qui ergo sequitur me, non ambulat in tenebris*) ignorantiæ. Quia ego *sum veritas*. Nec culpæ; quia ego *sum via*, &c. Neq; damnationis æternæ; quia ego *sum vita*.

De III. Et ideo consequenter subdit fructum doctrinæ, sc. (*Habebit lumen vitæ.*) Nam qui hoc lumen habet, est extra tenebras damnationis. Dicit autem (*Qui sequitur.*) Quia sicut quicunque non vult errare in tenebris, oportet, vt sequatur eum qui lumen portat: ita quicunq; vult saluari, quod sequatur Christum, qui est lux credendo, & amando. Sic Apostoli *secuti sunt eum*. Matt. 4. Quia vero lux corporalis deficere potest per occasum, contingit, vt, qui sequitur eum, tenebras incurrat. Lux vero ista quæ nescit occasum, nunquam deficit; & ideo qui sequitur eam, habet lumen indeficiens, s. vitę. Lumen enim visibile non dat vitam, sed coadiuuat exterius operationes vitæ corporalis. Lumen vero istud vitam dat, qui viuimus inquantum intellectum habemus: quia est quædam participatio illius lucis. Quando autem lux illa perfecte irradiabit, tunc habebimus vitam perfectam. Ps. 35. *Apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen*, q. d. Tunc ipsam vitam perfecte habebi-

bebimus, quando ipsum lumen per speciem videbimus. Vnde Ioan. 17. *Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum*, &c. Sed attende. Hoc, *Qui sequitur me*, pertinet ad meritum: quod vero dicit. (*Habebit lumen vitæ.*) ad præmium.

PARS II.

Manifestat se esse lucem mundi.

PRimum autem, quod dixit est. *Ego sum lux mundi*, quod Iudæos turbabat, & ideo. *Primo* ponit Iudæorum contradictionem. *Secundo* eorum confutationem, manifestando veritatem sui dicti. De I. Manifestum est autem circa primum; quod illa, quę dixit in templo, dixit in conspectu turbarum, hic autem coram Pharisæis, & ideo dixerunt ei Pharisæi. *Tu de teipso testimonium perhibes, testimonium tuum non est verum*,) quasi dic. Ex hoc ipso, quod tu de teipso testificaris, testimonium tuum non est verum. In hominibus enim nec acceptum, nec congruum est, quod homo se laudet. Prouerbiorum 27. *Laudet te alienus, & non os tuum: quia non ex hoc commendabilis redditur, sed si à Deo commendatur.* 2. Corinthiorum 10. *Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est; sed quem Deus commendat*, quia solus Deus perfecte eum cognoscit. Deum autem nullus potest sufficienter commendare: nisi ipse seipsum: & ideo oportet, ipse de seipso testificetur, & etiam de hominibus. Iob 16. *Ecce in cœlo testis meus.* Et ideo Iudæi

decipiebantur. De II. [*Si ego testim. perhibeo,&c.*) Dominus repellit eorum contradictionem, autoritate patris. Contradictio autem Iudæorum erat per quandam consequentiam. Et ideo ostendit eorum consequentiam non tenere. Et *primo* ostendit consequentiæ falsitatem. *Secundo* subdit deceptionis ipsorum causam.

De I. Consequentia istorum erat, quod ex hoc ipso quod Christus de se testimonium perhibeat, testimonium eius non erat verum; sed Dominus dicit contrarium, sc. quod ex hoc ipso verum est, vnde [*respondit, & dixit eis. Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum verum est.*] & hoc ideo [*quia ego scio,* &c.) q.d. secundum Chrysostom. Quia ex Deo sum, & Deus, & Dei filius. *Est autem Deus verax.* Rom. 2. Dicit autem, [*Scio vnde veni,*) id est, cognosco meum principium. *Et quo vado,* scilicet ad patrem, quem nullus perfecte scire potest, nisi filius Dei. Matt. 11. *Nec patrem quis nouit, nisi filius,* &c. Non autem, quod, quicunque scit affectu, & intellectu, vnde veniat & quo vadat; non potest nisi verum dicere: nam à Deo venit, & ad Deum vadit. Deus autem veritas est: quanto ergo magis filius Dei, qui perfecte scit, vnde venit & quo vadit, verum dicit?

De II. (*Vos autem nescitis vnde venio, &c.*) Ostendit causam erroris, quæ est ignorantia diuinitatis Christi: quia enim ipsam ignorabant, iudicabant de eo secundum humanitatem. Sic ergo duplex causa erroris erat in eis. *Vna.* Quia eius Diuinitatem

tatem ignorabant: *alia*, Quia de eo secundum humanitatem tantum iudicabant: Et ideo quo ad primam dicit, (*Vos nescitis vnde venio,*) id est, æternum meum processum à patre (*Aut quo vado.*) Ioa. 7. *Est verax, qui misit me, &c.* Iob. 28. *Vnde ergo venit sapientia?* Is. 53. *Generationem eius quis enarrabit?* Quo ad secundam dicit, (*Vos secundum carnem iudicatis*) sc. de me; me solum carnem esse putantes; non autem Deum: Vel (*secundum carnem*) id est, male & iniuste. Sicut enim secundum carnem viuere, est male viuere; ita & secundum carnem iudicare, est male iudicare.

PARS III.

Asserit testimonium suum.

OStendit testimonium suum esse verum: & falsum esse, quod ipse solus de se testimoniũ perhibeat: Et quia de iudicio mentio facta est, ostendit *Primo*, se non esse solum in iudicando. *Secundo*, se non esse solum in testificando. De I. tria facit. *Primo* ponit iudicij dilationem. *Secundo* iudicij veritatem. *Tertio* veritatis rationem. 1. Dilationem quidem iudicij ponit, cum dicit. (*Ego non iudico, &c.*) q. d. vos iudicatis male; sed (*ego non iudico quenquam*) Ioan. 3. (*Non enim misit Deus filium suum in mundum, &c.*) Vel (*non iudico quenquam*) scilicet secundum carnem, sicut vos iudicatis. Is. 11. *Non secundum visionem oculorum iudicabit*, &c. Sed tamen quandoque iudicabo; quia pater omne iudicium dedit filio Ioan. 5. Et tunc (*iudicium meum verum est,*)

id eſt, iuſtum. Pſal. 95. *Iudicabit orbem terræ in æquitate*, Ro. 2. *Scimus, quia iudicium Dei eſt ſecundum veritatem, &c.* In quo oſtenditur iudicij veritas.

3. Rationem veritatis oſtendit, cum dicit (*quia non ſum ſolus.*) quod autem dicit. Ioan. 5. *Pater non iudicat quenquam*: intelligendum eſt ſeorſum à filio: Vel quia non viſibiliter pater apparebit omnibus in iudicio, & ideo dicit (*non ſum ſolus*) Quia nō derelictus ab ipſo: ſed ſimul cum ipſo. Ioan. 14. *Ego in patre, & pater in me eſt.* Hoc autem verbum excludit errorem Sabellij dicentis, vnam eſſe perſonam patris & filij: nec differre niſi ſecundum nomina. Si enim hoc eſſet, non dixiſſet (*non ſum ſolus: ſed ego, & qui miſit me.*) Sed dixiſſet, ego ſum pater, & ego ipſe ſum filius. Diſtingue ergo perſonas, & cognoſce filium eſſe alium à patre.

De II. (*In lege veſtra ſcrip. &c.*) Oſtendit, quod nō eſt ſolus in teſtificando, nec tamen differt teſtimonium ſicut iudicium: vnde non dicit teſtimonium non perhibeo. *Primo* ergo introducit legem. *Secundo* concludit propoſitum, Dicit ergo (*in lege veſtra*, & vobis data. Eccl. 24. *Legem mandauit Moyſes*, vt ſcriptum eſt Deut. 10. *Quia duorum hominum teſtimonium verum eſt*. ſic enim eſt ibi. *In ore duorum aut trium ſtabit omne verbum.*

Sed ſecundum Aug. eſt magna *quæſtio*, quod dicit duorum hominum teſtimonium verum eſt. Fieri enim poteſt, vt duo mentiantur. Nam Suſanna caſta duobus falſis teſtibus arguebatur. Dan. 13. Vniuerſus etiam populus mentitus eſt contra Chriſtum. *Reſponſio*, hoc quod dicit. (*duorum homi-*

hominum testimonium verum est.) intellige, quod pro vero in iudicio est habendum. Cuius ratio est, quia in actibus humanis, vera certitudo haberi nõ potest, & ideo accipitur inde id, quod certius haberi potest, quod est per multitudinẽ testium. magis enim est probabile, quod vnus mentiatur, quam quod multi. Eccl. 4. *Funiculus triplex difficile soluitur.*

Nihilominus tamen per hoc, quod dicit, *In ore duorum aut trium testium, &c.* Reducit nos, secundum Aug. in considerationem Trinitatis, in qua est perpetua stabilitas veritatis, à qua omnes veritates deriuantur. Dicit autem (*duorum vel trium*) quia in scriptura sacra, quandoque nominantur tres, quandoque duæ personæ, cum quibus etiam intelligitur spiritus sanctus, qui est nexus duorũ. Si ergo duorum hominum testimonium verum est, vel trium, testimonium meum verum est.

II. Quia & (*ego testimonium perhibeo de meipso, & testimonium perhibet de me, qui misit me, pater.*) Ioan. 5. *Ego testimonium habeo maius Ioanne.* Sed hoc non videtur ad propositum pertinere. *Primo,* quidem, quia pater filij Dei non est homo. Et cum ipse dicat (*duorum hominum, &c.*) *Secundo* vero, quia tunc sunt duo testes alicuius, quando testificantur de aliquo tertio: sed si vnus testificatur de vno, non sunt duo testes. Cum ergo Christus testificetur de se, & similiter pater de Christo; videtur quod non sunt duo testes. Sed *dicendum*, quod Christus hic arguit per locum à minori. Manifestum est enim, quod veritas Dei maior est, quam veritas hominis. Si ergo credunt testimonio hominũ, multo magis cre-

credendum est testimonio Dei. Ioan. 5. *Si testimonium hominum accipitis, testimonium Dei maius est.* Item hoc dicit, vt ostendat se consubstantialem patri, & non indigentem alieno testimonio, vt dicit Chrys.

PARS IV.

Percunctationem de Patre resoluit.

PRimo ponit quæstionem Iudæorum. *Secundo* responsionem Christi. *Tertio* innuit securitatem respondentis. I. Quæstio autem Iudæorum proposita Christo est de patre, vbi esset. Vnde dicebant ei. (*Vbi est pater tuus?*) Intelligebant enim Christum habere patrem hominem, sicut ipsi habēt: & ideo quia audierunt eum dicere, Solus non sum, sed ego & qui misit me, pater, & hic viderant eum solum, dicunt (*Vbi est pater tuus?*) 2. Vel dicendum, quod loquuntur hic cum quadam ironia & contumelia. q. d. Quid frequenter patrem tuum nobis inducis? nunquid est tantæ virtutis, vt eius testimonio credatur? Ignotus enim est, & ignobilis. Intelligebant hoc de Ioseph: nihilominus tamen patrem ignorabant. Psal. 113. *Ne quando dicant gentes, vbi est Deus eorum.*

II. Responsio autem Christi est occulta, (*Respondit Iesus. Neque me scitis.*) Quia enim non studio addiscendi; sed malignandi quærebant, ideo Christus non aperit eis veritatem; sed ostendit *primo* quidem ipsorum ignorantiam. *Secundo* quomodo possint ad veritatis cognitionem peruenire. Ignorantiam

rantiam quidem ipsorum ostendit, cum dicit. (*Neque me scitis, &c.*) q.d. Non quæratis de patre; quia me nescitis. Quia enim me hominem putatis, ideo patrem meum hominem quæritis: sed quia me non noscitis, neque patrem cognoscere potestis.

Sed contra. Ioan. 7. *Et me scitis, & vnde sim scitis.* Dico, Sciebant eum secundum humanitatem, sed non secundum diuinitatem. Sciendum ex Origene, Quod ex hoc verbo aliqui sumentes occasionem erroris, dixerunt, patrem Christi non fuisse Deum veteris testamenti. Nam ipsum Iudæi cognoscebant, secundum illud Psal. 75. *Notus in Iudæa Deus.* Sed ad hoc est quadruplex *responsio.* *Prima,* quia ideo dicit Dominus Iudæos patrem ignorare; quia ad modum ignorantium se habent, in quantum mandatum eius non seruant. Et hæc responsio pertinet ad actum. *Secunda* dicũtur Deum ignorare, quia non adhærent ei spiritualiter per amorem. Qui enim aliquid cognoscit, ei adhæret. *Tertia,* quia etsi cognoscerent eum per fidem, non tamen habebant de eo plenam scientiam. Ioan. 1. *Deum nemo vidit vnquam. Vnigenitus, &c. Quarta,* quia in veteri testamento innotuit pater sub ratione Dei omnipotentis. Exo. 4. *Ego apparui eis in Deo omnipotente,* &c. non autem sub ratione patris. Vnde licet scirent eum vt Deum: non tamen vt patrem filij consubstantialis.

Viam autem perueniendi ad cognitionem patris dicit se esse. vnde (*Si me sciretis.*) q. d. Quia patrẽ meum loquor occultum, opus prius est, vt me noueritis,

ueritis, & tunc patrem meum forsitan scietis. Nã filius est via cognitionis paternæ. Ioan. 14. *Si cognouissetis me, &c.* Nam secundum Aug. quid est. (*Si me sciretis.*) nisi ego, & pater vnum sumus. Quotidiana locutio est, cum vides aliquem alicuius similem, vt dicas si hunc vidisti, illum vidisti. non tamẽ quod pater sit filius, sed quia sit patri similis. Dicit autem (*forsitan*) non dubitatiue: sed increpatiue: Velut si indigneris seruo tuo; & dicas: Contemnis me, considera, quod forsitan Dominus tuus sum.

Securitatem autem Christi respondentis ostendit Euangelista, cum dicit. (*Hæc verba locutus est Iesus, &c.*) Et *primo* quidem ex loco vbi docebat: quia in Gazophilatio, & in templo, Gaza enim, Persica lingua, dicuntur diuitiæ; φιλάττειν vero seruare: vnde gazophilatium ponitur in scriptura pro arca vbi diuitiæ conseruantur. Sic 4. *Reg.* 12. tulit Ioiada sacerdos gazophilatium, &c. Aliquando autẽ pro domo vbi diuitiæ conseruãtur, & sic accipitur hic. *Secundo*; ex hoc; quod illi qui missi fuerant ad eum apprehendendum; hoc facere non potuerunt; quia ipse nolebat: vnde dicit. (*Et nemo apprehendit eum, quia nondum venit hora eius*,) in qua pateretur; non fatalis, sed sua voluntate ab æterno prædestinata: vnde Aug. (*Nondum venerat hora eius,*) *non qua cogeretur mori: sed qua dignaretur occidi.*

Sed *nota*, secundum Orig. quod quandocunq; designatur locus, in quo Dominus aliquid fecit, hoc fit propter mysterium. In gazophilatio ergo, qui est locus diuitiarum, Christus docuit: vt significaret, quod numismata, i. verba suæ doctrinæ, imagi-

maginem Regis magni impressam habét. *Nota* etiam quod quando docebat (*nemo apprehendit eum.*) Quia sermones eius fortiores erant his, qui eum capere volebant, quando vero voluit crucifigi, tacuit.

FERIA II. POST DOM. PASSIONIS.

Miserunt Principes & Phar. &c. Ioan. 7.

PHarisæi, vt Chrysostomus ait, quamuis multa diceret Dominus, non tamen sunt moti contra eum. Quando autem vident turbam ei acquiescere, statim concitantur contra eum, & insaniẽtes, eum occidere cupiebant. Ex quo patet, quod sabbati solutio non erat vera causa odij eorum: sed hoc eos maxime mordebat, quod turbæ Christum glorificabant. Et hoc patet Ioan. 13. *Videtis, quod nihil proficimus. Ecce totus mundus post eum vadit.* Quia vero ipsi Christum capere non audebant, timentes periculum, ministros mittunt, tanquam periculis expositos.

SCOPVS. Postquam igitur posuit Dominus originis suę principium, hic consequenter insinuat suum terminum, quo iturus est per mortem.

PARTITIO.

I. Se mortis suæ habere docet potestatem, & volũtatem.
II. Iudæis olim desiderium Christi forepranunciat, sed & frustrationem.

III. Ad

III. Ad ſeſe Dominus inuitat omnes.
IV. Dictorum facit expoſitionem Dominus.

PARS I.

Se mortis ſuæ poteſtatem habere ac voluntatem docet.

HIc duo Dominus. *Primo* prænuntiat mortis ſuæ dilationem. *Secundo* innuit, quo iturus eſt per mortem, & ſic in *primo* oſtendit ſuam poteſtatem. In *ſecundo* patiendi voluntatem. De I. *Poteſtatem* quidem ſuam oſtendit in dilatione mortis, quia licet Iudæi quærerent eum apprehendere; non tamen hoc poſſunt, niſi Chriſtus velit. Ioan. 10. *Nemo tollit animam meam, ſed ego pono eam.* Et ideo (*dixit eis Ieſus. Adhuc modicum tempus, &c.*) q. d. Vultis me interficere: ſed hoc non eſt poſitum in voluntate veſtra: ſed in voluntate mea, & ego determino quod (*adhuc modicum tempus vobiſcum ſum.*) Hoc quod vultis modo facere, facturi eſtis. In quo quidem Dominus ſatisfacit. *Primo* quidem turbæ, quæ eum reuerebatur, faciens eam magis auidam ad audiendum, quaſi paruo tempore derelicto, in quo poſſent hac doctrina potiri, vt Chryſ. dicit, Ioan. 10. *Dum lucem habetis, credite in lucem.* *Secundo* itẽ turbæ, quæ eum perſequebatur, quaſi dicat. Non diu differetur deſiderium veſtrum de morte mea: vnde patienter ſuſtinete. (*Quia adhuc modicum.*) Implere enim debeo diſpenſationem meam, prædicando ſc. & miracula faciendo, & ſic peruenire ad paſsionẽ, Luc. 13. *Ite & dicite vulpi illi, quia hodie, &c.*

operor

operor & tertia die consummor. Est autem triplex caussa, quare Christus modico tempore voluit prædicare. *Prima.* Ad demonstrandum suam virtutem, vt in tam modico tempore totum mundum immutaret. Psal. 83. *Melior est dies vna in atriis tuis super millia. Secunda.* Ad excitandum desiderium discipulorum: vt scilicet magis eum desiderarent, quẽ modico tempore corporali præsentia habituri erant, Luc. 16. *Venient dies in quibus desiderabitis vnam diem filij hominis. Tertia* est ad augmentandum discipulorum spiritualem profectum. Cum enim Christi Humanitas sit nobis via tendendi in Deum, Ioan. 14. *Ego sum via, veritas, & vita*: Non debemus in ea quiescere, vt in termino; sed per eam in Deum tendere. Ne ergo corda discipulorum, ad Christum carnaliter affecta, in eo, vt in homine, quiescerent; ideo Christus corporalem sui præsentiam ab eis cito subtraxit. Vnde dicebat Ioan. 16. *Expedit vobis vt ego vadam,* 2. Cor. 6. *Et si Christum secundum carnem nouimus:* tunc scilicet quando corporaliter nobiscum erat: *sed nunc iam non nouimus.*

II. Voluntatem autem suæ passionis ostendit, cum dicit: *(Vade ad eum, qui misit me.)* Quasi spontaneus, sc. per passionem, Isa. 52. *Oblatus est, quia ipse voluit.* Eph. 5. *Obtulit semetipsum hostiam Deo in odorem suauitatis. (Vado,)* inquam ad patrem *(qui misit me.)* Et hoc conuenienter. Nam quælibet res naturaliter redit ad suum principium, Eccl. 1. *Ad locum vnde exeunt flumina reuertuntur.* Ioan. 12. *Sciens quia à Deo exiuit: & ad Deum vadit.* Et iterum 16. *Vado ad eum qui misit me.*

PARS II.

Iudæorum desiderium Christi prænunciat; simulque frustrationem.

I. DEsiderium: q.d. Modicum est, quod potestis mea doctrina frui; sed hoc modicum, quod modo respuitis, quandoque (*quæritis & non inuenietis.*) Isa. 55. *Quærite Dominum, dum inueniri potest.* Psalm. 68. *Quærite Dominum,* sc. in præsenti, *& viuet anima vestra.* Hoc autem, (*Quæretis me, &c.*) potest intelligi Vel de inquisitione corporali Christi: Vel de spirituali. 1. Si vero intelligatur de corporali; sic secundum Chryso. quæsierunt eum, quando *filiæ Hierusalem,* sc. mulieres *plangebant super eum, Luc.* 23. & credibile est hoc tunc multos alios passos esse. Neque hoc est etiam à veritate remotum: quod imminente tribulatione Iudæis, cum ciuitas caperetur; memores Christi & miraculorum eius; desiderarint eius præsentiam, qua liberarentur: & secundum hoc dicendum est. (*Quæretis me*) id est, meam præsentiam corporalem, & (*non inuenietis*) Si vero intelligatur de spirituali, dicendum est secundum Aug. quod eum, quem noluerunt cognoscere præsentem, tunc postea quæsierunt eum, videntes multitudinem credentem, compuncti de scelere mortis Christi; dixerunt Petro, Act. 2. *Quid faciemus? &c.* Sic ergo quæsierunt Christum, quando crediderunt in eum, suis sceleribus ignoscentem; quem viderunt ipsorum scelere morientem.

II. (*Vbi*

II. (*Vbi ego sum, vos non potestis venire.*) Ostendit eorum defectum, nec dicit: *Quo vado*; quod esset magis consequens ad præmissa, sc. vado ad patrem qui me misit, sed dicit, (*Vbi ego sum.*) Vt ostendat se Deum & hominem. Hominem quidem inquantum vadit. Ioan. 16. *Vado ad eum, qui me misit*. sed in quantum semper ibi erat Christus, quo fuerat rediturus; ostendit se Deum. Ioan. 3. *Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo*. Sic ergo secundum August. sicut Christus rediit vt nos non relinqueret; sic ad nos per assumtionem visibilis carnis descendit, vt secundum inuisibilem maiestatem etiam esset in cœlo.

Non autem dicit non inuenietis, quia aliqui ituri erant. Sed dicit. (*Non potestis venire,*) quamdiu sc. sic dispositi estis. Nullus enim ad hæreditatem cœlestem peruenire potest, nisi sit hæres Dei. Hæres autem Dei quis efficitur per fidem Christi. Ioa. 1. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius.* Iudæi autem nondum in eum credebant, & ideo dicit (*non potestis venire.*) Psal. 23. requirit: *Quis ascendet in montem Domini?* Et respondetur: *Innocens manibus, & mundo corde.* Iudæi autem non erant mundo corde, nec innocentes manibus: quia volebant Christum interficere: ideo dicit: *Non potestis ascendere in montem Domini.*

III. (*Quo hic iturus est: quia non inueni eum? &c.*) Ponitur Iudæorum admiratio: qui, licet carnaliter de Christo saperent; tamen ex parte credebant. Et tria faciunt. *Primo* admiran-

túr. *Secundo* suspicantur. *Tertio* contra suspicionem argumentantur. 1. Admirantur, cum dicunt ad semetipsos, (*Quo iturus est hic; quia nō inueniemus eum?*) Vt enim dictum est, hoc carnaliter intelligebant. 1. Cor. 2. *Animalis homo non percipit, &c.* ideo quo esset iturus, non quidem per mortem, sed corporaliter ad aliquem locum, quo eis non liceret ascē-dere, suspicantur super hoc dicentes. 2. (*Nunquid in dispersionem gentium iturus est, & docturus gētes?*) Nam gentes alienatæ erant à conuersatione Iudæorum. Ephes. 2. *Hospites testamentorum, &c.* & ideo quasi eis exprobrantes dicunt (*in dispersionem gentium.*) qu[...] scilicet indistinctę erant, & imperfecte adinuicem permixtæ. Genes. 10. *Hæ sunt familiæ Noe, &c. & ab his diuisæ sunt, &c.* Sed populus Iudęorum collectus erat loco, & cultu vnius Dei, & obseruatione legis. Psal. 146. *Ædificans Hierusalem Dominus, dispersiones Israelis congregabit.*

Nec dicunt, quod iturus sit ad gentes quasi gētilis futurus; sed tanquam eas reducturus: Vnde subdunt (*& docturus gentes.*) Quod forte sumpserūt ex Isa. 49. *Parum est mihi, vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob & feces Israel conuertendas: dedi te in lucem gentium, &c.* Quamuis autem isti non intelligerent ea, quæ dicunt; sicut nec Caiphas intellexit, cum dixit: *Expedit vobis, vt vnus homo moriatur,* &c. tamen verum dicunt, & salutem gentium prædixerunt, vt Augu. dicit, quod iturus esset ad gentes, non præsentia corporis, sed pedibus suis, s. Apostolicis. Misit enim ad nos membra sua, & fecit nos sua membra. Ioan. 10. *Alias oues habeo quæ nō*

sunt

ſunt ex hoc ouili; & illas oportet me adducere, & fiet vnum ouile, &c. Ideo Iſa. 2. dicitur in perſona gentium, *docebit nos vias ſuas.*

3. Obiiciūt autem contra ea quæ ſuſpicantur dicentes. (*Quis eſt hic ſermo quem dixit? Quæretis me, &c.*) quaſi dicat. Si dixiſſet. (*Quæretis me, & non inuenietis, &c.*) Poterat quidem intelligi, quod iturus eſſet ad gentes; ſed per hoc quod addidit. [*Vbi ego ſum non poteſtis venire,*) videtur excludere hunc intellectum. Non enim impoſsibile eſt nobis ad gentes ire, &c.

PARS III.

Ad ſe Dominus inuitat omnes.

POſtquam Dominus egit de origine ſuæ doctrinæ, & docentis; nec non de termino eius: hic conſequēter inuitat ad ipſam doctrinam. Sed *Primo* ponitur inuitandi modus. *Secundo* ipſa inuitatio. De I. Modus autem inuitandi attenditur quantū ad tria, ſc. Tempus inuitationis: Situm inuitantis; Conatum vocantis. I. Quantum ad tempus, quia. [*In nouiſsimo die magnæ feſtiuitatis.*] Nam, vt dictum eſt, feſtum illud celebratur ſeptem diebus; & primus & vltimus dies ſolenniores erant; ſicut & apud nos primus dies feſti, & octauus ſolennis eſt magis. Hoc ergo, quod hic Dominus fecit, non fecit primo die; quia nondum aſcenderat Hieruſalē: nec intermediis diebus, ſed in nouiſsimo. Et hoc ideo: qa pauci ſunt qui feſta ſpiritualiter celebrāt. Idcirco non eos à principio ad doctrinam inuitat, ne per vanitates ſequentiū dierum aboleretur de

cordibus eorum; quia Luc. 8. *Verbum Domini suffocatur à spinis.* sed in vltimo die eos inuitat: vt tenacius eorum cordibus imprimatur.

II. Quantum ad situm autem, quia (*stabat Iesus*). Vbi sciendum est, quod Christus docuit sedens, & stans. Sedens quidem docuit discipulos, *Matt.* 5. Stans autem turbas, sicut hic. Et ideo ex hoc inoleuit consuetudo in Ecclesia: vt turbis prædicetur stando: religiosis vero & clericis sedendo. Cuius ratio est, quia cum prædicatio ad turbas sit quasi ad eas conuertendas, fit per modum exhortationis: sed cum prædicatio ad clerũ fit quasi iam existẽtes in domo Dei, est, vt quædã commemoratio.

III. Quantum ad conatum vero vocantis: quia (*clamabat*) 1. Vt sc. ostenderet suam securitatem. Is. 40. *Exalta in fortitudine vocem tuam, exalta noli timere.* 2. Vt ab omnibus audiretur Isa. 58. *Clama ne cesses, quasi tuba, &c.* 3. Vt ostendat magnitudinem dicendorum. Prou. 8. *Audite me, quia de rebus magnis locutura sum.*

De II. (*Si quis sitit, veniat, &c.*) Ponitur Inuitatio. Et *primo* ostenditur, qui inuitentur. *Secundo*, Quis sit fructus inuitationis. I. Inuitantur quidem sitientes: (*Si quis sitit veniat ad me, & bibat.*) Isa. 51. *Omnes sitientes venite ad aquas.* Ideo sitientes vocat, quia tales sunt, qui desiderant Deo seruire. Deus autem coacta seruitia non acceptat, 2. Cor. 9 *Hilarem datorem diligit Deus.* Et propter hoc dicebat Psal. 53. *Voluntarie sacrificabo.* De istis Matt. 5. *Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam*, quos quidem Dominus non partialiter vocat; sed omnes. Vnde di-

de dicit. [*Si quis sitit,*] q. d. quicumque est ille, Eccl. 24. *Transite ad me omnes qui cõcupiscitis me, &c.* 1. Tim. 2. *Vult omnes homines saluos fieri.*

Inuitat autem ad potandum. Vnde dicit,] *& bibat.*] Potus enim iste est spiritualis refectio in cognitione diuinæ sapientiæ, & veritatis: etiã in impletione desideriorum, Isa. 45. *Serui mei bibẽt, & vos sitietis.* Prou 9. *Venite & comedite panem meum, & bibite vinum, quod miscui vobis,* Eccl. 16. *Aqua sapientiæ salutaris potabit illum.*

II. Fructus autem huius inuitationis est redundantia bonorum in alios: Vnde [*qui credit in me, &c.*] Quod quidem secundum Chrysosto. legendum est sic: [*Qui credit in me, sicut dicit scriptura.*] Hic subdistingue punctuando, & postea subsequitur. [*Flumina, &c.*] Nam si dicis, qui *credit in me,* & postea subsequatur, *sicut dicit scriptura, flumina, &c.* non videtur conueniens: quia hoc, quod dicitur, [*flumina de ventre, &c.*] non inuenitur in aliquo libro Veteris Testamenti: hoc ergo modo dicatur: [*Qui credit in me, sicut dicit scriptura,*] id est, secundum scripturæ documenta, Ioan. 5. *Scrutamini scripturas, ipsæ sunt quæ testimonium perhibent de me.* Et tunc [*flumina de ventre eius fluent aquæ vitæ.*] Et dicit. [*Qui credit in me,*] cum supra dixerit: *Qui venit ad me,* quia idem est credere, & venire. Psal. 33. *Accedite ad eum, & illuminamini.*

Secundum Hieronymum vero aliter punctuatur sic. [*Qui credit in me,*] & postea subditur: [*sicut dicit scriptura flumina, &c.*] Quod vt ipse dicit de Prouerb. sumptum est, Prouerb. 5. *Bibe aquã de cisterna*

tua, & fluentia putei tui, deriuentur fontes tui foras. Sciendum est autem, secundum Augu. quod flumina procedunt de fontibus sicut à principio: qui autẽ bibit potum corporalem, non habet in se fontem, nec flumen: quia particulam aquæ gustat. Sed qui bibit credendo in Christum: haurit fontem aquę: quo hausto, viuescit conscientia; quæ est vẽter interioris hominis, & etiam ipsa fons erit. Vnde Ioan. 3. *Qui biberit ex hac aqua fiet in eo fons aquæ salientis.* Hic autem fons, qui hauritur, est Spiritus sanctus. De quo Psal. 35. *Apud te est fons vitæ.*

Qui ergo bibit ita, quod soli sibi proficit, dona gratiarum, quæ per flumina signantur, non fluent aquæ viuæ de ventre eius; sed qui proximo festinat consulere, & diuersa dona gratiarum recepta à Deo aliis communicare, de ventre eius fluent aquæ viuæ. Propter quod dicit Petrus 1. Petr. 4. *Vnusquisque sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrantes.*

Dicit autem, (*flumina*) ad significandum spiritualium donorum abundantiam fidelibus repromissam, Psal. 64. *Flumen Dei repletum est aquis.* Item eorum impetum, Isa. 26. *Qui ingredientur impetu à Iacob, &c.* Et Ps. 44. *Fluminis impetus, &c.* Vnde quia ex instinctu, & feruore Spiritus sancti mouebatur Apostolus, dicebat: *Charitas Christi vrget nos*, & 2. Cor. 5. & Rom. 8. *Qui spiritu Dei aguntur, hi filij Dei sunt.* Item donorum Spiritus sancti diuisionem, quia, 1. Cor. 10. *Alij genera linguarum, alij genera sanitatum, &c.* Huiusmodi autem flumina sunt aquæ viuæ; quia sunt continuatæ suo principio, s. Spiritui sancto inhabitanti.

PARS

PARS IV.

Dictorum facit expositionem Dominus.

ET *primo* ponitur expositio. *Secundo* assignatur ratio expositionis. De I. Dixit, quod flumina de ventre eius, &c. Sed hoc intelligendum esse Euangelista dicit, (*de spiritu quem accepturi erant credentes in eum,*) quia ipse est fons vitæ, & fluuius. Fons, de quo Ps. 35. *Apud te est fons vitæ*, &c. Fluuius vero, quia à patre, & filio procedit. Apoc. vltim. *Ostendit mihi Angelus fluuium aquæ viuæ splendidum tanquam cristallum, procedentem de sede Dei, & agni.* Isa. 1. *Dedit spiritum*, sc. obedientibus sibi,

De II. Huius expositionis rationem assignat, (*Nondum enim erat, &c.*) Et dicit duo; sc. Quod (*nondum erat spiritus datus,*) Et quod Christus (*nondum erat glorificatus.*] Circa primum est duplex opinio. I. *Chrysostomus* dicit, quod Spiritus sanctus non fuit datus Apostolis, quantum ad dona prophetica, & miraculorum, ante resurrectionem Christi. Vnde gratia huius, quæ dabatur Prophetis, à terra defecerat vsque ad aduentum Christi, nec postmodum alicui data est vsque ad prædictum tempus; & si dicitur, quod Apostoli eijciebant dæmonia ante resurrectionem: intelligendum est, quod hæc non spiritu eijciebantur: sed ea quæ à Christo erat, potestate. Quando enim mittebat eos, non dicitur, *Dedit eis Spiritum sanctum*; sed dedit eis potestatem.

1. Sed hoc videtur contra illud, Luc. 11. *Si*

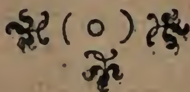
ego in Beelzebub eiicio dæmonia: filii vestri in quo eiiciunt? Sed constat quod ipse in Spiritu sancto eiiciebat dæmonia; & filij, id est, Apostoli: vnde manifestum est eos accepisse Spiritum sanctum: Et ideo dicendum est, secundum Aug. quod ante resurrectionem, Apostoli habuerũt Spiritum sanctum, etiam quantum ad dona prophetica, & miraculorum. Et hoc quod hic dicitur. [*Nondum erat Spiritus datus,*] intelligendum de abundanti datione, & visibilibus signis: sicut datus fuit eis post resurrectionem, & ascensionem in linguis igneis.

2. Sed cum Spiritus sanctus sanctificet ecclesiam; & etiam modo accipiatur à fidelibus; q[...] nemo loquitur linguis omnium gentium, [...] tunc? *Dico*, quod non est necessarium, vt Aug[...]nus dicit. Quia iam vniuersalis ecclesia ling[...] gentium loquitur, quia per Spiritum sanctum datur charitas: Rom. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris.* & hæc faciens omnia communia, facit quemlibet cuilibet loqui. Vnde dicit, *Si amas vnitatem; etiam tibi habet quisquis in illa*, id est, ecclesia *aliquid habet: tolle inuidiam; & tuum est quod habeo. Liuor separat, charitas iungit: ipsam habeto, & cuncta habebis.* In principio autem antequam ecclesia per mundum dilataretur, quia pauci erãt, oportebat, vt linguis omnium loquerentur, & sic ecclesiam in omnibus fundarent.

(*Circa secundam,*) sciendum est, 1. *secundum Aug.* hoc, (*Iesus nondum fuerat glorificatus,*] intelligendum esse de gloria resurrectionis, quasi dic. Nondum à mortuis resurrexerat, nondum ad cœlos ascenderat.

rat. De quo Ioan. 17. *Clarifica me pater.* Et causa quare sic voluit prius glorificari quam daret Spiritum sanctum, assignatur: quia Spiritus sanctus ad hoc datur nobis, vt erigat corda nostra ab amore sæculi in resurrectionem spiritualem, & totaliter currant in Deum. Quia ergo vitam æternam promisit Spiritus sancti charitate feruentibus, vbi non moriemur, vbi nihil timebimus: Ideo ipsum Spiritum sanctum noluit dare, nisi dum esset glorificatus: Vt in suo corpore ostenderet vitam, quam in resurrectione speramus.

Secundum Chrys. vero, hoc non intelligitur de [illegible] resurrectionis; sed glorificatione passionis. Ista qua imminente dominus dicit Ioan. 13. *Nunc [illegible]ficatus est filius hominis.* Et secundum hoc Spiritus sanctus tunc primum datus est, quando post passionem dixit Apostolis: *Accipite Spiritum sanctum, &c.* Ideo autem non ante passionem datus est; quia cum sit donum, non debuit dari inimicis; sed amicis: Nos autem inimici eramus. Oportebat ergo prius offerri hostiam in ara crucis, & inimicitiam in carne solui: vt sic per mortem filij eius reconciliaremur Deo; & tunc facti amici, donum Spiritus sancti reciperemus, &c.



FERIA

FERIA III. POST DOMIN. PASSIONIS.

Ambulabat Iesus in Galilæam. Ioan. 7.

SCOPVS. Postquam Dominus egisset de vita spirituali & nutrimento, hic consequenter agit de instructione seu doctrina, quæ est necessaria spiritualiter regeneratis; Nominatim autem narrat Fratrum studium impellendi Dominum vt ad Festum ascenderet.

PARTITIO.

I. De occasionibus, quare eum incitabant.
II. De suasu ipso ac impulsu.
III. De Christi recusatione & causa.

PARS I.

De occasionibus Dominum incitandi ad eundum Ierosolymam.

EX tribus autem mouebantur vt incitarent Christum ad eundum in Iudæam: *Primo* quidem ex mora eius. *Secundo* ex proposito, *Tertio* ex congruitate temporis. I. *Ex mora* quidem eius in Galilæa, in qua ostendebat Christus se velle morari. Et ideo dicit (*Post hæc*) verba scilicet quæ dicta sunt in Capharnaum, (*ambulabat Iesus in Galilæam*, sc. acceperat iter de Capharnaum, quæ erat metro-

metropolis Galilææ: vt discurreret per Galilæā. Ideo autē Dominus in Galilęa frequentius moratur; vt ostendat nobis transmigrandum esse de vitijs ad virtutes. Ezech. 12. *Tu ergo fili hominis, fac tibi vasa transmigrationis, & transmigrabis per diem coram eis.*

Ex proposito autem Christi, qui forte eis verba innuit, & ideo *Non volebat in Iudæa ambulare.* Cuius ratio est, quia *quærebant eum Iudæi interficere.* Ioan. 5. *Quærebant eum Iudæi interficere*: quia non solum *soluebat sabbatum, sed & patrem,* &c. Sed nunquid non poterat illuc ire, & ambulare inter Iudæos, & ab eis non occidi, sicut fecit? Ioan. 8. Respondeo, ad hoc triplex ratio assignatur. *Prima* ab August. Quia futurum erat vt aliquis fidelis Christi, absconderet eum ne à persecutoribus inueniretur. Ne ergo illi fuga obijceretur pro crimine: voluit Dominus ad consolationem nostram ostendere, hoc in se præcessisse: quod etiam & verbo docuit. Matth. 10. *Si vos persecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. Alia ratio* est, Quia Christus Deus erat & homo, & ideo virtute diuinitatis poterat non lædi à persecutoribus: sed hoc noluit continue facere: quia sic fuisset declarata eius Diuinitas, vt tamen Humanitas eius venisset in dubium. Et ideo fugiens quandoque persecutores, vt homo, asserit suam humanitatem; vt confundat omnes eum non verum hominem fuisse dicentes. Quandoque autem transiens illæsus per eos, ostendit suam Diuinitatem, confundens omnes eum hominem purum esse dicentes. Ideo Chrysostomus habet

aliam

aliam literam, scilicet. (*Non enim habebat potestatem si vellet in Iudæam ambulare.*) Quod dicitur secundum modum humanum, sicut si dicatur. *Aliquis* non potest aliquo ire, si vellet, propter insidias. *Tertia ratio* est, quia nondum passionis aderat tempus: Futurum enim erat vt pateretur in Paschate, quando immolabatur agnus, vt sic victima succederet victimæ, Ioan. 13. *Sciens Iesus quia venit hora eius, &c.*

III. *Ex congruitate temporis*; Quia erat tempus congruum ad eundum in Hierusalem; & hoc est quod dicit. (*Erat autem in proximo dies festus Iudæorum scenophegia.*) Scenophegia autem græcum est, compositum ex σκηνὴ, quod est vmbra, & φαγεῖν quod est comedere, q. d. erat tempus in quo comedebant in tabernaculis. Dominus enim mandauit filijs Israel. *Leu. 23.* vt mense septimo per septem dies habitarent in tabernaculis; in memoriam, quod quadraginta annis habitauerunt in tabernaculis in deserto. Et hoc festum tunc celebrabant Iudæi.

Commemorat autem hoc Euangelista; Vt ostendat, multum tempus præterisse; ab eo; quod præmissa de cibo spirituali dicta fuerunt; vsque huc. Nam quando fecit miraculum de panibus, erat prope dies Paschæ. hoc autem festum scenophegiæ, est multo post Pascha: & sic nihil eorum, quæ intra quinque menses per Dominum facta sunt, recitat hic Euangelista. Vt detur intelligi; licet indeficienter signa faceret, vt patet Ioann. vltim. illa præcipue studuerunt Euangelistæ dicere,

cere, pro quibus aut querela, aut contradictio à Iudæis subsequebatur.

PARS II.

De suasione fratrum, vt iret Solymam Dominus.

PRimo eorum admonitio. *Secundo* assignatur admonitionis ratio. *Tertio* ab Euangelista assignatur causa talis rationis. De I. (*Dixerunt autem ad eum fratres eius*,) non carnales & vterini; vt Heluidius blasphemauit, quod abhorret fides catholica, quod sanctissimum illum virgineum vterum, qui Deum protulit & hominem, protulisse postmodum alium hominem mortalem. Fratres ergo eius erant cognatione, quia ante consanguinei beatæ Mariæ virginis. Hæc enim est consuetudo scripturæ, consanguineos appellare fratres, secundum illud Gen. 13. *Non sit quæso iurgium inter me & te, fratres enim sumus.* Cum tamen Loth nepos esset Abrahæ. Vt *August.* dicit, sicut in sepulcro, vbi positum fuerat Corpus Domini, nec ante, nec postea iacuit corpus, sic vterus *Mariæ* nec ante, nec postea quicquam mortale concepit. Sed quia aliqui de consanguineis beatæ virginis erant Apostoli; sicut filij Zebedæi, & Iacobi Alphæi, & alij; ideo non est intelligendum quod fuerunt de illis, qui incitauerunt Christum; sed illi fuerunt alij propinqui eius, qui CHRISTVM non diligebant. *Secundo* ponitur monitio eorum

cum

cum dicun.:, [*Transi hinc,*] s. de Galilæa, (*& vade in Iudæam* :) vbi est Hierusalem locus solemnis, doctoribus conueniens. Amos 7. *Qui vides, gradere in terram Iuda, & ibi comedes panem tuum, & prophetabis ibi.*

De II. Rationem aũt subdunt dicentes: [*Vt & discipuli tui videant opera, &c.*) Vbi ostendunt se *primò* inanis gloriæ cupidos. *Secundò* suspitiosos: *Tertiò* incredulos. 1. *Cupidos* quidem inanis gloriæ ostendunt se, cum dicunt, (*vt & discipuli tui videant, &c.*) Patiebantur aliquid humani ad Christum, & volebant captare gloriam de honore humano, qui Christo exhiberetur à turbis, & ideo inducebant eum, vt faceret opera sua in publico. Est enim proprium inanis gloriæ cupidi; vt, quicquid gloriosum sui, vel suorum fuerit; ostendatur in publico. Matth. 6. *Amant in synagogis, & in angulis platearum stantes orare; vt videantur ab hominibus.* Ioan. 10. *Dilexerunt magis gloriam hominum, quam Dei.* 2. *Suspitiosos* ostendunt se; & *primo* de formidine Christum notant, vnde dicunt ei, (*Nemo quippe in occulto aliquid facit.*) q.d. tu dicis te facere miracula, sed facis in occulto, & hoc ex timore; alioquin ires in Hierusalem, & faceres ea ibi coram multitudine. Sed tamen Dominus dicit Matth. 27. *In occulto locutus sum nihil.* *Secundò* notant eum de amore gloriæ, vnde dicunt. [*Et quærit ipse in palam esse.*) q.d. tu quæris gloriam de his, quæ facis, & tamen propter timorem abscondis te, hoc est proprium malorũ, vt credant alios similes eis animi passiones habere. Vide quam irreuerenter prudentia carnis Verbum

bum caro factum arguebat. Contra quos dicit Iob 15. *Arguis eum qui non est similis* &c. 3. *Incredulos* ostendunt se esse cum dicunt. (*Si hæc facis, manifesta teipsum mundo,*) quasi sub dubio ponunt, an ipse miracula faciat. Isa. 21. *Qui incredulus est, infideliter agit.*

De III. Causam, quare sic loquebatur, subdit Euangelista, cũ dicit: (*Neque enim fratres eius credebant.*) Contingit enim, quod consanguinei maxime aduersantur suis, & inuident de bonis spiritualibus, & contemnunt eum. Vnde August. *Christum consanguineum habere potuerunt, credere autem in eum in ipsa propinquitate fastidierant.* Mich. 6. *Inimici hominis domestici eius.* Iob 19. *Fratres meos longe fecit à me, & noti mei quasi alieni dereliquerunt me proximi mei, &c.*

PARS III.

De recusatione Domini.

PRimò, designat temporis ad ascendendum dispositionem. *Secundo* assignat dictorum rationem. *Tertio* ponit ascendendi recusationem. De I. Sciendum est autem, quod tota sequens litera aliter exponitur secundum Aug. & aliter secundum Chrys.

1. *Secundum August.* fratres Domini inuitabant eum ad humanam gloriam. Est autem tempus quo sancti perueniunt ad gloriam, s. tempus futurum, ad quam perueniunt per passiones & tribula-

tiones. Sap. 3. *Tanquam aurum in fornace probauit, &c. Et in tempore erit respectus illorum.* Aliud vero est tempus quo mundani gloriam suam acquirunt, s. tempus præsens. Sap. 2. *Nō prætereat nos flos temporis,* &c. Voluit ergo Dominus ostendere, quod non quærebat gloriam huius temporis: sed ad celsitudinem gloriæ cœlestis passionem & humilitatem suam volebat peruenire. Luc. vlt. *Oportuit Christum pati, & intrare in gloriam suam.* Ideo *dicit eis*, sc. fratribus. (*Tempus meum,*) id est, tempus gloriæ meæ (*nondum venit.*) quia oportet vt tristitia conuertatur in gaudium, Rom. 8. *Non sunt condigna passiones,* &c. (*Sed tempus vestrum,*) id est, mundi gloria (*semper est paratum.*)

De II. Rationem huius diuersitatis temporis assignat, cum dicit: (*Non potest mundus odisse vos,* &c.] Ideo enim mundani habent tempus gloriæ paratum: quia eadem amant quæ mundus, & mundo consentiunt. Sancti vero qui quærunt gloriam spiritualem, non habent hoc tempus paratum; quia quærunt, quæ mundo displicent, sc. paupertatem, luctum, esuriem, &c. Vituperant etiam quæ mundus amat, imo ipsum mundum contemnunt. Galat. vlt. *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Ideo dicit. (*Non potest mundus odisse vos.*) q. d. Ideo paratum est tempus gloriæ vestræ: quia mundus non odit vos; qui conuenitis cum eo. Et omne animal diligit sibi simile. (*Sed me odit,*] & ideo tempus meum non semper est paratum. & ratio odij est (*quia egò testimonium perhibeo de illo.*] scilicet mundo: [*quia opera eius mala sunt.*) .i. non prætermit-

termitto mundanos homines redarguere, licet ſciam ex hoc odium incurrere, & mortem intentari. Amos 5. *Odio habuerunt corripientem in porta illi,* ſ. qui amant malitiam. Et Prou. 9. *Noli arguere deriſorem.*

Sed nunquid non mundani aliqui odio habétur à mundo. i. ab alio mundano? *Reſponſio.* In particulari mundanus quidem vnus habetur odio ab alio, inquantum habet ea, quæ ipſe vellet habere; vel impedit eum in his, quæ ſunt de gloria mundi: ſed inquantũ mundanus, nullus odio habetur à mundo. Sancti vero vniuerſaliter odio ſunt mundo; quia contrariantur ei. Et ſi aliquis de mundo eos diligat; hoc non eſt inquantum eſt de mundo, ſed inquantum eſt in eo aliquid ſpirituale.

De III. Recuſat autem Dominus aſcendere cũ dicit: (*Vos aſcendite ad diem feſtum hunc.*] Sicut enim ſunt duæ gloriæ: ita duo diuerſa feſta. Mundani enim habent feſta temporalia, ſ. gaudere & epulari: & huiuſmodi exteriores delitias. Iſ. 22. *Vocauit Dominus ad lamentum,* &c. *Et ecce gaudium.* Iſa. 1. *Solemnitates veſtras,* &c. Sancti vero habent feſta ſpiritualia: quæ in delectationib. ſpiritus conſiſtunt. Iſ. 32. *Reſpice Syon ciuitatem ſolemnitatis veſtræ,* &c. Et ideo dicit. *Vos* qui gloriam mundi quæritis (*aſcendite ad diem feſtum hunc.*) i. ad feſta lætitiæ temporalis. (*Ego autem non aſcendam ad diem feſtum iſtum.*] ſolemnitatis æternæ. Et hoc, [*quia meum tempus,*) ſc. gloriæ veræ, quod erit permanẽns in æternum, gaudium ſine fine, æternitas ſine labore, claritas ſine nube. [*nondum impletum eſt.*)

Secundum Chryſ. ſeruata eadem diuiſione exponitur ſic. Fratres Domini conſpirauerant in mortem Chriſti cum Iudæis. Vnde inducebant eum ad eundem, volentes eum prodere, & tradere Iudæis. Et ideo dicit. (*Tempus meum*] ſ. crucis & mortis [*nondum aduenit.*) vt vadam in Iudæam & occidar. *Tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum*; quia ſine periculo conuerſari poteritis cum eis. Et huius ratio eſt (quia *non poſſunt odiſſe vos.*] zelantes eadem, & amantes cum eis. [*Me autem odit, &c.*) Per quod patet, quod Iudæi non propter ſolutionem ſabbati, ſed propter publicam redargutionem me oderunt. [*Vos ergo aſcendite ad diem feſtum hunc,*) ſcilicet ad principium feſti. Nam ſeptem diebus celebrabatur. (*Ego autem non aſcendam, &c.*) vobiſcũ, ſc. ad principium feſti: [*Quia nondum tempus meum eſt impletum,*) in quo patiar. nam in futuro Paſcha crucifigendus erat. Ideo autem non aſcendit cum eis, vt poſſet magis latere.

II. CONCIONIS DISPOSITIO.

Ipſe manſit in Galilæa. Ioan. 7.

SCOPVS. Poſtquam egit Euangeliſta de incitatione, qua cognati Domini inducebant Chriſtum vt aſcenderet in Iudæam; & poſuit Chriſti reſponſionem: hic conſequenter agit de aſcenſu eius.

PAR-

PARTITIO.

I. *De dilatione, ordine, & modo ascensus Domini.*

II. *De occasione manifestandi originem doctrinæ suæ.*

PARS I.

De dilatione, ordine, modoque ascensus Domini.

DE I. Dilatione sc. [*Hæc cum dixisset,*) sc. quæ respondit. (*mansit ipse in Galilæa.*] non ascendens cum cognatis ad diem festum; vt verificaretur quod dixerat. (*Ego non ascendam, &c.*) Num. 23. *Non est Deus vt homo, vt mentiatur, neque vt filius hominis, vt mutetur.*

II. (*Ordo*) vero eius ponitur cum dicit [*vt autem ascenderunt fratres eius,*) id est, cognati, (*tunc ipse ascendit, &c.*) Sed hoc videtur contra illud, quod supra dixit. [*Ego autem non ascendam.*) cum Apostolus dicat. 2. Cor. 1. *Christus Iesus qui in vobis prædicatus est per nos, non, fuit in illo, est & non sed est in illo est.* Respondeo *primo*, quod festum scenophegiæ septem diebus agebatur, Dominus autem dixit supra: *Ego autem non ascendam ad diem festum*, id est, ad principium festi. Hoc autem quod hic dicitur *ad diem festum*, intelligendum est quantum ad intermedios dies: Vnde & sequitur. *Iam autem die festo mediante.* Et sic patet, quod factum Christi non

bb* 3 con-

contrariatur eius dicto. *Secundo* vero, vt Aug. dicit, isti volebant, vt Christus ascenderet in Iudæam, quæsiturus gloriam temporalem; & sic dixit eis: (*Non ascendam ad diem festum hunc,*) hoc modo sicut vos vultis: sed ipse ascendit ad diem festum, quasi docturus turbas, & instructurus de gloria sempiterna. *Tertio* secundum Chrys. quia supra dixit. Non ascendam ad diem festum hunc passurus, & moriturus: vt ipsi volebant; & tamen ipse ascendit ad diem festum, non vt pateretur; sed vt alios erudiat.

III. *Modus ascensus*] ostenditur. (*non in manifesto: sed quasi in occulto.*) Huius ratio triplex est. *Vna* secundum Chrys. ne magis suam diuinitatem denudans, incarnatio eius minus certa esset. Et vt auferat verecundiam latendi iustis hominibus, quando non possunt persecutores suos publice detinere: ideo dicit (*quasi in occulto.*] Vt ostendat hoc ex dispensatione factum. Is. 45. *Vere tu es Deus absconditus. Alia* secundũ Aug. vt daretur intelligi, quod Christus occultus est in figuris veteris testamenti. Is. 9. *Expectauit Dominum, qui abscondit faciem*, id est, manifestam notitiam suam *à Domino Iacob.* Vnde *& vsque in hodiernum diem velamen habent positum*, &c. 2. Cor. 3. Ideo omnia quæ dicta sunt antiquo populo illi *vmbræ fuerunt futurorum bonorum* Hebr. 10. Vt ergo ostendat, quod etiam ipsum festum esset figura, ideo ascendit in occulto. Scenophegia vt dictum est, erat festum tabernaculorum. Ille ergo hoc festum celebrat, qui se in mundo isto intelligit peregrinum. *Alia ratio* est, Vt doceat

nos

nos bona, quæ facimus occultare debere, non quærentes fauorem hominum, nec pompas stipantium turbarum desiderantes: Matth. 6. *Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis.*

PARS II.

Occasio manifestandi originem doctrinæ spiritualis.

DIssensio turbarum erat circa opinionem de Christo. Vnde circa hoc tria facit. *Primo* proponit id in quo omnes conueniebant. *Secundo* illud in quo differebant. *Tertio* quorum opinio inter eos præualebat. I. Conueniebant autem omnes in hoc, quod (*quærebant eum in die festo, & dicebant. Vbi est ille?*) Patet quod ex multo odio, & inimicitia: neque eum nominare volebant. Gen. 36. *Oderant eum, nec poterant.* II. Differebant autem, quia quidam quærebant desiderio addiscendi; Psalm. 88. *Quærite eum, & viuet anima vestra:* Alij quærebant eum desiderio malignandi. Psalm. 139. *Quærunt animam meam vt auferant eam.* & ideo [*murmur erat multus in turba.*] de contentione, quæ erat de eo in turba [licet murmur sit generis neutri, tamen Hieronymus ponit in masculino; quia hoc habebat aut qua grammatica, vel vt ostendat diuinam scripturam non subiacere regulis Prisciani.) (*Erat dissensio.*) Quia quidam de turba, illi, scilicet, qui habebant rectum cor (*dicebant*) de Christo (*quia bo-*

nus est.) Psal. 72. *Quam bonus Israel Deus his qui recte sunt corde?* Thren. 3. *Bonus est Dominus sperantibus in eum animæ quærenti illum.* (*Alii*) scilicet, qui erant male dispositi (*dicebant non*) scilic. non est bonus.

Datur autem per hoc intelligi, quod multitudo opinabatur eum bonum; sed Principes Sacerdotum opinabantur eum malum. Et ideo dicunt (*sed seducit turbas.*) Luc. 22. *Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram.* Matt. 23. *Recordati sumus quod seductor ille dixit, &c.* Sciendum est autem, quod seducere est seorsum ducere; potest autem homo duci seorsum, vel à veritate, vel à falsitate; & vtroque modo potest dici aliquis seductor. Vel in quantum seorsum ducit à veritate; & hoc modo non competit Christo. Quia ipse est veritas, &c. Ioan. 8. Vel à falsitate, & hoc modo Christus seductor dicitur. Hier. 20. *Seduxisti me Domine & seductus sum,* &c. Et vtinam sic omnes seductores vocemur & simus, vt dicit August. Magis autem seductor dicitur qui à veritate seducit & decipit: quia ille dicitur seorsum duci; qui trahitur à via communi. Veritas autem communis via est: hæresis vero & via malorum, diuerticula quædam sunt.

III. Præualet autem opinio malorum; s. Principum sacerdotum. Vnde sequitur. [*Nemo tamen palam loquebatur.*) Et hoc, quia turbæ comprimebantur propter metum Principum sacerdotũ. Quia vt dicitur Ioan. 8. *Si quis confiteretur ipsum esse Christum, extra synagogam fiebat.* Ex quo patet eorum, qui principabantur malitia, qua Christo insidiabantur,

bantur; & eorum qui ſubiiciebantur, ſcilicet plebis, quia non habebant libertatem dicendi quod ſentiunt.

FERIA IV. POST DOM. PASSIONIS.

Facta ſunt Encœnia, Ioan. 10.

SCOPVS. Dixerat Dominus in ſe eſſe poteſtatem viuificandi: ſuper qua cum in populo diſſenſio coorta fuiſſet, hic ea ponitur, quæ mota eſt à principibus Iudæorum contra Dominum; ſic vt interrogent ipſum.

PARTITIO.

I. De interrogatione, eiusque circumſtantiis.
II. De Reſponſione Domini.
III. Probat, oues ſuas ſibi de manu ſua non fore eripiendas.

PARS I.

De interrogatione principum.

DVo hic. *Primo* deſcribit circumſtantias interrogationis. *Secundo* ponit ipſam interrogationem. De I. Circunſtantiæ interrogationis ſunt Tempus, Locus, Perſonæ interrogantes. I. Quo ad Tempus, primo in ſpeciali dicens. (*Facta ſunt encœnia in*

us.) Aug. dicit. Encœnia feſtiuitas erat dedicationis in eccleſiis. Κάινος enim Græce, eſt nouum Latine. Encœnia, id eſt, innouatio. Nota, Omnia feſta celebrantur in eccleſia in commemorationem diuinorum beneficiorum, Iſa. 53. *Miſerationum domini recordabor, &c.* Pſal. 117. Poſtquam Dauid commemorauit multa beneficia Dei dicens. *Confitemini domino, quoniam bonus*, &c. ſubdit. *Conſtituite diem ſolemnem in condenſis*, &c. Recolimus autem diuina beneficia nobis exhibita tripliciter. 1. Quandoque, vt exhibita nobis in Capite noſtro Domino Ieſu Chriſto. Et ſic celebramus feſtum natiuitatis & reſurrectionis, &c. 2. Quandoque vt exhibita nobis in membris noſtris, ſ. in Sanctis. Et hoc congruenter, quia 1. Cor. 12. *Si gloriatur vnum membrum, congaudent omnia membra.* 3. Quandoque prout ſunt exhibita toti eccleſiæ, puta in miniſterio ſacramentorum, & in aliis beneficiis eccleſiæ collatis. Quia vero domus materialis eſt quaſi ſignum collectionis eccleſiæ fidelium, inque ea omnia Sacramenta gratiæ diſpenſantur; ideo in memoriam ipſorum beneficiorum, feſtũ dedicationis eccleſiæ celebramus. Quod quidem feſtum maius eſt, quam feſtum alicuius Sancti: ſicut & beneficia toti eccleſiæ collata, quorum memoriam agimus, excedunt beneficium collatum alicui Sancto, quod in feſto eius recolitur.

Templum autem Hieroſolymis ter fuit conſecratum. Primo à Salomone, 3. Reg. 8. Secundo tempore Eſdræ à Zorobabel, & Ieſu ſacerdote magno. 1. Eſdræ 8. Tertio à Machabæis. 1. Mach. 4. *Aſcen-*

4. *Ascenderunt Hierosolymam renouar.* scilicet ple-
autem encœnia non sunt facta in memoriam dedicationis Salomonis: quia hæc fuit in Autumno, nec dedicationis Esdræ, quia illa fuit in Vere, 9. Martij: sed in memoriam dedicationis, quæ facta fuit à Machabæis in tempore hyemali, & ideo vt hoc designet, describit tempus in speciali, dicens, (*Et hyems erat.*)

Quod etiam causam mysticam habet, vt Gregorius dicit 2. Moral. *Idcirco Euangelista hyemis curauit tempus exprimere; vt inesse auditorum cordibus, Iudaeorum malitiæ frigus indicaret,* Hierem. 6. *Sicut frigidam facit cisterna aquam suam, ita frigidam,* &c. De hac hyeme Cant. 2. *Iam enim hyems transit,* &c.

II. *Locum* autem describit cum dicit. (*Et ambulabat Iesus, &c.*) (*In templo.*) Psalm. 10. *Dominus in templo sancto suo, &c.* (*In porticu Salomonis.*) Sciendum est enim, quod templum non dicitur solum corpus ipsius; sed etiam porticus circumstantes, in quibus populus stabat ad orandum. Nam in templo soli sacerdotes orabant. Dicitur autem porticus Salomonis locus ille, in quo Salomon stetit, quando peracta dedicatione templi orauit, 2. Reg. 8. *Stetit ergo Salomon in conspectu, &c.*

Sed contra, Templum quod Salomon ędificauerat, destructum fuit, & similiter porticus illa: Non ergo debet dici porticus Salomonis. *Respon-*

sio

contra eum ſolicitari, & ideo dicunt. (*Si tu es Christus*) vel Rex; vel vnctus, &c. *Secundo* conſidera illorum nequitiam, quia dicunt, (*palam*,) q. d. Vſque modo non docuit publice; ſed quaſi in occulto, cum tamen ipſe palam omnia diceret, in feſtiuitatibus ſemper aſsiſtens, Ioan. 18. *Ego palam locutus ſum mundo, in occulto locutus ſum nihil.*

PARS II.

Reſponſio Domini.

OStendit eorum infidelitatem; & falſum eſſe quod dixerant, eos deſiderare ſcire veritatẽ, dicentes, *Vſquequo animam noſtram tollis, &c.* Et hoc quantum ad duo. *Primo*, quia non credebant verbis eius. Et quantum ad h. d. dicitis mihi, *Si tu es Rex Chriſtus, dic nobis*, (*ſed loquor ego*,) id eſt, dico vobis veritatem: (*Et vos non creditis*,) Luc. 22. *Si dixero, non credetis, &c. Secundo*, quod non credunt operibus eius. (*Opera, quæ ego facio, &c.*) Vbi *primo* oſtendit incredulitatem eorum ad ipſa opera. *Secundo*, incredulitatis rationem.

De I. (*Opera quæ ego facio*,) q. d. Nec à ſolo verbo ſuaderi poteſtis, vt vos ſileatis: ſed nec etiam à tot operibus quæ ego facio (*in nomine patris mei*,) i. ad gloriam eius (*hæc teſtimonium perhibent de me*) quia, ſc. non poſſunt niſi à Deo fieri. Vnde ex eis manifeſte apparet, quod à Deo veni, Mat. 7. *Vnaquæque arbor ex fructu eius cognoſcitur.* Ioan. 5. (*Opera quæ ego facio, &c.* Sed vos no creditis. Ioan. 12. *Cum ergo tanta ſigna feciſſet, non crediderunt*, &c. & ideo ſunt inexcuſa-

cuſabiles. Ioan. 15. *Si opera non feciſſem in iis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Nunc autem, & v. derunt, &c.*

Ratio autem incredulitatis eorum, eſt ſeparatio eorum ab ouibus Chriſti. Vnde dicit. (*Ideo non creditis, quia non eſtis ex ouibus, &c.*) Circa hoc duo facit. *Primo*, ponit eorum excluſionem à conſortio ouium Chriſti. *Secundo*, oſtendit ouium dignitatẽ. I. [*Vos non eſtis ex ouibus meis*) ſc. prædeſtinati ad credendum. Sed præſciti ad æternum interitum. Hoc enim ipſum quod credimus, eſt nobis à Deo. Phil. 1. *Vobis datum eſt non ſolum vt in ipſum credatis, &c.* Epheſ. 2. *Gratia ſaluati eſtis, & non ex vobis, Dei donum eſt, &c.* Quod quidem nulli datur, niſi cui præparatum eſt ab æterno; & ideo illi ſoli credent in ipſum, qui ad hoc ordinati ſunt à Deo per æternam prædeſtinationem, Act. 13. *Crediderunt quotquot præordinati erant ad vitam æternam.* Et eiusdem 15. *Per gratiam Domini noſtri Ieſu Chriſti credimus ſaluari.*

Sed nunquid debet dici alicui, quod non ſit prædeſtinatus? Videtur, quod non. Cum enim nullus poſsit ſaluari, niſi prædeſtinatus, ſi alicui dicatur, quod non eſt prædeſtinatus: videtur cogi ad deſperationem. Ergo dominus dicens Iudæis. (*Non creditis, quia non eſtis ex ouibus meis.*) Cogebat eos deſperare. *Reſponſio*: In illa turba erat aliquid commune omnibus, ſcilicet quod non erant præordinati à Deo ad tunc credendum aliquid ſpeciale, quod Aliqui ex eis præordinati erant ad credendum in poſterum; Vnde & poſtea Acto. 2. *Crediderunt*

derunt ex eis vna die tria millia: Aliqui autem non erant ad hoc præordinati. Non ergo repugnabat ſpei, dicere in turba, quod non eſſent ex ouibus: quia nullus de ſe determinate hoc poterat ſuſpicari. Repugnaſſet autem ſpei, ſi hoc alicui perſonæ determinate dixiſſet.

II. Dignitatem autem ouium ſuarum ponit dicens (*Oues meæ, &c.*) Vbi quatuor ponit. *Primum*, quod nos facimus eſt obedientia ad Chriſtum. (*Oues meæ,*) ſcilicet per prædeſtinationem, (*vocem meam audiunt,*) credendo, & præceptis meis obediendo, Pſalm. 94. *Hodie ſi vocem eius audieritis, &c.* *Secundum*, quod facit Chriſtus primo correſpondens, eſt eius dilectio, & approbatio; (*Et ego cognoſco eas,*) id eſt, diligo, & approbo, 1. Timot. 2. *Nouit dominus qui ſunt eius*, q. d. Hoc ipſum, quod me audiunt, eſt per hoc, quod ego (*eas cognoſco,*] ab æterno eligendo.

Dices: Si aliter non poteſt credere quis, niſi detur ei à Deo; videtur, quod infidelitas non ſit alicui imputanda. *Dicendum*, quod ideo eis imputatur: quia in eis eſt cauſa, quare non datur. Sicut, non poſſum videre lumen, niſi illuminarer à ſole, ſi autem clauderem oculos, non viderem lumen: quod non eſſet ex parte ſolis, ſed ex parte mea, qui claudendo oculos, præbeo cauſam vt non illuminer. Peccatum autem eſt cauſa quare non illuminamur à Deo per fidem. Vnde omnes illi qui deſeruntur, iuſto Dei iudicio deſeruntur; &

illi

illi qui eliguntur, ex Dei miseratione assumuntur. *Tertium* ex parte nostra, est imitatio ad Christum. Et quantum ad h. d. (*Et sequuntur me*,) Iob 26. *Vestigia eius secutus est pes meus*. 1. Petr. 2. *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum*. *Quartum* correspondens ex parte Christi, est præmij retributio. Et quo ad hoc, dicit, (*Et ego vitam æternam do eis*,) q. d. ipsi me sequuntur, hic mansuetudinis, & innocentiæ viam incedendo; & ego faciam, vt postea me sequantur, ad gaudia vitæ æternæ intrando.

Hoc autem præmium ostendit Dominus esse indeficiens, tripliciter. Nam aliquid potest deficere tripliciter. *Primo* quidem ex natura ipsius, puta, si sit corruptibile. Sed præmium istud quantum ad naturam suam incorruptibile est. Vnde dicit, (*Vitam æternam do eis*,) quæ est fruitio incorruptibilis, & immortalis Dei, Ioan. 17. *Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum*; &c. Et, vt dicit Aug. ista sunt pascua bona: quia ibi nulla herba arescit, totum viret. *Secundo* potest deficere ex defectu recipientis, dum recipiens deficit, & male custodit; sed hoc non continget in illo præmio. Vnde dicit. (*Et non peribunt in æternum*,) sc. oues. Quod est cõtra Orig. qui dixit, quod quandoque Sancti, qui sunt in gloria, peccare poterunt. Sed Dominus dixit. (*Non peribunt*,) quia in æternum conseruabuntur, Apocalyp. 3. *Qui vicerit faciam eum columnam, &c. Et foras non egredietur, &c.* *Tertio* potest deficere ex violentia rapientis, forte enim neque Adam exclusus fuisset, nisi adfuisset seductor. In vita autem æterna hoc non erit. Vnde dicit. [*Et non rapiet eas, quis-*

quisquam de manu mea,) id est, protectione, & potestate mea. Sapien. 3. *Iustorum animæ in manu Dei sunt.* Vt enim dicit Augu. Ibi neque lupus rapit, neque fur tollit, neque latro interficit.

PARS III.

Probationes de manu sua non fore eripiendas.

ILlud, quod est in manu patris mei, nullus potest rapere: Sed eadem est manus patris, & mea: Ergo illud quod est in manu mea, etiam nullus potest rapere. Circa hoc tria facit, *Primo* ponit minorem manifestando communicationem diuinitatis à patre sibi traditæ, cum dicit. [*Pater quod dedit mihi,*] sc. per æternam generationem [*maius omnibus est,*] nam *Ioan.* 5. *Sicut pater habet vitam in semetipso, sic, &c.* Item, [*maius est,*] potestate. Ioan. 5. *Potestatem dedit ei iudicium facere, &c.* Item, [*maius est,*] reuerentia & honore, Philip. 2. *Dedit illi nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu, &c.* [*Maius est,*] ergo, [*omnibus, quod dedit mihi pater,*] vt sc. sim Verbum eius, sim Vnigenitus eius, sim Splendor lucis eius.

Secundo ponit excellentiam potestatis paternæ, quod pertinet ad maiorem, cum dicit. [*Et nemo potest rapere,*] id est, per violentiam auferre, vt per ignorantiam surripere, [*de manu,*] id est, de potestate [*patris mei,*] vel à me, qui sum virtus paterna, quamuis melius dicatur de potestate patris, quam à me, vt Augustinus dicit. Ideo autem. [*Nemo potest*

rapere de manu patris,) quia ipse fortissimus est, cui non potest fieri violentia. Et sapientissimus in quẽ non cadit ignorantia, Iob 9. *Sapiens corde est, & fortis robore, &c. Tertio* ponit vnitatem sui ad patrem, ex qua sequitur conclusio. Vnde dicit, (*Ego & pater vnum sumus.*) q. d. Ideo non rapiet eas quisquam de manu mea, Quia (*ego & pater vnum sumus*,) scilicet vnitate essentiæ. Nam eadem est natura patris & filij.

Per hoc autem excluditur duplex error: Arrij qui diuidebat essentiam: & Sabellij, qui confundebat personas. Vt sic & à Charybdi, & à Scilla liberemur. Nam per hoc quod dicit, (*vnum*,) liberat te ab Arrio. Nam si *vnum*; non ergo diuersum. Per hoc autem quod dicit, (*sumus*,) liberat à Sabellio. Si enim *sumus*, ergo pater & filius est alius & alius.

Sed hoc Arriani, impietatis suæ mendacio negare contendunt dicentes; quod creatura aliquo modo est vnum cum Deo. Vnde & hoc modo filius potest esse vnum cum patre. *Sed hoc* patet esse *falsum* ex tribus. *Primo* ex ipso modo loquendi. Manifestum est enim quod *vnum* dicitur sicut *ens*. Vnde sicut *aliquid* non dicitur ens simpliciter, nisi secundum substantiam, ita nec *vnum* nisi secundum substantiam, vel naturam. Simpliciter autem dicitur *aliquid*, quod nullo addito dicitur. Quia ergo hoc simpliciter dicitur. (*Ego & pater Vnum sumus*,) nullo alio addito, manifestum est, quod sunt *vnum* secundum substantiam, & naturam. Nunquam autem inuenitur, quod Deus & creatura sint *vnũ*

sine

ſine aliquo addito: ſicut illud, 1. Cor. 6. *Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt.* Ergo patet, quod filius Dei non eſt *vnum* cum patre, vt creatura. *Secundo* ex his quæ ſupra dixerat; ſc. *quod dedit mihi pater maius omnibus eſt.* Et poſtea concludit, (*Ego & pater vnum ſumus,*) q.d. intantum *vnum ſumus*, inquantum dedit mihi id quod *maius eſt omnibus. Tertio* patet ex ſua intentione. Nam Dominus probat, quod non rapiet eas quiſquam de manu ſua, per hoc, quod nemo poteſt rapere de manu patris eius: quod non ſequeretur ſi poteſtas eius eſſet minor, quam poteſtas patris. Vnum ergo ſunt pater, & filius, natura, honore, & virtute.

II. CONCIONIS DISPOSITIO.

Suſtulerunt ergo lapides, Ioan. 10.

SCOPVS. Poſita doctrina Chriſti, hic conſequenter ponitur effectus doctrinæ eius in Iudæis.

PARTITIO.

I. De lapidationis auſu & cauſa.
II. Eius cauſam calumnioſam refutat.
III. Probat refutationem ſuam ſuis ipſius operibus.

PARS I.

De lapidationis auſu & cauſa.

1. POnitur Iudæorum ſæuitia, qua excandeſcebant ad Chriſtũ lapidandum. (*Suſtulerũt lapides Iu-*

des Iudæi, vt iacerent in eum.) Quia enim duri erant, & profunda domini verba intelligere non poterant, lapidibus ſimiles ad lapides currunt. Pſal. 119. *Dum loquebar illis, impugnabant me gratis.*

2. Commemorat beneficia, quæ eis exhibuit, Vnde (*Reſpondit eis dicens. Multa bona opera oſtendi vobis,*) ſcilicet ſanando, prædicando, miracula faciendo, Matth. 7. *Bene omnia fecit, (ex patre meo.)* Cuius gloriam per omnia quæſiui, Ioa. 8. *Gloriam meam non quæro.*

3. Sæuitiam reprehendit dicens, (*Propter quod eorum opus me lapidatis?*) q. d. Benefactorem oportebat honorare, non lapidare. Simile dicitur Hiere. 17. *Numquid redditur pro bono malum? &c.*

Ponitur blaſphemiæ impoſitio à Iudæis, &c.) Dicit ergo quantum ad primum (*De bono opere non te lapidamus, &c.*) Vbi quinque conſideranda occurrunt. *Primum* videtur pertinere ad motiuum lapidationis blaſphemia. Præcipitur enim Leu. 24. vt blaſphemi lapidetur. *Educ* inquit *blaſphemum extra caſtra, &c.* Ideo dicunt. (*De bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia.*) *Secundum*, quod ſpecificant ipſam blaſphemiam, Nam blaſphemia eſt, non ſolum attribuere Deo, quod ſibi non conuenit: ſed etiam attribuere alteri, quod ſolius Dei eſt, ſicut blaſphemia eſt non ſolum dicere Deum eſſe corpus, ſed etiam dicere aliquam creaturam creare poſſe. Matt. 9. dicebant, *Hic blaſphemat: Quis poteſt dimittere peccata, niſi ſolus Deus?* Dicebant ergo Iudæi dominum blaſphemum eſſe, non primo modo; ſed vſurpando ſibi quæ diuinitatis propria erant.

erant. vnde dicebant, *quia tu homo cum ſis, facis teipſum Deum.*

Tertium eſt, quod Iudæi melius quam Arriani, intellexerunt verbum Chriſti, quod dixerat, (*ego & pater vnum ſumus*) non poſſe dici, niſi vbi eſt æqualitas patris & filij. Ideo dicunt, [*Facis teipſum Deũ.*) Oſſendendo verbis tuis, quod Deus ſis, quod non eſt verum, (*cum ſis homo.*) *Quartum* eſt, quod tanta eſt diſtantia Dei & hominis, vt incredibile eis eſſet, quod idem, qui eſt homo, eſſet Deus. Vnde ſignanter dicunt, (*Quia homo cum ſis, &c.*) Quamuis ab iſta incredulitate remoueri poſſent per hoc, quod dicitur in Pſal. 8. *Quid eſt homo quod memor es eius, &c.* Abac. 1. *Opus ego facio in diebus veſtris, &c.* id eſt, opus incarnationis excedens omnem mentem. *Quintum* eſt, quod in ſuis verbis ſibiipſis contrariantur: nam ex vna parte confitentur Chriſtũ bona opera facere, dicentes, [*De bono opere non te lapidamus*) Ex alia imponunt ei blaſphemiam: ſcilicet, quod ſibi falſo vſurpet honorem Dei, quæ quidem contraria ſunt. Non enim ex Deo miracula poſſet facere, ſi Deum blaſphemaret, quia, vt dicitur Mat. 7. *Non poteſt arbor bona fructus malos facere, &c.* Quod maxime locum habet in Chriſto.

PARS II.

Refutat calumnioſam cauſam lapidationis.

PRimo ponit ſuam excuſationem, per auctoritatem. Vnde *primo* ponit autoritatem. *Secundo*

aperit eis intellectum. *Tertio* ex hoc concludit propositum. De I. (*Respondit eis Iesus, nonne scriptum est in lege vestra,*) scilicet Psalm. 81. *Ego dixi dij estis, &c.* Nota, Lex tripliciter accipitur in scriptura. 1. Vniuersaliter pro toto veteri testamento. Sic hic. 2. Prout diuiditur contra Prophetas, Psalmos, &c. Vt, Luc. vlt. *Oportet impleri omnia quæ scripta sunt in lege, & Psalm. de me.* 3. Prout lex diuiditur contra Prophetas. Et sic Psalm. & alibi libri veteris testamenti, præter Pentateuchum includuntur sub Prophetis; eo quod spiritu Prophetico edita sit scriptura veteris testamenti. Vt Matth. 22. *In his duobus mandatis tota lex pendet & Prophetæ.* Sic ergo scriptum est. (*Ego dixi dij estis.*) Nota, hoc nomen *Deus*, tripliciter accipitur. 1. Significat ipsam diuinam naturam, & sic dicitur singulariter solum. Exod. 20. *Audi Israel, Dominus Deus tuus vnus est.* 2. Nuncupatiue. Sic dicuntur idola dij Psal. 91. *Omnes dij gentium dæmonia.* 3. Participatione aliqua diuinitatis, seu excellentioris virtutis, diuinitus infusæ. Sic & iudices dicuntur dij. Exod. 22. *Applicabis eos ad Deos*, id est, ad iudices. Exod. 22. *Diis non detrahes*, id est, prælatis. Et sic accipitur hic.

De II. (*Si illos dixit Deos, ad quos sermo, &c.*) Aperit sensum auctoritatis prædictæ: q. d. Ideo vocauit eos Deos, inquantum participant aliquid diuinitatis secundum participationem sermonis Dei ad eos facti. Nam ex sermone Dei homo aliquam participationem diuinæ virtutis & puritatis consequitur. Ioan. 15. *Iam vos mundi*

estis.

eſtis propter ſermonem quem locutus, &c. Exod. 34. (*Splendida facta eſt facies Moyſi, &c.* Ex his autem quæ prædicta ſunt, poſſet ſic argumentari: Manifeſtum eſt, quod aliquis ex participatione verbi Dei fit Deus participatiue: ſed non fit aliquid participatiue hoc, niſi ex participatióne eius, quod eſt per eſſentiam ſuam tale: puta non fit participatiue ignis, niſi participatione ignis per eſſentiam. Ergo non fit aliquid participatiue Deus, niſi ex participatione eius, qui eſt Deus per eſſentiam, Ergo verbum Dei, ſc. ipſe filius, cuius participatione aliquis efficitur Deus, eſt Deus per eſſentiam.

Sed Dominus voluit humanius magis quam ſic profunde contra Iudæos arguere. Dicit autem, (*& non poteſt ſolui ſcriptura*,) vt oſtendat irrefragabilem ſcripturæ veritatem. Pſalm. 118. *In æternum Domine permanet verbum tuum.*

De III. Conſequenter cum dicit, (*Quem pater ſanctificauit, &c.*) Concludit propoſitum. Quod quidem, ſi ſecundum Hilarium, referamus ad Chriſtum, qua eſt homo, tunc eſt ſenſus: homines aliqui dicuntur dij ſola participatione ſermonis Dei: Quomodo ergo dicitis, (*quia blaſphemas*,) id eſt, reputatis blaſphemiam, quod ille homo dicatur Deus, qui eſt vnitus verbo Dei in perſona? Ideo dicit. (*Quem pater ſanctificauit.*) Licet enim omnes qui ſanctificantur, Deus ſanctificet: Ioan. 17. *Sanctifica eos in veritate*, Chriſtum tamen ſpecialiter ſanctificauit. Nam alios ſanctificat,

 vt ſint

vt ſint filij adoptiui, Rom. 8. *Accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum*: Chriſtum autem ſanctificauit, vt eſſet filius Dei per naturam, vnitus in perſona Verbo Dei: Quod hæc verba oſtendunt dupliciter. *Primo* quod dicit. [*Quem pater ſanctificauit.*] Si enim vt pater ſanctificat; manifeſtum eſt quod ſanctificat & filium, Rom. 1. *Qui prædeſtinatus eſt filius Dei virtute ſecundum ſpiritum ſanctificationis. Secundo* quod dixit, (*Et miſit in mundum.*) Mitti enim in aliquem locum, non conuenit alicui rei niſi ante fuerit, quam ibi eſſet: ergo ille, quem pater miſit in mundum, ſc. viſibiliter, eſt filius Dei: qui præexiſtit viſibili viſioni, quia Ioan. 1. *In mundo erat & mundus per ipſum, &c.* Ioan. 3. *Non enim miſit Deus, &c.* Hunc ergo (*quem Deus miſit in mundum, vos dicitis quia blaſphemas: quia dixi filius Dei ſum,*) q. d. Multo magis poſſum hoc dicere, qui ſum vnitus verbo in perſona, quam illi, (*ad quos ſermo Dei factus eſt.*)

Vnde Iudæi habuerunt, quod Chriſtus eſſet filius Dei? Non enim hoc dominus expreſſe dixit. *Dico*, Licet dominus hoc expreſſe non dixerit: nihilominus tamen ex verbis, quæ dixit, ſc. *Ego & pater vnum ſumus*; Et *quod dedit mihi pater maius omnibus eſt*; intellexerunt eum accepiſſe naturam à patre, & eſſe vnum in natura cum eo. Hoc autem ſc. accipere eandem naturam ab aliquo, & eſſe, habet rationem filiationis. Si autem hoc, quod dicit. (*Pater ſanctificauit, &c.*) referamus, ſecundum Auguſtinum, ad Chriſtum inquantum eſt Deus; tunc eſt ſenſus (*quem pater ſanctificauit,*] i. ſanctũ ab

æter-

æterno genuit. Sed alia quæ sequuntur eodem modo exponenda sunt, secundum quod Hilarius exponit: tamen melius exponitur si referatur ad Christum inquantum homo,

PARS III.

Probat dictum suum operibus suis.

SIc quasi dicit: Licet sim homo tantum, secundũ reputationem vestram; tamen non blasphemo, dicens me vere Deum; quia verissime sum. Vnde circa hoc duo facit. *Primo* proponit argumentum operum. *Secundo* infert conclusionem intentam. De I. Duo facit: *Primo* dicit, quod sine operibus essent excusabiles. [*Si non facio opera patris mei,*) eadem sc. quæ ipse facit, & eadem virtute & potestate. (*Nolite credere mihi,*) Ioan. 5. *Quacunque pater facit, hæc & filius similiter facit. Secundo*, quod ex ipsis operibus conuincuntur, dicens. (*Si autem facio,*) sc. eadem opera, quæ pater facit, (*si mihi.*) qui filius hominis appareo, *non vultis credere, operibus credite,*) id est, ipsa opera demonstrant, quod ego sum filius Dei, Ioan. 16. *Si opera non fecissem, quæ nemo alius,* &c.

De II. Infert conclusionem intentam dicens. *Vt cognoscatis, &c.*) Nullum enim tam euidens indicium de natura alicuius rei esse potest, quam illud quod accipitur ex operibus eius. Euidenter ergo cognosci potest de Christo, & credi, quod sit Deus per hoc, quod facit opera Dei: & ideo dicit,

vt ſint filij adoptiui, Rom.8. *Accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum*: Chriſtum autem ſanctificauit, vt eſſet filius Dei per naturam, vnitus in perſona Verbo Dei: Quod hæc verba oſtendunt dupliciter. *Primo* quod dicit. [*Quem pater ſanctificauit.*] Si enim vt pater ſanctificat; manifeſtum eſt quod ſanctificat & filium, Rom. 1. *Qui prædeſtinatus eſt filius Dei virtute ſecundum ſpiritum ſanctificationis. Secundo* quod dixit, (*Et miſit in mundum.*) Mitti enim in aliquem locum, non conuenit alicui rei niſi ante fuerit, quam ibi eſſet: ergo ille, quem pater miſit in mundum, ſc. viſibiliter, eſt filius Dei: qui præexiſtit viſibili viſioni, quia Ioan. 1. *In mundo erat & mundus per ipſum, &c.* Ioan. 3. *Non enim miſit Deus, &c.* Hunc ergo (*quem Deus miſit in mundum, vos dicitis quia blaſphemas: quia dixi filius Dei ſum,*) q. d. Multo magis poſſum hoc dicere, qui ſum vnitus verbo in perſona, quam illi, (*ad quos ſermo Dei factus eſt.*)

Vnde Iudæi habuerunt, quod Chriſtus eſſet filius Dei? Non enim hoc dominus expreſſe dixit. *Dico*, Licet dominus hoc expreſſe non dixerit: nihilominus tamen ex verbis, quæ dixit, ſc. *Ego & pater vnum ſumus*; Et *quod dedit mihi pater maius omnibus eſt*; intellexerunt eum accepiſſe naturam à patre, & eſſe vnum in natura cum eo. Hoc autem ſc. accipere eandem naturam ab aliquo, & eſſe, habet rationem filiationis. Si autem hoc, quod dicit. (*Pater ſanctificauit, &c.*) referamus, ſecundum Auguſtinum, ad Chriſtum inquantum eſt Deus; tunc eſt ſenſus (*quem pater ſanctificauit,*] i. ſanctũ ab æter-

æterno genuit. Sed alia quæ sequuntur eodem modo exponendá sunt, secundum quod Hilarius exponit: tamen melius exponitur si referatur ad Christum inquantum homo,

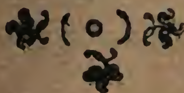
PARS III.

Probat dictum suum operibus suis.

SIc quasi dicit: Licet sim homo tantum, secundũ reputationem vestram; tamen non blasphemo, dicens me vere Deum; quia verissime sum. Vnde circa hoc duo facit. *Primo* proponit argumentum operum. *Secundo* infert conclusionem intentam. De I. Duo facit: *Primo* dicit, quod sine operibus essent excusabiles. [*Si non facio opera patris mei,*) eadem sc. quæ ipse facit, & eadem virtute & potestate. (*Nolite credere mihi,*) Ioan. 5. *Quæcunque pater facit, hæc & filius similiter facit. Secundo*, quod ex ipsis operibus conuincuntur, dicens. (*Si autem facio,*) sc. eadem opera, quæ pater facit, (*si mihi.*) qui filius hominis appareo, *non vultis credere, operibus credite,*) id est, ipsa opera demonstrant, quod ego sum filius Dei, Ioan. 16. *Si opera non fecissem, quæ nemo alius,* &c.

De II. Infert conclusionem intentam dicens. *Vt cognoscatis, &c.*) Nullum enim tam euidens indicium de natura alicuius rei esse potest, quam illud quod accipitur ex operibus eius. Euidenter ergo cognosci potest de Christo, & credi, quod sit Deus per hoc, quod facit opera Dei: & ideo dicit,

ex ipſis operibus conuincam, [*vt cognoſcatis & credatis,*] quod oculis veſtris videre non poteſtis: ſc. (*quia pater in me eſt, & ego in patre,*) Ioan. 14. *Ego in patre, & pater in me eſt.*) Quod intellige per vnitatem eſſentiæ, & quaſi idem eſt, (*pater in me eſt, & ego in patre.*) Et ego & pater vnum ſumus. Hilarius autem hoc bene exponit dicens, quod differentia eſt inter Deum, & hominem. Nam homo cum ſit compoſitus, non eſt ſua natura. Deus autem cum ſit ſimpliciſsimus, eſt ſuum eſſe, & ſua natura. In quocunque ergo eſt natura Dei, ibi eſt Deus. Cum ergo pater eſt Deus, vbicunque eſt natura patris, ibi eſt pater: & vbicunque eſt natura filij, ibi eſt filius. Cum ergo natura patris ſit in filio, & è conuerſo: ergo pater eſt in filio, & è conuerſo. Sed vt dicit Auguſtinus. Licet Deus ſit in homine, & homo in Deo, vt dicitur 1. Ioan. 4. *Qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo*: Non eſt intelligendum per eſſentiæ vnitatem: ſed homo in Deo eſt, id eſt, ſub diuina cura & protectione, & Deus in homine per ſimilitudinem ſuæ gratiæ. Vnigenitus autem filius eſt in patre, & pater in illo tanquam æqualis.



FERIA

FERIA V. POST DOMIN. PASSIONIS.

Rogabat illum quidam de Pharisæis, &c. Luc. 7.

SCOPVS. Oſtenderat Euangeliſta ſublimitatem Seruatoris quoad excellentiam poteſtatis, & euidentiam pietatis: Hic oſtenditur pietatis affluentia in Domino: Magna illa quidem in peccatricis ſuſceptione, maior in approbatione: ſed maxima in abſolutione, Suſcepit enim accedentem; commendauit diligentem; & abſoluit pœnitentem.

I. CONCIONIS DISPOSITIO.

De Benigna peccatricis ſuſceptione.

PARTITIO.

I. *Peccatricis ſuſceptio eſt magna ob ſolennitatem Conuiuii.*

II. *Ob familiaritatem obſequii.*

III. *Ob temeritatem iudicii.*

PARS

PARS I.

Magna est susceptio peccatricis ob solennitatem conuiuij.

R*Ogabat illum quidam Pharisæus, vt manducaret cum illo.*) Recte Sap. 8. *Proposui hanc* sc. sapientiam, id est Christum, *adducere mihi ad conuiuendum: sciens quoniam mecum communicabit de bonis, & erit allocutio cogitationis, & tædii mei.*

Hic autem Pharisæus, iam non est diuisus à Domino, sed vnitus. Ideo secure Dominum rogabat ad conuiuium. Iuxta Iob 22. *Si reuersus fueris ad Omnipotentem ædificaberis, & longe facias iniquitatem à tabernaculo tuo, rogabis eum & exaudiet te, & vota tua reddet.*

(*Et ingressus domum Pharisæi, discubuit.*) Implet visibiliter, quod spiritaliter promittit. Apoc. 3. *Si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam: Intrabo ad illum & cœnabo cum illo, & ipse mecum.* Nec mirũ; quia ait, Prou. 8. *Delitiæ meæ esse cum filiis hominum,* hoc dicit, quoad excessum charitatis, ob quam homo factus est. Iuxta Baruch. 3. *Post hæc in terris visus est & cum hominibus conuersatus est.*

PARS II.

Magna est peccatricis susceptio, ob familiaritatem obsequij.

E*Cce mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix:*) Famosa, Ierem. 3. *Frons mulieris* meretricis facta est tibi, &no-

& noluisti erubescere. Hæc est illa, Eccl. 7. *Inueni amariorem morte mulierem; quæ laqueus venatorum est, & sagena cor eius: vincula sunt manus illius. Qui placet Deo, effugiet illam: qui autem peccator est, capietur ab illa.* Et hoc, quia fornicaria manifesta: &, vt Rauennas ait: *infamia eius totā læserat ciuitatem*: Ita vt sit impletum in ea quod Aruasiæ minatur Amos cap. 7. *Vxor tua in ciuitate fornicabitur.* Vere ergo peccatrix, ob infamiam, & frequentiam. Iuxta Eccl. 3. *Cor nequam grauabitur in doloribus, & peccator adiciit ad peccandum.* Apoc. vlt. *Qui in sordibus est, sordescat adhuc.*

Nec simpliciter, sed diuersimode peccarat: Nā ex eā Dominus septem dæmonia eiecerat. Greg. hom. 33. hic. *Per septenarium recte vniuersitas designatur. Septem ergo dæmonia Maria habuit, quæ vniuersis vitiis plena fuit.* Et vero talis meritò repelli debebat de conuiuio; pietate tamen Domini perspectā, trahebatur: Vnde (*Vt cognouit, quod Iesus accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum vnguenti:*) id est, vas alabastri. Fuitque à Domino suscepta. Iuxta Psal. 47. *Deus in domibus eius cognoscetur, cum suscipiet eam.*

Attulit vero vnguentum humilitatis: vt impleretur, Cant. 1. *Dum esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.* Hæc vnguenta sunt designata 2. Par. 9. *Non fuerunt aromata talia, qualia hæc, quæ dedit regina Saba Regi Salomoni.* Attulit vnguentum, ad impendendum familiare obsequium; ad quod admissa fuit: sc. quod carni suæ exhibuerat ex libidine.

Itaque ad abluendum, detergendum, deosculandum, & vngendum SS. Carnem Christi, admissa fuit

ſa fuit ob affectum pœnitentiæ & beneuolentiæ.

1. De affectu pœnitentiæ dicitur: (*Et ſtans retro ſecus pedes eius, lacry. cœpit rigare pedes eius*,) ſcil. in pœnitente anima eſſe debet pudor, timor, & dolor. Pudor; quia (*ſtabat retro*:) timor, quia [*ſecus pedes*:) dolor, quia (*lacrymis rigabat*:) Vt publicanus Luc. 18. *Stans à longe, nolebat nec oculos ad cœlum leuare: ſed percutiebat pectus ſuum, dicens. Deus*, &c. Ierem. 31. *Conuerte me, & conuertar; quia tu Dominus Deus meus. Poſtquam enim conuertiſti me, egi pœnitentiam; & poſtquam oſtendiſti mihi, percuſsi fæmur meum. Confuſus ſum, & erubui*: quoniam ſuſtinui opprobrium adoleſcentiæ meæ. Vbi tria præmiſſa tanguntur.

2. De affectu beneuolentiæ, dicitur: (*Et capillis capitis ſui tergebat, & oſculabatur pedes eius, & vng. &c.* Oſtenditur dilectio beneuolentiæ pura, affectuoſa, & deuota. Magis autem curabat de ima corporis Dominici parte, quam de ſuprema. Iam enim non quærebat placere mundo; ſed ſoli Chriſto: quaſi dic. Cant. 8. *Quis mihi det te fratrem meum ſugentem vbera matris meæ; vt inueniam te foris, & deoſculer te; & iam me nemo deſpiciat.* In his duobus conſiſtit perfecta conuerſio ad Chriſtum. Sicut enim in peccato eſt conuerſio per concupiſcentiam, & auerſio per ſuperbiam: ſic in remedio eſt auerſio à peccato per pœnitentiam: & conuerſio ad Deum per beneuolentiam. Vere conuerſa; *Quia*, ait Greg. hom. 33. *quot in ſe habuit oblectamenta; tot de ſe inuenit holocauſta.* Peccatrices enim in his quatuor maxime delinquunt: ſc. 1. In nutibus

bus oculorum. Isa. 3. *Nutibus oculorum ibant, & plaudebant, & ambulabant: & pedibus suis & composito gradu incedebant.* 2. In capillorum superflua præparatione. 1. Petr. 3. *Non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti, vestimentorum cultus.* 3. In voluptatibus osculorum. Prouerb. 7. *Apprehensumque deosculatur iuuenem, & procaci vultu blanditur. Egressa sum in occursum tuum, desiderans te videre, & reperi te in suauitatibus vnguentorum.* Vt dicitur Esth. 2. *Puellæ Regis vngebantur oleo myrthino*, &c.

Et ideo perfectè pœnitentis oculi seruiebant ad lacrymandum. Ideo Christus: 4. Reg. 20. *Audiui orationem tuam, vidi lacrymam tuam; ecce sanaui te.* 2. Capilli seruiebant ad tergendum: vt posset ei dici; Cant. 4. *Vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum: & in vno crine colli tui.* 3. Os ad osculandum: ita vt dici posset à Christo: Cant. 4. *Fauus distillans labia tua.* 4. Vnguenta seruiebant ad vngendum: vt posset dici: Cant. 1. *Curremus in odorem vnguentorum tuorum.*

PARS III.

Magna est peccatricis susceptio ob temeritatem Iudicij.

NAm ob hoc non fuit repulsa. Vnde (*Videns autem Pharisæus, qui vocauerat eum.*) sc. videns oculo non simplici, sed nequam. Eccl. 11. *Bona in malum conuertens insidiatur; & in electis imponet maculam.* Ecclesiast. 31. *Memento, quoniam malus est oculus nequam.*

nequam. Nequius oculo quid creatum est? Ideo t... conuiuium non est multum acceptandum. Prou. 23. *Ne comedas cum homine inuido, & ne desideres cibum eius: quoniam in similitudinem harioli & coniectoris æstimat, quod ignorat. Comede, & bibe; dicet tibi, & mens eius non est tecum.* Talis hic, quia, (*Ait intra se dicens:*) sc. cogitando vt hypocrita: de quo Iob 15. *Concepit dolorem, & peperit iniquitatem; & vterus eius præparat dolos.*

Vnde sequitur iudicium: (*Hic, si esset propheta, sciret vtique, quæ & qualis est mulier, quæ tangit eum.*] Sicque iudicabat eum esse ignorantem; non prophetam: dicens tacite: Psalm. 73. *Signa nostra non vidimus: iam non est propheta.* Sed Iob 22. *An non cogitas, quod Deus excelsior cælo sit, & super stellarum verticem sublimetur. Et dicit: quid enim nouit Deus? Et quasi per caliginem iudicat.* Sed *nouit in tenebris constituta, & lux cum eo est* Dan. 2.

NOTA. Hoc modo ex vero cadebat in falsum. Nam Prou. 15. *In omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos.* Errabat vero, quia putabat id ignorare Christum: *qualis esset mulier.* Vnde & de ipsa errabat iudicando: *Quia peccatrix est*; q. d. repelli deberet, non admitti. De talibus Isa. 65. *Recede à me, non appropinquans mihi; quia immundus es.* Sic & ille Luc. 18. *Gratias, &c. quia non sum sicut cæteri, &c. Velut etiam hic publicanus.* Neque tamen ob hoc peruersum iudicium Dominus non dimisit facere misericordiã. Nam Luc. 5. *Non egent, qui sani sunt, medico: sed qui male habent. Non enim veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam.*

NOTA. Toto hoc in actu commendatur Christi

ſti miſericordia, & peccatricis pœnitentia. Vnde Greg. hic. *Cogitanti mihi de Mariæ pœnitentia, flere magis libet, quàm aliquid dicere. Cuius enim vel ſaxeum pectus illa huius peccatricis lacrymæ ad exemplum pœnitendi non emolliant? Super conuiuantes ingreſſa eſt; inter epulas lacrymas fudit: quid ergo miramur? Mariam venientem; vel Dominum ſuſcipientem? Suſcipientem dicam, an trahentem? Sed melius ſuſcipientem & trahentem. Quia nimirum ille per miſericordiam traxit intus; qui per manſuetudinem ſuſcepit foris.*

Moraliter NOTA. In his ſex, quæ de pœnitente dicuntur: [ſcil. 1. quòd *retro ſtabat*, iacebat: lacrymis rigabat: capillis tergebat: oſculabatur; & vngebat:) intelliguntur, quæ eſſe debent in vero pœnitente: ſc. Pudor erubeſcentiæ. 2. Timor reuerentiæ. Nam *ſecus pedes*: Pſal. 98. *Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt.* 3. Dolor pœnitentiæ: nam *lacrymis cœpit*, &c. Thren. 2. *Deduc quaſi torrentem lacrymas per diem & noctem.* 4. Amor pudicitiæ; ibi. *Et capillis, &c.* Iſa. 1. *Lauamini, mundi eſtote; auferte malum cogitationum veſtrarum* ab oculis meis. 5. Ardor beneuolentiæ, ibi: *Oſculabatur*, &c. Vnde *Oſculum mihi non dediſti, &c. Quoniam dilexit* multum. 6. Dulcor deuotionis internæ; ibi: *& Vnguento*, &c. Cant 1. *Meliora ſunt* vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. Bonum vnguentum compunctionis; melius compaſsionis; optimum deuotionis. Primo pedes; ſecundo corpus; tertio vngitur caput. Ideo Magdalena ter legitur veniſſe ad Dominum vngendum.

II. CONCIONIS DISPOSITIO.

De benigniore approbatione diligentis.

Simon, habeo tibi aliquid dicere. Luc 7.

PARTITIO.

I. Perquirit Dominus generale iudicium.
II. De affectu peccatricis erga Christum.
III. De peccatricis commendatione.
IV. De benignißima confitentis absolutione.

PARS I.

Perquirit Dominus generale iudicium.

IN hoc tria. I. Excitat Pharisæi attentionem. II. Insinuat quæstionem. III. Approbat responsionem. De I. (*Respondens Iesus dixit ad illum.*) (*Simon habeo tibi aliquid dicere.*) Excitat, vt attendat, & à falsitate reuocetur. Respondere dicitur Pharisæo; Cũ tamen hic nil dicatur quæsisse; sed ostẽditur, quod eius cogitationẽ audierit; illiusq; refellat iudiciũ, q.d. Ps. 93. *Intelligite insipientes in populo, & stulti aliquãdo sapite; qui plantauit aurem non audiet? aut qui finxit oculum, nõ consideret?* Quod ergo alloquitur respondendo, excitat ad Christi sapientiam cogitandam. Quod spondet se quid dictu rũ, Excitat ad doctrinam percipiendam. Sicut & Ioan. 16. *Adhuc multa habeo vobis dicere; sed non potestis portare modo.*

Et quia efficaciter eum excitauit, ideo subditur eius attentio [*& ille ait: Magister dic.*) Hic promittit scientiam, & petit doctrinam. Iuxta Eccl. 6. *Fili, si attenderis mihi, disces; &, si accommodaueris animum tuam,*

tuum, sapiens eris: Et, si videris sensatum, euigila ad eum. Hic Magister est Christus. Nam Matth. 23. *Magister vester vnus est Christus.* Ioan. 13. *Vos vocatis me magister & Domine; & bene dicitis: sum etenim.*

De II. *Insinuat Pharisæo quæstionem, vt ad veritatem dirigatur.*

(*Duo debitores erant cuidam fœneratori.*) Per debitores designat peccatores: iuxta Matth. 6. *Dimitte nobis debita, &c.* Per fœneratorem innuit se Christum. Iuxta Matth. 25. *Serue male, & piger; sciebas quia meto vbi non seminaui; Et congrego, vbi non sparsi: oportuit ergo te committere pecuniam meam nummulariis, & veniens ego recepissem vtique quod meum est cum vsura.*

Et quia non omnes æqualiter peccant, nec æqualiter obligantur: Ideo ait. (*Vnus debebat denarios quingentos.*) Denotat hic plenam obligationem ob quinqueformem transgressionem euangelicę perfectionis: Completio enim intelligitur per centenarium. *Et alius quinquaginta.*) Hęc semiplena obligatio est: estque in transgressione decalogi. Sed quia miseretur omni peccatorũ generi, qui cõuertuntur; ideo ait. *Non habentibus illis vnde redderent, donauit vtrisque.* Ita Matt. 18. *Misertus autem Dominus serui illius, dimisit illum & debitum dimisit ei.* Et hoc ex cõpassione nostræ miseriæ, qua impotẽtes sumus soluere. Nam 1. Cor. 4. *Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* 1. Paral. 29. *Tua sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.* Itaq; pro remissionis beneficio, quod rependamus non habemus.

Obligamur tamen ad affectum dilectionis; de quo requirit propter collatum beneficium. *Quis ergo eum plus diligit?*) Sic quærebat à Petro post condonationem peccati. Ioan. 21. *Simon Ioannis diligis me plus his?* Et rationabiliter quærit; quia inæqualitaté beneficiorũ sequi debet inæqualitas affectionum. Vnde Greg. hom. 9. in Euang. *Cum augentur dona, etiam rationes crescunt donorum, tanto ergo humilior & promptior, ad seruiendum Deo quisq; esse debet ac munere, quanto se obligatiorem esse conspicit in reddenda ratione.*

De III. *Pharisæi approbat responsionem, vt in veritate confirmetur.*

Æstimo quia is cui plus donauit,) s. quia plus amauit. Nam Rom. 5. *Vti abundauit delictũ, superabundauit & gratia.* Et quoniam Eccl. 21. *Verbũ sapiens quodcunq; audierit scius, laudauit, & ad se adiiciet*; Ideo subdit: (*At ille dixit: recte iudicas.* Et iuste veritas iudicat, quæ Christus est. iuxta Ioan. 7. *Nolite iudicare faciẽ; sed iustum iudicium iudicate.* Vnde qui falsum iudiciũ fecerat ex propria æstimatione; rectum nunc profert ex diuina manuductione. Vnde Greg. hom. 33. *Sua sententia Pharisæus conuincitur, sicut phreneticus funem portat, quo ligetur.*

NOTA. Pharisæi iudicium commendatur. Nõ tamẽ ille qui amplius peccauerat, amplius commendatur, sed ostenditur, ratione obligationis, quæ venit ex diuerso, quod amplius ad diligendũ obligatur. Vnde Beda *hic Super omnis plus offendit, qui plus debuit: sed per misericordiam Domini omnis causa mutatur; vt amplius diligat, qui amplius debuit: si tamen gratia consequatur.*

PARS

PARS II.

De affectu peccatricis ad Christum.

POst generale iudiciũ assumit speciale propositũ: in quo ostendit maiorẽ fuisse affectũ peccatrici in Christũ, quam Pharisæo; proponẽdo triplex indiciũ dilectionis, s. I. Fletum. II. Osculum. III. *Ablu*tionẽ pedum. De I. Eam Simoni præponit ob fletum, indicem contritionis; vnde ait: *Et conuersus est ad mulierem,*] s. ob eius contritionem. Iuxta Zach. 1. *Conuertimini ad me, ait Dominus, exercituum, & conuertar ad vos.* Ecce si diligimus; & rediligimur. Iuxta Cant. 2. *Dilectus meus mihi, & ego illi.* Et Cant. 7. *Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius.*

Ideo autem se corporaliter conuertit ad mulierẽ; vt in ipsa erudiret Simonem: Ideo ait, *vides hanc mulierem.*) Quærit; quia, licet videret corporaliter eius facta; non ea approbauit: sed reprobauit eius merita. Et licet videret peccatricis fletum, non tamen attendebat eius affectum.

Ideo monetur, & ex comparatione illius arguitur, sic: *Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis nõ dedisti,*) q. d. reprehensibilis es, quia Abrahæ imitator non es: qui aiebat Gen. 19. *Lauentur pedes vestri & requiescite.* At hæc commendabilis est, *hæc enim lacrymis rigauit.* Ier. 9. *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum?* Lacrymæ sunt testes affectus mei, vt impleretur Ps. 156. *Posui desertum in stagna aquarum, & terram sine aqua in exitus aquarum.* Isa. 35. *Quæ erat arida, erit in stagnum & sitiens in fontes aquarum.*

De II. Præponit eam Pharisæo, quoad osculum, q̃ signũ est dilectionis, ibi (*osculum mihi non dedisti.*) Ergo Rom. 16. *Salutate inuicem in osculo sancto.* Et discipuli osculati sunt Paulum. Act. 20. At de hac dicitur. *Hæc autem ex quo intrauit, non cessauit osculari pedes meos.*) Vbi signatur dilectio feruens & permanẽs, nec. n. cessabat ab osculo, quia non cessabat ab interiori desiderio. Nã ait Greg. hom. 25. in Euang. *Amoris eius Christi igne succensa ardebat desiderio.* Et Cant. 8. *Fortis est vt mors dilectio dura, sicut infernus æmulatio: Lampades eius, Lampades ignis atq́; flammarum.* Bene Greg. hom. 30. in Euang: *Nunquam est amor Dei otiosus.* De III. Præponit eam quoad pedũ vnctionem, id est, signum deuotionis. [*Oleo caput meũ non vnxisti.*) Moris id erat tunc in signum lætitiæ: Ideo Matt. 6. *Tu autem cum ieiunas, vnge caput tuum & faciem tuã laua.* (*Hæc autem vnguẽto vnxit pedes meos.*) quod est pretiosius oleo; Semper hæc offerebat pretiosiora. Ioan. 12. *Maria accepit libram vnguenti nardi pistici preciosi, & vnxit pedes Iesu, &c. Et domus impleta est ex odore vnguenti.*

PARS III.

De benigniore peccatricis commendatione.

POst generale iudicium, & speciale propositum concludit Dominus principale intentum; quod est, commendatio mulieris: scil. I. Quod sit purgata à peccato, ob dilectionis effectum. II. Perfecta in merito ob dilectionis affectum. III. Præposita Pharisæo ob dilectionis excessum.

De I. Dilexit ergo, quia dilectio eam purgauit à peccato. Vnde dicit: [*propter quod dico tibi: remittun-*

tur ei peccata multa,) q. d. non debet condemnari à te; ſed beatificari, quia Pſ. 31. *Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata.* Rom. 4. *Ei vero qui non operatur, credenti autem in eum, qui iuſtificat impium, reputatur fides eius ad iuſtitiam ſecundum propoſitum gratiæ Dei.* Vnde Pſ 31. *Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino: Et tu remiſiſti impietatem peccati mei.*

De II. Quia dilectio in merito prophetis, ait. *Quoniam dilexit multum:)* 1. Magnitudo .n. dilectionis amplificat meritum & expellit peccatum. 1. Pet. 4. *Charitas operit multitudinẽ peccatorũ.* Prou. 10. *Odium ſuſcitat rixas, & vniuerſa delicta operit charitas.* Vnde Gloſſa ex S. Greg. hic. *Ardor charitatis in ea rubiginem peccatorum conſumſit.*

2. Nec ſolum purgat à peccato, ſed etiã conſeruat in merito. Coloſſ. 3. *Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis; & pax Chriſti exultet in cordibus veſtris, in quam vocati eſtis in vno corpore, & grati eſtote.*

3. Approbat eam: quia dilectio eam Phariſæo præpoſuit: hinc ait: *Cui autẽ minus dimittitur,)* ſ. Phariſæo: *(minus diligit,)* ſ. quam iſta. Itaq; Prou. 31. *Multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu ſupergreſſa es vniuerſas. Fallax gratia & vana pulcritudo. Mulier timens Dominum, ipſa laudabitur.* Ex dictis patet approbatio diligentis, contra iudicium ſpernentis. Nam ex ſententia ſuperni iudicis oſtenditur iuſtificata à peccato, multiplicata in merito & præpoſita Phariſæo. NOTA: Quod ſit remiſsio quoad pœnam & hæc cauſatur à dilectione:

alia quoad culpā & hæc inducit dilectionem. Vnde dilectio duplex est: Alia effectus remissionis peccati: alia affectus causa remissionis quoad pœnam.

PARS IV.

De benignißima absolutione confitentis.

TRia hic. I. Diuinæ largitatis, donū plenarium. II. Humanæ impietatis iudicium peruersum. III. Deuotæ credulitatis meritum perfectū. *Dixit autē ad illam:) remittuntur tibi peccata!* s. quoad culpā & pœnam velut Manasses petebat. 2. Par. vlt. *Peto rogans te Domine, remitte mihi, remitte mihi: ne simul me perdas cum iniquitatibus meis, neq; in æternum reseruos mala mihi.* Christus vero remisit ei suapte virtute. Matth. 9. *Vt autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata.* Act. 10. *Huic omnes prophetæ testimonium perhibent remißionem peccatorum accipere per nomen eius, omnes qui credunt in eum.*

De II. subdit: *Et cœperunt, qui simul accumbebant, dicere intra se,)* s. male iudicando, & ipsum despiciendo. *[Quis est hic, qui etiam peccata dimittit?)* q. d. Cū sit homo nihili, qūo sibi attribuit quod solius est Dei? Iuxta Isa. 43. *Ego sūm, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorū non recordabor.* Itaque impletum illud Eccl. 13. *Pauper locutus est & dicunt: quis est hic? & si offenderit, subuertent illum.*

Sic & hi dolosi cogitatores: De quibus dicas Psalm. 54. *Si ipse oderat me, super me magna locutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo, tu vero homo vnanimis, dux meus & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos, &c.* Vnde mali isti iudi-

iudices de ſanitate peccatricis infirmabantur. *Ecce,* ait Beda hic, *ea quæ ad medicum venerat ægra, ſanata eſt: ſed de ſalute eius alij ægrotant.* Et ſic impletum Oſeæ 7. *Cum ſanare vellem Iſrael, reuelata eſt iniquitas Ephraim & malitia Samariæ: Quia operati ſunt mendacium. Væ eis quoniam receſſerunt à me; vaſtabuntur quia præuaricati ſunt in me. Ego redemi eos, & ipſi locuti ſunt contra me mendacia.*

De III. ſubdit. (*Dixit autem ad mulierem: fides tua te ſaluam fecit.*) Matt. 1. *Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum* ſc. per fidem. Vt Rom. 3. *Sit ipſe iuſtus & iuſtificans eum, qui eſt in fide Ieſu Chriſti.*

Quia vero iuſtitia pacem facit cum Deo & cum conſcientia; Ideo ſubdit. (*Vade in pace.*) Rom. 5. *Iuſtificati ergo ex fide pacem habeamus ad Deum, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: per quem habemus acceſſum per fidem in gratiam iſtam, in qua ſtamus, & gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei.* Iſa. 57. *Veniat pax, requieſcat in cubiculo ſuo,* quia Mal. 2. *In pace & in æquitate ambulabit mecum & multos auertit ab iniquitate.*

FERIA VI. POST DOM. PASSIONIS.

Collegerunt Pontifices concilium, &c. Ioan. 11.

SCOPVS. Suſcitationem Lazari varij ſunt motus conſecuti in animis tum vulgi, tum Phariſæorum. De hiſce hic.

PARTITIO.

PARS I.

De concilij congregati deliberatione.

PRimo ponit consilij congregationem. *Secundo* subdit congregatorum dubitationem. *Tertio* materiam eiusdem. De I. Ostenditur pontificum nequitia ex tribus. *Primo* ex personarum conditione. Quia non plebei, sed pontifices & pharisæi. Pontifices autem, qui erant principes Sacrorum. Pharisæi vero, qui speciem religionis habebant. Vt impleatur, Gen. pen. *Simeon & Leui vasa bellantia, &c.* Nam de Simeone fuerunt adinuentores sectæ Pharisæorum. Pontifices autem manifestum est de tribu Leui fuisse 1. Esd. 3 *Manus principum: prima erat in transgressione hac. Secundo* ex malitiæ deliberatione. Vnde (*Collegerunt consilium,*) quod est factum ad consiliandum. Genes. pen. *In consilium eorum non veniat anima mea.* Psalm. 1. *Beatus vir qui non abijt in consilium impiorum*, &c. Sed vt dicitur Prouerb. 1. *Non est consilium contra Dominum. Tertio* ex praua intentione, quia aduersus Iesum, id est, Saluatorem.

uatorem. Psal. 40. *Aduersum me loquebantur inimici mei, aduersum me cogitabant mala mihi.* Hier. 1. *Venite cogitemus contra, &c.*

De II. Ponit ipsorum dubitationis motiuum. Mouebant autem eos ad dubitandum miracula Christi. Vnde dicebant (*Quid facimus? quia hic homo multa signa facit*) Cœci sunt, adhuc eum hominem vocantes, cuius tantam susceperunt diuinitatis demonstrationem. Nam vt ipse dicit Ioan. 5. *Opera quæ dedit mihi pater, vt faciam, ipsa testimonium perhibent de me.* Sunt etiam non minus insipientes, quam cœci; qui dubitant quid eos facere oporteat; cum nihil aliud eis faciendum erat, quam credere Ioan. 6. *Quod signum facis, vt credamus tibi?* Sed ecce, quod multa signa fecit, & adhuc dicunt (*quia hic homo, &c.*) *Excæcauit enim eos malitia eorum.* Sap. 2.

De III. Materia autem dubitationis fuit, quia timebant damna eos secutura. Et ponit duo. *Primo* amissionem principatus spiritualis: (*Si dimittimus eum sic, omnes credent, &c.*) Quod quidem secundum rei veritatem optabile erat omnibus. Nam fides quæ est ad Christum, saluat & ad vitam æternam perducit, Ioan. 20. *Hæc scripta sunt vt credatis, & vt credentes, vitam,* &c. Sed quantum ad eorum prauam intentionem eis horrendum videbatur; cum crederent, nullum eorum qui crederet in Christum, eis obedire. Vnde ex eorum ambitione seipsos & alios retrahunt à salute. 3. Canon. Ioan. *Is qui amat primatum gerere in*

ois Dyotrepes, non recipit nos. Secundo ponit ambitionem possessionis temporalis, cum dicit *(& venient Romani, & tollent nostrum locum, & gentem.)* Quod videtur ex hoc sequi, secundum August. quia si omnes in Christum crederent, nemo remaneret, qui aduersus Romanos templum Dei defenderet. Quia desererent sanctum templum, & suas paternas leges, contra quas doctrinam Christi esse sentiebant. Sed hoc non videtur multum ad propositum pertinere, cum adhuc seruirent Romanis, ne excogitassent contra eos mouere bellum. Et ideo melius videtur dicendum, secundum Chrysostomum. Quod ideo hoc dicebant, quia videbant Christum honorari à populo tāquam rex, & quia mandatum Romanorum erat, vt nullus nisi per eos rex nominaretur; ideo timebant, quod, si hoc audirent Romani, Christum haberent tanquam Regem; & reputarent Iudæos rebelles, & venientes, destruerent ciuitatem, & gentem. Ioan. 19. *Omnis qui se regem facit, contradicit Cæsari.* Sed attende eorum miseriam; Quia nihil timent perdere, nisi temporalia: de vita æterna non cogitantes. Deut. 23. *Oculus Iacob ad terram, &c.* Sed vt dicitur Prou. 16. *Quod timet impius, veniet super eum.* Ideo Romani post passionem Domini, & glorificationem, tulerunt eis & locum & gentem, expugnando & transferendo.

PARS

PARS II.

De concilij deliberata definitione falsi sensus.

DVo facit. *Primo* describit personam sententiantis. *Secundo*, ponit verba sententiæ. De I. Persona sententians describitur ex nomine, & ex dignitate. 1. Ex nomine, quia Cayphas. Quod quidem nomen conuenit suæ malitiæ. Interpretatur enim primo inuestigans: quod attestatur suæ præsumptioni. Prou. 25. *Qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria.* Præsumsit enim, cum dixit: *Adiuro te per Deum viuum, vt dicas nobis si tu es Christus. Secundo* interpretatur sagax: quod attestatur eius astutiæ. 1. Quia nititur mortem Christi procurare. *Tertio*, interpretatur *ore vomens*. Quod attestatur eius stultitiæ. Prouerb. 10. *Sicut canis qui reuertitur ad vomitum.* 2. Ex dignitate autem describitur, quia Pontifex anni illius. Sciendum, quod Leuit 8. Dominus constituit vnum summum sacerdotem, cui mortuo vnus succederet, qui per totam vitam pōtificij officium exerceret. Postmodum autem crescente ambitione, & contentione inter Iudæos, constitutum est, vt plures essent Pontifices, & ad omnes vicissim huiusmodi dignitas proueniret: & per annos singulos vicibus ministrarent. Qui quandoque etiam hoc sibi pecunia procurabant; vt Iosephus de isto narrat. Et ad hoc ostendendum dicit (*anni illius.*)

De II. (*Vos nescitis quicquam.*) Ponit verba determinantis,

nantis, qui quidem primo exprobrat aliis ignauiam, dicens: *(Vos nescitis quicquam, nec cogitatis,)* q. d. Vos estis ignaui, & adhuc segnius rem attenditis. Et ideo *secundo* ponit suam malitiam, dicens: *(Expedit vobis vt vnus moriatur homo, &c.)* Quæ quidem verba alium intellectum habent, secundum intentionem Cayphæ & alium secundum expositionem Euangelistæ. Quoad eius intentionem, Deut. 13. *Mandatum est Domini, si fuerit in medio tui propheta, aut qui somnium vidisse se dicat, & voluerit te à Domino retrahere, Propheta ille, vt fictor somniorum, interficiatur.* Secundum hanc ergo legem credebat iste, quod Christus auerteret populum à cultu Dei. Luc. 24. *Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram.* Et ideo dicebat iste *(Vos nescitis,)* sc. legem, *(nec cogitatis, quia expedit vobis, &c.)* sc. *(vt vnus,)* id est, iste homo *(moriatur,)* ne totus populus seducatur, q. d. Vnius hominis salutem pro communi republica oportet contemnere. vnde sequitur Deuter. 13. *Et auferes malum de medio populi tui.* 1. Corinth. 5. *Auferte malum ex vobis, &c.* Sed aliter Euangelista exponit.

PARS III.

De spiritu prophetico Caiphæ.

NOta 1. quia posset quis credere, Caypham instinctu proprio verba dicta protulisse; Euangelista hoc excludẽs dicit: *(Hoc.a.à semetipso non dixit.)* In quo significatur, quod quis aliquãdo à semetipso loquitur, homo enim est illud, quod principale

pale eſt in ipſo: Hoc autem eſt intellectus & ratio: Vnde homo id quod eſt, per rationem eſt. quando ergo homo loquitur ex propria ratione, tunc loquitur à ſemetipſo: ſed quando loquitur ab aliquo ſuperiori & exteriori inſtinctu, non loquitur à ſemetipſo. Dupliciter tamen hoc contingit 1. Quandoque vt motus à ſpiritu diuino: ſecundum illud Matt. cap. 10. *Non enim vos eſtis qui loquimini.* 2. Quãdoque vt motus à ſpiritu maligno: ſicut arreptitij. Et vtiq; aliquando dicũtur prophetare: quod quidem motj à ſpiritu diuino prophetent. 2. Pet. 2 *Non enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed à ſpiritu ſancto inſpirati,* &c. Quod autem moti à ſpiritu maligno prophetent, habetur Hierem. 29. *Dedit te Dominus ſacerdotem pro Ioiada ſacerdote, vt ſis dux in domo domini ſuper omnem virum arreptitium, & prophetantem.*

NOTA 2. Aliquando loquitur quis inſtinctu Spiritus ſancti, vel ſpiritus maligni; qui tamẽ amittit vſum rationis & arripitur. Aliquando autem manet ei liber vſus rationis, nec arripitur: Nam quando ſuperabũdant vires ſenſitiui ex ſuperiori impreſſione ligatur ratio, & mouetur, & arreptus eſt: Quia vero dęmon habet poteſtatem imprimẽdi in phantaſiam, cum ſit potentia affixa organo; poteſt in eam aliquando ſic imprimere, vt ex impreſſionis abundantia ratio efficiatur quaſi ligata; non tamen, quod cogatur ad conſenſum: & tunc homo arripitur à ſpiritur maligno.

Reſtat ergo *quæſtio*, *An Cayphas verba iſta inſtinctu Spiritus ſancti dixerit, vel maligni*? Videtur.

De II. Præponit eam Pharisæo, quoad osculum, quod signũ est dilectionis, ibi (*osculum mihi non dedisti.*) Ergo Rom. 16. *Salutate inuicem in osculo sancto.* Et discipuli osculati sunt Paulum. Act. 20. At de hac dicitur. *Hæc autem ex quo intrauit, non cessauit osculari pedes meos.*) Vbi signatur dilectio feruens & permanẽs, nec. n. cessabat ab osculo, quia non cessabat ab interiori desiderio. Nã ait Greg. hom. 25. in Euang. *Amoris eius Christi igne succensa ardebat desiderio.* Et Cant. 8. *Fortis est vt mors dilectio dura, sicut infernus æmulatio: Lampades eius, Lampades ignis atq; flammarum.* Bene Greg. hom. 30. in Euang: *Nunquam est amor Dei otiosus.* De III. Præponit eam quoad pedũ vnctionem, id est, signum deuotionis. [*Oleo caput meũ non vnxisti.*) Moris id erat tunc in signum lætitiæ: Ideo Matt. 6. *Tu autem cum ieiunas, vnge caput tuum & faciem tuã laua.* (*Hæc autem vnguẽto vnxit pedes meos.*) quod est pretiosius oleo; Semper hæc offerebat pretiosiora. Ioan. 12. *Maria accepit libram vnguenti nardi pistici preciosi, & vnxit pedes Iesu, &c. Et domus impleta est ex odore vnguenti.*

PARS III.

De benigniore peccatricis commendatione.

POst generale iudicium, & speciale propositum concludit Dominus principale intentum; quod est, commendatio mulieris: scil. I. Quod sit purgata à peccato, ob dilectionis effectum. II. Perfecta in merito ob dilectionis affectum. III. Præposita Pharisæo ob dilectionis excessum.

De I. Dilexit ergo, quia dilectio eam purgauit à peccato. Vnde dicit: [*propter quod dico tibi: remittuntur*

tur

tur ei peccata multa,) q. d. non debet condemnari à te; ſed beatificari, quia Pſ. 31. *Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata.* Rom. 4. *Ei vero qui non operatur, credenti autem in eum, qui iuſtificat impium, reputatur fides eius ad iuſtitiam ſecundum propoſitum gratiæ Dei.* Vnde Pſ 31. *Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino: Et tu remiſiſti impietatem peccati mei.*

De II. Quia dilectio in merito prophetis, ait. *Quoniam dilexit multum:)* 1. Magnitudo .n. dilectionis amplificat meritum & expellit peccatum. 1. Pet. 4. *Charitas operit multitudinẽ peccatorũ.* Prou. 10. *Odium ſuſcitat rixas, & vniuerſa delict.ı operit charitas.* Vnde Gloſſa ex S. Greg. hic. *Ardor charitatis in ea rubiginem peccatorum conſumſit.*

2. Nec ſolum purgat à peccato, ſed etiã conſeruat in merito. Coloſſ. 3. *Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis; & pax Chriſti exultet in cordibus veſtris, in quam vocati eſtis in vno corpore, & grati eſtote.*

3. Approbat eam: quia dilectio eam Phariſæo præpoſuit: hinc ait: *Cui autẽ minus dimittitur,)* ſ. Phariſæo: *(minus diligit,)* ſ. quam iſta. Itaq; Prou. 31. *Multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu ſupergreſſa es vniuerſas. Fallax gratia & vana pulcritudo. Mulier timens Dominum, ipſa laudabitur.* Ex dictis patet approbatio diligentis, contra iudicium ſpernentis. Nam ex ſententia superni iudicis oſtenditur iuſtificata à peccato, multiplicata in merito & præpoſita Phariſæo. NOTA: Quod ſit remiſsio quoad pœnam & hæc cauſatur à dilectione:

 alia

alia quoad culpã & hæc inducit dilectionem. Vnde dilectio duplex est: Alia effectus remissionis peccati: alia affectus causa remissionis quoad pœnam.

PARS IV.

De benignißima absolutione confitentis.

TRia hic. I. Diuinæ largitatis, donũ plenarium. II. Humanæ impietatis iudicium peruersum. III. Deuotæ credulitatis meritum perfectũ. *Dixit autẽ ad illam:) remittuntur tibi peccata!* s. quoad culpã & pœnam velut Manasses petebat. 2. Par. vlt. *Peto rogans te Domine, remitte mihi, remitte mihi: ne simul me perdas cum iniquitatibus meis, neq; in æternum reseruos mala mihi.* Christus vero remisit ei suapte virtute. Matth. 9. *Vt autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata.* Act. 10. *Huic omnes prophetæ testimonium perhibent remißionem peccatorum accipere per nomen eius, omnes qui credunt in eum.*

De II. subdit: *Et cœperunt, qui simul accumbebant, dicere intra se,)* s. male iudicando, & ipsum despiciendo. [*Quis est hic, qui etiam peccata dimittit?*) q. d. Cũ sit homo nihili, qũo sibi attribuit quod solius est Dei? Iuxta Isa. 43. *Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorũ non recordabor.* Itaque impletum illud Eccl. 13. *Pauper locutus est & dicunt: quis est hic? & si offenderit, subuertent illum.*

Sic & hi dolosi cogitatores: De quibus dicas Psalm. 54. *Si ipse oderat me, super me magna locutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo, tu vero homo vnanimis, dux meus & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos, &c.* Vnde mali isti iudi-

iudices de ſanitate peccatricis infirmabantur. *Ecce, ait Beda hic, ea quæ ad medicum venerat ægra, ſanata eſt: ſed de ſalute eius alij ægrotant.* Et ſic impletum Oſeæ 7. *Cum ſanare vellem Iſrael, reuelata eſt iniquitas Ephraim & malitia Samariæ: Quia operati ſunt mendacium. Væ eis quoniam receſſerunt à me; vaſtabuntur quia præuaricati ſunt in me. Ego redemi eos, & ipſi locuti ſunt contra me mendacia.*

De III. ſubdit. (*Dixit autem ad mulierem: fides tua te ſaluam fecit.*) Matt. 1. *Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum* ſc. per fidem. Vt Rom. 3. *Sit ipſe iuſtus & iuſtificans eum, qui eſt in fide Ieſu Chriſti.*

Quia vero iuſtitia pacem facit cum Deo & cum conſcientia; Ideo ſubdit. (*Vade in pace.*) Rom. 5. *Iuſtificati ergo ex fide pacem habeamus ad Deum, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: per quem habemus acceſſum per fidem in gratiam iſtam, in qua ſtamus, & gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei.* Iſa. 57. *Veniat pax, requieſcat in cubiculo ſuo,* quia Mal. 2. *In pace & in æquitate ambulabit mecum & multos auertit ab iniquitate.*

FERIA VI. POST DOM. PASSIONIS.

Collegerunt Pontifices concilium, &c. Ioan. 11.

SCOPVS. Suſcitationem Lazari varij ſunt motus conſecuti in animis tum vulgi, tum Phariſæorum. De hiſce hic.

PARTITIO.

I. De Concilij congregati deliberatione.
II. De eiusdem determinatione.
III. De spiritu prophetico Caypha.
IV. Appendicula Ioannis ad sententiam Caypha, Dominique secessus.

PARS I.

De concilij congregati deliberatione.

PRimo ponit consilij congregationem. *Secundo* subdit congregatorum dubitationem. *Tertio* materiam eiusdem. De I. Ostenditur pontificum nequitia ex tribus. *Primo* ex personarum conditione. Quia non plebei, sed pontifices & pharisæi. Pontifices autem, qui erant principes Sacrorum. Pharisæi vero, qui speciem religionis habebant. Vt impleatur, Gen. pen. *Simeon & Leui vasa bellantia, &c.* Nam de Simeone fuerunt adinuentores sectæ Pharisæorum. Pontifices autem manifestum est de tribu Leui fuisse 1. Es. 3 *Manus principum: prima erat in transgressione hac.* *Secundo* ex malitiæ deliberatione. Vnde (*Collegerunt consilium,*) quod est factum ad consiliandum. Genes. pen. *In consilium eorum non veniat anima mea.* Psalm. 1. *Beatus vir qui non abijt in consilium impiorum*, &c. Sed vt dicitur Prouerb. 1. *Non est consilium contra Dominum.* *Tertio* ex praua intentione, quia aduersus Iesum, id est, Saluatorem.

uatorem. Psal. 40. *Aduersum me loquebantur inimici mei, aduersum me cogitabant mala mihi.* Hier. 1. *Venite cogitemus contra, &c.*

De II. Ponit ipsorum dubitationis motiuum. Mouebant autem eos ad dubitandum miracula Christi. Vnde dicebant (*Quid facimus? quia hic homo multa signa facit*) Cœci sunt, adhuc eum hominem vocantes, cuius tantam susceperunt diuinitatis demonstrationem. Nam vt ipse dicit Ioan. 5. *Opera quæ dedit mihi pater, vt faciam, ipsa testimonium perhibent de me.* Sunt etiam non minus insipientes, quam cœci; qui dubitant quid eos facere oporteat; cum nihil aliud eis faciendum erat, quam credere Ioan. 6. *Quod signum facis, vt credamus tibi?* Sed ecce, quod multa signa fecit, & adhuc dicunt (*quia hic homo, &c.*) *Excæcauit enim eos malitia eorum.* Sap. 2.

De III. Materia autem dubitationis fuit, quia timebant damna eos secutura. Et ponit duo. *Primo* amissionem principatus spiritualis: (*Si dimittimus eum sic, omnes credent, &c.*) Quod quidem secundum rei veritatem optabile erat omnibus. Nam fides quæ est ad Christum, saluat & ad vitam æternam perducit, Ioan. 20. *Hæc scripta sunt vt credatis, & vt credentes, vitam,* &c. Sed quantum ad eorum prauam intentionem eis horrendum videbatur; cum crederent, nullum eorum qui crederet in Christum, eis obedire. Vnde ex eorum ambitione seipsos & alios retrahunt à salute. 3. Canon. Ioan. *Is qui amat primatum gerere in*

eis

ois Dyotrepes, non recipit nos. Secundo ponit ambitionem possessionis temporalis, cum dicit *(& venient Romani, & tollent nostrum locum, & gentem.)* Quod videtur ex hoc sequi, secundum August. quia si omnes in Christum crederent, nemo remaneret, qui aduersus Romanos templum Dei defenderet. Quia desererent sanctum templum, & suas paternas leges, contra quas doctrinam Christi esse sentiebant. Sed hoc non videtur multum ad propositum pertinere, cum adhuc seruirent Romanis, ne excogitassent contra eos mouere bellum. Et ideo melius videtur dicendum, secundum Chrysostomum. Quod ideo hoc dicebant, quia videbant Christum honorari à populo tãquam rex, & quia mandatum Romanorum erat, vt nullus nisi per eos rex nominaretur; ideo timebant, quod, si hoc audirent Romani, Christum haberent tanquam Regem; & reputarent Iudæos rebelles, & venientes, destruerent ciuitatem, & gentem. Ioan. 19. *Omnis qui se regem facit, contradicit Cæsari.* Sed attende eorum miseriam; Quia nihil timent perdere, nisi temporalia: de vita æterna non cogitantes. Deut. 23. *Oculus Iacob ad terram, &c.* Sed vt dicitur Prou. 16. *Quod timet impius, veniet super eum.* Ideo Romani post passionem Domini, & glorificationem, tulerunt eis & locum & gentem, expugnando & transferendo.

PARS

PARS II.

De concilij deliberata definitione falsi sensus.

DVo facit. *Primo* describit personam sententiantis. *Secundo*, ponit verba sententiæ. De I. Persona sententians describitur ex nomine, & ex dignitate. 1. Ex nomine, quia Cayphas. Quod quidem nomen conuenit suæ malitiæ. Interpretatur enim primo inuestigans: quod attestatur suæ præsumptioni. Prou. 25. *Qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria.* Præsumsit enim, cum dixit: *Adiuro te per Deum viuum, vt dicas nobis si tu es Christus. Secundo* interpretatur sagax: quod attestatur eius astutiæ. 1. Quia nititur mortem Christi procurare. *Tertio*, interpretatur *ore vomens*. Quod attestatur eius stultitiæ. Prouerb. 10. *Sicut canis qui reuertitur ad vomitum.* 2. Ex dignitate autem describitur, quia Pontifex anni illius. Sciendum, quod Leuit 8. Dominus constituit vnum summum sacerdotem, cui mortuo vnus succederet, qui per totam vitam pōtificij officium exerceret. Postmodum autem crescente ambitione, & contentione inter Iudæos, constitutum est, vt plures essent Pontifices, & ad omnes vicissim huiusmodi dignitas proueniret: & per annos singulos vicibus ministrarent. Qui quandoque etiam hoc sibi pecunia procurabant; vt Iosephus de isto narrat. Et ad hoc ostendendum dicit (*anni illius.*)

De II. (*Vos nescitis quicquam.*) Ponit verba determinantis,

nantis, qui quidem primo exprobrat aliis ignauiam, dicens: (*Vos nescitis quicquam, nec cogitatis,*) q. d. Vos estis ignaui, & adhuc segnius rem attenditis. Et ideo *secundo* ponit suam malitiam, dicens: (*Expedit vobis vt vnus moriatur homo, &c.*) Quæ quidem verba alium intellectum habent, secundum intentionem Cayphæ & alium secundum expositionem Euangelistæ. Quoad eius intentionem, Deut. 13. *Mandatum est Domini, si fuerit in medio tui propheta, aut qui somnium vidisse se dicat, & voluerit te à Domino retrahere, Propheta ille, vt fictor somniorum, interficiatur.* Secundum hanc ergo legem credebat iste, quod Christus auerteret populum à cultu Dei. Luc. 24. *Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram.* Et ideo dicebat iste (*Vos nescitis,*) sc. legem, (*nec cogitatis, quia expedit vobis, &c.*) sc. (*vt vnus,*) id est, iste homo (*moriatur,*) ne totus populus seducatur, q. d. Vnius hominis salutem pro communi republica oportet contemnere. vnde sequitur Deuter. 13. *Et auferes malum de medio populi tui.* 1. Corinth. 5. *Auferte malum ex vobis, &c.* Sed aliter Euangelista exponit.

PARS III.

De spiritu prophetico Caiphæ.

NOta 1. quia posset quis credere, Caypham instinctu proprio verba dicta protulisse; Euangelista hoc excludẽs dicit: (*Hoc. a. à semetipso non dixit.*) In quo significatur, quod quis aliquãdo à semetipso loquitur, homo enim est illud, quod principale

pale est in ipso: Hoc autem est intellectus & ratio: Vnde homo id quod est, per rationem est. quando ergo homo loquitur ex propria ratione, tunc loquitur à semetipso: sed quando loquitur ab aliquo superiori & exteriori instinctu, non loquitur à semetipso. Dupliciter tamen hoc contingit 1. Quandoque vt motus à spiritu diuino: secundum illud Matt. cap. 10. *Non enim vos estis qui loquimini.* 2. Quãdoque vt motus à spiritu maligno: sicut arreptitij. Et vtiq; aliquando dicũtur prophetare: quod quidem motj à spiritu diuino prophetent. 2. Pet. 2 *Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed à spiritu sancto inspirati,* &c. Quod autem moti à spiritu maligno prophetent, habetur Hierem. 29. *Dedit te Dominus sacerdotem pro Ioiada sacerdote, vt sis dux in domo domini super omnem virum arreptitium, & prophetantem.*

NOTA 2. Aliquando loquitur quis instinctu Spiritus sancti, vel spiritus maligni; qui tamẽ amittit vsum rationis & arripitur. Aliquando autem manet ei liber vsus rationis, nec arripitur: Nam quando superabũdant vires sensitiui ex superiori impressione ligatur ratio, & mouetur, & arreptus est: Quia vero dęmon habet potestatem imprimẽdi in phantasiam, cum sit potentia affixa organo; potest in eam aliquando sic imprimere, vt ex impressionis abundantia ratio efficiatur quasi ligata; non tamen, quod cogatur ad consensum: & tunc homo arripitur à spiritur maligno.

Restat ergo *quæstio*, *An Cayphas verba ista instinctu Spiritus sancti dixerit, vel maligni?* Videtur.

tur,quod non dixerit instinctu Spiritus sancti. Nã Spiritus sanctus est spiritus veritatis, vt dicitur *Hie.* 15. Spiritus autem malignus, est spiritus mendacij. 3. Regum vlt. *Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium Prophetarum.* Constat autem, quod Caiphas locutus fuerit mendacium, dicens: (*Expedit vobis vt vnus moriatur.*) Non ergo locutus est instinctu Spiritus sancti: vt videtur, sed prophetauit instinctu spiritus maligni arreptitij: Hoc autem non videtur consonare dictis Euangelij: Nam si ita esset, Ioannes non addidisset (*Cum esset pontifex anni illius.*) Ideo ergo Caiphæ dignitatem addidit, vt insinuaret eum instinctu Spiritus sancti fuisse locutum. Ex quo datur nobis intelligi, quod etiam malos in dignitate constitutos spiritus sanctus mouet ad loquendum aliqua vera, & futura pro vtilitate duntaxat subditorum.

Dupliciter *responderi* potest. 1. Mors Christi quãtum est de se, expediens fuit omnibus, etiam his qui eum occiderunt. 1. Tim. 4. *Qui est Saluator omnium hominum, &c.* Heb. 2. *Vt gratia Dei pro omnibus, &c.* 2. Vt dicatur. (*Expedit vobis*) id est, populo. Vnde Euangelista vbi Cayphas dixit (*vt moriatur pro vobis*) ponit (*pro gente.*)

Dices. Videtur ex verbis Euangelistæ, quod fuit Propheta, cum dicit: (*Prophetauit.*) Si enim prophetat quis, sequitur eum esse Prophetam. *Dico.* Secũdum Origenem non sequitur, quod quicunque prophetat, sit Propheta, sed si Propheta est, vtique prophetat: Nam alicui quandoque conceditur actus alicuius rei, cuius tamen conditio ei non cõcedi-

ceditur. Sicut non quicunq; facit aliquid iustum, est iustus: sed qui iustus est, iusta facit. Nota, Duplex actus concurrit ad hoc, vt aliquis prophetet: scilicet Videre, 1. *Reg.* 9. Qui nunc dicitur Propheta, olim vocabatur *videns*. Item Annunciare, 1. Corin. 14. *Propheta omnibus loquitur ad ædificationem*. Cõtingit autem quandoque quod vtrunque quis habet; non tamen proprie dicitur Propheta. Nam quandoque aliquis habet propheticam visionem: sicut Nabuchodonosor & Pharao. Et similiter ipsam visionem aliis annunciauerunt; non tamen Prophetæ dici possunt. Quia defuit eis aliquid, sc. intelligentia visionis: qua opus est in visione, vt dicitur *Daniel.* 10. Cayphas autem licet visionem propheticam non habuerit; habuit tamen denunciationem rei propheticæ, inquantum scilicet, denũciauit vtilitatem mortis Christi. Quandoque namque spiritus sanctus mouet ad totum; quod pertinet ad prophetiam: quandoque autem ad aliquid tantum. Caypha autem nec mentem illuminauit, nec imaginationem, & ideo eius mens, & imaginatio ad malum intenta mansit: mouit tamen linguam eius, vt proferret modum quo salus populi impleretur. Vnde non dicitur Propheta: Nisi in quantum habuit propheticum actum in Denunciatione, Imaginatione, & Ratione eius ad contrarium existente. Ex quo patet, quod non magis potest dici Propheta, quam asina Balaam.

PARS IV.

De appendicula Ioannis ad sententiam Caiphæ, Deque Domini secessu.

I. ADdit Euangelista ad verba Pontificis, dicens, quod Iesus non tantum moriturus erat pro gente populi, sc. Iudæorum, vt Cayphas dixit. Hebr. vlt. *Iesus vt sanctificaret per suum Sanguinem populum, &c.* Sed addit etiam pro toto mundo. Vnde subdit, (*vt filios Dei qui dispersi erant, &c.*) Vbi cauenda est hæresis Manichæorum dicentium: Animas aliquas esse de substantia diuina, & vocari filios Dei: & ad has congregandas in vnum dicunt Deum venisse. Sed hoc est erroneum; quia, vt dicitur Ezech. 29. *Omnes animæ meæ sunt*, s. creatione. Et ideo quod dicit. (*vt filios Dei, &c.*) non est intelligendum, quod tunc iam accepisset adoptionis spiritum. Quia vt Greg. dicit: *Nec oues eius, neque filij Dei adhuc erant per adoptionem.* Sed intellige secundum prædestinationem: vt dicatur. (*vt filios Dei.*) s. ab æterno prædestinatos. Ro. 8. *Quos præsciuit conformes fieri imagini filij eius, &c.* (*Qui erant dispersi*) per diuersos ritus & gentes (*congregaret in vnum,*) s. in vnitatem fidei. Ioan. 10. *Alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, &c.* Psal. 146. *Aedificans Hierusalem Dominus dispersiones, &c.*

II. (*Ab illo ergo die cogitauerunt.*) Euangelista ponit consensum Iudæorum in mortem Christi. *Sed* nunquid non ante cogitauerunt eum occidere? Videtur quod sic. Quia supra in pluribus locis dicitur, quod Iudæi quærebant eum interficere. *Responsio*, Ante habuerunt quidem instinctum ad eum occidendum: sed (*ab illo die*) concitati ad iram ex verbis Cayphæ tractauerunt firmo proposito eum occidere. Prouerb. 1. *Pedes eorum ad malum currunt.*

III. Do-

III. Dominus post Concilium cautius se obseruans (*non in palam ambulabat apud Iudaeos.*) sed nec ad aliquam ciuitatem abiit populosam (*sed in regionem*) remotum (*iuxta desertum in ciuitatem, qua dicitur Ephrem, ibi morabatur cum discipulis suis.*) Sed nunquid defecerat potentia eius; quia, si vellet, inter Iudaeos palam conuersaretur, & nihil ei facerent? Absit. Sed hoc fecit non propter defectum potentię: sed vt exemplum discipulis demonstraret. In quo apparet non esse peccatum, si fideles eius oculis persequentium se subtraherent, & furorem sceleratorum latendo potius euitarent; quam se ostendendo eis, magis accenderent: secundum illud Matth. 10. *Si vos persecuti fuerint in vna ciuitate, fugite, &c.* Origenes autem dicit, nullus debet periculis se ingerere; tamen valde laudabile est, quando iam pericula imminent, nec Iesu vitare confessionem, nec recusare subire mortem, gratia veritatis. Et hoc propter duas rationes. *Primo*, quia valde praesumtuosum est periculis se ingerere, propter inexperientiam propriae virtutis, quae quandoque fragilis inuenitur, & propter futuri euentus incertitudinem. 1. Cor. 10. *Qui se existimat stare, videat ne cadat.* *Secundo* ne nos ingerentes persecutoribus, occasionem praestemus eis, vt magis impij & noxij fiant. 2. Cor. 10. *Sine offensione estote.*

SABBATO POST DOMINICAM PASSIOnis, Vide in Dominica Palmarum, 2. Concionis Diſpoſitionem ex S. Ioanne.

FERIA II. MAIORIS HEBDOMADÆ.

Ante ſex dies Paſchæ venit Bethaniam. Ioan. 12.

SCOPVS. In præcedentibus Euangeliſta oſtendit Diuinitatis Chriſti virtutem per ea quæ in vita fecit, & docuit. Hic autem incipit oſtẽdere virtutem Diuinitatis ipſius quantum ad paſsionem, & mortem eius. Præſertim vt ea fuerit glorificata miniſterio ſuorum familiarium.

PARTITIO.

I. De circumſtantiis facti ſubiiciendi.
II. De obſequio Seruatori exhibito.
III. De Iudæ zelo impio.
IV. De eiusdem repreſſione.

PARS I.

De circumſtantiis facti ſubiiciendi.

DVo hic. *Primo* deſcribit tempus. *Secundo* locum. I. Dictum eſt, quod Chriſtus ante feſtum paſchæ abiit in regionem iuxta deſertum, eo, quod imminente ſolemnitate paſchali quærebatur à Iudæis: Ergo imminente paſchali tempore, quo Agnus typicus immolabatur, ipſe tanquam verus

Agnus

Agnus ad locum paſsionis acceſsit, pro ſalute mũdi voluntarie immolandus: Iſa. 53. *Oblatus eſt, quia ipſe voluit.* Dicit autem, (*Antè ſex dies paſchæ.*) Vt intelligas diem paſchæ, non quidem quartumdecimum diem primi menſis, in qua ad veſperam immolabatur paſchalis agnus, vt habetur *Exo.* 12. Sed potius hic dicitur paſcha 15. dies, quæ tota erat feſtiua. Et illo anno occurrit feria ſexta, in qua paſſus eſt Dominus. Ita vt fuerit ſextus dies ante paſcha, prima feria, id eſt, dies Dominicus in qua Dominus ramis palmarum Hieroſolymam intrauerit. Et die præcedenti venit in Bethaniam.

Conuenit autem hic numerus myſteriis. *Primo* ſenarius perfectus eſt Vnde & Deus opera creationis perfecit ſex diebus. Gen. 1. Et primo propter hoc decuit, vt ſex diebus quodammodo cõpleretur opus paſsionis, quo omnia ſunt reſtaurata, ſecundum illud Col. 1. *Pacificans per ſanguinem ſuum, ſiue quæ in cælis, ſiue quæ in terris ſunt*, &c. Et 2. Cor. 5. *Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi. Secundo* congruit myſterio quantũ ad figuram. Mãdatur enim *Exod.* 12. vt decima die menſis primi tollat vnuſquiſque per familias ſuas agnum paſchalem immolãdum. Vnde & Dominus decimo die primi menſis, hoc eſt ſexta die ante decimum quintum diem Hieruſalem intrare voluit, quaſi ad locum immolationis accedens, vt patet per id, quod dicitur infra eodem: In craſtino autem turba multa, &c.

II. (*Venit Bethaniam. vbi Lazarus, &c.*) Bethania autem erat vicus prope Hieruſalem: Et interpreta-

tur domus obedientiæ. Vnde congruit mysterio: *Primo* quidem quantum ad causam passionis, secundum illud Philip. 2. *Factus est obediens patri vsque ad mortem. Secũdo* quo ad fructum passionis; quem consequuntur soli illi, qui ei obediunt, secundum illud Heb. 6. *Factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ*, &c. Signanter autem additur (*Vbi fuerat Lazarus mortuus quem suscitauit Iesus.*) Quia in domo obedientiæ illi, qui sunt spiritualiter mortui in peccatis, resuscitantur reducti ad viam iustitiæ. Rom. 5. *Per vnius hominis obedientiam, iusti constituentur multi.* Sed secundum literam hoc dicitur ad ostendendum; quod Christus in Bethaniam venit; vt memoriam resurrectionis Lazari reuocaret. Psal. 110. *Memoriam fecit mirabilium suorum, &c.*

PARS II.

De obsequio præstito seruatori.

PRimo in communi quantum ad omnes Christi familiares. *Secundo* in speciali, quantum ad singulos. De I. Conuenit autem mysterio, quod in Bethania fecerunt ei cœnam, Quia Dominus in domo obedientiæ spiritualiter reficitur, delectatus in obedientia nostra, secundum illud Apocal. 3. *Si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, introibo & cœnabo cum illo, &c.*

De II. Deinde ponuntur tres personę ei assistentes, vel ministrantes, sc. Martha, Lazarus, & Maria. 1. *Per Martham* significantur prælati, qui ad ministe-

nisterium in ecclesiis instituuntur: 1. Corint. 4. *Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, &c.* (*Et Martha ministrabat.*) Luc. 10. *Martha autem satagebat circa frequens ministerium.* 2. Per *Lazarum* resuscitatum significantur subditi, ministerio prælatorum à peccatis ad statum iustitiæ reducti, qui cum aliis iustis spiritualiter cum Domino epulantur: vnde dicitur (*Lazarus autem vnus erat ex discumbentibus cum eo.*) Psal. 67. *Iusti epulentur & exultent in conspectu Dei, &c.* 3. Per *Mariam* significantur contemplatiui. Luc. 10. *Maria sedens secus pedes Domini, audiebat verba illius.*

Circa cuius ministerium tria tanguntur, quantum ad literam pertinet. *Primo* vnguentum, in quo obsecuta est. *Secundo* obsequium, quod exhibuit. *Tertio* effectum obsequij.

I. Sic *vnguentum* tria tangit. *Primo* quantitatem vnguenti, quia multum fuit. vnde dicit (*libram vnguenti,*) Tob. 3. *Si multum tibi fuerit, abundanter tribue.* *Secundo* materiam, quia fuit ex nardo confectum. vnde dicit (*Nardi.*) Cantic. 1. *Dum esset rex in accubitu suo, nardus, &c.* Est autem nardus herba breuis, & spicosa, & nigra: ex qua fit vnguentum, quod vim confortandi habet ex sua aromaticitate. *Tertio* compositionis formam in eo, quod dicit (*pistici pretiosi.*) Et secundum Augustinum dicitur (*pistici*) à loco, in quo nardus oriebatur. Sed melius est, exponi (*pistici,*) id est, fidelis: hoc est non sophisticati per aliquam admixtionem: nam πίστις in Græco, idem est quod fides. Addit autem (*pretiosi,*) quia confectũ erat ex spicanardi, ex

di,ex qua pretiosum vnguentum fit, & forte admixtis aliis pretiosis rebus.

Docemur, quod ea quæ preciosissima sunt apud nos, Deo debemus offerre. Psal. 65. *Holocausta medullata offeram tibi, &c* Malach. 1. *Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum, & votum faciens, offert Domino debile.*

II. Circa *obsequium* eius *primo* nota humilitatem in hoc, (*Vnxit pedes Iesu,*) ad pedes procidens, secundum illud Psal. 131. *Adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius. Secundo* deuotionem, Quia (*extersit capillis suis*), vt de seipsa quodammodo obsequium offerret. Rom. 6. *Exhibete membra vestra arma iustitiæ Deo.*

III. *Effectus obsequij* tangitur, (*Et domus impleta est ex odore vnguenti.*) Insinuatur vnguenti bonitas. Cantic. 1. *Curremus in odorem vnguentorum tuorum. Dubitatur* autem, Vtrum hæc eadem mulier fuerit, de qua dicitur hic, quod vnxit Dominum, & de qua dicitur Luc. 7. & Matth. 26. & Marc. 13.

1. Multis quidem videtur, vt *Hieron. & Chrysost.* quod mulier peccatrix, de qua Lucas narrat, non sit Maria soror Lazari, quæ Dominum dicitur vnxisse. *Origenes* autem addit, quod non sit eadem etiam de qua Matt. & Marc. narrant; sed illa sit quædam alia tertia. Et hoc vult probare ex tribus. *Primo* ex tempore. Nam hæc vnxit Dominũ ante sex dies paschæ: Illa vero, de qua Mat. & Marc. narrãt, infra biduum ante pascha. Præmittit enim Matth. Dominum dixisse. *Scitis quia post biduum pascha fiet.*

Marcus

Marcus autem: *erat pascha & azyma post biduum. Secundo* ex loco. Nam illa mulier, legitur Dominum vnxisse in domo Simeonis leprosi. Hoc autē colligitur esse factum in domo Marthæ; ex hoc quod dicitur; quod *Martha ministrabat*, vt etiam Augustinus dicit. *Tertio* ex ipso facto: Nam illa mulier, legitur vnxisse caput, hæc autem pedes.

2. *Augustinus & Greg.* vero dicunt, quod vna & eadem mulier fuit, quam quatuor Euangelistę narrant Dominū vnxisse: sed bis hoc fecit. *Primo* quidem in principio suæ conuersionis, intermedio tēpore prædicationis Christi, quod Lucas narrat. *Secundo* vero imminente Christi pasione hoc fecit, quod tres alij Euangelistæ narrant. Vnde idem factum est, quod hic narratur, & quod habetur Matt. 26. & Marc. 14.

Ad primum ergo, quod dicitur de dissonantia tēporis, dicendum est secūdum Aug. Quod Ioannes ipse seruat ordinem historiæ. Matt. & Mar. per recordationem interponunt, q; prius fuerat factum immediate ante proditionē Iudæ, quæ ex hoc facto creditur occasionem habuisse. *Ad secundum*, quod obijcitur de dissonantia loci, potest intelligi quod eadem sit domus Simeonis leprosi, & etiam Mariæ & Marthæ, ita quod Simeon fuerit paterfamilias domus. Dicitur autem leprosus, quia primo lepro sus fuerat, & à Christo curatus. *Ad tertium*, quod obijcitur de dissonantia facti, dicendum est secundum Aug. quod mulier vnxit & pedes & caput.

Si quis obijciat, quod Marcus dicit, *fracto alabastro effudit super caput ipsius recumbentis*: Dupliciter re-

spondetur. Vno modo, quod nō fuit ita fractū quin aliquid remanserit. Vnde pedes possunt inungi. *Alio modo* potest dici, Quod prius inunxit pedes, postea fracto alabastro totum supra caput effudit.

Mystice autem, per libram, quam Maria accepit, designatur opus iustitiæ. Nam ad iustitiā pertinet singula librare, & ponderare. Ezech. 45 *Iuxta mensuram chori, erit liberatio eorum*. Opus autem iustitiæ debet quadruplici virtute adiuncta, esse perfectū. *Primo* quidem pietate, vnde dicit [*Vnguenti,*) Quod quia lenitiuum est, misericordiam significat. Iac. 2. *Iudiciū sine misericordia*, &c. *Secundo* humilitate. Vnde dicit: [*Nardi.*) Quæ cum sit herba breuis, significat humilitatem. Eccl. 3. *Quanto magnus es, humilia te in omnibus*. *Tertio* fide. Vnde dicit (*pistici,*] id est fidelis, Abac. 2. *Iustus autem meus ex fide viuit*. *Quarto* charitate. Vnde dicit (*pretiosi.*) Sola enim charitas precium præstat vitæ æternæ. 1. Cor. 13. *Si distribuero pauperibus omnes facultates meas* &c.

Opere autem iustitiæ vnguntur pedes Iesu, & caput suum. Per pedes intelligimus mysteriū Humanitatis: Per caput vero Diuinitatem, secundum illud 1. Cor. 11. *Caput Christi, Deus*. Vt ergo intelligatur caput & pedes Christi vngere qui diuinitatem & humanitatem eius veneratur. *Vel* per caput possumus intelligere ipsam Christi personam, secundum illud Ephes. 1. *Ipsum dedit caput super omnem ecclesiam*. Per pedes autem Christi fideles. De quib. Matth. 25. *Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis*. Is. 52. *Quam pulchri pedes supra montem*, &c. Vnde caput Christi inungit, qui ipsum Christum veneratur.

ratur. Pedes autem, qui eius fidelibus obsequitur.

Quia vero capilli ex superfluitate generantur: pedes domini capillis terguntur; quando quis, ex ipsis quę sibi superfluunt, defectui subuenit proximorum. Luc. 11. *Veruntamen quod superest, date eleemosynam.* Vnde August. dicit. *Si habes superflua da pauperibus, & Domini pedes tersisti.* Per hoc autē, quod dicitur. (*Et domus impleta est ex odore vnguenti.*) significatur, quod propter opera iustitiæ, bona fama totam replet ecclesiam. 2. Cor. 2. *Odorem suæ notitiæ manifestat per nos in omni loco: quia Christi bonus odor sumus.*

PARS III.

De Iudæ zelo impio.

TRia hic. *Primo* describitur persona proditoris. *Secundo* ponuntur verba eius. *Tertio* manifestatur eius malitiosa intentio. De I. Persona autem eius manifestatur ex tribus. *Primo* ex dignitate. (*Dixit ergo vnus ex discipulis, &c.*] Vt ostendatur, quod nullus in quacunque excellentia constitutus de se præsumere debet. Quia Iob. 4. *In angelis suis reperit prauitatem.* *Secundo* ex nomine, (*Iudas Iscariothis nomine.*) Interpretatur autem *Iudas confitens.* Vt significetur, quod præter confessionem virtuosam, de qua Roman. 10. dicitur, *Confessio fit ad salutem*: est quædam confessio vituperabilis & mercenaria; de qua Psalm. 48. *Confitebitur tibi cum benefeceris ei.* *Tertio* describitur ex crimine. (*Qui erat eum traditurus.*) Psal. quadragesimo. *Qui ede-*

edebat panes meos, &c. De II. (*Quare hoc, &c.*) Ex quib· ostenditur, q; de bono odore vnguenti spiritualiter mortuus er: t: secundũ illud 2. Cor. 2. *Christi bonus odor sumus: aliis odor mortis in mortem*, &c. Displicebat enim ei quod vnguentum non erat venditũ, sed effusum in obsequiũ Christi, vnde dicit: (*Quare hoc vnguentum non veniit trecentis denariis.*) Sed sicut dicitur 2. Cor. 11. *Ministri sathanæ transfigurãtur velut ministri iustitiæ.* Vnde iniquitatem suam sub specie pietatis occultauit, dicens. (*Et datũ est egenis.*) Is. 32. *Cor eius faciet iniquitatem; vt perficiat simulationem, loquetur ad Dominum fraudulenter.*

De III. Vnde Euangelista eius fraudulentã aperit intentionem, subdens: (*Dixit autem hoc, non quia &c.*] Non enim curabat, q; eis subueniretur, quia Prou. 22. *Viscera impiorum crudelia* (*sed quia fur erat*) consuetudinẽ furandi habẽs, dolebat sibi occasionem furandi sublatam per effusionem vnguenti. & ex hac auaritia ductus est ad proditionẽ. Dicitur enim Eccl. 10. *Auaro nihil est scelestius* Et Ioan. 10. *Fur non venit nisi vt furetur, & mactet, & perdat.*

Vnde autẽ furari consueuerit, exponit subdẽs. *Et loculos habens*,] .i. custos loculorum Domini constitutus, *ea quæ mittebantur*, s. in loculis donata à fidelibus ad vsum Christi, & pauperũ, portabat mysterio; sed asportabat furto. Vbi duo notãtur. *Primo*: Quod Christus tanquam pauper de eleemosynis viuebat. Ps. 39. *Ego autem mendicus sum & pauper.* *Secundo*, Quod non derogat perfectioni, si eleemosynæ in loculis reseruentur: Vnde quod dicitur Matt. 6. *Nolite solliciti esse in crastinum*; non intelligitur

tur quod nihil in craſtinum debeat reſeruari, cum Dominus hoc fecerit; qui fuit ſummum exemplar perfectionis.

Quæritur quare Dominus Iudæ, quem furem ſciebat, cuſtodiam loculorum commiſit? *Reſpondetur* tripliciter. *Primo* ait Aug. Hoc fecit Chriſtus, vt eius Eccleſia, cum fures patitur, toleraret. Non enim eſt bonus, qui malos tolerare non potuit. vnde dicitur Cant. 2. *Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. Secundo.* Vt perditionis occaſionem auferret; cum haberet ex loculis concupiſcentiæ mitigationem; ſed ſicut dicitur Eccl. 5. *Auarus non implebitur pecunia. Tertio* ſecundum alios, Vt doceret, quod ſpiritualia ſunt maioribus committenda; temporalia vero minus dignis. Vnde dicitur Act. 6. *Non eſt æquum relinquere nos verbum Dei, & miniſtrare menſis*; ſed vni de diaconibus hoc miniſterium commiſerunt.

Quæritur. 2. Quomodo dicatur, quod ſolus Iudas de hoc vnguẽto effuſo dixerit; cum Matthæus narret diſcipulos hoc dixiſſe. *Dico.* Matthæus ponit numerum pluralem pro numero ſingulari: ſicut Matt. 2. c. *Defuncti ſunt enim, qui quærebant animam pueri.* Vel poteſt dici, quod Iudas primo murmurauit, & ab eo ſunt poſtmodum alij prouocati, vt ſimilia verba proferrent, licet non ex eadem intentione.

PARS IV.

Iudæ repreſſio.

PRimo dominus repellit calumniam, quam mulieri Iudas iniecerat. *Secundo* excludit piã cauſam quam

quã prætenderat. De 1. [*Sinite illam,*) id eſt, ne prohibeatis eam. Sciendum enim, quod multa bona opera fiunt, de quibus ſi peteretur conſilium antequam fiant, non conſuleremus, vt fierent, quia forte poſſent fieri meliora. Poſtquam tamen ſunt cœpta, dummodo iam bona ſint, non ſunt prohibenda. Chryſoſtomus dicit, Forte Ieſus ante, quã mulier effudiſſet vnguentum, potius illud dari pauperibus elegiſſet: nunc vero, quia iam factum erat, prohibentes comprimit, dicens: *Sinite illam.* Prou. 3. *Nolite prohibere eum qui bene facit,* &c.

Vt in diem ſepulturæ meæ ſeruet illud.] Vbi primo prænunciat ſuam mortem imminere, & obſequium huius mulieris, quod parata fuit ei impendere in ſepultura, niſi præuenta fuiſſet celeri Chriſti reſurrectione: Nam vt in Marco legitur, *Maria Magdalena cum aliis emit aromata, vt venientes vngerent Ieſum*: ideo ergo dicit: *Vt in diem ſepulturæ meæ ſeruet illud,* ſc. non idem, quod effuſum fuit: ſed ſimili in ſpecie, vel in genere, vel etiam opere, q. d. non prohibeatis eam facere mihi iam viuo; quod non poterit facere mortuo: Nam vt dictum eſt, fuit celeri Chriſti reſurrectione præuenta. Et hoc magis exprimitur Matth. 14. *Præuenit enim vngere corpus meum in ſepulturam.* Sed nunquid præſciuit mortem Chriſti? Dico, quod non: Non enim intelligebat, quod fecit; ſed quodam inſtinctu interiori mota eſt ad hoc faciendum. Frequenter enim aliqui mouentur ad faciendum, quod non intelligunt, ſicut Cayphas, Ioan. 11. *Cum eſſet pontifex,* &c. Et huiuſmodi vocantur præſagia, inquantum primo ante facta aguntur.

De II. (*Pauperes enim semper*, &c.) Excludit piã causam, quam Iudas prætendebat, dicens. *Quare hoc vnguentum non venditur*, &c. Vnde dominus subdit. *Pauperes enim semper habebitis vobiscum.* Sciendum. Quandoque faciendum est illud, quod minus est necessarium, si remanet locus implendi, quod est magis necessarium. Et ideo dominus licet magis necessarium esset, quod hoc vnguentum daretur pauperibus, quam quod vngerentur pedes eius ex eo; quia tamen adhuc potest fieri, cum pauperes semper habeamus nobiscũ. Ideo dominus permisit fieri istud, quod est minus necessarium. In hoc autem quod dicit: *Pauperes semper habebitis vobiscum.* Significatur familiaritas quam diuites debent habere ad pauperes, &c. Eccl. 4. *Congregationi pauperum affabilem te facito. Me autem non semper habebitis. Sed contra* Matt. vlt. *Ego vobiscum sum vsq; ad consummationem sæculi*, &c. *Responsio* 1. secundum *Aug.* Dominus loquebatur de præsentia corporis sui, prout in sua specie apparet: secundũ quã iturus erat ad cœlum. Ioan. 6. *Iterum relinquo mundum.* Sed quantum ad præsentiam diuinitatis semper est nobiscũ. Et etiam sacramentaliter in ecclesia. 2. *Vel* aliter dicendũ, quod Dominus hoc dicẽs, intelligit de præsentia diuinitatis suæ. Quidam enim videntur habere Christum spiritualiter, vel in sacramento, vel in confessione fidei, qui tamen non sunt semper eum habituri: cum sint tantum de ecclesia quantum ad numerum, non quo ad meritum. Et huiusmodi sunt serui. Filij autem semper sunt eum habituri; quia vt dicitur sup. 8.

Filius

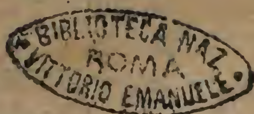
Filius manet in domo in æternum. Dicit ergo Iudæ (*Me autem non ſemper habebitis,*] quia indignum te feciſti ad hoc. Vt autem Chryſ. dicit: In hoc Dominus obiurgat Iudam. Nam per hoc, quod moleſte tulit obſequium Chriſto impenſum, videtur grauari de præſentia Chriſti. Et ideo Chriſtus dicit. [*Me autem non ſemper habetis,* &c.] q. d. grauis ſum tibi & oneroſus, ſed expecta parum, & abibo.

NOTA LECTOR.

De cæteris Feriis maioris Hebdomadæ requires Parte 2. vbi Paßio Domini ſecundum Euangeliſtas prolixe tractatur, vt non minima pars ſolennitatum Chriſti.

FINIS PARTIS QVARTÆ.






IHS